

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису

МИРГОРОД-КАРПОВА ВАЛЕРІЯ ВАЛЕРІЇВНА

Прим. № ____

УДК 342.951

ДИСЕРТАЦІЯ

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
КОНТРОЛЮ ЗА МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСАМИ В УКРАЇНІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право;
інформаційне право

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів
мають посилання на відповідне джерело.

Науковий керівник –
Гаруст Юрій Віталійович,
доктор юридичних наук, доцент

Суми 2018

АНОТАЦІЯ

Миргород-Карпова В.В. Адміністративно-правовий механізм забезпечення контролю за міжнародними фінансами в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Сумський державний університет. – Суми, 2018.

Дисертаційна робота присвячена визначенню адміністративно-правового механізму забезпечення контролю за міжнародними фінансами в Україні. Здійснено теоретико-правовий аналіз розвитку фінансової системи України. Досліджено правові засади забезпечення контролю за міжнародними фінансами в Україні. Розкрито шляхи вдосконалення та оптимізації адміністративно-правового регулювання системи здійснення контролю за міжнародними фінансами в Україні.

Визначається, що дослідження проблематики та особливостей фінансової системи України має значні прогалини, пов'язані з відсутністю всебічного аналізу категорії «фінансова система» як правового поняття. У зв'язку з чим, ускладнюється подальший якісний аналіз її функціонування, вивчення змін та попередження негативних наслідків для економіки країни в цілому. Окрему увагу сучасна наука має акцентувати на глобалізаційних та інтеграційних процесах, що притаманні сучасній фінансовій системі України, у зв'язку із її входженням до світової фінансової системи та запозичення міжнародного досвіду.

Сьогодні Україна переживає економічну кризу, яка показує, що держава не може повноцінно розвиватися та долати наслідки такої кризи без зовнішньої допомоги. Законодавче підґрунтя в Україні в даній сфері перебуває вже протягом довгого періоду часу на початковому етапі зародження: відсутні профільні закони щодо залучення, використання та здійснення контролю за видами ключових міжнародних фінансів в Україні; діючі підзаконні акти є застарілими та не можуть в повній мірі врегулювати всі практичні аспекти в

даній сфері; відсутній механізм відповідальності за порушення правових приписів.

Обґрунтовується, що механізм контролю за міжнародними фінансами в Україні складається з видів контролю за міжнародними фінансами, методів, форм, органів контролю за міжнародними фінансами, нормативно-правової бази щодо здійснення контролю. З метою обґрунтованого аналізу такого механізму окреслено систему контролю за міжнародними фінансами, який складається з державного, муніципального, внутрішньогосподарського, аудиторського, громадського контролю за міжнародними фінансами, контролю за міжнародними фінансами з боку донорів. Задля детального аналізу окреслено суб'єктів здійснення контролю: державний контроль за міжнародними фінансами (Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Національний банк України, Рахункова палата, Міністерство фінансів України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Державна аудиторська служба України та інші); муніципальний (місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування); внутрішньогосподарський (суб'єкти господарювання); громадський (фізичні особи); аудиторський (аудитори); контролю за міжнародними фінансами з боку донорів (донори).

Наголошується, що аналіз світового досвіду є найбільш дієвим та необхідним для ефективного реформування сфери контролю за міжнародними фінансами. Тому контроль за міжнародними фінансами в Україні має відповідати принципам INTOSAI (міжнародна організація вищих контрольних органів) та положенням Лімської декларації принципів аудиту державних фінансів. Окреслено можливість використання досвіду європейських країн та удосконалення здійснення фінансового аудиту та аудиту ефективності в сфері контролю за міжнародними фінансами. Позитивним для України може стати досвід Франції та Швеції, наприклад, щодо розробки теоретичної та методологічної бази, разом із закріпленням ключових термінів, та унеможливлення прогалин та колізій в цій сфері; проведення інституційних та

структурних перетворень разом із визначенням повноважень відповідних державних органів щодо здійснення контролю за міжнародними фінансами; наявність дієвої системи відповідальності посадових осіб та суб'єктів господарювання за нецільове та неефективне використання міжнародних фінансів; наявність дієвого аудиту ефективності за міжнародними фінансами в Україні.

Вказано на необхідність законодавчого закріплення таких дефініцій як: «макрофінансова допомога», «кредитні проекти соціального та економічного розвитку України», «інвестиційні проекти», «благодійна допомога в сфері залучення фінансової допомоги», «іноземні інвестиції у сфері залучення міжнародних фінансів», «міжнародна технічна допомога», шляхом прийняття Закону України «Про міжнародну фінансову допомогу». Запропоновано запровадження нового адміністративно-правового механізму державного управління в сфері залучення, використання та здійснення контролю за міжнародними фінансами, шляхом створення відповідних органів та розмежування їх повноважень в даній сфері: Національне бюро залучення міжнародної фінансової допомоги (сфера залучення міжнародних фінансів); Державна служба фінансового моніторингу (сфера використання міжнародних фінансів); Національне бюро фінансової безпеки України (сфера здійснення контролю за ефективним і цільовим використанням міжнародних фінансів).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертаційна робота є одним із перших в Україні досліджень адміністративно-правового механізму забезпечення контролю за міжнародними фінансами з використанням сучасних методів наукового пізнання, а також досягнень юридичної науки. В результаті дослідження автором сформульовано та обгрунтовано ряд положень, висновків та пропозицій, яким притаманні елементи наукової новизни.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес, зокрема, викладені в дисертації положення можуть бути використані у: науково-

дослідній сфері – положення та висновки дисертації є основою для подальшої розробки адміністративно-правового механізму забезпечення контролю за міжнародними фінансами в Україні (акт впровадження Сумського державного університету від 12.11.2018); навчальному процесі – при підготовці та проведенні лекцій, семінарських і практичних занять зі студентами з дисциплін «Адміністративне право», «Порівняльне адміністративне право», «Правове забезпечення публічного адміністрування» (акт впровадження Сумського державного університету від 12.11.2018 р.); правотворчому процесі – при узагальненні нормативно-правових актів, які регулюють відносини у сфері забезпечення контролю за міжнародними фінансами; визначенні видів та форм взаємодії ВРУ та інших органів державної влади і управління щодо забезпечення контролю за міжнародними фінансами; при розробці законопроектів щодо удосконалення законодавства з забезпечення державного контролю за міжнародними фінансами (акт впровадження Комітету з питань податкової та митної політики Верховної Ради України від 13.11.2018 р.); практичній діяльності – під час захисту та представлення прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у адміністративних судах, органах державної влади та органами місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності, громадських об'єднаннях, перед громадянами, посадовими і службовими особами, до повноважень яких належить вирішення питань в Україні та за її межами (акт впровадження Сумської адвокатської компанії «Лекс» від 14.11.2018 р.).

Ключові слова: міжнародні фінанси, міжнародні фінансові відносини, контроль за міжнародними фінансами, адміністративно-правовий механізм забезпечення контролю за міжнародними фінансами в Україні.

SUMMARY

Mirgorod-Karpova V. V. Administrative and legal mechanism for ensuring control over international finance in Ukraine. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Law Sciences. Specialty 12.00.07 – Administrative Law and Administrative Process; Finance Law; Information Law. – Sumy State University. – Sumy, 2018.

Dissertation is devoted to the analysis of the administrative-legal mechanism of ensuring control over international finances in Ukraine. The theoretical and legal analysis of the development of the financial system of Ukraine is carried out in the work. The legal principles of international financial control in Ukraine are investigated. The ways of perfection and optimization of administrative-legal regulation of the control system over international finances in Ukraine are revealed.

It is determined that research on the problems and features of the Ukrainian financial system has significant gaps due to the lack of a comprehensive analysis of the category “financial system” as a legal concept. In this connection, further qualitative analysis of its functioning, study of changes and prevention of negative consequences for the economy of the country as a whole is complicated. Modern science should pay special attention to the globalization and integration processes inherent in the modern financial system of Ukraine, in connection with its entry into the world financial system and borrowing international experience.

Today, Ukraine is experiencing an economic crisis that shows that the state can not fully develop and overcome the consequences of such a crisis without external assistance. The legislative framework of Ukraine in this area has been at the initial stage for a long time: there are no specific laws on the attraction, use and control of the types of key international finance in Ukraine; the existing regulations are obsolete and can not fully resolve all practical aspects in this area; there is no mechanism of liability for violation of legal requirements.

It is grounded in the work that the mechanism of control over international finances in Ukraine consists of types of control over international finances, methods,

forms, bodies of control over international finances, regulatory and legal framework for monitoring. With the purpose of a substantiated analysis of such a mechanism, the system of control over international finances, which consists of state, municipal, internal economic, audit, public control over international finances, control over international finances by donors, is outlined in the work. For the detailed analysis, the subjects of control are outlined: state control over international finances (Verkhovna Rada of Ukraine, the President of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, the National Bank of Ukraine, the Accounting Chamber, the Ministry of Finance of Ukraine, the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine, the State Audit Office of Ukraine and other); municipal (local state administrations, local self-government bodies); internal economic (economic entities); public (individuals); auditor (auditors); control over international finances by donors (donors).

It is noted that the analysis of world experience is most effective and necessary for effective reform of the sphere of control over international finances. Therefore, international financial control in Ukraine should be in line with the principles of INTOSAI (International Organization of Supreme Audit Institutions) and the provisions of the Lima Declaration of Guidelines on Auditing Precepts. The possibility of using the experience of European countries and improving the implementation of financial audit and audit of effectiveness in the field of international financial control is outlined in the work. The experience of France and Sweden, such as the development of a theoretical and methodological basis, together with the establishment of key terms, and the elimination of gaps and collisions in this area, can be positive for Ukraine; carrying out institutional and structural reforms together with the definition of the powers of the relevant state bodies for the control of international finances; the existence of an effective system of officials and business entities responsibility for the inappropriate and ineffective use of international finance; the existence of an effective audit of international financial performance in Ukraine.

The necessity of legislative consolidation of such definitions as “macrofinancial assistance”, “credit projects of social and economic development of Ukraine”, “investment projects”, “charitable help in the field of attraction of financial assistance”, “foreign investments in the sphere of attraction of international finances”, “international technical assistance”, by adopting the Law of Ukraine “On International Financial Aid” is outlined in the work. The introduction of a new administrative and legal mechanism of public administration in the field of attracting, using and control over international finances by creating the appropriate bodies and differentiating their powers in this area is proposed in the work: the National Bureau of Involvement of International Financial Aid (sphere of attraction of international finance); State Service for Financial Monitoring (sphere of use of international finance); National Bureau of Financial Security of Ukraine (sphere of control over efficient and purposeful use of international finance).

Scientific novelty of the obtained results lies in the fact that the dissertation work is one of the first in Ukraine studies of the administrative-legal mechanism for ensuring control over international finances using modern methods of scientific knowledge, as well as the achievements of legal science. As a result of the study, the author formulated and substantiated a number of provisions, conclusions and proposals, which are inherent elements of scientific novelty.

The practical significance of the obtained results lies in the fact that they constitute both theoretical and practical interest, in particular, the provisions set out in the dissertation can be used in: the research field – the position and conclusions of the dissertation are the basis for the further development of the administrative and legal mechanism ensuring control over international finance in Ukraine (Act of introduction of Sumy State University from 12.11.2018); educational process – in preparing and conducting lectures, seminars and practical classes with students in disciplines “Administrative Law”, “Comparative Administrative Law”, “Legal Provision of Public Administration” (the act of introduction of Sumy State University from 12.11.2018); the law-making process – in generalizing normative legal acts regulating relations in the field of control over international finances;

defining the types and forms of cooperation between the Verkhovna Rada and other bodies of state power and management to ensure control over international financial; at drafting bills on improvement of legislation on state control over international finances (act of introduction of the Committee on Taxation and Customs Policy of the Verkhovna Rada of Ukraine dated November 13, 2018); practical activity – during the protection and representation of the rights, freedoms and interests of individuals, the rights and interests of legal persons in administrative courts, state authorities and local self-government bodies, at the enterprises, in the institutions, organizations irrespective of the forms of ownership, public associations, in front of citizens, administrative official officials and officials whose authority is to resolve issues in Ukraine and abroad (the act of introduction of the Sumy legal firm “Lex” of 14.11.2018).

Key words: international finance, international financial relations, control over international finances, administrative and legal mechanism for ensuring control over international finances in Ukraine.

Список публікацій здобувача:

1. Миргород-Карпова В.В. Періоди становлення та розвитку фінансової системи в Україні. *Правові горизонти*. 2016. №1. С.106–118.
2. Миргород-Карпова В.В. Порівняльно-правовий аналіз категорії «фінансова система» у розробках вітчизняних та західних науковців. *Leges et Viata*. 2017. №9. С. 70–73.
3. Миргород-Карпова В.В. Теоретичні засади та проблематика визначення сутності державного фінансового контролю в Україні. *Правові горизонти*. 2017. №5. С. 95–104.
4. Миргород-Карпова В.В. Міжнародні фінансові відносини як основа міжнародних фінансів: правовий аналіз. *Право та державне управління*. 2018. №1. С. 29–33.
5. Миргород-Карпова В.В. Особливості організаційно-управлінського підходу побудови фінансової системи України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2018. №49. С. 62–65.
6. Миргород-Карпова В.В. Особливості співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями та перспективи прийняття Закону України «Про міжнародні фінанси в Україні». *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. №2. С.137–140.
7. Миргород-Карпова В.В. Structure of the public financial control mechanism in Ukraine (Механізм державного фінансового контролю в Україні). *Правові горизонти*. 2018. №8. С. 74–79.
8. Миргород-Карпова В.В. Міжнародні фінансові організації як суб'єкти фінансової системи України. *Актуальні проблеми правознавства*. 2018. №2. С. 53–59.
9. Миргород-Карпова В.В. Адміністративно-правовий механізм укладення та виконання міжнародних договорів щодо залучення міжнародної технічної допомоги в Україні. *Наукові записки. Серія: Право*. 2018. №4. С. 130–136.

10. Руденко Л.Д., Миргород-Карпова В.В. Щодо структури фінансів суб'єктів господарювання у фінансовій системі України. *Правові горизонти*. 2018. №9. С.65–72.
11. Миргород-Карпова В.В. Становлення та розвиток фінансової системи України в період незалежності. *Правові горизонти*. 2018. №10. С. 36–41.
12. Гаруст Ю.В., Миргород-Карпова В.В., Хурсенко К.І. Історія становлення та розвитку Міністерства фінансів в Україні. *Правові горизонти*. 2018. №11. С. 26-30.
13. Миргород-Карпова В.В. Визначення сутності фінансової системи науковцями Західної Європи. *Реформація правової системи в контексті євроінтеграційний процесів: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Суми, 18–19.05.2017 р.)*.
14. Миргород-Карпова В.В. Етапи становлення елементів фінансової системи до проголошення незалежності України. *Національні та міжнародні стандарти сучасного державотворення: тенденції та перспективи розвитку: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 4–5 серпня 2017 року)*.
15. Миргород-Карпова В.В. Проблематика сутності фінансової системи в роботах західноєвропейських науковців. *Проблеми та стан дотримання захисту прав людини в Україні: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 18–19 серпня 2017 року)*.
16. Миргород-Карпова В.В. Теоретико-правові підходи до визначення поняття фінансової системи України. *Актуальні питання правової теорії та юридичної практики: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 11–12 серпня 2017 р.)*.
17. Миргород-Карпова В.В. Теоретико-правові аспекти визначення сутності фінансового контролю. *Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20–21 жовтня 2017 р.)*.

18. Миргород-Карпова В.В. До питання щодо прийняття Закону України «Про Державний фінансовий контроль». *Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 27–28 жовтня 2017 р.).

19. Миргород-Карпова В.В. Міжнародні фінансові відносини як правова категорія. *Роль права та закону в громадянському суспільстві*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 9–10 лютого 2018 р.).

20. Миргород-Карпова В.В. Особливості визначення поняття та ознак фінансової системи держави. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів*: II матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Суми, 18–19 травня 2018 р.).

21. Миргород-Карпова В.В. Міжнародні фінанси та форми фінансового забезпечення в Україні. *Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 30 березня 2018 р.).

22. Миргород-Карпова В.В. Матеріальна відповідальність публічних службовців за бездіяльність у сфері міжнародної фінансової допомоги. *Публічна служба і адміністративне судочинство: здобутки і виклики*: матеріали I міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 5–6 липня 2018 р.).

ЗМІСТ

ВСТУП	14
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	22
1.1. Історико-правові основи розвитку фінансової системи України.....	22
1.2. Фінансова система України: поняття, ознаки та структура.....	50
1.3. Юридична природа міжнародних фінансів як складової фінансової системи України.....	65
Висновки за розділом 1.....	85
РОЗДІЛ 2. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСАМИ В УКРАЇНІ	88
2.1. Адміністративно-правовий механізм залучення та використання міжнародних фінансів в Україні.....	88
2.2. Правовий механізм контролю за міжнародними фінансами в Україні...113	113
2.3. Особливості запровадження та реалізації нагальних контрольних заходів за міжнародними фінансами в Україні.....	138
Висновки за розділом 2.....	158
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСАМИ В УКРАЇНІ	163
3.1. Зарубіжний досвід організації контрольних функцій держави за міжнародними фінансами.....	163
3.2. Шляхи впровадження міжнародного досвіду та оптимізації адміністративно-правового механізму здійснення контролю в Україні.....	184
Висновки за розділом 3.....	205
ВИСНОВКИ	211
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	216
ДОДАТКИ	250

ВСТУП

Актуальність теми. Інтеграція України до європейського політичного та економічного простору ставить перед Україною завдання якісної побудови інституту фінансового контролю, його детального аналізу і вивчення. Після Революції Гідності Україна стала привабливою для лідерів економічно-розвинених країн-донорів та міжнародних фінансових організацій, які протягом п'яти років підтримують українські реформи шляхом надання фінансової допомоги нашій країні. Однак, відсутність дієвого та ефективного механізму контролю за використанням цієї допомоги не дозволяє отримати очікуваного позитивного ефекту. Саме ця ситуація виявила слабкість вітчизняної теоретико-методологічної, організаційно-інституційної та методичної правової бази. Незважаючи на вагоме значення проблеми дієвого функціонування адміністративно-правового механізму забезпечення контролю за міжнародними фінансами, українськими науковцями-дослідниками не було приділено належної уваги вивченню цього питання.

Науково-теоретичне підґрунтя роботи склали наукові праці провідних учених у галузі адміністративного і фінансового права та інших наук, зокрема: В. Б. Авер'янова, С. С. Алексєєва, О. М. Бандурки, А. І. Берлача, В. Т. Білоуса, Л. К. Воронової, Ю. В. Гаруста, Е. С. Дмитренко, І. А. Канціра, М. І. Карліна, Л. М. Касьяненко, Т. А. Кобзевої, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова, Н. В. Кореня, М. В. Корнієнка, О. В. Коваленко, А. М. Куліша, М. П. Кучерявенка, Т. А. Латковської, В. А. Ліпкана, Т. О. Мацелик, В. О. Невядовського, А. С. Нестеренко, А. А. Нечай, А. М. Новицького, Г. В. Новицького, Ю. В. Оніщика, О. П. Орлюк, П. С. Пацурківського, К. С. Радзивілова, В. Я. Ревегука, О. М. Рєзніка, О. П. Рябченко, Л. А. Савченко, А. М. Середи, Є. Ю. Соболя, О. В. Солдатенка, А. В. Солонар, М. В. Старинського, О. О. Сунцова та інших.

Однак, чимало теоретичних і практичних питань, які стосуються проблем побудови адміністративно-правового механізму забезпечення

контролю за міжнародними фінансами в Україні, розглядаються науковцями фрагментарно, комплексне вивчення проблеми не проводилося.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження відповідає завданням і основним напрямам Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 року №5/1215, Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016 – 2020 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03 березня 2016 р. Дисертація є складовою частиною науково-дослідної роботи «Концепція нової інноваційної моделі державного управління фінансовою системою України» (номер державної реєстрації 0118U003582), в межах якої було утворено робочу групу з підготовки проекту Закону України «Про Національне бюро фінансової безпеки України», реєстраційний номер № 8157.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає у тому, щоб на основі узагальнення існуючих теоретичних досягнень науки адміністративного права визначити сутність і механізм адміністративно-правового забезпечення контролю за міжнародними фінансами в Україні.

Для досягнення цієї мети визначено такі *завдання*:

- дослідити історико-правові основи розвитку фінансової системи України;
- охарактеризувати фінансову систему України, окреслити її поняття, ознаки та структуру;
- розкрити юридичну природу міжнародних фінансів як складової фінансової системи України;
- встановити адміністративно-правовий механізм залучення та використання міжнародних фінансів в Україні;
- визначити правовий механізм контролю за міжнародними фінансами в Україні та його структуру;

- узагальнити особливості запровадження та реалізації нагальних контрольних заходів за міжнародними фінансами в Україні;
- з'ясувати зарубіжний досвід організації контрольних функцій держави за міжнародними фінансами;
- запропонувати шляхи впровадження міжнародного досвіду та оптимізації адміністративно-правового механізму здійснення контролю в Україні.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері діяльності органів виконавчої влади щодо забезпечення контролю за міжнародними фінансами в Україні.

Предметом дослідження є адміністративно-правовий механізм забезпечення контролю за міжнародними фінансами в Україні.

Методи дослідження обрані з урахуванням мети та завдань дослідження, його об'єкта і предмета. У ході дослідження використовувались загальнонаукові та спеціальні методи юридичної науки. Базовим методом здійснення дослідження є діалектичний метод, який обґрунтовує взаємозв'язок і взаємообумовленість усіх адміністративно-правових процесів та явищ (підрозділи 1.3, 2.1, 2.2, 2.3). Загальні методи узагальнення, синтезу, порівняння, аналізу, індукції, дедукції, аналогії було застосовано під час з'ясування та уточнення термінологічного апарату щодо здійснення контролю за міжнародними фінансами в Україні (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 3.1, 3.2). Також методологічними засадами дисертаційного дослідження стали такі наукові методи: формально-догматичний, за допомогою якого визначено поняття, ознаки та структуру фінансової системи України, особливості її правового забезпечення, здійснена зовнішня наукова обробка емпіричного матеріалу (підрозділи 1.2, 1.3); системно-структурний метод застосовано для аналізу особливостей методологічних та концептуальних підходів до дослідження проблематики забезпечення контролю за міжнародними фінансами (підрозділи 2.3, 3.2); історико-порівняльний метод перебуває в основі дослідження розвитку та становлення фінансової системи на території

українських земель, розвитку правової думки щодо теоретико-правових основ дослідження проблематики контролю за міжнародними фінансами (підрозділи 1.1, 1.3); порівняльно-правовим методом користувалися у процесі з'ясування зарубіжного досвіду здійснення контролю за міжнародними фінансами та врахування ключових тенденцій у даній сфері (підрозділ 3.1); логічний метод використовувався для формулювання таких понять як «система», «фінансова система», «міжнародні фінанси» та інші (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1, 2.2), визначення періодизації становлення та розвитку фінансової системи на території українських земель (підрозділ 1.1).

Нормативною основою дослідження є Конституція України, акти вітчизняного та зарубіжного законодавства з питань забезпечення контролю за міжнародними фінансами. Інформаційна та емпірична база представлені узагальненням статистичних даних надходження міжнародних фінансів в Україну від Групи Світового банку, Міжнародного валютного фонду та інших.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є однією з перших спроб удосконалення та оптимізації адміністративно-правового механізму забезпечення контролю за міжнародними фінансами в Україні. В результаті дослідження сформульовано й обґрунтовано низку нових положень, які мають важливе теоретичне та практичне значення для подальшого сталого розвитку України як правової держави, зокрема:

вперше:

– надано авторське визначення поняття «адміністративно-правовий механізм забезпечення контролю за міжнародними фінансами» як взаємопов'язану та взаємозалежну систему заходів та засобів, що реалізуються органами державної влади та місцевого самоврядування в порядку та в межах встановлених адміністративно-правовими нормами, з метою створення усіх необхідних умов для ефективного здійснення контролю за міжнародними фінансами;

– запропоновано доповнити статтю 7 Закону України «Про Рахункову палату»; внести зміни до Кримінального кодексу України шляхом доповнення останнього статтею 210-1 «Нецільове та неефективне використання коштів, отриманих як міжнародна фінансова допомога»; внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, шляхом доповнення його змісту статтею 166-26 «Порушення законодавства щодо здійснення контролю за міжнародною фінансовою допомогою»;

– обґрунтовано необхідність прийняття Стратегії залучення, використання та здійснення контролю за міжнародною допомогою в Україні;

– окреслено систему адміністративного контролю за міжнародними фінансами в Україні та запропоновано створення Національного бюро залучення міжнародної фінансової допомоги та Національного бюро фінансової безпеки України з наділенням їх повноваженнями у сфері здійснення контролю за фінансовими ресурсами, отриманими від донорів;

удосконалено:

– періодизацію становлення на території українських земель фінансової системи шляхом виокремлення двох базових періодів: зародження елементів фінансової системи та період становлення сучасної фінансової системи;

– теоретичні аспекти юридичної природи міжнародних фінансів в Україні та обґрунтування видів міжнародних фінансів;

– визначення основних видів здійснення контролю за міжнародними фінансами в Україні, а саме: державний, муніципальний, внутрішньогосподарський, аудиторський, громадський, донорський;

– обґрунтування доктринального підходу щодо комплексного розв'язання завдань правового забезпечення контролю за міжнародними фінансами України, в тому числі шляхом прийняття та введення в дію проекту Закону України «Про Національне бюро фінансової безпеки України», в основу якого покладено заповнення правового вакууму у даній сфері;

дістали подальший розвиток:

– визначення дефініцій: «міжнародні фінанси» як правової категорії, та запропоновано авторське визначення, що характеризується взаємодією міжнародних фінансових відносин з фондами грошових коштів для задоволення спільних потреб та інтересів суб'єктів міжнародних фінансових відносин; та «міжнародні фінансові відносини» як системи відносин, що є складовою національної фінансової системи держави щодо акумулювання, розподілу, перерозподілу та використання фінансових ресурсів та міжнародних фінансових потоків;

– теоретико-правовий аспект визначення адміністративно-правового статусу органів державної влади і управління щодо забезпечення контролю за міжнародними фінансами в Україні;

– систематизація адміністративно-правового механізму залучення, використання та здійснення контролю за міжнародними фінансами;

– окреслення основних напрямів щодо сприяння подальшому співробітництву з міжнародними фінансовими організаціями щодо залучення міжнародних фінансів.

Практичне значення отриманих результатів. Дисертаційне дослідження має теоретичне та практичне значення, більшість сформульованих теоретичних положень, висновків і пропозицій використані у різних сферах діяльності, зокрема, у:

– науково-дослідній сфері – як основи для подальшої розробки адміністративно-правового механізму забезпечення контролю за міжнародними фінансами в Україні (*акт впровадження Сумського державного університету від 12.11.2018*);

– навчальному процесі – при підготовці та проведенні лекцій, семінарських і практичних занять зі студентами з дисциплін «Адміністративне право», «Порівняльне адміністративне право», «Правове забезпечення публічного адміністрування» (*акт впровадження Сумського державного університету від 12.11.2018 р.*);

– правотворчому процесі – при підготовці змін та доповнень до законодавчих та нормативно-правових актів, що стосуються забезпечення контролю за міжнародними фінансами в Україні (*акт впровадження Комітету з питань податкової та митної політики Верховної Ради України від 13.11.2018 р.*);

– практичній діяльності – під час захисту та представництва прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у адміністративних судах, органах державної влади та органах місцевого самоврядування (*акт впровадження Сумської адвокатської компанії «Лекс» від 14.11.2018 р.*).

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження оприлюднено на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях: «Реформація правової системи в контексті євроінтеграційних процесів» (Суми, 2017); «Національні та міжнародні стандарти сучасного державотворення: тенденції та перспективи розвитку» (Харків, 2017); «Проблеми та стан дотримання захисту прав людини в Україні» (Львів, 2017); «Актуальні питання правової теорії та юридичної практики» (Одеса, 2017); «Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні» (Харків, 2017); «Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування» (Запоріжжя, 2017); «Роль права та закону в громадянському суспільстві» (Київ, 2018); «Реформація правової системи в контексті євроінтеграційних процесів» (Суми, 2018); «Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави» (Одеса, 2018); «Публічна служба і адміністративне судочинство: здобутки і виклики» (Київ, 2018).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження викладено в дванадцяти статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав, дві статті у співавторстві

(особистий внесок до кожної з них 70%), та десяти тезах доповідей у матеріалах науково-практичних конференціях та круглих столів.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, поділених на вісім підрозділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації становить 258 сторінок. Список використаних джерел включає 352 найменувань та розміщений на 34 сторінках, додатки розташовано на дев'яти сторінках.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

1.1. Історико-правові основи розвитку фінансової системи України

Формування чіткої теоретико-правової бази фінансової системи України є одним із першочергових завдань сталого розвитку держави, адже без існування такого підґрунтя загальне функціонування системи є малоефективним. Дослідження проблематики та особливостей фінансової системи України має значні прогалини, пов'язані з відсутністю всебічного аналізу даної категорії як правового поняття. У зв'язку з цим ускладнюється подальший якісний аналіз її функціонування, вивчення змін та попередження негативних наслідків для економіки країни в цілому. Окрему увагу сучасна наука має акцентувати на глобалізаційних та інтеграційних процесах, які притаманні сучасній фінансовій системі України, у зв'язку із її входженням до світової фінансової системи та запозичення міжнародного досвіду. При цьому, головними рисами, котрими має бути наділена така система, є незалежність, стабільність, конкурентоспроможність та ефективність. Проте жодна із вище перерахованих рис фінансової системи не є притаманною для України.

Загальна організація фінансової системи та ефективна реалізація фінансової політики держави перебувають у правовому полі, тому їх дослідження, починаючи з самої сутності цих категорій, будуть завжди актуальними для юриспруденції. Однак для сучасної української правової науки не є характерним вивчення фінансової системи держави як правової категорії, дослідження її загального стану, перспектив подальшого розвитку та інтеграції. На нашу думку, саме даний факт впливає на рівень стабільності фінансової системи України, її реагування на найменші коливання пов'язані із темпами інфляції та змінами курсу національної валюти, призводить до постійного дефіциту державного бюджету, зовнішніх запозичень та збільшення державного боргу.

Для нашої держави є характерним часткова, не систематизована побудова нормативно-правової бази для окремих галузей та сфер діяльності, тощо. При цьому, досить часто спостерігається неузгодженість законодавчих та нормативних актів з тими, які вже існують, що викликає суперечливість між собою та як результат, створює безліч правових колізій та неможливість виконання вказаних правових норм [1, с. 109].

Категорія «фінансова система» є найбільш загальною та системною категорією фінансового права, яка відображає єдність фінансових ресурсів та органів державної влади, що здійснюють фінансову політику. Фінансова система виникає з появою держави і нерозривно зв'язана з її функціонуванням та розвитком. Фінансова система кожної держави допомагає накопичувати та раціонально використовувати фінансові ресурси країни. Побудова досконалої фінансової системи держави – одна з головних умов ефективного функціонування її економіки. У своїй роботі М. М. Александрова та С. О. Маслова вказують на те, що становлення фінансових систем розвинених країн відбувалося протягом 50–100 років, а процеси їх удосконалення тривають постійно [2, с. 14].

У сучасній Україні спостерігається лише формування фінансової системи, яке розпочалося після проголошення незалежності в державі. За цей проміжок часу розвитку України були закладені основи фінансової системи ринкового типу. За 27 років фінансова система України пройшла складний шлях розвитку та становлення, тому що на цей процес впливало безліч історичних подій.

Проблематика періодизації історії становлення та розвитку фінансової системи України є питанням відкритим, малодослідженим та суперечливим. Традиційно, в науковій літературі, ми можемо спостерігати її висвітлення істориками та економістами-практиками без будь-якого системного аналізу та глибокого вивчення законодавчих та нормативних актів, виданих за роки незалежності. Враховуючи, що для юридичної науки України поняття «фінансова система», як правова категорія є новою та практично не

дослідженою, то вітчизняні дослідження з вивчення проблеми історико-правового становлення фінансової системи України фактично відсутні. І це, на нашу думку, є серйозною прогалиною для української науки та держави, адже як зазначає Н. Луговенко, розуміння історії розвитку фінансової системи допоможе систематизувати ризики, краще розуміти політичні та економічні процеси в країні [3, с. 17].

На нашу думку, історія виникнення, поступового зародження та становлення в Україні фінансової системи може бути розподілена на два основних періоди розвитку: до прийняття Закону Української РСР «Про економічну самостійність Української РСР» від 03.08.1990 р. №142-III [4] і проголошення незалежності України та після 1991 року. Вважаємо, що після прийняття Закону Української РСР «Про економічну самостійність Української РСР» від 03.08.1990 р. №142-III та проголошення незалежності України ми можемо говорити про фінансову систему, як національну, таку що має європейське спрямування розвитку й еволюційний характер у становленні та модернізації. Але, О. О. Кваша та А. М. Серeda в своїх дослідженнях звертають увагу на ще один період – період революційних потрясінь в країні 1917-1920 рр. На їхню думку, саме в цей час на території України діяло Генеральне секретарство фінансових справ (з червня 1917 р.), Міністерство фінансів України – в урядах гетьмана П. Скоропадського та Директорії С. Петлюри, які проводили фінансову політику, спрямовану на побудову в державі стійкої фінансової системи. Ці історичні події, які пов'язані з державотворенням, дають науковцям підґрунтя для виокремлення в даних часових межах окремого періоду становлення та розвитку фінансової системи України [5, с. 10; 6, с. 22].

Даному періоду становлення та розвитку фінансової системи держави не меншої уваги приділяється у дослідженнях І. А. Канцір та В. Я. Ревегук. Так, вони зазначають, що саме в 1918 році було запроваджено грошову одиницю – гривню, складено перший бюджет та прийнято закон про надходження

податків і прибутків, зібраних на території Української народної республіки, в українську казну [7, с. 222; 8, с. 104].

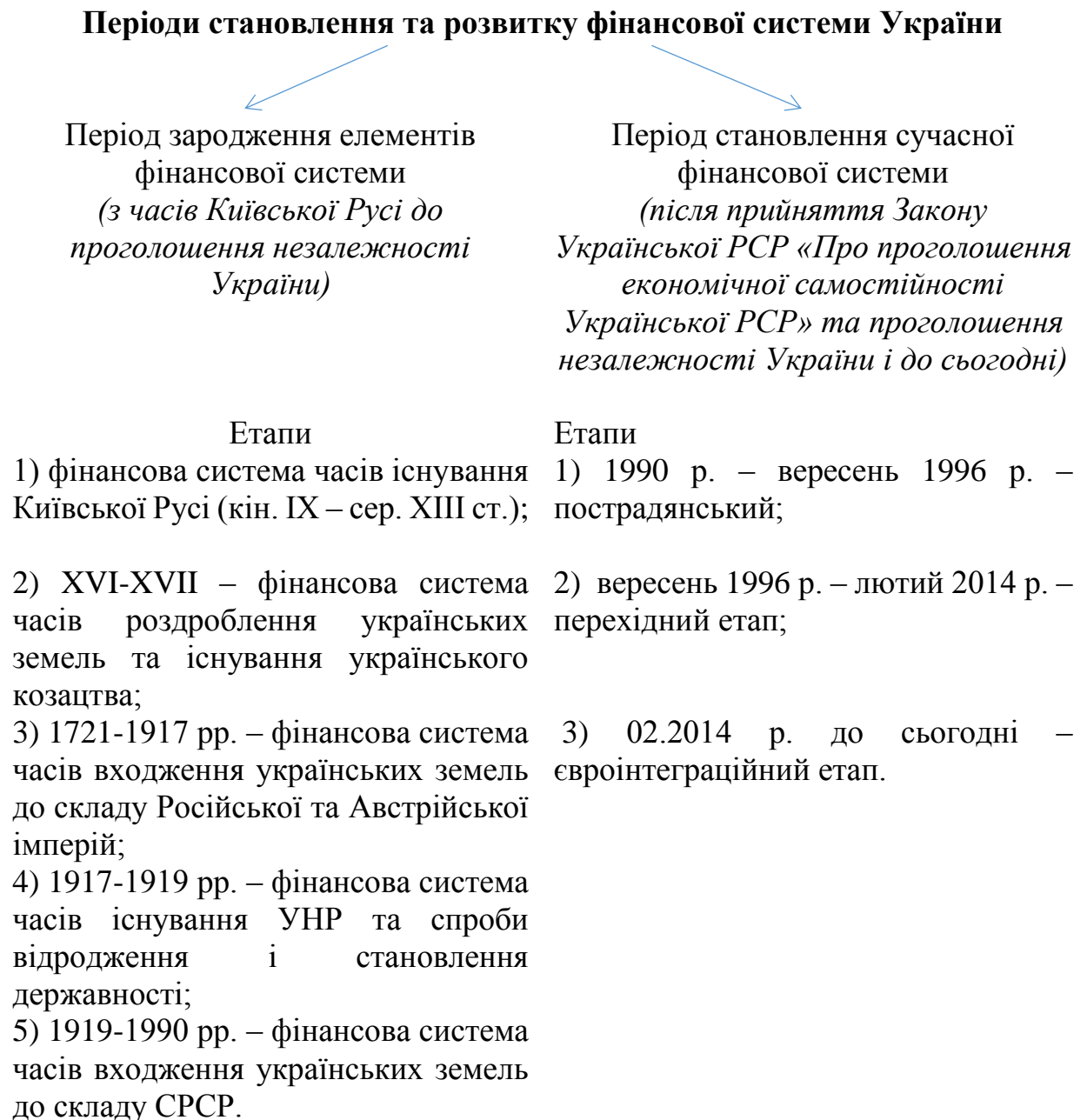
Три історичні цикли розвитку фінансової системи виділяються і в роботах С. Голубка, а саме: зародження та поступ національної фінансової системи (часи Київської Русі та українського козацтва), еволюція фінансів (1917–1921 рр.) та третій завершальний цикл – цикл новітньої історії або незалежності України (з 1991 р. і до сьогодні) [9, с. 110].

Тим не менш, у нашому дослідженні, в основу періодизації історії становлення та розвитку фінансової системи в Україні на два періоди, покладена позиція стосовно існування на території нинішніх українських земель держави як продукту суспільного розвитку, який є складним соціальним явищем. На нашу думку, говорити про іншу періодизацію розвитку фінансової системи в Україні є недоцільним, адже фінансова система є невід’ємною складовою самої держави і існує в нерозривному зв’язку з нею. Для існування фінансової системи держави головним аспектом є не тільки наявність території як такої, з де-юре визначеною самостійністю, а й проходження глибокого періоду становлення та визнання її суверенітету. За весь період історії було зроблено безліч спроб втілити ідею незалежності та територіальної цілісності в життя, проте жодна з них не була доведена до кінця.

Тому вирішальним критерієм визначення періодів становлення та розвитку фінансової системи в Україні в нашому дослідженні є незалежність держави не лише формальна, а й фактична. Запропонована нами періодизація становлення та розвитку фінансової системи України наведена в Схемі 1.

Доводячи запропоновану періодизацію, ми зазначаємо, що фінансова система будь-якої країни виникає з появою самої держави та нерозривно взаємозв’язана з її функціонуванням та розвитком.

Схема 1. Періодизація становлення та розвитку фінансової системи України

Джерело: складено автором.

Перші державотворчі процеси на території українських земель історично сягають часів існування Київської Русі. До цього часу на території українських земель зароджуються елементи фінансових відносин. Проте всі фінансові відносини розвивалися на примітивному рівні, не говорячи вже про рівень їх нормативного закріплення. Хоча деякі вчені доводять інше. Так, наприклад, О. І. Рогач говорить про існування у Ольвії, Боспорі та Херсонесі

перших срібних монет, які мали локальний обіг [10, с. 12]. Вважаємо, що це не є доказом існування фінансової системи на державному рівні, тому що ці всі древні міста були роз'єднані між собою та скоріш були містом-державою. Тому, ми можемо стверджувати про зародження в ті часи саме певних фінансових відносин на нинішніх українських територіях.

Фінансові відносини Київської Русі мали більш сталий і глибокий характер, та відображали зародження базису нині існуючих характеристик відносин досліджуваної сфери. Так, система фінансів за часів Київської Русі базувалася на збиранні податків як у натуральній, так і у грошовій формах. Основним податком вважалося полюддя (від «ходіння по людях») – збирання данини у формі натурального оброку з підлеглого населення. Його провадив кожної осені київський князь або його намісник [11, с. 149].

За часів правління Володимира Великого були прийняті перші правові документи, що регулювали суспільні відносини в тому числі й фінансові, а саме закони «Устав земельний» та «Закон руський». З'явилися гарантовані видатки держави на визначені потреби із бюджету, традиційно це були видатки на утримання церкви [9, с. 111]. Справжнім досягненням у нормотворчій діяльності, систематизації законів та впорядкуванні податкової системи за часів Київської Русі можна вважати створення Руської Правди, яка стала правовим кодексом усієї держави [12, с. 227]. В цьому правовому документі країни вперше було закріплено процедуру сплати непрямих податків. Ці податки стали одним із основних джерел князівського прибутку у формі торгових і судових зборів [9, с. 111].

Фінансова система Київської Русі розвивалась паралельно з розвитком самої держави та суспільства, але після татарської навали середини XIII ст. її розвиток фактично зупинився. Татарам треба було сплачувати значні податі, для чого народ вдавався до позик під великі відсотки, але не маючи можливості їх сплатити та повернути борг, потрапляв у рабство, а фінансовій системі держави не вистачало фінансів для розвитку й вона поступово занепадала. Монголо-татарська навала на українські землі тривала майже 300

років, до середини XV століття, і фактично зруйнувала й без того недолугу фінансову систему Київської Русі.

Підсумовуючи результати першого етапу запропонованої нами періодизації становлення та розвитку фінансової системи України – «фінансова система часів існування Київської Русі», зазначаємо, що даний етап став першим кроком до побудови фінансової системи сучасної України. Він окреслив чіткі напрями розвитку та нормативно закріпив основні механізми фінансового управління державою. В цьому періоді в державі виникли та отримали законодавче закріплення в «Руській Правді» та інших законах Київської Русі податкові, кредитні, банківські та інші фінансові відносин, хоча й на примітивному рівні.

Наступний етап становлення та розвитку фінансової системи на території українських земель припав на XVI-XVII ст. Раніше сформовані в Київській Русі примітивні фінансові відносини були знівельовані із-за феодального роздроблення українських земель та зазнали в цей період істотних змін. Фактично землі сучасної України були поділені між Великим князівством Литовським, Польським королівством та Московським князівством. Разом із втратою державності, зародки фінансової системи зазнали трансформування та вектор їх розвитку повністю залежав від інших країн, до яких відійшли українські території після закінчення монголо-татарського нашествия. Перш за все це позначилось у видах та способах збирання податків з українців. Так, наприклад, у Литовському князівстві основним податком вважалася сербина, у Польському королівстві – десятина на користь церкви та стація (натуральна повинність на утримання війська) [5, с. 11].

Основними законодавчими актами, якими регулювалися фінансові відносини на українських землях того часу, виступали – Руська Правда Київської Русі, збірники законів (Судебник великого князя Казимира та Литовські статuti) та привілейовані грамоти, котрі набули свого поширення в XIV ст. – 1 пол. XVI ст. та досить часто виступали єдиним джерелом права та

використовувалися, наприклад, при звільненні від сплати податків або мита. Своєрідність литовського права збереглась на українських землях навіть за часів об'єднання Польщі та Литви в одну державу – Речі Посполитої [13, с. 85].

Особливістю даного етапу становлення та розвитку фінансової системи України стало утворення на землях нинішньої центральної України Запорізької Січі, яка стала так званою «козацькою республікою» та продовженням української державності після Київської Русі. Саме її фінансовій системі притаманні ознаки повної автономності. В. І. Кіт вказує, що проаналізувавши офіційні документи часів існування Запорізької Січі, можна дійти висновку, що розвиток державних фінансів того часу мав досить високий рівень, про що говорить існування та використання таких категорій як «податок», «мито», «публічні прибутки», «державний скарб» тощо [14, с. 86].

За часів гетьманування Б. Хмельницького (1648–1657 рр.), було організовано державну скарбницю, вперше запроваджено податкову систему, яка складалася із загальних податків (подимниці, стації та показенщини, акцизу) та непрямих податків (оплата з млинів, шинків, тютюну тощо). Основне податкове навантаження було покладено на нижчі верстви населення, в той час, коли доходи української шляхти, козацької старшини і православного духовенства не оподатковувалися [9, с. 112]. У 1680 р. почав використовуватися перший фінансовий звіт або бюджет, який виглядав як розпис доходів та видатків [9, с. 112]. Такий бюджет було утворено на основі особистих та натуральних повинностей, податків та зборів, штрафів та орендних платежів тощо (Таблиця 1).

Особливе місце в становленні та розвитку фінансової системи на території українських земель займає Конституція Пилипа Орлика («Пакти й конституції законів та вольностей Війська Запорізького»), яка вважається найпередовішим актом тогочасного суспільства та стала однією із перших конституцій Європи [16].

Таблиця 1. Доходи бюджету Запорізької Січі

№ п/п	Внутрішні джерела доходів бюджету	№ п/п	Зовнішні джерела доходів бюджету
1.	Кошові регалії у вигляді доходів від експлуатації угідь рибальського та мисливського призначення	1.	Військова здобич та трофеї
2.	Сімейний податок, які сплачували одружені козаки та збір на користь паланкової та січової старшини.	2.	Платня гетьману та королівська субсидія у вигляд фінансової, продовольчої та військової допомоги Росією (до 1648 р.) та Польщею.
3.	Торговий податок – 10% від загальної вартості товару	3.	Мито, у вигляді транзитного податку
4.	Бочковий збір – 1 л спиртного напою з однієї привезеної бочки	4.	Дохід від зовнішньої торгівлі
5.	Шинковий податок, який стягувався з власників шинків у розмірі до 5 крб. на рік	5.	Виплата фінансових вимог іншими державами Запорізькій Січі
6.	Будинковий податок або подомне, стягувався з будинків осіб, які не були козаками		
7.	Мостовий податок за транзит по р. Дніпро та інших річок, котрі перебували у підпорядкуванні Запорізької Січі		
8.	Церковний податок		
9.	Конфісковане майно		
10.	Судові штрафи		
11.	Відкупні за засуджених або полонених		

Джерело: складено автором

Тим не менш, науковці досить критично ставляться до даного нормативно-правового акта. Так, О. Прицак вказує, що безпосередньо самою «конституцією» даний документ називати не можна, адже в своєму підґрунті він з самого початку не мав достатньо правових підстав, був підготовлений без будь-якого дотримання положень стосовно прийняття та затвердження подібного роду документів. Конституція Пилипа Орлика була складена людьми, які на той момент не мали реальних правових та владних повноважень, а також не була прийнята на рівні державного утворення та не вступила в силу [15]. Але ж, цей правовий документ, що складався з преамбули й 16 статей та визначав права й обов'язки всіх членів Війська, у разі перемоги Швеції в Північній війні мав бути ратифікований шведським королем Карлом

ХІІ, та повинен був стати Конституцією козацької української держави. В цьому документі особливу увагу були приділено розпорядженню фінансами.

Так, ст. 9 Конституції Пилипа Орлика вміщала положення про обмеження влади гетьмана у сфері фінансової системи. Гетьман не мав права використовувати та розпоряджатися у власних потребах військовим скарбом або надходженнями до військової скарбниці. Державною казною та всім державним майном завідував генеральний підскарбій. Усі головні фінансові питання обов'язково мали бути вирішеними лише Генеральною радою. У п'ятнадцятому розділі Конституції Пилипа Орлика закріплювалися норми стосовно фінансування війська – населення зобов'язано сплачувати щорічну платню на дану потребу [16].

Хоч положення конституції юридично не вступили в силу, та сам документ мав велике значення для подальшого розвитку фінансової системи загалом та державних фінансів зокрема. Таким чином, даний етап становлення та розвитку фінансової системи на території українських земель мав неабияке значення для подальшого розвитку законодавчого закріплення даної сфери, адже Конституція Пилипа Орлика є одним із перших документів, котрий на даній території вживає категорію «фінансова система». Фінансова та податкова системи в цей період зазнали істотних змін. Так, саме за часів існування Запорізької Січі відбулося запровадження Військового скарбу – своєї державної скарбниці, та визначені засади її наповнення та раціонального використання. У зв'язку з цим, відбулося зародження казначейської служби в державі. Хоча окремі дослідники визначають Запорізьку Січ як державу в сучасному розумінні даної категорії з притаманними їй ознаками, котра обрала самостійний шлях розвитку, однак фінансова система була сформована під впливом тогочасно існуючих фінансових інститутів Польщі та Литви. Так, наприклад, на зразок скарбниці, котра була у Литві в Запорозькій Січі, вона визнавалася сховищем не лише грошей, а й цінностей, які передавалися в розпорядження керманіча. Скарбниця виконувала функцію архіву та своєрідного складу військових

клейнодів і оздоб, а також виконувала роль арсеналу, де зберігалися бойові припаси і зброя.

Виокремлення наступного етапу (1721–1917 рр.) становлення та розвитку фінансової системи на території українських земель пов'язане з включенням українських земель до складу двох імперій: Російської та Австрійської. Розподіл українських земель між Австрійською та Російською імперіями призвів до повного занепаду існуючої фінансової системи українських земель. Як вказує В.М. Ковальчук «...Фінансова система України була приєднана до фінансової системи Російської імперії, та як такої її не існувало взагалі» [17, с. 44].

Процес приєднання українських земель, які увійшли до складу Австрійської імперії, в часових межах співпав із процесом кодифікації її законодавства. Головним офіційним друкованим збірником в Австрійській імперії був «Імперський лист законів», на території Галичини в цей час такі ж функції з 1772 р. виконував збірник під назвою «Провінціальний звід законів», котрий було перейменовано на «Загальний вісник місцевих законів» [18, с. 46].

На територію Галичини та Буковину поширив свою дію Кодекс вексельного права, прийнятого в Австрії. Даний кодекс регулював відносини у сфері вексельних зобов'язань. До 1775 р. на цій території використовувалися положення українського звичаєвого права, проте в силу своєї складності, відсутності систематизації та наявності формалізму, на практиці вже не мало змоги забезпечити правове регулювання тогочасних відносин у даній сфері. Більш того, звичаєве право заважало швидко здійснювати вексельні операції [19, с. 8].

На українських землях, які увійшли до складу Російської імперії також йшла трансформація фінансового законодавства, особливо відбувалися суттєві зміни в банківській сфері. Так, у 1817 р. замість облікових контор було створено при Асигнаційному банку Державний комерційний банк для розширення кредиту промисловості й торгівлі. Відділи банку працювали в більшості великих міст імперії Романових: Одесі, Харкові, Києві та інших

містах [7, с. 224]. Іпотечний тривалий кредит могли надавати десять акціонерних земельних банків і два великих державних банки – Селянський поземельний банк (1883 р.), Дворянський земельний банк (1885 р.), а також міські кредитні товариства [20, с. 29].

Значних змін зазнала система прямих податків. На заміну десятку дрібних подвірних зборів і повинностей було запроваджено єдиний грошовий податок, що, як говорить Н. О. Нікітан, дало можливість уніфікувати та стабілізувати фінанси в цілому, а саме оподаткування стало оперативним та гнучким. У 1862 р. було запроваджено акциз на вино, тютюнові вироби, цукор, гас, що дало змогу збільшити доходи казни [21]. Особливістю податкової системи того часу було постійне поступове збільшення непрямих податків, а акцизи на більш дешеві товари були вищими, аніж акцизи на дорогі товари [21].

Отже, даний етап розвитку фінансової системи на території українських земель характеризується значними еволюційними змінами в законодавчій сфері. Адже саме в цей час кодифіковані нормативно-правові акти стали нормою законодавчого регулювання життя суспільства та фінансової системи, а становлення чіткого оперативного оподаткування дало змогу контролювати даний процес.

З 1917 р. розпочався особливий період для України, адже саме в цей час відбуваються спроби відродження та становлення української державності. Після проголошення 23 червня 1917 року Центральною Радою автономії України в складі Росії, з метою врегулювання та збалансування її фінансової системи, в червні 1917 р. Центральною Радою було прийнято Перший Універсал, яким створено власну державну скарбницю. На жаль, цей Універсал носив як і більшість законодавчих актів того часу лише декларативний характер [22, с. 45].

В кінці 1917 року Центральна Рада розпочинає в Україні грошову реформу. Так, Р. Е. Вайсберг у своєму дослідженні зазначає, що 23 грудня 1917 р. Центральна Рада прийняла Тимчасовий закон про випуск Українським

Державним банком кредитних білетів на суму 500 млн. крб., а з 1-го березня 1918 р. ввела нову монетарну систему. За грошову одиницю було визнано забезпечену золотом гривню, яка ділилася на 100 шагів. [2, с. 49]. У січні 1918 р. прийняття Центральною Радою Четвертого Універсалу, в якому вказувалося: «Віднині Українська Народна Республіка стає самостійною, від нікого незалежною, вільною, суверенною державою...» [23, с. 45] визначало Україну незалежною державою. Одним із перших питань, яке постало в порядку денному Центральної Ради, було створення національної грошової системи, для цього 1 березня 1918 р. прийнято закон «Про гривню» як нову грошову одиницю УНР (гривня відповідала половині карбованця) [24, с. 8]. Крім того, в обігу з'явилися державні кредитні білети вартістю 2, 10, 100, 500, 1000 і 2000 гривень [6, с. 24]. Після проголошення незалежності УНР Центральна Рада розпочала активну роботу стосовно затвердження державного бюджету на 1918 р. Проте, як вказує О. Л. Копиленко, єдиного закону так і не було прийнято, а вся робота залишилася на рівні проміжних рішень [25, с. 47].

Уряду гетьмана П. Скоропадського вдалося лише розпочати створення фінансової системи в Україні. Так, фінансову політику уряду визначала Фінансова рада, до якої входили отаман (голова) Ради Міністрів, міністр фінансів і Державний контролер [8, с. 194]. У спадок від царського режиму гетьманському урядові дісталася значна заборгованість із заробітної плати всім категоріям населення. Щоб збити гостроту фінансової кризи та розв'язати проблему обігових коштів, уряд тимчасово дозволив перебування в обігу царських банкнот, «керенок» Тимчасового уряду, карбованців УНР, німецьких марок й австрійських крон [6, с. 24]. Але, на жаль, не зважаючи на такі кардинальні спроби, створити нову незалежну фінансову систему держави Центральній Раді не вдалося, адже утворений в Харкові у грудні 1917 р. більшовицький уряд намагався організувати власну фінансову систему.

На нашу думку, незважаючи на вжиття тогочасною владою важливих заходів, спрямованих на створення фінансової системи держави, реформи так

і не були доведені до логічного завершення та не реалізовані на практиці. Але досвід доби УНР у сфері побудови та становлення фінансової системи для сучасної України є важливим і корисним, а всі здобутки і втрати даного періоду мають бути детально досліджені та проаналізовані.

З приходом на українські землі більшовиків та створення Української Соціалістичної Радянської Республіки (УСРР) з центром у м. Харків, запроваджена урядом УНР реформа фінансової системи була зупинена, а фінансова система УСРР стала складовою частиною фінансової системи радянської держави. Так почався новий етап розвитку фінансової системи [26, с. 43].

Із запровадженням Нової економічної реформи (НЕПу) змінилися і напрями фінансово-економічної політики держави. За часів існування НЕПу було проголошено напрямок на колективізацію та індустріалізацію. В 1930 – 1932 рр. замість контор та філій галузевих банків було засновано контори спеціалізованих банків довготермінових вкладів: Промбанк, Сільгоспбанк, Цекомбанк, Всекомбанк [27]. Внаслідок здійснення у 30-х рр. податкової реформи були уніфіковані платежі підприємств. Замість великої кількості платежів підприємств до бюджету було встановлено два: податок з обігу і відрахування від прибутку підприємств і організацій [28, с. 275].

За часів Другої світової війни зріс податковий тягар для населення та введено нові податки та збори. Так, стягувався податок на незаміжніх та неодружених, з 1944 р. введено податок на малі сім'ї, котрий стягувався з сімей, де росло не більше двох дітей. До 1946 р. стягувався воєнний податок та діяло 25 видів місцевих податків. За роки війни до державного бюджету надійшла сума у розмірі 7,2 млрд. крб. за рахунок воєнного податку [29, с. 23]. Т. Г. Молодченко звертає увагу, що для даного часу притаманним є затвердження єдиного державного бюджету та зменшення загальної кількості місцевих бюджетів та разом з цим їх фінансування [30].

Загалом, фінансова система УСРР як адміністративно-територіальної складової СРСР існувала символічно, оскільки податкову систему, бюджет та

інші її елементи затверджував і управляв ними уряд СРСР. З України продовжувався відтік фінансових ресурсів, і відповідно, вона була позбавлена залишків національної економіки [31, с. 202].

Ю. Б. Слободяник звертає увагу, що великого впливу зазнала сфера державного фінансового контролю після прийняття у 1977 р. Конституції СРСР. У відповідності до даної Конституції, фактично було запроваджено зовнішній державний контроль за органами публічної влади, а точніше вперше запроваджено державний аудит в сучасному його значенні [32, с. 28].

У червні 1986 р. прийнято Закон УРСР «Про бюджетні права Української РСР і місцевих рад депутатів трудящих». За статистичними показниками бюджетна система СРСР мала такий вигляд: всесоюзний бюджет, 15 державних бюджетів союзних республік. Указ Президії Верховної Ради СРСР «Про місцеві податки та збори» від 26.01.1981 р. чітко закріплював лише три загальносоюзних місцевих податки. Ними визначалися: земельний податок, податок з власників будівель та володільців транспортних засобів [33, с. 24].

Вважаємо, що в межах першого періоду становлення фінансової системи на території українських земель відбувалося своєрідне зародження кожного елементу такої системи. Вони піддавалися постійним змінам та нововведенням, які більше нагадували експерименти. У зв'язку із постійною зміною влади, а також відсутністю територіальної цілісності країни, досить часто, навіть не можливо визначити наскільки ефективною була та чи інша модель побудови та на які ризики ми можемо чекати далі. Фактично свій генезис фінансова система бере від становлення Київської Русі. Однак, необхідність раціональної побудови такої системи, з огляду на постійні впровадження судових та адміністративних реформ, відходить на другорядні порядки. Тим не менш, діючі закони «Устав земельний», «Закон руський» та «Руська Правда» намагалися в повній мірі врегулювати фінансове життя країни.

За період роздроблення українських земель XVI–XVII ст., елементи фінансової системи та власне сама тогочасна система зазнали суттєвих змін та

перетворень, на що вплинули фінансові системи інших країн, зокрема Литовського та Польського королівства, Речі Посполитої та Австро-Угорської імперії. Фінансова система за часів існування Запорізької Січі як прототипу сучасної держави зазнала докорінного реформування: вперше визначені державні податки, надходження та видатки, з'явилися перші фінансові зведені звіти та перший державний бюджет, сформувалася державна скарбниця, та навіть на нормативному рівні в Конституції Пилипа Орлика окреслена дефініція даного поняття.

На нашу думку, розквіт самостійної побудови фінансової системи в межах даного періоду на території українських земель завершився на довгі роки, у зв'язку із входженням українських земель спочатку до Російської імперії, а вже потім до СРСР та повного поєднання всіх елементів в єдину фінансову систему. На нашу думку, тимчасове послаблення впливу зі сторони інших держав на фінансову систему України мало місце, однак не мало значного впливу. Незважаючи на те, що в період з 1917 р. по 1918 р. було прийнято ряд діючих нормативно-правових актів в сфері регулювання фінансової системи УНР, а саме Закон «Про випуск державних кредитних білетів УНР» від 06.01.1917 року, який регламентував порядок випуску кредитових білетів Української Народної Республіки; Закон «Про випуск зобов'язань державної скарбниці Української Народної Республіки на забезпечення грошових знаків в сумі 500 млн карбованців» від 13.04.1918 року; Закон «Про випуск розмінних марок державної скарбниці», уніфікованого нормативного акта, в якому б зазначався порядок регулювання податкової та фінансової сфери країни не існувало, а таким чином, всі державні податки і прибутки, які на підставі існуючих законів збиралися на території УНР, визнавалися прибутками державного скарбу УНР [34, с. 30]. Вже в період гетьманства П. Скоропадського був створений орган, завданням якого стало подолання інфляції та спекуляції продуктами харчування – Фінансова рада. Вона безпосередньо і визначала фінансову політику Української держави тих часів, а також у цей же час було складено перший

бюджет держави. Згодом, в Українській народній республіці в уряді Директорії С. Петлюри фінансову політику здійснювало вже безпосередньо Міністерство фінансів України [7, с. 224].

Період входження українських земель до СРСР характеризується повною відповідністю типовим нормам та стандартам всіх республік та полягає у націоналізації підприємств, банків, залізниць та інших установ, при цьому усі фінансові органи були у підпорядкуванні РСФРР. Таким чином, фінансова система України як певної адміністративної одиниці СРСР була лише де-юре, так як ці питання вирішував уряд СРСР та відбувався поступовий відтік фінансових ресурсів із України [31, с. 201].

Другий період становлення фінансової системи в Україні розпочинається з липня 1990 р. та є новою сторінкою у дослідженні фінансових відносин нашої країни. При цьому він почав свій відлік не на порожньому місці – він трансформувався та увібрав у себе всі основи та базиси, які були закладені в попередньому періоді та поставив перед фінансовою системою такі завдання, як вихід з економічної кризи, досягнення макроекономічної стабільності та ефективності розподілу ресурсів. Досліджуючи період становлення сучасної фінансової системи України, ми вважаємо за доцільне поділити його на три основні етапи:

1) 1990 р. – 1996 р. – пострадянський етап, який характеризується як прийняттям нових нормативно-правових актів у сфері фінансового законодавства, так і дією радянських законів;

2) 1996 р. – 02.2014 р. – перехідний етап, який характеризується кодифікацією фінансового законодавства України;

3) лютий 2014 р. і до сьогодні – євроінтеграційний етап, який характеризується імплементацією вітчизняного фінансового законодавства до європейських стандартів.

Прийнята Верховною Радою УРСР Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 р. визначила курс українського народу на незалежність та визначила одним з пріоритетів економічну самостійність. Так,

у Декларації зазначалось, що Українська РСР самостійно визначає свій економічний статус і закріплює його в законах [35].

Прийняття 03.08.1990 року Закону УРСР «Про економічну самостійність Української РСР» фактично розпочало створення національної української фінансової системи. Так, цей закон визначав зміст, мету і основні принципи економічної самостійності України як суверенної держави, механізм господарювання, регулювання економіки і соціальної сфери, організації фінансово-бюджетної, кредитної та грошової системи Української РСР [4]. Саме з прийняття цих основоположних для української держави документів, на нашу думку, розпочинається період становлення фінансової системи в Україні. Надалі Декларація про державний суверенітет та Закон «Про економічну самостійність Української РСР», які законодавчо закріпили за українською державою право самостійного формування власної банківської, податкової, бюджетної та грошової систем, стали базою для розбудови самостійної української фінансової системи [4].

На виконання Декларації про державний суверенітет України, 5 грудня 1990 р., задовго до проголошення незалежності України, Верховною Радою УРСР було прийнято Закон «Про бюджетну систему Української РСР», який став першим кроком на шляху до подолання жорсткої централізації бюджетних відносин, їх демократизації, переходом від повної залежності республіки від союзного центру до засад самостійності та самоврядування [36].

Слід погодитися з позицією Ю. С. Шемшученко з приводу того, що закон відіграв велику позитивну роль у формуванні нових засад бюджетного устрою України, взаємозв'язків між ланками бюджетної системи, забезпечення розвитку місцевого самоврядування в Україні незалежною фінансовою базою [37, с. 408].

20 березня 1991 р. було прийнято Закон України «Про банки та банківську діяльність», за яким на базі Української республіканської контори Державного банку СРСР створено Національний банк України [38].

Починаючи з 25.06.1991 року, податкові відносини в Україні були врегульовані у зв'язку з прийняттям Закону УРСР «Про систему оподаткування», який визначав принципи побудови системи оподаткування в Україні, податки і збори (обов'язкові платежі) до бюджетів та до державних цільових фондів, а також права, обов'язки і відповідальність платників [39].

На позачерговій сесії Верховної Ради УРСР 24 серпня 1991 р. ухвалено один із найцінніших документів за всю історію спроб створити незалежну державу – Акт проголошення незалежності, яким покладено край існуванню УРСР. Разом з цим Актом, 24 серпня 1991 р. також була прийнята Постанова Верховної Ради УРСР «Про проголошення незалежності України» [40].

У перші місяці після проголошення незалежності в Україні здійснюються кроки в напрямку переходу від адміністративно-командної до ринкової економіки. На початку 1992 року Кабінет Міністрів України вводить в обіг купоно-карбованець і проголошує лібералізацію ринкової торгівлі й повну свободу цін. У березні 1992 року Верховна Рада України прийняла Постанову «Про основи національної економічної політики України» [41].

Не готова до таких перетворень, фінансова система молодій Україні не витримала. В країні розпочалось масове падіння виробництва. Підприємства зупинялись, а робітники не отримували заробітну плату. Відсутність конкуренції та зникнення більшості вітчизняних товарів закономірно спричинили величезне зростання цін на всі без виключення товари народного споживання. В Україні розпочалась глибока економічна криза, яка стрімко набирала обертів та призвела до різкого зниження рівня життя більшості населення. Закони, які прийняла Верховна Рада в цей період, а також постанови й рішення Кабінету Міністрів України не принесли очікуваних результатів. Враховуючи надзвичайний стан економіки, розбалансованість фінансової системи України та необхідність приймати надзвичайно швидкі рішення в сфері економіки, на засіданні Верховної Ради України 18 листопада 1992 року Кабінету Міністрів України було надано право видавати декрети,

які мали б силу законів терміном на 6 місяців. Всього Урядом в цей період було видано 83 декрети [42, с. 39].

Через прийняття Декрету КМУ «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19.02.1993 р. відбулась чітка регламентація державою валютних відносин між її уповноваженими органами та суб'єктами господарської діяльності на валютному ринку[43].

Прийняття постанови КМУ «Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України» від 27.02.1993 р. визначило правовий статус Міністерства фінансів як центрального органу державної виконавчої влади, покликаний реалізовувати державну фінансову політику у сфері державних фінансів [44; 45, с. 27].

В подальшому, з метою ефективного управління коштами Державного бюджету України, відповідно до Указу Президента України від 27.04.1995 р., при Міністерстві фінансів України утворено Державне казначейство України. Згодом, у 2011 р. даний центральний орган виконавчої влади було реорганізовано в Державну казначейську службу України, основним завданням якої є проведення державної політики у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів [47]. Надалі законодавцем урегульовані відносини, котрі виникають у сфері страхування, шляхом прийняття Закону України «Про страхування» від 07.03.1996 р [48].

На п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р., вперше за всю історію українських земель, було ухвалено Основний закон держави – Конституцію України. Фінансова система України завдяки цьому фактично отримала правове підґрунтя для подальшого розвитку [49]. Так, відповідно до ст. 92 Конституції України, «виключно Законами України встановлюється»: Державний бюджет України та бюджетна система держави; система оподаткування, податки і збори; засади створення та функціонування фінансового, грошового, кредитного та інвестиційного ринків; статус національної валюти, а також статус іноземних валют на території України; порядок утворення та погашення внутрішнього і зовнішнього державного

боргу; порядок випуску і обігу державних цінних паперів, їх види і типи [49]. Також саме Конституцією України визначені основні суб'єкти фінансової системи України та регламентовані їх повноваження з чітко визначеними та встановленими межами [49].

Аналізуючи пострадянський етап становлення фінансової системи в Україні, необхідно звернути увагу на введення в обіг національної валюти-гривні, адже ставлячи за мету проведення радикальних реформ у фінансовій сфері, у відповідності до ст. 99 та ст. 102 Конституції України указом Президента України постановлено проведення в Україні грошової реформи, а саме введення в обіг з 02.09.1996 р. гривні та її сотої частини – копійки [50].

Досліджуючи проведення грошової реформи, І. В. Сало вказує, що кожен із етапів запровадження гривні в Україні можна охарактеризувати як досить виважений та продуманий [51, с. 24]. Н. І. Гребеник визначає, що реалізація грошової реформи зайняла тривалий часовий проміжок, який можна розділити на окремі стадії (Таблиця 2).

Таблиця 2. Стадії проведення грошової реформи в Україні

Стадія	Роки	Основна характеристика
I стадія	09.1991 – 12.1995	Введення карбованця багаторазового використання та виведення з обігу російського рубля
II стадія	01.1996 – 25.08.1996	Проведення організаційних заходів щодо введення в обіг національної валюти, створення економічної та правової платформи
III стадія	25.08.1996 – 16.09.1996	Видання Указу Президента України «Про грошову реформу в Україні» від 25.08.1996 р. та введення національної валюти України – гривні.
IV стадія	кін. 09.1996 і до сьогодні	Подальший обіг гривні в Україні та вчинення дій НБУ, направлених на забезпечення стабільності національної валюти, побудову ефективної грошової системи та закріплення фінансової стабільності в державі.

Джерело: складено автором

Найбільш доцільно визначити першою стадією проведення грошової реформи часовий проміжок з 1991 р. по 1996 р., яка стала базовою для реалізації самої реформи, шляхом утворення відповідних передумов для неї [52, с. 22]. Це, зокрема, прийняття постанови від 09.09.1991 р. про введення в обіг купонів багаторазового використання, котрі використовувалися з метою

розрахунків населення за продовольчі та непродовольчі товари в магазинах роздрібної торгівлі [53].

З метою подолання інфляційних наслідків, які стали характерними для 1994 р., Президентом України, НБУ та КМУ вводиться в дію програма антиінфляційних заходів, що в кінцевому результаті мала позитивний вплив на економіку України: відбулося зростання курсу української валюти щодо іноземних валют; покращились показники зовнішньоекономічної діяльності країни; відбулося зростання підприємницької діяльності; поступово збільшувалися доходи та заощадження у населення. У свою чергу, І. В. Сало зазначає про можливість виділення окремої стадії проведення грошової реформи в часових межах січень – серпень 1996 р., коли відбувалась побудова економічної і правової платформи, а також запроваджувалися необхідні організаційні заходи щодо реалізації запланованої реформи восени 1996 р [51, с. 25].

Прийняття Указу Президента «Про грошову реформу в Україні» від 25.08.1996 р. поклало початок виокремленню третьої стадії проведення грошової реформи в державі. З 02.09.1996 р. НБУ було введено в обіг банкноти номіналом 1, 2, 5, 10, 20, 50, 100 гривень та роздрібну монету номіналом 1, 2, 5, 10, 25, 50 копійок [50]. З цього часу і до сьогодні в Україні використовується власна грошова валюта – гривня, а всі дії НБУ направлені на забезпечення її стабільності, побудову ефективної грошової системи, ефективне управління банківською системою, управління та його удосконалення валютним та кредитно-грошовим ринками. Даний часовий проміжок вважаємо за можливе виокремити у четверту стадію проведення реформи. Факт введення в обіг гривні, як вказує І. В. Сало, мав неабиякий позитивний ефект на економіку держави в цілому, при цьому прискорились темпи її реформування [51, с. 26]. Т. В. Семко визначає, що вдале проведення грошової реформи є надзвичайним етапом в розбудові державності в Україні [54, с. 222].

Наступним етапом у становленні та розвитку фінансової системи в Україні став перехідний етап, котрий розпочав свій відлік з вересня 1996 р. та

характеризується подальшим правовим регулюванням фінансових відносин в державі. В цей проміжок часу відбулося прийняття нових фінансових законів та положень, а також проведена кодифікація фінансового законодавства в окремих сферах.

Великим проривом стало прийняття Бюджетного кодексу України, ухваленого 21.06.2001 р., яким визначалися засади бюджетної системи України, її структуру, принципи, правові засади функціонування, основи бюджетного процесу і бюджетних відносин та відповідальність за порушення бюджетного законодавства [55].

Цього ж року було нормативно врегульоване функціонування ринку фінансових послуг, шляхом прийняття 12.07.2001 року Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [56]. Чіткої регламентації та нормативного закріплення потребували відносини у податковій сфері. Так, вперше в Україні здійснено об'єднання в одному нормативно-правовому акті норм права, якими врегульовано відносини в сфері справляння податків та зборів, їх адміністрування, визначено права та обов'язки платників податків, повноваження та правовий статус відповідних державних органів та їх посадових осіб у сфері оподаткування. Таким кодифікованим актом став прийнятий 02.12.2010 р. Податковий кодекс України [57]. Б. І. Молибог визначає, що прийняття Податкового кодексу України є важливим етапом у проведенні податкової реформи в державі та побудові ефективно діючої системи оподаткування. Разом з тим, він потребує серйозного доопрацювання та удосконалення, враховуючи досвід інших держав в даній сфері [58].

Відповідно до Указу Президента від 23.04.2011 р реалізація державної політики у сфері державного фінансового контролю покладена на Державну фінансову інспекцію України. Даний центральний орган виконавчої влади був створений на базі ліквідованого Головного контрольно-ревізійного управління України [59].

Засади організації та здійснення митної справи в Україні з 13.03.2012 р. почали визначатися Митним кодексом України, який станом на сьогодні регулює економічні, організаційні, правові, кадрові та соціальні аспекти діяльності митної служби України, визначає митну політику в країні, закріплює основні положення та принципи діяльності у сфері захисту митних інтересів, забезпечення митної безпеки та основні напрямки подальшої інтеграції до світової економіки [60].

Невід'ємною частиною банківського законодавства, окрім Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р., є Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 р., який визначає правовий статус, основні функції та завдання, повноваження та головні принципи діяльності центрального банку держави [61]. У перспективі науковці визначають, що базові положення обох нормативно-правових актів у сфері банківської діяльності можуть стати невід'ємними складовими Банківського кодексу України.

Таким чином, в умовах сучасного розвитку фінансової системи України та становлення фінансових відносин, даний етап можна визначити ключовим у побудові чіткої нормативно-правової бази в даній сфері. Прийняття кодифікованих актів та базових законів держави – це завжди тривалий та трудомісткий процес, адже в основі необхідності їх прийняття та подальшої дії перебуває потреба в чіткому врегулюванні державних соціальних та економічних процесів, а також уникнення прогалин в регулюванні даних відносин та сфер. Вважаємо, що прийняті акти в межах даного етапу в повній мірі вирішували тогочасну проблематику. Однак, при формуванні євроінтеграційного вектору розвитку України та переходу до міжнародних стандартів та нормативів у фінансовій сфері, перед державою та законодавством почали ставитися нові завдання.

Так, політичні та суспільні зміни, котрі відбувалися в кінці 2013 р., на початку 2014 р., стали переломними і для України в цілому, і для розвитку фінансової системи зокрема. Держава обрала курс на європейську інтеграцію,

що безпосередньо відобразилося і на її законодавчій сфері. Так, 21.03.2014 р. було підписано політичну частину, а вже 27.06.2014 р. економічну частину Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Дана Угода заклала основи адаптації чинного законодавства України до основних вимог та стандартів фінансової системи ЄС [62].

Першою групою основних заходів було визначено:

- імплементація Директиви №2009/110/ЄС від 16.09.2009 р. з приводу введення діяльності установ по роботі з електронними грошима та затвердження нагляду за ними;
- імплементація Директиви №94/19/ЄС від 30.05.1994 р. про систему гарантування депозитів.

З метою упорядкування фінансової системи до стандартів ЄС, Указом Президента України від 12.01.2015 р. №5/2015 схвалено Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [63], а постановою Правління НБУ від 18.06.2015 р. №391 затверджено Комплексну програму розвитку фінансового сектору України до 2020 року («Стратегія – 2020»). Головною метою даної Програми є створення фінансової системи, що здатна забезпечувати сталий економічний розвиток за рахунок ефективного перерозподілу фінансових ресурсів в економіці на основі розбудови повноцінного ринкового конкурентоспроможного середовища згідно зі стандартами ЄС [64].

Таким чином, для даного етапу є характерним побудова чіткої нормативно-правової бази шляхом прийняття ключових та основоположних актів у сфері фінансового законодавства, проведення кодифікації такого законодавства (прийняття Податкового кодексу України, Бюджетного кодексу України, Митного кодексу України), окреслення чіткої регламентації фінансових відносин, зокрема податкових, митних, бюджетних, банківських, відносин у сфері здійснення фінансового контролю. В межах даного етапу відбулося обрання євроінтеграційного характеру розвитку України та переходу до міжнародних стандартів і нормативів у фінансовій сфері.

Відбулося затвердження Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року, розробленої відповідно до «Стратегії сталого розвитку – 2020», Угоди про асоціацію Україною та Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, Меморандуму про співпрацю з МФВ, Угоди про коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна» тощо.

Базовими нормативно-правовими актами, направленими на затвердження і реалізацію основних положень Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року, є:

- постанова Правління НБУ від 18.06.2015 р. №391;
- рішення НКЦПФР від 30.06.2015 р. №931;
- розпорядження Нацкомфінпослуг від 11.06.2015 р. №1367.

Сама ж програма базується на окреслених вимогах модернізації та розвитку згідно Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», Угоди про асоціацію, Угоди про коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна», Меморандуму про співпрацю з МВФ тощо.

Істотних змін зазнала система державних органів у сфері фінансових відносин. Наприклад, на підставі Постанови Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 р. №160 утворена Державна фіскальна служба України [65]. Хоча по суті фактично відбулось перейменування Міністерства доходів і зборів України, створеного ще 24.12.2012 р. шляхом об'єднання Державної митної служби України та Державної податкової служби України. Сьогодні Державна фіскальна служба України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямована на проведення ефективної державної податкової та митної політики, політики щодо адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [65]. Даний центральний орган виконавчої влади є одним із трьох органів, діяльність якого спрямовується та координується через Міністерство фінансів України у відповідності до Закону України «Про оптимізацію центральних органів виконавчої влади» від 10.09.2014 р. №442 [66].

Формування та реалізація державної політики у сфері державного фінансового контролю відбувається Державною аудиторською службою України, котра у відповідності до Положення про Державну аудиторську службу України від 03.02.2016 р. №43 виступає центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується КМУ [67]. Ще одним органом, до повноважень якого віднесено здійснення заходів державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту), виступає Рахункова палата. У відповідності до Закону України «Про Рахункову палату» від 02.07.2015 р. №576-VIII, Рахункова палата від імені Верховної Ради України здійснює контроль за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням [68].

Реалізація політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення відбувається в процесі діяльності Державної служби фінансового моніторингу України [69].

Таким чином, для другого періоду становлення та розвитку фінансової системи на території України характерними є визначення основних проблем у фінансовій сфері та постановка завдань щодо необхідності досягнення фінансової стабільності та стабільного розвитку, під якими у відповідності до вимог чинного законодавства України розуміється: 1) фінансова система держави існує без нежиттєздатних установ, або таких структур, що не виконують свої безпосередні функції; 2) банківський сектор працює в прибутковому режимі та є таким, що відновив свою інвестиційну привабливість; 3) впроваджено ефективний механізм захисту прав кредиторів та відновлено банківське кредитування; 4) баланси фінансових установ очищені від проблемних активів; 5) сталий приплив депозитів до банківського сектору; розпочато впровадження правил ЄС щодо вільного руху капіталу, лібералізоване валютне законодавство; 6) підвищено продуктивність банківської системи; 7) неефективні страхові компанії виходять з ринку; 8)

фінансові установи виконують функції виключно фінансових посередників; 9) зменшено частку готівкових розрахунків за рахунок впровадження новітніх технологій, створення сприятливих умов для використання електронних платіжних систем; 10) забезпечено функціонування фондового ринку; наявна дієва система гарантування вкладів населення; 11) підвищено рівень фінансової обізнаності населення [64].

Отже, процес становлення та розвитку фінансової системи в Україні був досить складним, особливо враховуючи той факт, що фактично Україна як самостійна, незалежна та суверенна держава утворилася лише в 1991 р. На нашу думку, до цього часу на розвиток фінансових відносин впливали: відсутність власної незалежної держави; недостатній рівень економічної освіти населення українських земель; відсутність грамотної системи податків і зборів; не активна участь населення у фінансових нововведеннях в державі (в розвитку кредитної та банківської систем), адже населення знаходилося за межею бідності; повільний темп реформ без чіткого вектору; відсутність будь-яких стратегій та тактик в реформуванні фінансової системи, а як результат і відсутність її ефективного функціонування; великий вплив звичаїв, традицій та права інших країн, які не завжди могли відповідати ментальності українського суспільства.

Для кожного етапу становлення фінансової системи характерні свої особливості розвитку, проте всі вони поклали основу для функціонування сучасної системи в Україні та її подальшої модернізації. Тому і наукові розробки щодо функціонування та розвитку фінансової системи України мають відповідати вимогам часу, враховуючи євроінтеграційний характер розвитку України. На нашу думку, підтримку обраному шляху розвитку держави може надати лише чітко окреслене законодавче підґрунтя.

1.2. Фінансова система України: поняття, ознаки та структура

Фінансова система країни виступає найбільш загальною та системною категорією фінансового права, котра відбиває функціональну єдність усіх фінансових ресурсів та органів державної влади, що покликані здійснювати фінансово-правову політику країни. Побудова фінансової системи, яка буде конкуренто-спроможною та ефективною, є доволі складним процесом. З розвитком фінансових відносин та появою нових соціально-економічних умов життя суспільства, актуальності в галузі фінансового права набуває визначення категорії фінансова система, специфіка її функціонування, виокремлення структурних елементів тощо. Як зазначає О.П. Орлюк, «... Вивчення фінансової системи, виявлення взаємозалежності та взаємозв'язків між різними її ланками, є актуальним завданням, оскільки від оптимального та стабільного функціонування фінансової системи країни залежить забезпечення фінансовими ресурсами різних сфер суспільного життя, задоволення суспільства загалом.» [70, с. 15].

Дефініція «фінансова система», на теперішній час, є однією з найпоширеніших і часто вживаних у нормативно-правових актах та засобах масової інформації, але в той самий час, саме поняття фінансова система країни як правова категорія є зовсім не дослідженим. На нашу думку, для об'єктивного дослідження даної категорії перш за все необхідно дослідити, з позицій правової науки, зміст та сутність двох інших пов'язаних категорій: «система» та «фінанси», виокремивши одну від іншої. Дана позиція зумовлена тим, що вище вказані дефініції є базою для аналізу поняття фінансової системи в цілому. Так, Т. А. Латковська досліджуючи проблематику сучасної фінансової системи України, звертає увагу на те, що термін «система» має давню етимологію та походження зі Стародавньої Греції, в часи існування якої означав – ціле, в рамках якого гармонічно та взаємопов'язано розташовані окремі частини цього цілого [71, с. 64].

Великий тлумачний словник має кілька визначень поняття система, які за своїм змістом могли б відповідати досліджуваному питанню: 1) порядок, зумовлений правильним розташуванням і взаємним зв'язком частин чого-небудь; 2) структура, будова, що містить єдність функціональних частин, які закономірно розташовані; 3) сукупність одиниць, елементів, частин, які об'єднані за спільною ознакою та призначенням [72, с. 1126]. Досить цікавою є позиція таких дослідників як А. Холл та Р. Фейджин, котрі вважають, що під системою слід розуміти безліч предметів разом зі зв'язками між предметами і між їхніми ознаками [73, с. 160]. Досліджуючи питання системи, Д. О. Білінський [74, с. 42], цитував Р. Гібсона [75, с. 15] та М. Вебстера [76, с. 92], які зазначали, що система – це інтегрована сукупність взаємодіючих елементів, поєднаних між собою попередньо визначеними функціями.

Враховуючи той факт, що підходів та шляхів визначення даного поняття є незліченна кількість, однак вважаємо, що в цілому, система відображає сукупність однорідних елементів, між якими встановлюється взаємозв'язок та взаємодія, та які в своїй сукупності утворюють єдине ціле. На нашу думку, дане розуміння поняття система є найбільш вдалим, точним, не обтяженим детальними характеристиками, що ускладнюють фактичне розуміння категорії. Таким чином, фінансова система, як і будь-яка система, є не простим набором окремих елементів, а сукупністю взаємозв'язаних елементів, що мають однорідні ознаки.

Фінанси – це одна з найбільш важливих і складних правових категорій. Фінанси як історична категорія, на думку М.Бурбики, є продуктом наявності держави і товарно-грошових відносин, котрі виникли в умовах регулярного товарно-грошового обігу у зв'язку з розвитком держави і потребою у фінансових ресурсах для розширеного відтворення та задоволення суспільних потреб [73, с. 160]. Фінанси, як і сама фінансова система, є історично обумовленою категорією, адже вони з'явилися одночасно із виникненням самої держави та розшарування суспільства на класи, групи, касти тощо.

Однак зовсім протилежну позицію висловлює П. С. Пацурківський, котрий зазначає: «... необхідно зауважити той факт, що грошова та фінансова системи в будь-якому суспільстві стихійно виникають і продовжують своє формування ще до історичного виникнення держави.» [77, с. 25].

У свою чергу, А. А. Нечай наголошує на тому, що головною причиною виникнення фінансів є саме поява держави і товарно-грошових відносин. Ми підтримуємо дану позицію, адже вважаємо, що фінанси – це регламентована державою в законах та актах управління система грошових відносин, які є основою для реалізації економічних відносин між усіма суб'єктами процесу розширеного виробництва. Фінанси є об'єктивною необхідністю та не можуть існувати без державної регламентації [78, с. 47].

Проведений нами у ході даного дослідження аналіз наукових праць свідчить про те, що у вітчизняній правовій науці зовсім небагато ґрунтовних наукових розробок, присвячених вивченню та характеристиці стану фінансової системи та обґрунтуванню напрямів її побудови, висловлених різних точок зору на зміст фінансової системи та її складові. На низькому рівні розкриті взаємозв'язки і взаємодія елементів, що входять до її складу, не менш дискусійним є питання подальшого розвитку фінансової системи в Україні. На нашу думку, ключовим фактором неузгодженості позицій науковців щодо головних проблем функціонування фінансової системи є відсутність єдиного методологічного підходу стосовно встановлення сутності фінансової системи та взаємодії її складових.

Що ж стосується світової науки, то в залежності від того, що перебуває в основі фінансових відносин, вона виділяє два основні концептуальні принципи визначення сутності категорії фінансова система, а саме:

- 1) концептуальною базою фінансової системи є діяльність фінансових інститутів;
- 2) концептуальною базою фінансової системи є фінансові відносини нефінансових корпорацій та домогосподарств.

Прихильники першого принципу, котрі визначають, що основою фінансової системи держави виступає діяльність фінансових інститутів. В межах даного принципу розрізняють інституційний, посередницький, функціональний підходи.

Представники інституційного підходу характеризують фінансову систему як сукупність фінансових інститутів (фінансових посередників і ринків). Так, Р. Шмідт обмежує погляд на фінансову систему тільки описом особливостей різних фінансових інститутів, а також розглядає оцінку ступеня конкуренції в банківському секторі, його відкритість для іноземних конкурентів і конкуренції всередині та між різними групами фінансових посередників, або прозорість визначення цін та захист прав інвесторів на фінансових ринках, або якість регулювання і нагляду [79, с. 41].

Такий підхід повністю ототожнює фінансову систему з фінансовим сектором та має ряд суттєвих недоліків. Серед них, як зазначає Р. К. Мертон, те, що він не може пояснити як і чому змінюється інституційна структура фінансової системи і як вона може розвиватися з плином часу [80, с. 120]. Інший науковець О. О. Олійник, досліджуючи дану проблематику, говорить, що такому підходу не вистачає більш глибокого розуміння функцій фінансової системи [81, с. 41].

Прихильники посередницького підходу (Габбард, Р. Глен, С. Фредерік) вивчають фінансові інститути, як основу фінансової системи в контексті фінансових відносин, які виникають між фінансовими інститутами (фінансовим сектором). С. Фредерік вказує, що представницький підхід досліджує фінансову систему як сукупність фінансових інститутів, які здійснюють пропозицію фінансових послуг, а також включає до елементів фінансової системи всі можливі економічні одиниці (в тому числі домогосподарства, які акумулюють свої заощадження, а також підприємства, які мають потребу в капіталі для інвестицій), які можуть мати попит на фінансові послуги [79, с. 41; 82, с. 51; 83, с. 59].

Фінансова система, на їх погляд, виконує представницьку й трансформаційну функції та лише завдяки фінансовій системі відбувається трансформація розмірів фінансових інститутів, їх ризиків, термінів і в результаті зменшується конфлікт інтересів, який існує між тими, хто заощаджує та тими, хто є позичальниками.

Третій підхід – функціональний, який передбачає, що в змісті фінансової системи головний акцент робиться не на фінансових інститутах як таких, а на їх функціях [84, с. 32; 80, с. 120].

Основною перевагою такого підходу порівняно з інституційним є те, що основні функції фінансової системи за своєю суттю є однаковими у всіх країнах і більш стійкі, ніж структура та сутність фінансових інститутів. І тому, як результат, порівняння національних фінансових систем найкраще здійснювати саме за таким принципом.

Іншою концептуально протилежною позицією визначення сутності фінансової системи держави передбачено, що основою фінансової системи є саме фінансові відносини нефінансових корпорацій (підприємства, які виробляють ринкові товари та надають нефінансові послуги) та домогосподарств. Прихильниками даного принципу є А. Грикевич, М. Тирель, А. Хакельталь, Р. Шмідт [85, с.70]. Розуміння фінансової системи в рамках даного принципу базується на широкому визначенні категорії «фінанси», під яким, як вказує Р. Шмідт, розуміється як акумулювання та утримання багатств нефінансовими корпораціями та домогосподарствами, інвестування ними в господарську діяльність та подальше управління ризиками [86, с. 32]. Ми в своєму дослідженні спробували звести в таблицю основні підходи, що склались в світовій науці щодо визначення сутності фінансової системи (Таблиця 3).

Аналізуючи відомості, що містить таблиця, можна дійти висновку, що в світовій науці під дефініцією «фінансова система» розуміють теж саме, що і під категорією «фінанси», але при цьому науковці акцентують увагу на такому

ключовому критерію, як територія дії – фінанси в межах держави або фінанси в межах регіону [73, с. 161].

Таблиця 3. Підходи до визначення сутності фінансової системи держави зарубіжними дослідниками.

Принципи визначення сутності фінансової системи держави зарубіжними дослідниками			
<i>Основою фінансової системи держави виступає діяльність фінансових інститутів</i>			<i>Основою фінансової системи держави є фінансові відносини нефінансових корпорацій та домогосподарств</i>
<i>Інституційний підхід</i>	<i>Посередницький підхід</i>	<i>Функціональний підхід</i>	Поняття «фінансова система» збігається з поняттям «фінанси».
Фінансова система – це сукупність фінансових інститутів (фінансових посередників та ринків).	Фінансова система – це сукупність фінансових відносин, які виникають між фінансовими інститутами і тими, хто має надлишок/дефіцит фінансових інститутів.	Акцентується увага не на фінансових інститутах самих по собі, а на їх функціях.	

Джерело: складено автором

У сучасній вітчизняній правовій науці висловлюються дещо інші погляди на сутність фінансової системи. Традиційно, вітчизняні науковці визначають три основні концепції до праворозуміння поняття фінансової системи:

1) фондова концепція, в межах якої проводяться дослідження, виходячи з властивостей фінансових фондів грошових коштів, що є характерними для відповідної національної економіки. Прихильниками таких поглядів є Т. А. Латковська, О. М. Ашмаріна [87, с. 23–27], О. Д. Василик, О. М. Горбунова [88, с. 15], М. В. Карасьова [89, с. 11, 36], Ю. О. Крохіна [90, с. 13], В. Н. Ульянова та інші. Вони вважають, що до складу фінансової системи країни входить: бюджет, позабюджетні фонди, кредитний фонд, страховий фонд, фінансові ресурси суб'єктів господарювання з подальшою диференціацією типів та видів фінансових фондів [71, с. 66]. Однак головним

недоліком даної концепції є те, що вивчення фінансової системи не охоплює фінансові відносини, котрі не призводять до утворення або використання майнових фондів [71, с. 66].

2) інституційна концепція виходить із функціональної своєрідності таких фінансових інститутів як державні доходи, державні витрати, страхування, державний кредит, банківський кредит, грошовий обіг тощо. Прихильниками цієї концепції є Н. І. Хімічева [91, с. 3, 27], Л. К. Воронова, М. П. Кучерявенко [92, с. 10], С. В. Запольський [93, с. 28], О. П. Орлюк [70, с. 28], О. А. Музика-Стефанчук [94, с. 13] та інші. За словами Н. І. Хімічевої, фінансова система приводиться в дію через дослідження правових інститутів фінансового права, за допомогою яких регулюється фінансова діяльність держави [91, с. 30–31]. При цьому, О. Ю. Грачова і О. М. Горбунова, розглядаючи фінансову систему, відзначають, що систему правових інститутів регулює кожна з ланок фінансової системи. [95, с. 10].

3) посуб'єктна концепція базується на визначенні органу, який виконує управління фондом, інститутом чи володіє речовим правом певного різновиду щодо мобілізованих фінансових ресурсів. В межах даної концепції виділяють бюджет, позабюджетні фонди, фінанси господарюючих суб'єктів, страховий фонд, кредитний фонд, муніципальні фінанси, інвестиційні фонди тощо. Представниками даної теорії є В. М. Опарін [96, с. 31], Г. В. Комарова [97, с. 25], В. С. Загорський, О. Д. Вовчак, І. Г. Благун [98, с. 37] та інші. Однак, як зазначає Т. А. Латковська, посуб'єктну концепцію також не можна назвати однозначно вдалою, оскільки побудована на ознаках та характеристиках, які мають службовий характер та не пов'язані із природою чи суттю фінансових відносин [71, с. 66].

Досліджуючи категорію «фінансова система», Н. В. Архірейська та А. А. Мещеряков дійшли висновку, що сучасне розуміння фінансової системи обов'язково має враховувати процеси фінансово-економічної безпеки, котра зумовлена лібералізацією зовнішньоекономічних зв'язків та посилення фінансової глобалізації [99, с. 97]. Проте, Т. С. Ганзицька критично ставиться

до даної позиції та вважає, що таке трактування не дає цілісного бачення категорії як теоретико-правової [100, с. 48]. Натомість В. П. Кудряшов доводить, що це сукупність фінансових операцій, які проводяться суб'єктами фінансової діяльності з використанням відповідного кредитно-фінансового механізму [101, с. 15].

Погоджуємося з позицією А. С. Нестеренко, про те, що фінансова система є єдиною, вона характеризується цілісністю усіх складових її сфер та ланок, їх взаємозалежністю та взаємообумовленістю комплексу фінансових інститутів і відповідних їх правовідносин, уповноваженого суб'єкта, процедур вчинення фінансової діяльності, функціонування якого регулюються правовими нормами і положеннями, що закріплюють юридичні засоби формування, розподілу та організації використання публічних грошових фондів [102, с. 72].

Ю.В. Гаруст, досліджуючи проблематику функціонування фінансової системи, доводить, що під фінансовою системою слід розуміти складну систему, яка становить собою внутрішньо обумовлену сукупність взаємопов'язаних і об'єднаних єдиною метою сфер, ланок та інститутів, кожна з яких представляє специфічну групу фінансових відносин, які опосередковують формування, розподіл та організацію використання фондів грошових коштів держави, місцевого самоврядування, підприємств різних форм власності, фінансових інституцій, і які регулюються відповідними нормативно-правовими актами [103, с. 64].

Таким чином, динамічність категорії «фінансова система» призводить до існування різних поглядів та тлумачень як у вітчизняній, так і в зарубіжній науці. На нашу думку, під фінансовою системою слід розуміти сукупність взаємозалежних, однорідних елементів (сфер діяльності, ланок та інститутів), які утворюють одне ціле та виступають у вигляді груп фінансових відносин, котрі виникають в процесі формування, розподілу та використання фондів грошових коштів, під регламентацією та контролем держави.

Грунтуючись на вище викладеному, можна виділити такі ознаки, які притаманні категорії «фінансова система»:

1) фінансова система держави завжди є взаємопов'язаною із її фінансовою діяльністю, яка є діяльністю щодо формування, розподілу та використання централізованих і децентралізованих грошових фондів та має за мету забезпечення здійснення функцій держави, завдань соціального та економічного характеру, обороноздатності, управління і діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування [104, с. 12];

2) за допомогою фінансової системи відбувається здійснення фінансової діяльності держави, адже власне саме здійснення і не можливе без існування фінансової системи (бюджетної, банківської, податкової систем тощо);

3) структура фінансової системи держави повністю є зумовленою та залежить від завдань, цілей фінансової діяльності (того заради чого здійснюється фінансова діяльність держави) [105, с. 125];

4) фінансова система держави є сукупністю однорідних елементів, за допомогою яких і здійснюється фінансова діяльність держави – контроль з приводу публічних фондів коштів, їх накопичення, розподіл, використання;

5) фінансова система держави є динамічною системою, котра може змінювати якісні та кількісні характеристики під впливом відповідних чинників;

6) залежно від етапу фінансової діяльності держави, фінансовій системі приманний розподіл та подальше використання елементів, наприклад, під час збирання коштів та їх мобілізації використовуються кредитна система та податкова, під час розподілу коштів використовується бюджетна система тощо [105, с. 125].

7) ланки та інститути фінансової системи держави є відносно самостійними;

8) ланки фінансової системи держави мають власні, притаманні кожній окремо методи реалізації коштів, з метою створення фондів фінансових ресурсів та їх подальшого використання;

9) між всіма ланками фінансової системи є тісний взаємозв'язок та, як результат, ефективне функціонування цілісної фінансової системи можливе лише у випадку досконалості та ефективності кожної з ланок;

10) найбільш ефективною фінансова система держави є тоді, коли наявне чітке законодавче закріплення діяльності кожної ланки та інституту.

Звертаючи увагу на дискусійний та багатогранний характер змісту поняття «фінансова система», в наукових колах нашої країни все частіше підіймається питання щодо необхідності прийняття Закону України «Про фінансову систему України», в якому необхідно на законодавчому рівні закріпити поняття фінансової системи, принципи її побудови, структуру, відповідальність за правопорушення.

Щодо нагальної необхідності прийняття такого закону, який би регулював увесь спектр фінансових правовідносин, вкотре зазначають видатні вітчизняні науковці. Їх позицію об'єднує той факт, що за багато десятиліть досліджень та роботи в цій сфері, фінансово-правова доктрина виробила досить загально-теоретичних положень і термінів, кількість яких може перейти у якість нормативних приписів.

Однак є й противники прийняття такого закону. Один з них О. А. Лукашев зазначає, що юридична неоднорідність та багатогранність податкових, бюджетних та інших відносин, що виникає у сфері публічних фінансів є головним чинником, який зумовлює труднощі і кодифікації фінансового законодавства та ставить досить великий знак запитання біля необхідності формування відокремленої Загальної частини фінансового права та Закону України «Про фінансову систему України» [106, с. 24].

Враховуючи постійну трансформацію та розвиток фінансової системи України, необхідність її відповідності міжнародним стандартам, поступового впливу фінансових систем інших країн, а також фінансово-правових доктрин зарубіжних дослідників та відсутність чіткого бачення сутності фінансової системи, ми стверджуємо, що дійсно за таких умов говорити про прийняття такого закону є недоречно. Адже в більшій мірі він не буде спроможний

систематизувати існуючі досягнення вчених, а тільки створить нові прогалини та колізії в нормативному регулювання правовідносин у державі.

Окрім проблематики визначення сутності фінансової системи, не менш актуальним залишається питання структури фінансової системи України, яка відображає впорядкованість зовнішніх та внутрішніх зв'язків, котрі забезпечують стабільність, сталість та якісну визначеність [103, с. 64].

Так, М. І. Карлін говорить, що фінансова система держави складається з п'яти основних складових: державних фінансів; фінансів підприємств суб'єктів господарювання; страхування; фінансового ринку; фінансів домогосподарств [108, с. 15]. Інша позиція висловлена О. П. Орлюк, яка визначає дві головні ланки фінансової система держави: публічні державні та муніципальні фінанси, які включають централізовані та децентралізовані фонди та фінанси суб'єктів господарювання [109, с. 21].

Проте, як вказує Ю. В. Гаруст, таку класифікацію не можна вважати повною, адже до макрорівня, окрім включення державних фінансів, доцільно віднести і регіональні [103, с. 65]. Також під час критичного аналізу теорії А. Т. Ковальчука необхідно вказати і на не включення до даної системи фінансів домогосподарств. Дану позицію було висловлено А. С. Нестеренко та виділено три відокремлені системи фінансових відносин: публічні фінанси; фінанси суб'єктів господарювання; фінанси домогосподарств [102, с.73].

Аналізуючи позиції вчених та положення приписів чинного законодавства України, на нашу думку, найбільш повна структура фінансової системи України була визначена в роботах Ю.В. Гаруста, який запропонував окреслити структуру фінансової системи держави, поклавши в основу критерій – сфери фінансових відносин. Як результат, ним виділено п'ять основних складових: міжнародні фінансові відносини; державні фінансові відносини; місцеві та комунальні (регіональні) фінансові відносини; фінансові відносини суб'єктів господарювання; фінансові відносини домогосподарств (фізичних осіб) [103, с. 64].

При цьому кожній із вище перерахованих складових відповідає свій рівень економіки та сфера виникнення відносин, наприклад..

1) міжнародні фінансові відносини існують на рівні світового господарства та виникають з інвестиційних, кредитних відносин, відносин з приводу надання фінансової допомоги;

2) державні фінансові відносини існують на макрорівні та їх сферою виникнення можна вважати відносини між державою та органами місцевого самоврядування, між державою та суб'єктами господарювання, між державою та фізичними особами у сфері дотацій, кредитів, фінансової допомоги;

3) регіональні фінансові відносини існують на макрорівні та є відносинами органами місцевого самоврядування та суб'єктами господарювання, між органами місцевого самоврядування та фізичними особами;

4) фінансові відносини суб'єктів господарювання існують на макрорівні і виникають між суб'єктами господарювання та між суб'єктами господарювання і фізичними особами;

5) фінансові відносини домогосподарств існують на субмікроекономічному рівні та є суспільними відносинами фінансового ринку [103, с.64].

Побудова найбільш функціональної фінансової системи для будь-якої держави є головною умовою розвитку економіки країни, де всі складові перебувають у тісному взаємозв'язку, взаємодії та взаємозалежності між собою. У свою чергу, ефективність функціонування однієї складової залежить від іншої та як результат – впливають одна на одну. Тому від здійснення цілеспрямованої фінансової політики залежить економічне зростання держави.

В. М. Опарін визначає, що міжнародні фінансові відносини являють собою складну систему руху грошових потоків. Такі відносини можуть бути згрупованими за багатьма напрямками, наприклад взаємовідносини держави і суб'єктів господарювання з міжнародними фінансовими інституціями, взаємовідносини держави з урядами інших країн та міжнародними організаціями, взаємовідносини держави з фізичними і юридичними особами

інших країн, взаємовідносини між суб'єктами господарювання різних країн. Тому міжнародні фінансові відносини за своєю природою є багатограними, а їх кількість, як говорять дослідники, є незліченною [96, с. 54]. Враховуючи це, у сфері міжнародних фінансів, окрім національних суб'єктів – держави, підприємств і громадян, виділяються наднаціональні суб'єкти – міжнародні організації і міжнародні фінансові інституції. У зв'язку з цим, міжнародні фінанси розглядаються науковцем у широкому і вузькому розумінні. У широкому розумінні вони охоплюють усі міжнародні грошові потоки, а у вузькому – міжнародну централізацію коштів і фінансових ресурсів. Розглядаючи міжнародні фінанси у широкому розумінні, у них виокремлюють міжнародні фінансові відносини та дві ланки міжнародних фінансів у їх вузькому розумінні, фінанси міжнародних організацій та міжнародні фінансові інституції [96, с. 55].

Державні фінанси є головною складовою фінансової системи, при цьому С. І. Юрій та А. І. Крисоватий зазначають, що вони охоплюють більш ніж 73% від загального обсягу всіх фінансових відносин в державі [110], а Ю. В. Шушкова взагалі говорить, що даний обсяг сягає 80% відносин [111, с. 345]. П. М. Горме вказує, що під державними фінансами слід розуміти загальносуспільне благо у вигляді кредиту та грошових коштів, котрі перебувають у повному розпорядженні органів державної влади [112, с. 36]. При цьому Н. Цімерман та К. Хенке досліджують державні фінанси лише з точки зору всіх видатків та доходів державного бюджету [111, с. 346].

Як правова категорія державні фінанси почали досліджуватися порівняно недавно, тому досить доцільними будуть їх результати. Так, А. А. Нечай наголошує, що під даною складовою фінансової системи слід розуміти суспільні відносини, котрі виникають з приводу утворення, управління, розподілу та використання державних фондів грошових коштів [110, с. 227-228].

У свою чергу, О. П. Орлюк розглядає державні фінанси як сукупність відносин з приводу мобілізації, розподілу, перерозподілу та подальшого використання фондів грошових коштів держави для забезпечення потреб суспільства [70, с. 8, 24].

Ще однією зі складових фінансової системи є регіональні фінанси. В сучасній Україні вони виступають основним каталізатором розвитку соціальних та економічних процесів в межах адміністративно-територіальних одиниць. Л. К. Воронова зазначає, що основне значення регіональних фінансів прямо залежить від базових функцій, котрі покладені на місцеві органи та від розміру фінансових ресурсів (бюджету), направлених на реалізацію цих функцій. Регіональні фінанси – це сукупність відносин, з приводу акумулювання грошових коштів в межах адміністративно-територіальної одиниці, унаслідок перерозподілу державного бюджету [115, с. 68].

Не менш важливу роль у житті суспільства та побудові умов для успішного соціально-економічного розвитку держави, відіграють фінанси суб'єктів господарювання. Якщо, наприклад, категорії регіональні фінанси та місцеві фінанси науковці прирівнюють між собою, вказуючи на їх єдину правову природу, то ототожнення понять фінанси суб'єктів господарювання та фінанси підприємств є неможливим [116, с. 66]. Так, Л. К. Воронова в своїх працях досліджувала фінанси суб'єктів господарювання як фонди підприємств, що займаються комерційною діяльністю, фонди фінансових посередників (банків, страхових організацій, недержавних пенсійних фондів тощо), а також фонди некомерційних організацій [115, с. 54]. Крім того, ст. 55 Господарського кодексу України закріплює, що суб'єктами господарювання в Україні можуть бути не лише підприємства, а й фізичні особи-підприємці, тому поняття фінанси суб'єктів господарювання є ширшим за своїм значенням у порівнянні з фінансами підприємств [117].

Сучасна правова наука одним із елементів фінансової системи України називає фінанси домогосподарств, котрі функціонують на субмікрорівні та мають ряд особливостей, наприклад, держава не здійснює державного контролю за цими фінансами, їх цільовим використанням та кількістю накопичення або ж членами домогосподарств не використовуються системи фінансового прогнозування та планування, наявність спрощеної системи обліку витрат та доходів, формування резервів відбувається лише за бажанням членів домогосподарства тощо [118, с. 7].

О. В. Коваленко звертає увагу, що в науковій літературі налічується велика кількість ознак структуризації фінансової системи України, наприклад, за формою власності, за рівнем економічної системи, за суб'єктами фінансових відносин, за методами утворення та використання фондів грошових коштів тощо. Однак, в межах нашого дослідження та з метою проведення подальшого вивчення адміністративно-правового здійснення контролю за міжнародними фінансами в Україні, вважаємо за необхідне окремо дослідити таку ознаку структуризації як організаційно-правовий підхід до побудови фінансової системи [107, с. 30].

Вивчаючи питання організаційно-правової побудови фінансової системи, вважаємо найбільш точним і детальним визначенням структури фінансової системи дослідником Ю.В. Гарустом [107, с. 31]. Беручи за основу наукові погляди сучасних вчених дослідників та здійснивши аналіз діючого українського законодавства, в узагальненому вигляді фінансова система України представлена науковцем як сукупність декількох видів фінансових відносин, а саме: міжнародні фінансові відносини; державні фінансові відносини; регіональні (місцеві, комунальні) фінансові відносини; фінансові відносини суб'єктів господарської діяльності; фінансові відносини фізичних осіб (домогосподарств). Кожний з цих видів фінансових відносин має відповідну правову базу та фінансове джерело виникнення (певний склад доходів та видатків), свої специфічні сфери фінансових відносин, наявність суб'єктів цих відносин та правове врегулювання взаємодії цих суб'єктів в ході здійснення фінансової діяльності. Створення досконалої фінансової системи держави є одним з основних умов ефективного розвитку її економіки, хоча й потребує певного часу. Складові фінансової системи перебувають у тісному взаємозв'язку між собою. Фінансовий стан кожного елемента цієї системи, з одного боку, залежить від фінансового стану інших елементів, з іншого – впливає на них [107, с. 31].

Аналізуючи запропоновану Ю. В. Гарустом організаційно-правову структуру фінансової системи України, вважаємо за необхідне звернути увагу на те, що міжнародні фінансові відносини, а відтак і міжнародні фінанси, посідають провідне місце в даній системі. Хоча для української правової науки

важливим залишається питання включення їх до фінансової системи України та подальше чітке законодавче регулювання. Однак, як ми бачимо, погляди дослідників стосовно їх місця за останні роки трансформувалися та модернізувалися. На нашу думку, станом на сьогодні міжнародні фінанси та міжнародні фінансові відносини є невід'ємною складовою фінансової системи України. Таким чином, важливим аспектом в побудові ефективної та дієвої фінансової системи України є раціональне законодавче закріплення категорії міжнародних фінансів як правової з виробленням основних правил та принципів забезпечення мобілізації фінансових ресурсів та залучення їх ззовні. Нормативно-правове регулювання у даній сфері є першочерговою потребою стабільного функціонування як всієї системи в цілому, так і окремих сфер і ланок зокрема.

1.3. Юридична природа міжнародних фінансів як складової фінансової системи України

Кожна держава світу ставить на меті формування стабільної та досконалої національної фінансової системи, адже саме вона є однією із головних умов ефективного розвитку економіки країн та створення передумов для благополуччя всього суспільства. Однак, побудова дієвої національної фінансової системи неможлива без її взаємодії із світовим господарством, для якого характерним є загальнопланетарний процес глобалізації, під яким розуміється та досліджується: регіоналізація економіки, розвиток та становлення транснаціональних корпорацій, розвиток міжнародної торгівлі, котра сприяє поділу праці на світовому рівні, фінансову глобалізацію тощо. Такий процес увібрав в себе різноманітні напрямки, в яких розвиваються світові відносини. Як вказує М. Кастельс «Глобалізація є однією з характеристик економіки, відповідно до якої остання може працювати як єдине ціле в режимі реального часу на всій планеті» [119, с. 5]. І. Ю. Стукан зазначає, що глобалізація є справжнім феноменом нинішнього століття,

ознакою постіндустріального суспільства та основним чинником головних тенденцій сучасної економіки [120, с. 18].

В умовах сучасного розвитку суспільства і світу, поняття «глобалізація» набуло небувалого поширення та значення. Враховуючи даний факт, у 1995 р. М. Вотерс визначив його як категорію, котра є «соціальним процесом, в якому відсутні межі культурних та соціальних єдностей, а суспільство поступово усвідомлює факт відсутності таких меж» [121, с. 126]. При цьому, О. І. Пономаренко говорить, що таке визначення характеризується своєю універсальністю, адже було окреслено економічну, соціальну, політичну, інформаційну сфери [122, с. 103].

Незважаючи на значимість та широку популярність поняття «глобалізація», його теоретичний зміст на сьогодні є практично не розкритим. З цього приводу О. Кукарцев говорить, що ми спостерігаємо парадокс: нікому не зрозуміло що таке глобалізація та чим вона є, однак жодна людина не ставить під сумнів її реальність [123, с. 27].

О. В. Дзюблюк під даною категорією розуміє процес всезагальної уніфікації, наслідком якого виступає міграція в межах планети виробничих ресурсів, людей та капіталу [124, с. 85].

Досліджуючи питання глобалізації, В. Лук'янов доводить, що провідним сектором глобалізаційних процесів є глобалізація у фінансовій сфері, котра з кожним роком збільшує свій вплив на економічний простір усього світу [125, с. 65].

Такої ж позиції дотримується й А. В. Шлапак, який в своїх роботах визначає фінансовий глобалізм як головну тенденцією на початку третього тисячоліття у сфері розвитку світового господарства, котрий виступає результатом динамічності кредитної та інвестиційної діяльності транснаціональних банків та корпорацій, збільшення обсягів переміщення фінансових активів, зміцнення фінансових зв'язків між державами, лібералізація інвестиційних, валютних та кредитних ринків, становлення

механізму розподілу та акумулювання ресурсів як кредитного, так і інвестиційного характеру [126, с. 59].

Фінансова глобалізація є складовою загального процесу глобалізації. Так, С. Онищенко зазначає, що станом на сьогодні темпи фінансової глобалізації відрізняються від темпів соціальної, економічної, культурної глобалізації та характеризуються значним перевищенням [121, с. 127].

На нашу думку, фінансова глобалізація є головним елементом розвитку світової економіки в цілому. Характерні для неї процеси економічної інтеграції на міжнародному рівні та формування складних форм відносин та інститутів у фінансовому просторі стали передумовами утворення, подальшого розвитку і функціонування світової фінансової системи. На підтвердження цієї позиції О. І. Коваленко зазначає, що саме фінансова глобалізація є єдиним фактором формування світової фінансової системи [127, с. 39].

Досліджуючи світову фінансову систему, О. А. Турпенко доводить, що світова фінансова система – це єдина структура, яка утворена за допомогою конкретних елементів, котрі пов'язані між собою і відображені через систему міжнародних фінансових відносин [128, с. 51]. Дещо інше визначення поняття світової фінансової системи наводить в своїх наукових працях Д. Ю. Мамотенко. Він зазначає, що світова фінансова система є сукупністю окремих ланок та сфер фінансових систем держав, форм регулювання валютних відносин, а також міжнародних фінансових інституцій та організацій [129, с. 230].

З його висновками погоджується В. В. Вірченко та додає, що у своєму зв'язку і взаємодії вони створюють наднаціональне регулювання економікою, ставлячи при цьому за мету збільшення стійкості міжнародних фінансових ринків та валютних ринків [130, с. 50].

Загалом у вітчизняній правовій науці існує декілька основних підходів до визначення поняття світова фінансова система. Аналізуючи результати досліджень з приводу теоретичного окреслення поняття «світова фінансова

система» та враховуючи їх різноманіття, пропонуємо розділити їх на три основні групи (Таблиця 4).

Таблиця 4. Підходи до визначення поняття «світова фінансова система»

№ п/п	Групи дослідників	Базові підходи	Характеристика підходів
1.	Румянцев А.П. [131, с.58], Голюк В.Я. [131, с.68], Тонких О.Г. [131, с.64]	Вивчення категорії «світова фінансова система» відбувається через призму відносин	Світова фінансова система виступає у вигляді найвищого рівня розвитку світових фінансових відносин, до яких відносять кредитні, валютні та розрахункові відносини.
2.	Лазебник Л.Л. [132, с.12], Мовсесян А.Г. [132, с.14], Огнивцев С.Б. [132, с.25]	Вивчення категорії «світова фінансова система» відбувається через призму ототожнення зі світовою валютною системою	Вектор дослідження направлений на проблематику функціонування світових грошей, які лежать в основі обслуговування економічних зв'язків між країнами.
3.	Луцишин З.О. [135, с.41], Стукало Н.В. [134, с.36], Моїсєєв О.О. [133, с. 25]	Вивчення категорії «світова фінансова система» відбувається через призму її структуризації	Світова фінансова система розглядається як сукупність інститутів, за допомогою яких відбувається взаємне переміщення фінансових ресурсів на світовому рівні

Джерело: складено автором

Світова фінансова система у своєму розвитку не стоїть на місці, а перебуває у постійній трансформації та модернізації. Як у практичній, так і в теоретичній площині нагальним є пошук шляхів реформування даної системи та її підлаштування під вимоги часу й потреб суспільства. Тому науковці виокремлюють ряд специфічних рис світової фінансової системи з огляду на існуючі процеси глобалізації та інтеграції. Так, О. В. Коваленко визначає такі риси світової фінансової системи: існування єдиного ринку капіталу, послуг та товару; постійний процес вдосконалення та уніфікації міжнародних положень та нормативно-правових документів; наявність єдиноприйнятого обмінного курсу та провадження визначеної валютної політики; утворення органів зі спеціальним статусом, які характеризуються своєю надлокалізованістю [127, с. 39].

Головним елементом в загальній концепції світової фінансової системи, без якого така система не може функціонувати, є міжнародні фінанси. Але сучасна світова юридична наука не дає вичерпного визначення поняття міжнародні фінанси саме як правової категорії. При цьому науковці вказують на невід'ємний взаємозв'язок міжнародних фінансів з міжнародними грошовими потоками, діяльністю банків, фондів, банківських установ тощо. Здебільшого, як зазначає В. І. Колосова, всі дослідження зарубіжної науки направлені на окреслення впливу зовнішньої міжнародної допомоги на загальне економічне благополуччя країн-реципієнтів. У своїх розробках дослідники використовують статистичні та економічні підходи для моделювання можливого впливу, акцентують увагу на різних параметрах надання та отримання фінансових коштів та на рівнях впливу [136, с. 58].

У теоретичному аспекті Дж. Менвіл Херріс зазначив, що під категорією міжнародні фінанси слід розуміти окрему сукупність часу та невизначеність стосовно рішень, котрі мають відношення до різних держав, враховуючи той факт, що кожна з таких держав має власний суверенітет, валюту, політичну систему, закони бізнесу [137, с. 12]. Такої ж позиції дотримуються Е. Нікбахта та А. Гропеллі, які при дослідженні фінансів та фінансової системи одним із базових елементів фінансової системи будь-якої країни виділяють саме міжнародні фінанси [138, с. 21]. Д. Хостланд поряд із національною складовою фінансової системи держави, виділяє ще й міжнародну складову, яка проявляється через функціонування міжнародних фінансів. При цьому він зазначає, що міжнародні фінанси проявляються у вигляді бірж, фондів, банків, через які рухаються кошти у світі [139, с. 14]. М. Дулі та П. Ізард досліджували теоретичні підґрунтя міжнародних фінансів, міжнародних позик та їх вплив на приватний та державний сектор [140, с. 91].

У своїх наукових доробках Б. Ейхенгрін, Р. Гаусманн та У. Паніцца пішли далі та дослідили таку складову міжнародних фінансів як міжнародні кредити, отримані країнами, що їх потребують, а міжнародні фінанси називають відносинами з розподілу та перерозподілу коштів [141, с. 25]. Інші

науковці, такі як Р. Мартнер та В. Тромбен, показали на прикладі Латинської Америки вплив таких кредитів на економіку країни та основні позитивні і негативні наслідки такого впливу для подальшого функціонування економіки держави [142, с. 19].

Оскільки міжнародні фінанси увібрали в себе складну систему міжнародних потоків грошових коштів та пов'язаних з даними потоками відносин, А. Нестеренко вказує, на те що усі міжнародні грошові потоки, які є на рівні міжнародної фінансової системи, в своїй сукупності можна визначати як міжнародні фінанси. Ці наукові погляди щодо міжнародних фінансів повністю підтримує О. Мозговий та додає, що міжнародні фінанси з часу свого зародження завжди були взаємозв'язаними з системою грошових прибутків та, перш за все, рухом грошових прибутків у світовій фінансовій системі [143, с. 30].

Зазначимо, що для вітчизняної науки характерним є дослідження міжнародних фінансів лише як економічної категорії. Відсутність ґрунтовного вивчення міжнародних фінансів як правової категорії створює прогалини у формуванні та розвитку фінансової системи України, перепони у її ефективному функціонуванні, а також правовому регулюванні механізму отримання та використання міжнародних фінансів в нашій державі. Навіть при більш ґрунтовному дослідженні фінансової системи України, науковці зовсім недавно, як вказують О. О. Линник та Д. М. Дмитренко, під впливом всіх процесів, пов'язаних з глобалізацією та інтеграцією почали розділяти національну та міжнародну складові [144, с. 29; 145, с. 33].

Ю. Г. Козак, вивчаючи дану проблематику, вказує, що на сьогодні під міжнародними фінансами можна вважати загальну сукупність грошових відносин, пов'язаних зі створенням, використанням фондів грошових коштів, в котрих існує потреба для здійснення зовнішньоекономічної діяльності юридичних осіб та держав [146, с.9]. В. М. Опарін визначає міжнародні фінанси як систему обмінних та розподільчих відносин, котрі утворюються у

зв'язку із рухом вартості між різними державами та в процесі використання грошових фондів на світовому і регіональному рівнях [96, с. 27].

На думку Н.Я. Кравчук, міжнародні фінанси – це відносини, які пов'язані з рухом фінансових та валютних потоків, та утворюються у зв'язку з розподілом грошових ресурсів та капіталу в межах системи світового господарства та економіки безпосередньо через дію ринкових та неринкових механізмів [147, с. 43]. Натомість С. Я. Боринець висловлює дещо іншу позицію, вказуючи, що це лише економічне поняття, котре представляє собою фонди грошових ресурсів, які створюються на підставі розвитку та модернізації міжнародних економічних відносин та використовуються з метою задоволення спільних потреб на світовому рівні [148, с. 30].

В.П.Колосова у своїй роботі звертає увагу на той факт, що окрім правового та економічного розуміння поняття «міжнародні фінанси», дану категорію можна розглядати і з інституційної точки зору, відповідно до якої міжнародні фінанси – це сукупність банків, фондових і валютних бірж, міжнародних фінансових інституцій, регіональних фінансово-кредитних установ, міжнародних та регіональних економічних організацій та об'єднань, через які здійснюється рух світових фінансів [136, с. 60].

Основою міжнародних фінансів є міжнародні фінансові відносини, адже вони існують там, де існують міжнародні фінанси. Ще в середині 60-х років Ю. А. Ровінський вказував на те, що в середині ХХ ст. збільшилися та розширилися міждержавні валютні, кредитні та фінансові відносини. Такі взаємовідносини є формою економічного, науково-технічного і загальнокультурного співробітництва та при всьому цьому мають свою специфіку. Звертаючи увагу на ці особливості та розуміючи їх зміст, маємо можливість об'єднати вказані відносини в одну групу міжнародних фінансових відносин та визначити специфіку міжнародно-правового регулювання» [150, с. 60].

О. І. Зоріна доводить, що перші міжнародні фінансові відносини виникли набагато раніше та містили таку складову як торгівельні відносини.

При цьому вони не були такими багатограними та різноманітними як на сучасному етапі розвитку суспільних відносин [151].

Як зазначає О. Р. Вайцеховська, такі відносини стали прототипом та правовим підґрунтям розвитку сучасних міжнародних фінансових відносин та почали формуватися багато тисячоліть тому, коли з розвитком суспільства зароджувалися перші ознаки міжнародних товарообмінних відносин [152, с. 103]. З часом, вони видозмінювалися та наповнювалися новими специфіками та особливостями [153, с. 54].

Проведеними дослідженнями А. Т. Назаренко довела, що розвиток міжнародних фінансових відносин зумовлений глобалізаційними процесами, посиленням інтеграційних процесів в економіці, соціальній сфері та політиці, зростанням продуктивних сил, побудовою світового ринку, поглибленням міжнародного поділу праці [154, с. 160].

Виникнення та розвиток міжнародних фінансових відносин, на думку Н. Я. Кравчука та О. С. Пруського, пов'язано з поглибленням таких процесів, як: інтеграція господарських процесів країн світу і регіонів, розвиток системи міжнародних розрахунків, уніфікація національних валютних політик, посилення взаємного впливу валют, зростання обсягів транскордонного руху капіталів, розширення форм реалізації міжнародних кредитних відносин, посилення ролі міжнародних економічних і фінансових інституцій [147, с. 44].

В юридичній науці категорія міжнародних фінансових відносин, як і міжнародні фінанси, є новою та малодослідженою. Попередньо лише економічна наука виявляла актуальність та проявляла інтерес в окресленні проблематики в даній сфері. Проте, з урахуванням динамічності розвитку фінансової системи України та змінам в суспільному житті, питання дослідження міжнародних фінансових відносин в правовій площині посідає одне із провідних місць в сучасній науці. На нашу думку, для визначення сутності даної категорії з юридичної точки зору, перш за все, необхідно перевести дослідження в теоретичну площину та звернутися до розробок теорії права, адже даний вид відносин, в першу чергу, є правовідносинами. Як

вказує О. Петришина, правовідносини разом з правом є основними складовими юридичної надбудови всього суспільства та правової діяльності, вони є центром середовища, в якому перебувають [155, с. 38].

В найбільш загальному вигляді О. О. Савчук визначає правові відносини як суспільні відносини, урегульовані правом, що і є визначальним, а учасники (суб'єкти) виступають носіями юридичних прав і обов'язків [156, с. 129]. Також правовідносини в теорії права розглядаються і як особливий вид суспільних відносин, котрі виникають у відповідності до положень права, а учасники мають окреслені права та обов'язки, реалізація яких гарантується державою з можливістю застосування примусу [157, с.12]. В. В. Сухонос відмітив, що це виникаючий на основі норм права суспільний зв'язок, учасники якого мають суб'єктивні права і юридичні обов'язки, забезпечені державою [158, с. 612].

Міжнародним фінансовим відносинам як різновиду правовідносин притаманні всі вище перераховані загальні ознаки. Поряд з цим, для них притаманні і специфічні ознаки. А саме: відносини мають грошовий характер; в них беруть участь суверенні держави або міжнародні організації, які утворюються суверенними державами; сфера їх виникнення – зовнішня діяльність держав; відбувається формування цілісної структури; елементи даної системи є взаємодоповнюючими; утворення сучасного правового поля міждержавного регулювання фінансових питань [159, с. 176].

У своїх працях М. В. Цвік, О. Ф. Скакун і В. В. Сухонос доводять, що найбільш повно характеризують категорію «правовідносини» її складові, а саме суб'єкт, об'єкт та зміст [161, с. 334].

Об'єктом правовідносин визначається реальне благо, на охорону та використання якого спрямовані суб'єктивні права і юридичні обов'язки [158, с. 612]. У свою чергу, об'єктом міжнародних фінансових відносин є потоки капіталу та грошових коштів та пов'язані з ними фінансові відносини на світовому ринку.

Суб'єкти правовідносин – це учасники цих правовідносин, які мають суб'єктивні права та юридичні обов'язки [160, с. 385]. Суб'єктами міжнародних фінансових відносин є фізичні та юридичні особи, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, міжнародні організації, фінансові інституції, а також банки і кредитно-фінансові установи. І. І. Д'яконова, Максимо В. Енг, Френсіс А. Ліс, Лоуренс Дж. Мауер зазначають, що базовими суб'єктами міжнародних фінансів є резиденти і нерезиденти [162, с. 7].

Вітчизняним законодавством не визначено суб'єктів міжнародних фінансових відносин, але вони ототожнюються з суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Відповідно до Закону України від 16.04.1991 р. №959-ХІІ «Про зовнішньоекономічну діяльність» суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в нашій державі є фізичні та юридичні особи, їх об'єднання, структурні одиниці іноземних суб'єктів господарської діяльності, спільні підприємства, в яких беруть участь іноземні та національні суб'єкти господарювання, інші суб'єкти господарювання, передбачені чинним законодавством України [163].

Зміст правовідносин – це суб'єктивні права і юридичні обов'язки. Як зазначає О. Ф. Скакун, дана категорія відображає саму сутність поняття [160, с. 388]. Зміст міжнародних фінансових відносин – це сукупність відносин між фізичними та юридичними особами, державами, міжнародними організаціями та фінансовими інституціями, що виникають у сфері обміну та розподілу з приводу створення і використання на світовому та регіональному рівнях централізованих грошових коштів.

Тому, враховуючи вище викладене, ми дійшли висновку, що міжнародні фінансові відносини – це система відносин, які є складовою національної фінансової системи держави щодо акумулювання, розподілу, перерозподілу й використання фінансових ресурсів міжнародних фінансових потоків.

Сучасна правова наука визначає міжнародні фінанси як наднаціональну надбудову, головна сутність та призначення якої проявляється у акумулюванні

та загальній концентрації доходів і фінансових ресурсів у грошових фондах, які можуть бути як узагальненими, так і цільовими. Тому, на нашу думку, міжнародні фінанси як правова категорія характеризує взаємодію міжнародних фінансових відносин з фондами грошових коштів для задоволення спільних потреб та інтересів суб'єктів міжнародних фінансових відносин.

Досліджуючи питання правової природи міжнародних фінансів та їх співвідношення з фінансовою системою України, А. Нестеренко визначила основні складові міжнародних фінансів:

- 1) міжнародні фінансові відносини;
- 2) власне міжнародні фінанси як централізовані ресурси на світовому рівні: фінанси міжнародних організацій та інституцій [159, с. 176].

Критично аналізуючи такий розподіл, та не погоджуючись з автором, ми дійшли висновку, що міжнародні фінансові відносини за своєю природою не виділяються як окрема, самостійна складова міжнародних фінансів. Вони є її основою [164, с. 30]. Такої ж думки дотримуються Максимо В. Енг, Френсіс А. Ліс, Лоуренс Дж. Мауер та інші видатні науковці, які в своїх дослідженнях доводять – де існують міжнародні фінанси там існують і міжнародні фінансові відносини, а де існують міжнародні фінансові відносини, там існують і міжнародні фінанси [162, с. 7].

Дослідивши міжнародні фінансові відносини, Ю. В. Гаруст в своїй роботі зробив досить розгорнуту класифікацію, де поряд поряд із фінансами міжнародних організацій та інституцій визначив також фінанси інших країн [107, с. 29]. Запропоновану класифікацію підтримують і інші вітчизняні науковці. Так А. А. Нестеренко, доводить, що фінанси інших країн на сьогодні є невід'ємною складовою фінансової системи України [159, с. 176].

У свою чергу, О. Орлюк, поряд з такими складовими міжнародних фінансів як фінанси міжнародних організацій та міжнародних фінансових інституцій, виділяє ще валютний ринок як складову ринку фінансових послуг [185, с. 134]. Аналізуючи дану позицію О. Орлюк, вважаємо, що дослідник,

нелогічно окреслюючи складову міжнародних фінансів, виділяє лише валютний ринок, залишаючи поза увагою, наприклад, ринок цінних паперів, кредитний, фондовий та страховий ринки. Д. М. Дмитренко зазначає, що складовими міжнародних фінансів є фінанси міжнародних організацій (використовуються фонди грошових коштів міжнародних організацій та виконується перерозподіл ресурсів); фінанси міжнародних інституцій (розуміються фінанси у вигляді фінансової допомоги (кредитів) країнам, що потребують); фінанси у вигляді міжнародних розрахунків (загальне переміщення та перерозподіл фінансових ресурсів між державами) [145, с. 89].

Однак, поряд з вище перерахованими складовими міжнародних фінансів, класична теорія міжнародних фінансів відносить до них і інвестиційні, кредитні, депозитні кошти, фінансова допомога, кошти нерезидентів в банках інших країн, акції, облігації, цінні папери тощо. Тому, вважаємо, що обмежуватись виділенням лише кількох складових, як це робить О. Орлюк, А. А. Нестеренко або ж Д. М. Дмитренко, є недоцільним. Як вказують Максимо В. Енг, Френсіс А. Ліс, Лоуренс Дж. Мауер, у світі існує безліч фінансових потоків, а категорія «міжнародні фінанси» є настільки багатогранною, що визначати види міжнародних фінансів за критерієм об'єкта прирівнюється до утопії [162, с. 7].

Враховуючи вищевикладене, ми дійшли висновку, що в сучасному світі функціонує система міжнародних фінансів, яка є складовою світової фінансової системи та має свою структуру, правове регулювання та відповідні відносини. В підтвердження цього В. П. Колосова, проводячи дослідження міжнародних фінансів, звертає увагу на той факт, що міжнародні фінанси є розгалуженою системою з великим переліком державних, приватних та безпосередньо міжнародних елементів, через які виконується загальне регулювання та координація міжнародних фінансових зв'язків [149, с. 87].

Досліджуючи механізм функціонування системи міжнародних фінансів, І. І. Д'яконова, М. І. Макаренко, Ф. О. Журавка виділяють певні відносини,

котрі у своїй сукупності утворюють систему міжнародних фінансів: відносини, які виникають між імпортерами та експортерами щодо розрахунків за товари, послуги, отримання кредитів та їх погашення; між імпортерами та експортерами з однієї сторони та банками з другої сторони, щодо кредитних зобов'язань, отримання гарантій, відкриття валютних рахунків, страхування ризиків (за наявності такого суб'єкта як страхова компанія); між імпортерами та експортерами з однієї сторони та фізичними особами з іншої – щодо оплати праці, проведення міжнародних переказів, оплата за отриманий товар або послуги тощо; між фізичними особами щодо міжнародних готівкових, безготівкових, поштових, банківських переказів; між фізичними особами з однієї сторони та державою з іншої щодо справляння податків або вчинення певних дій спрямованих на виконання зобов'язання, які виникають з правил регулювання міжнародних фінансових відносин; між державами (їх урядами) щодо надання, отримання, погашення кредитів, позик, інвестицій тощо; між державами з однієї сторони та міжнародними організаціями (інституціями) з іншої щодо надання та отримання кредитів, позик, фінансової допомоги, надання грошових внесків у ці організації тощо; між міжнародними організаціями, в тому числі міжнародними фінансовими інституціями [166, с. 154].

Враховуючи положення чинного законодавства України та положення нормативно-правових актів міжнародних організацій, інституцій, міжнародних угод, ратифікованих Україною, можемо констатувати факт відсутності єдиного наукового підходу щодо правової природи міжнародних фінансів. Юридична та економічна науки дали нам об'ємне бачення даної категорії. Однак, нормативно-правове регулювання в даній сфері є недостатнім. Жоден нормативно-правовий документ України не має законодавчого закріплення дефініції «міжнародні фінанси» та чіткого визначення видів. Така ж сама ситуація відбувається і в актах міжнародних організацій та міжнародних угодах, зокрема Угоді про асоціацію України з ЄС [62], Статті Угоди Міжнародного валютного фонду від 22.07.1944 [168], Статті

Угоди 1945 р. (Про Міжнародний Банк Реконструкції та Розвитку) від 01.01.1945 [169], Договорів між Урядом України та Європейським Банком Реконструкції та Розвитку про співробітництво та діяльність Постійного Представника ЄБРР в Україні від 12.06.2007 [107], угодах, меморандумах, заявах України та США тощо.

Традиційно замість категорії «міжнародні фінанси» в юридичній науці застосовують інші категорії, наприклад, офіційна міжнародна допомога розвитку, фінансова допомога, зовнішня допомога, міжнародна технічна допомога, грант, міжнародна фінансова допомога, макрофінансова допомога тощо. Однак зазначаємо, що за своїм змістовим наповненням та значенням дані категорії вміщують різну суть.

Чинним законодавством України офіційно закріплені окремі дефініції категорій у сфері міжнародних фінансів. Наприклад, Податковим кодексом України визначено дефініцію «фінансова допомога», котра має відношення як до внутрішньодержавної допомоги, так і міжнародної та визначено, що це фінансова допомога, надана на безповоротній або поворотній основі [57].

Постановою КМУ «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги» від 15.02.2002 №153 закріплено, що міжнародна технічна допомога – це фінансові та інші ресурси та послуги, що відповідно до міжнародних договорів України надаються донорами на безповоротній та безоплатній основі з метою підтримки України [171]. Даним нормативно-правовим актом також визначена сутність гранту, який фактично виступає різновидом міжнародної технічної допомоги та являє собою угоду між донором або виконавцем та реципієнтом про передачу фінансових ресурсів (грантів) у національній чи іноземній валюті в рамках проекту (програми) [171].

Найбільшого поширення в світі зазнала категорія «міжнародна офіційна допомога розвитку», котра з 1969 р. була започаткована Організацією економічного співтовариства і розвитку з метою визначення офіційної форми міжнародної допомоги країнам, що розвиваються. Станом на сьогодні

міжнародна офіційна допомога розвитку є невід'ємним атрибутом міжнародних економічних та фінансових відносин [172, с. 43].

А. С. Філіпенко, В. С. Буднік та О.В. Бутенко визначають, що міжнародна офіційна допомога розвитку – це надання капіталу в грошовій чи товарній формі суб'єктами однієї країни у власність суб'єктам іншої країни на умовах повернення (кредит) або неповернення (грант) [173, с. 95].

Теоретичні та практичні аспекти фінансування офіційної допомоги розвитку протягом довгого проміжку часу перебувають в центрі уваги зарубіжних дослідників [174, с. 20]. Так, проблеми підвищення результативності використання таких грошових ресурсів стали предметом проведених досліджень М. Ахмед (M. Ahmed) [195, с.10], оцінкою глобального управління допомогою займалися Е. Дойчер (E. Deutscher) [196, с. 15] та С. Файсон (S. Fyson) [196, с. 15], офіційна допомога розвитку та інтеграція відсталих країн у світову економіку вивчалися І. Р. Мавлановим [177, с. 110], проблеми сприяння міжнародному розвитку досліджувалися Д. А. Дехтеревим [178, с. 100].

Т.В. Кожухова звертає увагу, що зарубіжні дослідники даної проблематики не досліджують міжнародні фінанси як правову категорію. З метою окреслення міжнародних фінансів в вузькому значенні даного поняття та визначення їх в якості міжнародної фінансової допомоги, використовується категорія «офіційна допомога розвитку» [174, с. 20]. Найпоширенішим обґрунтуванням різновидів такої категорії є класифікація за критерієм суб'єктів надання допомоги та їх взаємодія. Т. В. Кожухова на підставі проведених досліджень М. Ахмед, Е. Дойчер та С. Файсон пропонує окреслення таких видів [174, с. 21]:

– міждержавна або двостороння офіційна допомога розвитку (суб'єктами виступають країни або їх уповноважені особи, при цьому країна-донор визначає перелік умов щодо надання фінансових ресурсів, наприклад стосовно проведення відповідних економічних реформ та перетворень країною-реципієнтом);

– багатостороння (донорами виступають міжнародні організації, котрі ставлять за мету досягнення глобального світового економічного та соціального розвитку);

– колективна (донорами являються об'єднання урядів конкретних країн, з метою досягнення власних інтересів країн-членів. Наприклад, ключовим колективним донором для нашої країни можна визначити ЄС) [174, с. 21].

Вітчизняні науковці-правники пішли іншим шляхом та запропонували, як нами визначалося вище, використання категорії «міжнародних фінансів» для окреслення фінансової допомоги, котра надходить до держави від міжнародних фінансових організацій, іноземних країн, урядів, благодійних організацій тощо. У свою чергу, в науковій юридичній літературі поняття «офіційна дорога розвитку» майже не використовується взагалі. Аналогічна ситуація і щодо окреслення видів фінансової допомоги. Ключовим критерієм класифікації як в науковій літературі, так і в нормативно-правових актах, визначається не суб'єкт надання такої допомоги, а її зміст та форма.

Так, у Верховній Раді України в 2013 році було зареєстровано проект Закону України «Про міжнародну технічну допомогу» (04.12.2013 №3725), яким пропонувалось вперше в Україні надати визначення поняттю міжнародна офіційна допомога розвитку [179]. Так, законопроект визначав міжнародну офіційну допомогу розвитку як вид зовнішньої допомоги, що відповідно до міжнародних договорів України надається донорами у вигляді грантів або кредитів та позик із грантовою складовою у розмірі не менше 25 відсотків з метою підтримки економічного і соціального розвитку України та Україною з метою підтримки соціально-економічного розвитку інших держав [179].

Також в змісті законопроекту запропоновано закріплення й інших категорій, таких як:

– зовнішня допомога – допомога, що надається у вигляді міжнародної технічної допомоги, офіційної допомоги розвитку та прямої бюджетної підтримки відповідно до міжнародних договорів України з метою соціально-економічного розвитку, благодійної та гуманітарної допомоги [179];

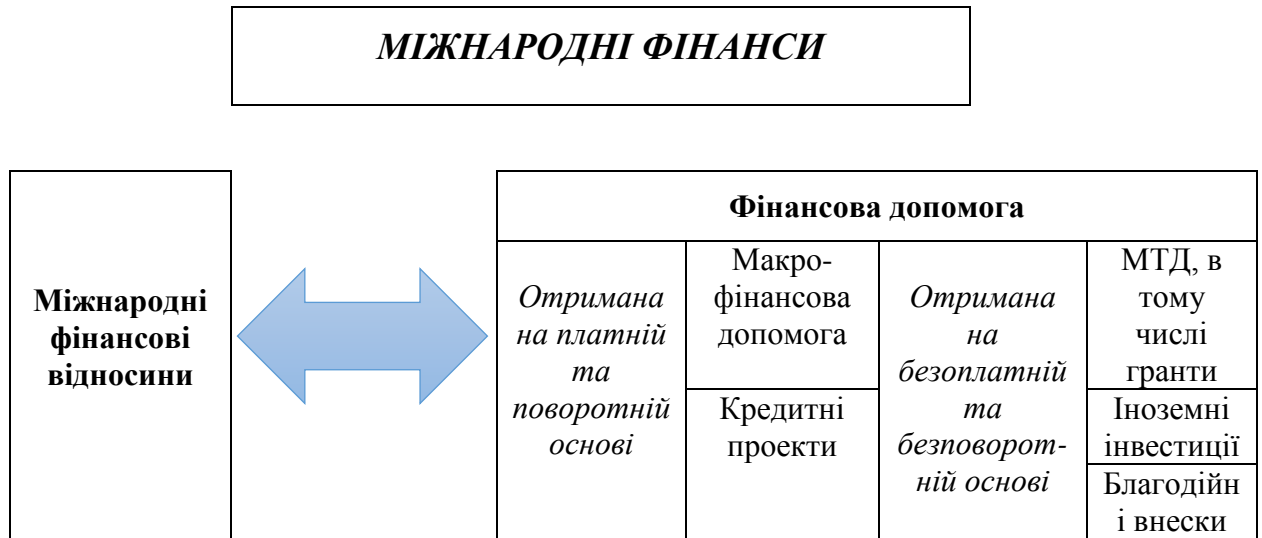
– міжнародна технічна допомога – вид зовнішньої допомоги, що відповідно до міжнародних договорів України надається на безоплатній та безповоротній основі донорами з метою підтримки економічного і соціального розвитку України та Україною з метою підтримки соціально-економічного розвитку інших держав [179];

– грант – вид міжнародної технічної допомоги, що відповідно до міжнародних договорів України надається донором або виконавцем реципієнту у вигляді фінансових та інших ресурсів на безоплатній та безповоротній основі для реалізації проекту (програми) міжнародної технічної допомоги або його частини [179];

– пряма бюджетна підтримка – вид зовнішньої допомоги, що відповідно до міжнародних договорів України надається у вигляді фінансових ресурсів на безоплатній та безповоротній основі для поповнення Державного бюджету України з метою підтримки системних реформ в одному секторі економіки (бюджетна підтримка сектору) або декількох секторах економіки (загальна бюджетна підтримка) [79].

З метою дослідження адміністративно-правового механізму залучення, використання та здійснення контролю, за міжнародними фінансами, що отримує Україна від міжнародних фінансових організацій, іноземних держав та урядів, благодійних організацій та іноземних інвесторів тощо, буде доцільним розробити класифікацію міжнародних фінансів в Україні. Для цього нами проаналізовано наявні вітчизняні нормативно-правові акти щодо залучення, використання та здійснення контролю за фінансовою допомогою, що отримується на поворотній та безповоротній основі, а також наукові розробки вітчизняних науковців в галузі міжнародних фінансів на підставі отриманих результатів пропонуємо авторську класифікацію видів міжнародних фінансів в Україні, яка наведена в Схемі 2.

Схема 2. Види міжнародних фінансів в Україні

Джерело: складено автором.

Як нами зазначалося вище, міжнародні фінанси утворюють дві головні складові – міжнародні фінансові відносини та фінансова допомога у вигляді грошових та матеріальних ресурсах. Там, де існує фінансова допомога, там існують міжнародні фінансові відносини і навпаки. Вважаємо, що окреслення видів фінансової допомоги за таким критерієм отримання як підстава, є найбільш доречним. Адже, в межах нашого дослідження, ми аналізуємо саме ті різновиди міжнародних фінансів, які найбільше впливають на економічний і соціальний розвиток держави та сто воно яких необхідним є побудова чіткого адміністративно-правового механізму контролю. На нашу думку, говорити, наприклад, про такі фінанси як розрахунок за товари та послуги, відносини експорту та імпорту, міжнародні готівкові, безготівкові, банківські перекази, міжнародний розрахунок з фізичними особами тощо є недоречним, адже їх фактичний вплив не настільки суттєвий, в порівнянні з ресурсами, які отримані в якості макроекономічної допомоги, кредитних проектів держави, міжнародної технічної допомоги (МТД), іноземних інвестицій та благодійних внесків.

На нашу думку, фінансова допомога, котра отримується Україною на платній та поворотній основі, представлена в державі двома основними різновидами – макрофінансова допомога та кредитні проекти.

Макрофінансова допомога залучається Україною з метою поповнення золотовалютного резерву та покриття поточного дефіциту бюджету. Основи залучення та використання визначаються Бюджетним кодексом України та міжнародними угодами (договорами), ратифікованими Україною. Питання залучення таких грошових коштів є одним із найбільш актуальних у державі. Адже в наукових колах до сьогодні не сформовано єдиного погляду щодо дійсної необхідності в залученні таких коштів та їх реального позитивного ефекту для України. Все ж таки держава, в особі органів державної влади та управління, обрала курс на співпрацю з міжнародними фінансовими організаціями (МФО) в даній сфері. Іншим видом фінансової допомоги, отриманій на платній та поворотній основі, є кредитні проекти. У відповідності до Бюджетного кодексу України вони діють в державі у вигляді кредитних проектів соціального та економічного розвитку України та інвестиційних кредитних проектів. Стороною за такими договорами виступають МФО, іноземні держави та уряди тощо.

Всього з часу проголошення незалежності держави, в Україну було залучено кредитних коштів на підставі кредитних проектів соціального та економічного розвитку в розмірі 12 579 млн. дол. США та 5 923 млн. євро. А згідно статистичних даних, станом на 2017 р. в Україні реалізується 33 інвестиційні проекти на загальний розмір 3 188 млн. дол. США та 4 893 млн. євро [181].

Сфера міжнародних фінансів, отриманих на безоплатній та безповоротній основі, є не менш прибутковою для держави та представлена МТД, іноземними інвестиціями та благодійною допомогою, які в державі законодавчо не окреслені як правові категорії, та різновиди міжнародних фінансів. Законодавчі акти лише фрагментарно врегульовують їх специфіку залучення, використання та здійснення контролю. Відсутність чіткого теоретичного підґрунтя та сталої нормативно-правової бази в даній сфері все ж не перешкоджає практичній реалізації проектів щодо використання міжнародних фінансів. Наприклад, відповідно до опублікованого звіту

Мінекономрозвитку України щодо міжнародної технічної допомоги за 2 півріччя 2017 р., в державі реалізовано 453 проекти загальною кошторисною вартістю 5,5 млрд. дол. США, з яких 2,4 млрд. дол. США фінансуються з Чорнобильського Фонду Укриття та Рахунку ядерної безпеки. Найбільшими донорами України виступають: США (370 млн. дол. США щороку) та ЄС (310 млн. євро щороку), Німеччина, Нідерланди, Канада, Швеція, Японія, Данія, організація системи ООН, Світовий банк, ЄБРР [181].

Питання результативності та ефективності міжнародних фінансів завжди буде мати глобальну актуальність. Не винятком є і Україна. Вважаємо, що в межах нашого дослідження та з метою найбільш повного аналізу даної сфери та визначення адміністративно-правового механізму забезпечення контролю за міжнародними фінансами, необхідно детально визначити механізми їх залучення та використання.

Сьогодні Україна переживає економічну кризу, яка показує, що держава не може повноцінно розвиватися та долати наслідки такої кризи без зовнішньої допомоги. Законодавче підґрунтя в Україні в даній сфері перебуває вже протягом довгого періоду часу на початковому етапі зародження: відсутні профільні закони щодо залучення, використання та здійснення контролю за видами ключових міжнародних фінансів в Україні; діючі підзаконні акти є застарілими та не можуть в повній мірі врегулювати всі практичні аспекти в даній сфері; відсутній механізм відповідальності за порушення правових приписів. Це впливає на економічне становище країни, її конкурентоспроможність, продуктивність проведення реформ та загальний імідж держави та світовій арені.

Висновки до розділу 1

1. Історія виникнення, поступового зародження та становлення в Україні фінансової системи може бути розподілена на два основних періоди розвитку: до прийняття Закону Української РСР «Про економічну самостійність Української РСР» від 03.08.1990 р. №142-III і проголошення незалежності України та після 1991 року. Вважаємо, що після прийняття Закону Української РСР «Про економічну самостійність Української РСР» від 03.08.1990 р. №142-III та проголошення незалежності України ми можемо говорити про фінансову систему, як національну, та яка має європейське спрямування розвитку й еволюційний характер у становленні та модернізації. В основу періодизації історії становлення та розвитку фінансової системи в Україні на два періоди покладена позиція стосовно існування на території нинішніх українських земель держави як продукту суспільного розвитку, який є складним соціальним явищем. На нашу думку, говорити про іншу періодизацію розвитку фінансової системи в Україні є недоцільним, адже фінансова система є невід’ємною складовою самої держави і існує в нерозривному зв’язку з нею. Для існування фінансової системи держави головним аспектом є не тільки наявність території як такої, з де-юре визначеною самостійністю, а й проходження глибокого періоду становлення та визнання її суверенітету.

2. Період зародження елементів фінансової системи охопив часовий проміжок з часів Київської Русі до проголошення незалежності України та в ході дослідження розділений на такі етапи: 1) фінансова система часів існування Київської Русі (кін. IX–сер. XIII ст.); 2) XVI–XVII – фінансова система часів роздроблення українських земель та існування українського козацтва; 3) 1721–1917 рр. – фінансова система часів входження українських земель до складу Російської та Австрійської імперій; 4) 1917–1919 рр. – фінансова система часів існування УНР та спроби відродження і становлення державності; 5) 1919–1990 рр. – фінансова система часів входження українських земель до складу СРСР.

3. На розвиток фінансових відносин та становлення фінансової системи держави в межах періоду зародження елементів фінансової системи впливали такі фактори: відсутність власної незалежної держави; недостатній рівень

економічної освіти населення українських земель; відсутність грамотної системи податків і зборів; пасивна участь населення у фінансових нововведеннях в державі (у розвитку кредитної та банківської систем), адже населення знаходилось за межею бідності; повільний темп реформ без чіткого вектору; відсутність будь-яких стратегій та тактик в реформуванні фінансової системи, а як результат і відсутність її ефективного функціонування; великий вплив звичаїв, традицій та права інших країн, які не завжди могли відповідати ментальності українського суспільства.

4. Досліджуючи період становлення сучасної фінансової системи України, ми вважаємо за доцільне поділити його на три основні етапи:

1) 1990 р. – 1996 р. – пострадянський етап, який характеризується як прийняттям нових нормативно-правових актів у сфері фінансового законодавства, так і дією радянських законів;

2) 1996 р. – 02.2014 р. – перехідний етап, який характеризується кодифікацією фінансового законодавства України;

3) 02.2014 р. і до сьогодні – євроінтеграційний етап, який характеризується імплементацією вітчизняного фінансового законодавства до європейських стандартів.

5. У ході дослідження нами обґрунтовано та визначено, що фінансова система – це сукупність взаємозалежних, однорідних елементів (сфер діяльності, ланок та інститутів), які утворюють одне ціле та виступають у вигляді груп фінансових відносин, котрі виникають в процесі формування, розподілу та використання фондів грошових коштів, під регламентацією та контролем держави.

6. На противагу позиції щодо необхідності та першочерговості прийняття Закону України «Про фінансову систему України», вважаємо, що практична складова дія останнього є неможливою у зв'язку із урахуванням постійної трансформації та розвитку фінансової системи України, необхідність її відповідності міжнародним стандартам, поступового впливу фінансових систем інших країн, а також фінансово-правових доктрин зарубіжних дослідників та відсутність чіткого бачення сутності фінансової системи. На нашу думку, прийняття такого закону спроможне не

систематизувати, а створити прогалини та колізії в нормативному регулюванні правовідносин у державі.

7. Запропонована структура фінансової системи країни за видами фінансових відносин. Основними складовими структури фінансової системи України є міжнародні фінансові відносини; державні фінансові відносини; місцеві та комунальні (регіональні) фінансові відносини; фінансові відносини суб'єктів господарювання; фінансові відносини домогосподарств (фізичних осіб). У ході дослідження визначено, що міжнародні фінансові відносини – це система відносин, які є складовою національної фінансової системи держави щодо акумулювання, розподілу, перерозподілу та використання фінансових ресурсів та міжнародних фінансових потоків. При цьому, міжнародні фінанси як правова категорія характеризуються взаємодією міжнародних фінансових відносин з фондами грошових коштів для задоволення спільних потреб та інтересів суб'єктів міжнародних фінансових відносин. Критерієм для класифікації визначено зміст та форму фінансової допомоги. Базовими різновидами фінансової допомоги, отриманої на платній та поворотній основі (макрофінансова допомога, кредитні проекти) та фінансової допомоги, отриманої на безоплатній та безповоротній основі (МТД, іноземне інвестування, благодійні внески).

РОЗДІЛ 2. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСАМИ В УКРАЇНІ

2.1. Адміністративно-правовий механізм залучення та використання міжнародних фінансів в Україні

Під впливом глобалізаційних процесів у світі поступової популярності набирає зовнішня фінансова допомога, направлена на покращення добробуту населення та економічний розвиток держав. Даний процес набув свого поширення ще в 60-х роках минулого століття та вже на початку XXI ст., після прийняття 193 державами, членами ООН і, щонайменше, 23 міжнародними організаціями Декларації тисячоліття ООН, почав проходити під егідою реалізації Цілей розвитку тисячоліття. Вони передбачали співпрацю країн з міжнародними фінансовими організаціями для трансформації їх народного господарства, впровадження новітніх інноваційних технологій, зміни економічного, політичного та соціального характеру та як результат покращення життя населення та подолання бідності.

На виконання цієї Декларації тисячоліття ООН 02.03.2005 р. було прийнято Паризьку декларацію щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги, до якої Указом Президента України від 19.04.2007 р. №325/2007 була приєднана Україна [181]. Паризька декларація виступає своєрідним міжнародним зобов'язанням провідних країн світу щодо підвищення ефективності та управління допомогою з розвитку в межах Цілей розвитку тисячоліття та Декларації тисячоліття. Враховуючи основні положення даної декларації, виділяють три основні групи чинників підвищення ефективності фінансової допомоги, а саме чинники міжнародного, національного та спільного рівнів. В основну кожної групи чинників покладено: забезпечення ефективного управління отриманою зовнішньою фінансовою допомогою державою-реципієнтом; здійснення якісного контролю реципієнтом; організація взаємної звітності між реципієнтом та донором [181].

Передумовою прийняття Паризької декларації стало проведення міжнародного форуму в Римі 24–25 лютого 2003 р. та прийняття на ньому Римської декларації з гармонізації, якою вперше визначені напрями, принципи та основні засади підвищення ефективності фінансової допомоги та акцентовано увагу на гармонізації донорської допомоги на міжнародному і національному рівнях [182].

Паризька декларація має значне як практичне так і теоретичне значення, адже визначає основні принципи надання зовнішньої допомоги:

- принципи причетності – країни, що отримують таку допомогу розробляють національні стратегії розвитку для боротьби з бідністю, виконують головну роль у координації зовнішньої допомоги та інших ресурсів для розвитку на всіх рівнях з країнами-донорами;

- принципи узгодження – надання допомоги має відповідати та ґрунтуватися на національних інтересах та стратегіях розвитку країн;

- принципи гармонізації – ефективність допомоги залежить спільності дій донорів щодо прийняття спільних процедур для гармонізації надання допомоги;

- принципи управління, котре орієнтоване на результат – удосконалення процесу прийняття рішень, узгоджені стандарти для періодичного звітування, проведення моніторингу, оцінка виконання, прозорість, популяризація всіх форм управління, орієнтованого на результат;

- принципи спільної відповідальності – підзвітність як країн-партнерів, так і донорів, щодо результативності та результатів надання допомоги [183, с. 13].

Для реалізації положень Паризької декларації, країни-партнери розробляють національні концепції підвищення ефективності використання зовнішньої допомоги. Так, на національному рівні, в Україні розроблена Концепція планування, залучення, ефективного використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги і співробітництва з міжнародними

фінансовими організаціями, яка прийнята на засіданні Кабінету Міністрів України 20.10.2011 р [184].

У ХХІ сторіччі, коли розвиток міжнародних економічних відносин, завдяки світовій економічній інтеграції, отримав новий імпульс, відбувається стрімке зростання міжнародного співробітництва у сфері міжнародної технічної допомоги (МТД) [185, с. 131]. Сфера залучення міжнародної технічної допомоги в Україні є однією із найбільш поширених серед всіх видів міжнародних фінансів, отриманих на безоплатній та безповоротній основі державою і в той же час однією із найбільш проблемних. Так, станом на 01.10.2018 р. Мінекономрозвитку України зареєструвало 136 діючих проектів МТД, при цьому загальна сума безоплатної допомоги по цих проектах становить 5 858 749 090 дол. США [186].

Саме завдяки використанню нових технологій у сфері міжнародного технічного співробітництва країни, які її потребують, отримують необхідні інноваційні знання та технології щодо проведення реформ, направлених на швидкий і сталий розвиток економіки країни-реципієнта. Світова наука визначає термін «міжнародна технічна допомога» як надання консультаційних послуг і допомога експертів у проведенні реформ [187, с. 29].

Однак вважаємо за необхідне звернути увагу, що МТД є лише різновидом міжнародної фінансової допомоги, наданої на безоплатній та безповоротній основі. За своїм змістом «міжнародна допомога» фактично є допомогою у фінансовій та технічній сферах, а іноземні країни та міжнародні організації передають не лише матеріальні і фінансові ресурси, а й технології, знання, технічні навички, експертизи тощо.

Разом з тим, українське законодавство не розділяє та взагалі не визначає категорії «міжнародна допомога», «міжнародна технічна допомога», «міжнародна фінансова допомога». Вся фінансова та технічна підтримка, котра надходить з-за кордону на безоплатній та безповоротній основах, у відповідності до положень чинного законодавства України називається міжнародною технічною допомогою.

У своїх наукових розробках, присвячених дослідженням МТД, О. Лисенко розширює це поняття та доводить, що під МТД слід розуміти ресурси та/або послуги, котрі передаються на безповоротній та безоплатній основі країною-донором з метою підтримки соціально та економічного розвитку країни-реципієнта згідно умов міжнародних договорів [188, с. 176].

З метою координації всього потоку інформації щодо реалізації в Україні програм міжнародної допомоги Департаментом координації міжнародних програм Мінекономрозвитку України створено базу даних програм та проектів міжнародної фінансової допомоги – портал OpenAid, що є кроком вперед на шляху до реалізації в Україні державного контролю за міжнародними фінансами та відтворення принципу прозорості в даній сфері. Ю. В. Єсипенко, після проведення відповідних досліджень, зазначає, що при розподілі та використанні МТД наявна відсутність повторення (дублювання) тематики проектів та програм, а діяльність органів державної влади України направлена на залучення взаємно доповнюючих програм та фінансування нових сфер і регіонів держави [189, с. 60].

Досліджуючи українське законодавство з питань МТД, ми дійшли висновку, що в Україні на даний час відсутній спеціальний нормативно-правовий акт на рівні закону, який би регулював відносини в сфері МТД, а суспільні відносини, які виникають з приводу залучення, використання та контролю за МТД, регулюються спеціальним підзаконним нормативно-правовим актом Постановою Кабінету Міністрів України «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги» №153 від 15 лютого 2012 року [171]. Саме в ній визначено єдиний алгоритм дій щодо залучення та використання МТД в Україні та сформульоване визначення цього поняття. Так, у відповідності до даної Постанови, МТД – це фінансові та інші ресурси та послуги, що відповідно до міжнародних договорів України надаються донорами на безоплатній та безповоротній основі з метою підтримки України [171]. МТД може залучатись у вигляді: будь-якого майна, необхідного для забезпечення виконання завдань

проектів (програм), яке ввозиться або набувається в Україні; робіт і послуг; прав інтелектуальної власності; грантів у національній чи іноземній валюті; інших ресурсів, не заборонених законодавством, у тому числі стипендій [171]. Постановою визначається перелік основних форм МТД, але він не є вичерпним. Науковці зазначають ще такі найбільш популярні форми: консультативно-дорадча допомога та підготовка фахівців [190, с. 22].

Вважаємо, що відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України №153 від 15 лютого 2012 року поняття МТД має досить широке тлумачення та є значно ширшим, ніж загальноприйняте у світовій науці. Воно вийшло далеко за межі допомоги з надання консультативних послуг і допомоги експертів у проведенні реформ та фактично увібрало в себе практично всі елементи міжнародної допомоги [191, с. 82]. Враховуючи норми, що містяться в Постанові Кабінету Міністрів України «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги» №153 від 15 лютого 2012 року, та для ґрунтовного і всебічного проведення подальшого дослідження є доцільним схематично визначити механізм залучення та використання МТД в Україні. Результати цього наведені в Таблиці 5.

Таблиця 5. Механізм залучення та використання МТД в Україні

ЗАЛУЧЕННЯ МТД
Міністерства, інші центральні та місцеві органи виконавчої влади подають Мінекономрозвитку до 1 лютого пропозиції щодо визначення регіональних і галузевих пріоритетів для залучення МТД
Мінекономрозвитку здійснює аналіз пропозицій на відповідність пріоритетним напрямам, визначених у Державній програмі економічного і соціального розвитку України на поточний рік і програмах розвитку відповідних галузей та сфер
Мінекономрозвитку узгоджує з донорами стратегічні програми, розроблені на основі поданих міністерствами, іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади пропозицій
Мінекономрозвитку формує щорічні програми, що базуються на узгоджених з донорами стратегічних програмах, з урахуванням чинних проектів (програм)
Мінекономрозвитку ініціює створення тимчасових експертних груп, рад у складі представників заінтересованих органів влади, бенефіціарів для проведення експертизи, оцінки та погодження запитів
Мінекономрозвитку інформує КМУ про стан формування стратегічних та щорічних програм

ВИКОРИСТАННЯ МТД
Реципієнт забезпечує цільове використання МТД
Реципієнт забезпечує оприлюднення на власному веб-сайті або у ЗМІ відомостей про отримання будь-якого майна, необхідного для забезпечення виконання завдань проектів, укладення грантової угоди протягом 10-ти календарних днів
Реципієнт веде облік використання коштів, які надаються в рамках МТД, а бенефіціар за результатами моніторингу здійснює нагляд за їх цільовим використанням

Джерело: складено автором на підставі ідей Т.В. Кожухова [192, с. 315]

Указом Президента України «Про Національного координатора з питань технічної допомоги Європейського Союзу» від 01.11.2003 р. №1238/2003, затверджено Положення про Національного координатора з питань технічної допомоги Європейського Союзу, та національним координатором за посадою визначено Міністра економіки та з питань європейської інтеграції [193]. К. В. Плоский, досліджуючи проблематику механізму залучення МТД, зазначає, що основним недоліком в даній сфері є відсутність чіткого нормативного регулювання [194].

Ми погоджуємося з цим, однак вважаємо, що першочерговим кроком на шляху чіткого законодавчого врегулювання даної сфери повинно стати впорядкування нині діючих нормативно-правових актів. До цього часу залишається діючою Стратегія залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги і співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями на 2013–2016 роки, схвалена розпорядженням КМУ від 11.09.2013 р. №697-р [195]. Однак, фактично дана Стратегія припинила діяти вже в 2017 році, і після цього жодних інших регулятивних актів не прийнято.

Також діючою є Концепція планування, залучення, ефективного використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги і співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями, схвалена розпорядженням КМ України від 20.10.2011р №1075-р [184]. Однак зі змісту Концепції вбачається, що її реалізація здійснювалась лише протягом 2011–2016 рр.

Інші нормативно-правові акти також потребують елементарного внесення змін, визначення органів державної влади та посадових осіб у відповідності до діючого законодавства. Відсутність відповідного законодавства щодо регулювання МТД в Україні призвела до того, що діюча Постанова КМУ від 15.02.2002 №153, яка повинна регулювати питання залучення, використання та моніторингу МТД, створила в українському законодавстві юридичний прецедент, ототожнивши в суспільстві поняття «міжнародна допомога» та «міжнародна технічна допомога» [185, с. 132].

По суті, на підставі Постанови КМУ від 15.02.2002 №153 реєструється не технічна міжнародна допомога, а вся міжнародна допомога, яка надається Україні на безповоротній основі, а донори завдяки цій постанові звільняють цю допомогу від податків і ввізних мит. Так, бюджет окремого проекту міжнародної допомоги може складатись із 30% технічної допомоги і 50% інвестицій, але цей проект відповідно до вказаної Постанови, реєструється як проект зі 100% МТД. Звісно, це не справа законодавства аналізувати компоненти діяльності, і називати весь цей проект технічною допомогою. Але це справа аналітиків в офісі національного координатора порахувати, який відсоток усієї допомоги витрачається саме на технічну співпрацю та відповідно надати пільги з оподаткування [196].

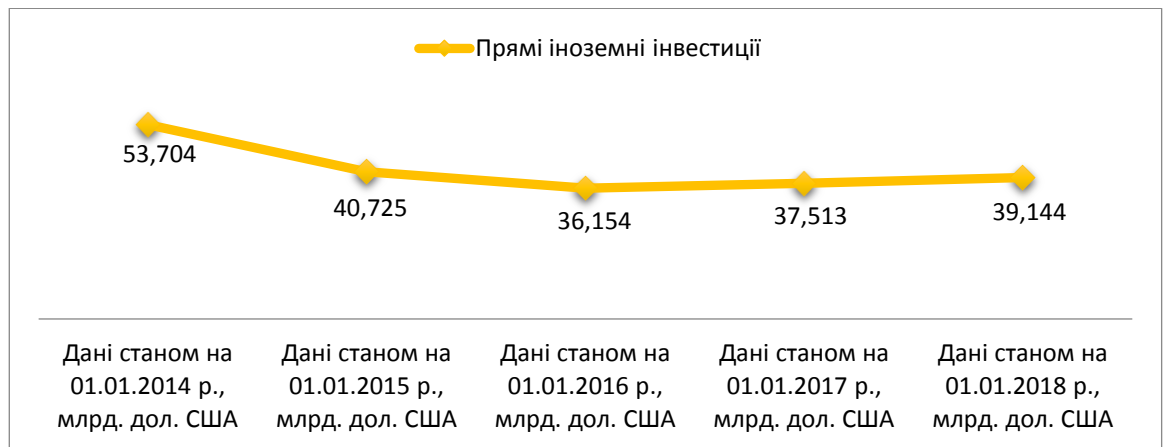
Також, окрему увагу слід приділити іноземному інвестуванню в економіку України. Н. М. Галазюк, О. М. Зелінська, О. Я. Кравчук зазначають, що світова практика може продемонструвати нам, що без інвестицій у вигляді залученого іноземного капіталу не має можливості проводити структурні зміни в економічному середовищі та підвищення конкурентоспроможності [197, с. 70].

Іноземне інвестування є видом міжнародної допомоги, що надається на безповоротній основі та складовою міжнародних фінансів і являє собою сукупність відносин, кінцевим результатом виникнення яких є задоволення спільних потреб та інтересів суб'єктів міжнародних відносин.

На законодавчому рівні в Україні визначено дефініцію «іноземні інвестиції». Так, у відповідності до пункту 1 статті 1 Закону України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 р. №93/96-ВР іноземні інвестиції – це цінності, котрі вкладаються іноземними інвесторами (фізичними, юридичними особами, іноземними державами, неурядовими і урядовими організаціями та іншими суб'єктами інвестиційної діяльності) в об'єкти інвестиційної діяльності у відповідності до приписів чинного законодавства України та ставлячи за мету отримання прибутку чи досягнення чіткого соціального ефекту [198].

До того ж, І. М. Палка стверджує, що іноземні інвестиції є найбільш ефективним інструментом побудови конкурентоспроможної економіки будь-якої країни [199, с.46]. Відповідно до даних Державної служби статистики України, за 2017 р. до України надійшло 1244 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій. Станом на 01.01.2018 р. сумарний акціонерний капітал нерезидентів в Україні сягнув 39 144 млн. дол. США [200]. Головними країнами-інвесторами нашої держави виступають: Кіпр (10 008 млн. дол. США), Нідерланди (6 292,9 млн. дол. США), Велика Британія (2 169 млн. дол. США), Федеративна Республіка Німеччина (1 792,6 млн. дол. США) [200]. Провідними сферами економічної діяльності за обсягами освоєння капітальних інвестицій у 2017 році залишаються: промисловість – 35,9%, будівництво – 11,7%, сільське, лісове та рибне господарство – 12,0 %, інформація та телекомунікації – 8,9%, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 8,1%, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 9,2%, державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування – 2,1%. Останні кілька років спостерігається тенденція до зменшення сумарного акціонерного капіталу іноземних інвесторів. Так за 4 роки він зменшився майже на 30% [200]. Динаміка зменшення сумарної кількості прямих інвестицій наведена на Схемі 3.

Схема 3. Динаміка отримання Україною вкладень у вигляді прямих іноземних інвестицій у відповідності до статистичних даних станом на 01.01.2014 – 01.01.2018 рр.

Джерело: складено автором на основі даних Міністерства статистики України [200].

Причин такого падіння інвестиційної привабливості українських підприємств з боку закордонних інвесторів досить багато. Основні з них: політична нестабільність в суспільстві, загальне падіння виробництва, криза неплатежів і як наслідок існування чималої взаємозаборгованості, недосконалість законодавства в галузі фінансового, господарського права та податкової політики, сповільнення розвитку науки і техніки та неефективний фінансовий менеджмент. Серйозною перешкодою на шляху інвестиційних процесів є значна тінізація економіки України. За оцінками фахівців, «в тіні» перебуває до половини всього економічного потенціалу країни. Серед причин виникнення тіньового сектору називають незавершеність інституціональних ринкових перетворень, особливості менталітету як наслідок тривалого панування тоталітарної ідеології, недосконалість податкової системи, надмірний податковий тиск на виробника [201, с. 49].

Залучення та використання іноземних інвестицій з часу проголошення незалежності України є пріоритетним напрямом розвитку економіки держави. При цьому, дослідники визначають, що саме в цій сфері є надзвичайна кількість проблем, які прямо впливають на рівень економічного та соціального

життя суспільства. Наприклад, О. В. Бабінська та Д. Ю. Семененко вказують про наявність в державі низки суб'єктивних та об'єктивних факторів недосконалого залучення та використання іноземних інвестицій, а саме:

– залучення відбувається в умовах економічної кризи, у зв'язку з чим окремі інвестори призупиняють свою діяльність на території України. Подаючи запити до уряду щодо економічної політики держави, не можуть отримати чіткої та конкретної відповіді;

– відсутність стабільного законодавства та відсутність надійних і ефективних гарантій захисту від постійних змін;

– значні та нерегульовані темпи інфляції, які є значно вищими ніж у західноєвропейських країнах [202; 203].

Окрім вище викладених проблем залучення іноземних інвестицій, М. Барабаш визначає відсутність якісних інвестиційних проектів українських компаній. Саме низька якість пропозицій для інвестора відвертає від України гіперліквідні іноземні банки та інші фінансові організації. Станом на 01.09.2017 р. розмір неінвестованих коштів всіх світових фондів становить 963,3 млрд. дол. США. Тобто майже 1 трлн. дол. США знаходиться на банківських та інших рахунках і чекає інвестиційних проектів, які заслуговують на довіру [204].

Дослідивши національне законодавство щодо правового регулювання механізму залучення та використання іноземних інвестицій в Україні, можемо стверджувати про наявність певних правових прогалин та першочергову необхідність вдосконалення вітчизняного законодавства. Серед них одна з головних – це скасування обов'язкової державної реєстрації іноземних інвестицій. Ця норма була скасована на підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій» від 31.05.2016 №1390-VIII [205]. Тобто, з Закону України «Про режим іноземного інвестування» та Господарського кодексу України були виключені положення, якими передбачалася обов'язковість здійснення державної реєстрації

іноземних інвестицій. На думку авторів таких змін, обов'язковість такої реєстрації створювала невиправдані перепони для бізнесу, бо факт того, що суб'єкт господарювання має іноземні інвестиції фіксується статутними документами та вноситься до Єдиного державного реєстру юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців. У відповідності до Пояснювальної записки до законопроекту визначено, що даний акт спрямований на вдосконалення сприяння залучення інвестицій, зокрема, іноземних в економіку України шляхом максимального спрощення порядку залучення таких інвестицій [205].

Однак, як видно з результатів нашого дослідження, спрощення механізму реєстрації іноземних інвестицій не привело до збільшення їх кількості. Відповідно до діючого законодавства залучення іноземних інвестицій відбувається повністю на розсуд українських компаній та їх самостійної роботи щодо розроблення інвестиційних проєктів. Жоден державний механізм залучення іноземних інвестицій відсутній, та держава в особі органів державної влади або органів місцевого самоврядування прямо не впливає на дану процедуру. Державна реєстрація іноземних інвестицій, яка фактично полягала лише у закріплення реєстраційного номера за такими інвестиціями, замінена на подачу у відповідності до встановлених чинним законодавством України форм та термінів статистичної звітності про вже здійснені іноземні інвестиції. Фактично, законодавчо закріплений механізм використання іноземних інвестицій у вигляді подачі статистичної звітності. Основні відомості та показники, які мають бути відображені в даному звіті, – капітал нерезидента на початок звітного періоду та на кінець звітного періоду, визначення збільшення та зменшення капіталу нерезиденту, дохід інвестора-нерезидента [207].

Отже, фактичне залучення та використання іноземних інвестицій відбувається на підставі самостійно прийнятих рішень суб'єктів господарювання, окрім отримання документів дозвільного характеру такими суб'єктами господарювання в процесі провадження своєї діяльності від органів державної влади та місцевого самоврядування.

Ще одним видом міжнародної фінансової допомоги є міжнародна благодійна допомога. Діяльність благодійних фондів та організацій в Україні набула свого поширення з часу проголошення незалежності нашої держави. Їх діяльність в Україні регулюється Законом України «Про благодійну діяльність та благодійну організацію» від 5 липня 2012 року №5073-VI, у відповідності до якого благодійна діяльність – це добровільна особиста та/або майнова допомога для досягнення визначених цим Законом цілей, що не передбачає одержання благодійником прибутку, а також сплати будь-якої винагороди або компенсації благодійнику від імені або за дорученням бенефіціар [208]. Таким чином, благодійні внески, отримані від іноземних юридичних осіб, виступають різновидом міжнародних фінансів, наданих на безоплатній та безповоротній основах.

Аналізуючи чинне законодавство України, приходимо до висновку, що механізм залучення і використання благодійних внесків іноземних благодійних фондів та організацій жодним чином юридично не регулюється в державі, як і відсутній механізм їх залучення. Такі благодійні внески не проходять жодної державної реєстрації, не можливо відслідкувати, скільки таких коштів перебуває у фінансовій системі України та їх подальше цільове використання, враховуючи цілі діяльності благодійного фонду та організації. А Закон України «Про благодійну діяльність та благодійну організацію» як профільний закон в даній сфері взагалі не має жодного положення з приводу залучення та використання такого виду благодійних внесків та юридично не закріплює таких механізмів. Інші нормативно-правові акти в вітчизняному законодавстві відсутні [208].

Найбільшого поширення у сфері благодійної діяльності у світі та в Україні зазнала діяльність Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), що є незалежним агентством федерального уряду США, основною метою діяльності якого виступає невійськова підтримка і допомога США іншим країнам світу. У 2012 р. між Україною та США відбулося підписання Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України та Урядом США

щодо основних напрямів та цілей програми допомоги з боку Агентства США з міжнародного розвитку [209]. USAID та Уряд України визначили три стратегічні завдання:

- формування ринкової економіки на розлогій суспільній базі;
- сприяння розбудові демократичної політичної системи за широкої участі громадян;
- допомога у реформуванні соціального сектору, задля пом'якшення труднощів перехідного періоду, передусім для вразливих верств населення [209].

Відповідно до даних, розміщених на офіційному сайті організації, в рейтингу країн за розміром наданої допомоги, Україна посідає 8 позицію з 49. Станом на 01.01.2018 р. Україна отримала 104 млн. дол. США благодійної допомоги [210].

Однак вся допомога цієї організації в Україні реєструється як МТД, а механізм її залучення та використання повністю співпадає з механізмом залучення та використання МТД. Таким чином, ми знову бачимо ототожнення та відсутність чіткого розмежування категорій «міжнародна допомога», «благодійні внески» та «міжнародна технічна допомога», що прямо впливає на якість нормативно-правового регулювання даної сфери. Фактично в Україні механізм залучення та використання благодійних внесків або визначається в самостійному порядку відповідними благодійними організаціями, або такі кошти підпадають під категорію «міжнародна технічна допомога» та такий механізм повністю регулюється Мінекономрозвитку України.

Міжнародні фінанси, котрі надходять до України, не можуть в повній мірі забезпечити фінансові потреби держави та покрити всі виникаючі проблеми. Для усунення дефіциту у фінансових ресурсах, Україні надають їх на поворотній та платній основах. Основними різновидами таких міжнародних фінансів є макрофінансова допомога міжнародних фінансових організацій та кредитні проекти розвитку міжнародних фінансових організацій, іноземних держав, та урядів.

Так, для реалізації цілей підтримки макроекономічної стабільності України міжнародні фінансові організації надають нашій країні макрофінансову допомогу. Кошти в межах такої фінансової допомоги виділяються для прямої бюджетної підтримки, основними цілями якої є поповнення золотовалютних резервів та покриття поточного дефіциту бюджету держави. Враховуючи тенденцію останніх років, зазначимо, що основним кредитором держави в даній сфері виступає МВФ. Закон України «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій» від 03.06.1992 р. №2402-ХІІ поклав початок співпраці України з МВФ [211].

Г. М. Поченчук при цьому виділяє вісім основних етапів такої роботи в межах різних програм фінансування (Таблиця 5) [212, с. 25]. Вважаємо за необхідне окремо виділити 2005–2008 рр., адже в цей період вся взаємовигідна робота була направлена на отримання лише МТД без кредитів (позик). Тогочасний уряд намагався максимально зменшити обсяги державного боргу України. Так, станом на 31.12.2005 р. державний та гарантований державою борг становив 78,1 млрд. грн. або 15,5 млрд.дол США [213, С.356], а вже на 30.04.2018 р. – 2 020,9781 млрд. грн. або 76,1 млрд.дол США [214]. Тобто, фактично за 12 років державний борг України збільшився в 5 разів.

У відповідності до вимог ст. 48 Закону України «Про банки та банківську діяльність» від 07.12.2000 р. №2121-ІІІ поповнення золотовалютних резервів проводиться НБУ шляхом залучення валютних коштів від міжнародних фінансових організацій, центральних банків іноземних держав та інших кредиторів [38]. Використання золотовалютного резерву здійснюється НБУ на цілі повернення НБУ валютних коштів міжнародним фінансовим організаціям, іноземним центральним банкам та іншим кредиторам, включаючи відсотки за користування такими коштами та інші обов'язкові нарахування. Та згідно Бюджетного кодексу України кошти, отримані НБУ з метою підтримки платіжного балансу і реалізації грошово-

кредитної політики, та за розподілом спеціальних прав запозичень належить до гарантованого державою боргу [55]. Такі фінанси посідають особливе місце, враховуючи механізм фактичного руху коштів на рахунках кредитора (МВФ) та боржника (України), а також специфічного розпорядника таких коштів – НБУ, котрий визначає та проводить грошово-кредитну політику, встановлює цілі використання грошових коштів.

Головним міжнародним кредитором України виступає Міжнародний валютний фонд (МВФ). Отримання коштів Україною від МВФ відбувається на підставі кредитних договорів, де зазначено зобов'язання нашої держави, як сторони договору, про повернення отриманих коштів в чітко визначені строки з урахуванням відповідної відсоткової ставки. У відповідності до Програми управління державним боргом на 2018 рік, затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2018 р. №69, до структури загальних виплат за державним боргом належать погашення та обслуговування [215]. У 2018 р. обсяг платежів з погашення державного боргу заплановано 175 725,5 млн. грн., в тому числі погашення зобов'язань перед МВФ – 43 795,5 млн. грн. Окрім цього, виплати за обслуговування державного зовнішнього боргу за кредитами МВФ плануються у розмірі 5 203,8 млн. грн. Програми управління державним боргом на 2018 рік, затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2018 р. №69 [215].

Нами в ході дослідження проведено аналіз співпраці України з МВФ та складено відповідну таблицю (Таблиця 6).

Іншим видом міжнародних фінансів, наданих на поворотній та платній основах, виступають кредитні проекти розвитку. У відповідності до ст. 15 Бюджетного кодексу України в державі є кошти, котрі залучаються державою або під державні гарантії для фінансування проектів економічного і соціального розвитку України від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій. Такі зовнішні запозичення виступають одним із джерел фінансування бюджету та надаються лише на поворотній основі [55].

Таблиця 6. Етапи співробітництва України та МВФ з 1994 по 2018 рр.

№ етапу	Роки	Програми співпраці	Фактично отримані кошти	Цілі програм фінансування
1.	1994 – 1995	Програма системної трансформації позики	784 млн. дол. США	Підтримка платіжного балансу України
2.	1995 – 1998	Програма «Stand by» (планується надати 2,9 млрд. дол. США)	1 935 млн. дол. США	Фінансування дефіциту бюджету
3.	1998 – 2002	Програма розширеного фінансування (планується надати 2,6 млрд. дол. США)	1,591 млрд. дол. США	Поповнення валютних резервів
4.	2002 – 2008	Програма попереджувального «Stand by» (планується отримати 600 млн. дол. США)	0 грн.	Фінансування дефіциту бюджету, реформування банківської системи
5.	2008 – 2010	Програма «Stand by» від 11.2008 р. (планується надати 16,4 млрд. дол. США)	10,6 млрд. дол. США	Поповнення золотовалютного резерву
6.	2010 – 2014	Програма «Stand by» від 07.2010 р. (планується надати 15,1 млрд. дол. США)	2,39 млрд. дол. США	Фінансування дефіциту бюджету
7.	2014 – 2015	Програма «Stand by» від 04.2014 р. (планується надати 17 млрд. дол. США). Проведено 2 транші	4,5 млрд. дол. США	Проведення реформ в Україні
8.	2015 – 2018	Програма Механізму розширеного фінансування від 03.2015 р. (планується надати 17,5 млрд. дол. США)	6,5 млрд. дол. США	Фінансування дефіциту бюджету, проведення реформ

Джерело: складено автором на підставі офіційних даних Міністерства фінансів України [214; 216, с. 139].

За весь період співпраці було залучено кредитних коштів в розмірі 12 579 млн. дол. США та 5 923 млн. євро, з них:

Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР) – 11 605 млн. дол. США;

Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) – 974 млн. дол. США та 2 089 млн. євро;

Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) – 3 417 млн. євро;

Державний банк Німеччини Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW) – 417 млн. євро [217].

Кожна з вище вказаних фінансових організацій надає фінансові ресурси Україні під конкретні та чітко визначені цілі, наприклад:

МБРР – структурне реформування економіки та підтримку платіжного балансу;

ЄБРР – підтримка інвестиційних проектів розвитку державного або приватного сектору економіки;

ЄІБ – підтримка інвестиційних проектів на умовах співфінансування в таких сферах як захист довкілля, транспорт, інфраструктура, енергетика тощо;

КfW – підтримка проектів розвитку фінансової системи України, а також в сферах водопостачання та водовідведення, електроенергетики, соціальної інфраструктури та інших [217].

Головним координатором України у сфері використання кредитів (позик) МФО та реалізації проектів соціального, економічного розвитку держави є Міністерство фінансів України. Так, згідно до Положення «Про Міністерство фінансів України», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. [218] та «Порядку підготовки, реалізації, проведення моніторингу та завершення реалізації проектів економічного та соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2016 р. №70 [219], фактично на це міністерство покладений обов'язок забезпечення функціонування механізму залучення та використання кредитних коштів в Україні. Дослідивши ці нормативно-правові акти та вітчизняні наукові дослідження з цих питань, ми спромоглися в таблиці відобразити механізм залучення та використання коштів міжнародних фінансових організацій в рамках проекту соціального та економічного розвитку держави (Таблиця 7).

Таблиця 7. Механізм залучення та використання коштів МФО в рамках проекту соціального та економічного розвитку держави

ЗАЛУЧЕННЯ КОШТІВ В РАМКАХ ПРОЕКТУ СОЦІАЛЬНОГО ТА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ
Мінфін під час складання проекту Державного бюджету України на відповідний рік визначає обсяг фінансових ресурсів, які необхідно залучити від МФО в рамках реалізації системного проекту для фінансування державного бюджету, та звертається до МФО з пропозицією щодо спільної підготовки такого проекту.
Державні органи вносять на запит Мінфіну пропозиції щодо здійснення заходів для досягнення цілей проекту та пропозиції до проекту Листа Уряду України до МФО.
Мінфін готує разом з МФО проект програми стратегічних та інституціональних реформ, що включає заходи, прогнозні показники, очікувані середньострокові результати реалізації системного проекту, та проект Листа Уряду України до МФО.
Мінфін на підставі повідомлення МФО про підтримку кредитного проекту або договору України з МФО готує разом з МФО та погоджує із заінтересованими органами документи і після надходження від МФО запрошення на переговори подає їх на розгляд Кабінету Міністрів України для прийняття рішення про залучення фінансових ресурсів МФО з метою реалізації проекту, схвалення Листа Уряду України до МФО та надання повноважень щодо його підписання; внесення згідно із законодавством Президентові України пропозиції про проведення переговорів і підписання договору України з МФО; прийняття акта про проведення переговорів і підписання договору України з МФО.
Керівник офіційної делегації чи представник України подає у десятиденний строк після закінчення переговорів з МФО копію протоколу і звіт про виконання директив делегації чи представника України разом з погодженими з МЗС висновками та пропозиціями щодо подальших дій у разі укладення договору від імені України - Президентові України, а їх копії - Кабінетові Міністрів України, Мінфіну, МЗС; у разі укладення договору від імені Уряду України - Кабінетові Міністрів України, а їх копії - Мінфіну і МЗС.
Після надходження від МФО повідомлення про схвалення проекту підписується договір України з МФО.
Мінфін після зарахування коштів позики до державного бюджету у триденний строк інформує про це Кабінет Міністрів України.
ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ В РАМКАХ ПРОЕКТУ СОЦІАЛЬНОГО ТА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Мінфін разом з МФО (за згодою), відповідальним виконавцем та/або бенефіціаром проводить моніторинг за проектом шляхом оцінки стану підготовки та реалізації проектів, виявлення відхилень від запланованих заходів та визначення їх впливу на виконання зобов'язань, взятих за договорами України з МФО, використання коштів позики та виконання фінансових зобов'язань.

Джерело: складено автором на підставі Порядку підготовки, реалізації, проведення моніторингу та завершення реалізації проектів економічного та соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2016 р. №70 [219].

Попередньо, дана сфера регулювалася Порядком ініціювання, підготовки та реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються МФО, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.11.2008 р. №1027 (далі – Порядок №1027), у відповідності до якого Мінфіну України було доручено вести реєстр проектів (програм), котрі реалізуються в Україні за рахунок кредитних коштів МФО та визначити порядок проведення експертизи проектної пропозиції [220].

Дана постанова станом на сьогодні втратила чинність. Жодних інших нормативно-правових актів з даних питань не прийнято, реєстр таких проектів (програм) не створено та не ведеться, навіть в тестовому режимі. Хоча запровадження такого реєстру є також однією із вимог на шляху подолання корупції в Україні – розпорядження Кабінету Міністрів України «Деякі питання запобігання корупції в міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади» від 05.10.2016 р. №803-р, адже виступає своєрідним запобіжним заходом [221]. Вважаємо, що запланований реєстр та відкритий доступ до нього дадуть змогу здійснювати контроль за реалізацією проектів (програм) та ефективним витрачанням коштів МФО.

Поряд із міжнародними кредитами соціально-економічного призначення, Україна отримує ще й інвестиційні кредити від МФО. Так в 2017 році в Україні реалізовувалось 33 інвестиційні проекти МФО на загальну суму 3 188 млн. дол. США та 4 893 млн. євро, з них:

проекти, що фінансуються МБРР – 8 проектів у розмірі 2,768 млрд. дол. США;

проекти, що фінансуються ЄБРР – 9 проектів у розмірі 1 877 млн. євро та 420 млн. дол. США;

проекти, що фінансуються ЄІБ – 12 проектів у розмірі 2 749 млн. євро;

проекти, що фінансуються KfW – 4 проекти у розмірі 392,5 млн. євро [217].

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 27.01.2016 р. №70, інвестиційний проект – це проект, реалізація якого передбачається на умовах фінансової самоокупності та у рамках якого погашення і обслуговування позики здійснюється за рахунок коштів бенефіціара або відповідального виконавця, або проект розвитку інституціональної спроможності державного органу, проект розвитку державної та/або місцевої інфраструктури, проект розвитку соціальних послуг та інституціональної спроможності обласних, Київської та Севастопольської міських, районних держадміністрацій та органів місцевого самоврядування, у рамках яких погашення і обслуговування позики здійснюється за рахунок коштів державного або місцевого бюджету або за рахунок коштів бенефіціара [219].

Відповідно до ст. 16 Бюджетного кодексу України кредити від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних проектів залучаються державою на підставі міжнародних договорів України і відносяться до державних зовнішніх запозичень. Право на здійснення державних внутрішніх та зовнішніх запозичень належить державі в особі члена КМ України, відповідального за формування та реалізацію державної фінансової і бюджетної політики, або особи, яка виконує його обов'язки (міністр фінансів України), за дорученням КМ України (п.2 ч.1 ст. 16 Бюджетного кодексу України) [55].

При цьому саме КМУ визначає основні умови здійснення державних запозичень, у тому числі основні умови кредитних договорів. Відповідно до Постанови КМ України «Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України» від 20.08.2014 р. №375 Міністерство фінансів України одним із основних завдань своєї діяльності має забезпечення формування та

реалізацію єдиної державної фінансової політики у сфері співробітництва з іноземними державами, банками і міжнародними фінансовими організаціями [218]. Дослідивши діюче вітчизняне законодавство, ми визначили механізм залучення та використання коштів МФО в рамках інвестиційного кредитного проекту (Таблиця 8).

Таблиця 8. Механізм залучення та використання коштів в рамках інвестиційного кредитного проекту

ЗАЛУЧЕННЯ КОШТІВ В РАМКАХ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТНОГО ПРОЕКТУ
Ініціатор готує проектну пропозицію та подає її до Мінфіну, котрий в дводенний строк проводить їх оцінку
Мінфін проводить оцінку фінансового стану потенційного бенефіціара проекту та складає висновок
Мінфін звертається до МФО із запитом про фінансування інвестиційного проекту та у разі необхідності отримання авансу позики також із запитом про надання авансу позики
Мінфін приймає рішення про доцільність підготовки інвестиційного проекту і визначає відповідного виконавця. Про прийняте рішення Мінфін інформує КМУ, ініціатора інвестиційного проекту, відповідального виконавця та Мінекономрозвитку
Відповідальний виконавець проекту забезпечує підготовку документів та погоджує їх з Мінфіном, МЗС, Мінюстом, іншими заінтересованими органами та самостійно або через центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у відповідній сфері, в якій заплановано реалізацію інвестиційного проекту, подає на розгляд КМУ для внесення Президентові пропозиції про підписання листа-угоди
Відповідальний виконавець після отримання від Мінфіну рішення про доцільність підготовки інвестиційного проекту забезпечує організацію роботи з його підготовки, призначає координатора та складає план заходів
Відповідальний виконавець подає до Мінфіну пропозицію щодо визначення видатків, які передбачається здійснити за рахунок фінансових ресурсів, що залучаються від МФО та погоджує проект закупівель
Після отримання запрошення від МФО на переговори відповідальний виконавець самостійно або через центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у відповідній сфері, в якій заплановано реалізацію інвестиційного проекту, подає документи на розгляд Кабінету Міністрів України для прийняття відповідного акта, внесення згідно із законодавством Президентові України пропозиції щодо проведення переговорів і підписання договору України з МФО, прийняття рішення про

проведення переговорів і підписання договору України з МФО, прийняття акта про підписання договору України з МФО
На підставі акта Президента України або Кабінету Міністрів України про проведення переговорів та підписання договору України з МФО проводяться переговори з МФО, за результатами яких уповноважена особа підписує протокол переговорів та у разі потреби лист про підтвердження результатів переговорів
Після підписання договору України з МФО відповідальний виконавець у двотижневий строк підписує або забезпечує підписання договору, що укладається з Мінфіном, сторонами такого договору та подає його до Мінфіну для підписання
Відповідальний виконавець подає у тижневий строк після підписання уповноваженою особою договору України з МФО Кабінетові Міністрів України, Мін'юсту, Мінфіну, Мінекономрозвитку копію такого договору та його переклад на українську мову
МЗС з урахуванням визначеного договором України з МФО строку набрання чинності вносить пропозиції щодо його ратифікації у разі укладення договору від імені України - Президентові України; у разі укладення договору від імені Уряду України - Кабінетові Міністрів України
Мінфін у тижневий строк після надходження від МФО повідомлення про набрання чинності договором України з МФО інформує про це Кабінет Міністрів України та відповідального виконавця
ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ В РАМКАХ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТНОГО ПРОЕКТУ
Відповідальний виконавець після набрання чинності договором України з МФО складає план заходів, забезпечує його виконання та подає копію такого плану Мінфіну.
Мінфін у місячний строк після набрання чинності договором України з МФО відбір банків з урахуванням вимог МФО, відкриває в таких банках рахунки
Мінфін здійснює в межах своїх повноважень контроль за цільовим використанням коштів позики бенефіціаром та аналізує стан виконання фінансових зобов'язань за договором України з МФО
Відповідальний виконавець забезпечує дотримання строків реалізації інвестиційного проекту, досягнення показників його результативності, визначених у договорі України з МФО та/або листах, які є додатками до договору, налагоджує ефективну взаємодію з бенефіціаром (бенефіціарами), забезпечує у межах своїх повноважень виконання зобов'язань, взятих за договором України з МФО, а також дотримання строків та процедур, визначених цим Порядком та документами МФО, на які є посилання в договорі України з МФО

Джерело: складено автором на підставі Порядку підготовки, реалізації, проведення моніторингу та завершення реалізації проектів економічного та соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2016 р. №70 [219].

Отже, в фінансовій системі України існує значний обсяг грошових коштів, залучених від МФО, іноземних держав, урядів, благодійних фондів, іноземних інвесторів, отриманих як на поворотній так і на безповоротній основах, з метою подолання наслідків економічної кризи та дієвого проведення соціально-економічного реформування в країні. Ретельно дослідивши вітчизняне законодавство щодо залучення та використання міжнародної допомоги, ми спромоглися скласти таблицю, в якій визначили в розрізі окремих видів міжнародної фінансової допомоги конкретний правовий механізм їх залучення та використання (Таблиця 9).

Таблиця 9. Механізм залучення та використання міжнародних фінансів в Україні

№ п/п	Вид міжнародних фінансів	Механізм залучення міжнародних фінансів	Механізм використання міжнародних фінансів
1.	МТД	Визначений Постановою КМУ «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги» № 153 від 15 лютого 2012 р. та наведений в Таблиці 4.	Визначений Постановою КМУ «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги» № 153 від 15 лютого 2012 року та наведений в Таблиці 4.
2.	Іноземне інвестування	Залучення фінансових ресурсів відбувається на розсуд суб'єктів господарювання та попередньою домовленістю з іноземними інвесторами. Законодавчо встановлений механізм залучення відсутній.	Використання фінансових ресурсів відбувається на власний розсуд суб'єктів господарювання під керівництвом (у разі такого погодження) з іноземним інвестором. Державний механізм використання відсутній, окрім щоквартального статистичного звітування суб'єктами, які використовують у своїй діяльності іноземні інвестиції.
3.	Благодійна допомога	Законодавчо встановлений механізм залучення відсутній. У випадку ототожнення благодійних внесків з МТД, діє визначений механізм залучення МТД відповідно	Законодавчо встановлений механізм використання відсутній. У випадку ототожнення благодійних внесків з МТД, діє визначений механізм використання МТД

		до Постанови КМУ «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги» №153 від 15 лютого 2012 р.	відповідно до Постанови КМУ «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги» №153 від 15 лютого 2012 р.
4.	Макрофінансова допомога	Механізм залучення визначається Бюджетним кодексом України, ЗУ «Про національний банк України» та кредитними договорами з МФО, центральними банками, іноземними державами та іншими кредиторами.	Механізм використання визначається Бюджетним кодексом України, ЗУ «Про національний банк України» та полягає у направленні коштів на поповнення золотовалютних резервів та покриття поточного дефіциту бюджету України.
5.	Кредитні проекти соціального та економічного розвитку України	Механізм залучення визначається Порядком підготовки, реалізації, проведення моніторингу та завершення реалізації проектів економічного та соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2016 р. №70 та наведений в Таблиці 6.	Механізм використання визначається Порядком підготовки, реалізації, проведення моніторингу та завершення реалізації проектів економічного та соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2016 р. №70 та наведений в Таблиці 6.
6.	Інвестиційні кредити	Механізм залучення визначається Порядком підготовки, реалізації, проведення моніторингу та завершення реалізації проектів економічного та соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2016 р. №70 та наведений в Таблиці 7.	Механізм використання визначається Порядком підготовки, реалізації, проведення моніторингу та завершення реалізації проектів економічного та соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2016 р. №70 та наведений в Таблиці 7.

Джерело: складено автором.

Стратегія співпраці МФО, іноземних держав та урядів з Україною направлена на розвиток головних напрямів підвищення якості реалізації державних послуг, бізнес-клімату в Україні та системи державних фінансів [222, с. 55].

Варто відзначити позицію А. І. Мярковського, котрий акцентує увагу на тому факті, що надмірну відкритість державної економіки слід відносити до можливих загроз фінансовій стабільності держави. За своєю суттю, відкритість повністю відповідає стратегічним завданням розвитку України та реформування проблемних сфер, збільшення ефективності економіки та її конкурентоспроможності. Однак, уряд з обережністю завжди має визначати ступінь такої відкритості. Розумна відкритість допомагає зменшити ризики, котрі виникають із притоком міжнародних фінансів у вигляді кредитних коштів МФО. У даному випадку має бути узгоджений баланс між політичною складовою, чітким нормативно-правовим врегулюванням та забезпечені інтереси держави щодо стійкого глобального розвитку [223, с. 8].

Побудова функціональних, раціональних та ефективних механізмів залучення та використання міжнародних фінансів є ключовим етапом на шляху нормативного закріплення та якісної побудови механізму здійснення контролю за ними. Вважаємо, що популярність та актуальність такого питання як залучення та використання міжнародної фінансової допомоги у будь-яких її проявах країнам, що її потребують, поклато початок зародженню проблематики контролю за якістю, ефективністю та правильністю витрачання таких коштів. Це питання є першочерговим не лише для донорів, а й для реципієнтів, враховуючи негативні показники впливу або взагалі їх відсутність на економічну та соціальну сфери. Для України, котра обрала курс на євроінтеграцію та тісно співпрацює з МФО, іноземними країнами, донорськими установами дане питання з кожним роком набирає все більшої актуальності та важливості.

2.2. Правовий механізм контролю за міжнародними фінансами в Україні

Ефективність використання залучених фінансових ресурсів та як результат їх вплив на економічний та соціальний добробут країни залежать від ефективності здійснення контролю за цими ресурсами. Погоджуємося з позицією Г.В. Дмитренко, який вказує, що держава не може повноцінно функціонувати без чітко побудованої системи контролю в усіх сферах суспільного життя [224, с. 79].

У відповідності до основних положень Лімської декларації керівних принципів аудиту державних фінансів (декларація прийнята у 1997 р. IX Конгресом Міжнародної організації вищих органів контролю (INTOSAI)), побудова дієвого механізму контролю є першочерговою та обов'язковою складовою управлінського процесу за суспільними фінансовими ресурсами, адже здійснення такого управління тягне відповідальність перед суспільством [225, с. 4].

Необхідно звернути увагу на те, що у даній декларації мова йде не про створення зовсім нових напрямів контролю, а про систематизацію та компіляцію основних загальноприйнятих принципів контролю за державними фінансами. З точки зору міжнародного права Лімська декларація за своїм змістом не носить обов'язкового характеру, у той же час вважаємо, що не можна не дооцінювати її вплив на функціонування і розвиток вищих органів фінансового контролю в державі [225, с. 4]. Окрім того, на законодавчому рівні в Україні закріплена необхідність проведення діяльності у фінансовій сфері на основі принципів INTOSAI.

Контроль є невід'ємним елементом суспільства, який постійно зазнає змін у процесі розвитку та розбудови його політичної системи, органів державного і місцевого управління, органів законодавчої та виконавчої гілок влади. Ослаблення контролю у фінансовій системі загалом та сфері міжнародних фінансів зокрема, зумовлює виникнення загроз фінансово-

економічної безпеки держави, а саме: збільшення кількості фінансових порушень, стрімкого погіршення стану фінансової дисципліни, послаблення або взагалі відсутність відповідальності за правопорушення тощо.

У сучасній юридичній науці існують різні визначення поняття контроль. Так, під контролем в Юридичній енциклопедії розуміється можливість перевірки реалізації нормативно-правових актів та рішень [226, с. 31]. Такі науковці як Н. М. Малюга, Н. І. Петренко, Ф. Ф. Бутинець та С. В. Бардаш доводять можливість віднесення до змісту поняття контроль-спостереження, які відбуваються на систематичній основі за процесом діяльності конкретного суб'єкту. При цьому таке спостереження має основну мету – пошук неточностей, відхилень та недоліків в роботі [227, с. 64].

Інше трактування поняттю контролю надають Н. П. Єфімова, Є. М. Коротков, Т. В. Литвинчук, вказуючи, що його природа тісно пов'язана з управлінською діяльністю, а контроль є однією із функцій управління [228, с. 38]. Дана позиція підтримується і такими дослідниками як В. В. Зуй, С. В. Ківальов, Ю. П. Битяк [229, с. 144].

При цьому, досить доречною є позиція В. Ф. Піхоцького, котрий доводить, що контроль не є самоціллю якогось процесу управління, а це є невід'ємна складова загальної системи регулювання та управління [230, с. 154]. У свою чергу, В. М. Гарашук ототожнює контроль із механізмом стримування та противаг у реалізації своїх повноважень органами державної влади [231, с. 113].

На нашу думку, контроль як правова категорія – це функція управління, яка реалізується у відповідних формах уповноваженими суб'єктами згідно приписів законодавства, з метою запобігання та виявлення правопорушень та забезпечення оптимального функціонування підконтрольного об'єкту.

Вивчаючи поняття «контроль» та «фінансовий контроль» як правові категорії, слід звернути увагу, що наукове розмежування між ними відсутнє та використовуються вони у тотожному значенні. Так, наприклад, Л. А. Савченко вказує, що фінансовий контроль можна ототожнити з контролем, котрий

відображається через складну структуру та проявляється у різних аспектах [232, с. 494].

Загальноприйняте трактування фінансового контролю як категорії фінансової науки на сьогодні відсутнє. Даний факт дослідники пов'язують з комплексним та інтегральним характером поняття, адже нині фінансовий контроль – це не лише перевірка дотримання фінансово-господарського законодавства, перевірка правильності ведення фінансової документації, попередження та виявлення порушень фінансової дисципліни. Це насамперед одна із найбільш важливих функцій управління фінансовими процесами, що, в свою чергу, має визначений зміст, спеціальну спрямованість та специфічні способи здійснення [233, с. 98].

Із загальної сукупності різновидів фінансового контролю, науковці виділяють за критерієм, предмет контролю бюджетний, податковий, митний, банківський, валютний, ціновий тощо [234, с. 90; 235, с. 104].

Вважаємо за можливе в рамках даної класифікації виділити такий різновид як контроль за міжнародними фінансами. При цьому, контроль за міжнародними фінансами в Україні – це функція управління, яка реалізується уповноваженими суб'єктами у відповідності до приписів чинного законодавства України з метою запобігання та виявлення правопорушень у сфері міжнародних фінансів.

Для побудови стійкої фінансової політики, подолання кризи у фінансовій сфері, виявлення правопорушень та їх недопущення у майбутньому як у фінансовій сфері загалом, так і у сфері міжнародних фінансів зокрема, опираючись на позиції науковців-практиків, вважаємо за необхідне наявність в державі чіткої структури механізму контролю за міжнародними фінансами. Також до подібного висновку у своєму дисертаційному дослідженні «Механізм фінансового контролю ефективності використання державних коштів» приходять і О.І. Жадан, вказуючи на першочерговість в країні удосконалення структури механізму фінансового контролю [236, с. 15].

Вивчаючи функціонування механізму контролю у фінансовій сфері, Т. В. Письменна визначає, що під даною правовою категорією слід розуміти сукупність прийомів, методів, форм, які використовуються органами державної влади та їх посадовими особами під час здійснення фінансового контролю у відповідності до положень чинного законодавства України на всіх рівнях [237, с. 247]. При цьому В. Ф. Піхоцький говорить про приналежність до внутрішньої структури механізму фінансового контролю лише таких елементів як види, форми, методи та важелі такого контролю.

Вважаємо, що запропонована В.Ф. Піхоцьким структура механізму фінансового контролю має неповний вигляд та потребує доповнення такими складовими як органи фінансового контролю, адже вони є ключовими суб'єктами виникаючих відносин, котрі беруть безпосередню участь у здійсненні всіх визначених контрольних заходів та нормативно-правовою базою щодо питання здійснення фінансового контролю, адже законодавчими актами встановлені правила організації та реалізації контролю в Україні, регламентована діяльність суб'єктів контролю [238, с. 77].

Аналізуючи вище викладені позиції, вважаємо за можливе в межах нашого дослідження удосконалити нині представлену в теорії структуру механізму фінансового контролю та запропонувати авторську структуру механізму контролю за міжнародними фінансами, зазначену в Таблиці 10.

Виходячи із запропонованої нами структури механізму контролю за міжнародними фінансами, зазначимо, що механізм контролю за міжнародними фінансами – це нормативно врегульована сукупність видів, методів та форм у сфері міжнародних фінансів, які використовуються суб'єктами реалізації контрольних заходів під час здійснення контролю за міжнародними фінансами у відповідності до положень чинного законодавства України.

Таблиця 10. Структура механізму контролю за міжнародними фінансами в Україні

Механізм контролю за міжнародними фінансами				
Види контролю за міжнародними фінансами	Методи контролю за міжнародними фінансами	Форми контролю за міжнародними фінансами	Органи контролю за міжнародними фінансами	Нормативно-правова база щодо здійснення контролю за міжнародними фінансами

Джерело: складено автором.

Визначаючи види контролю за міжнародними фінансами в Україні, пропонуємо звернутися до визначення видів фінансового контролю, адже за своєю сутністю, контроль за міжнародними фінансами виступає різновидом фінансового контролю. При цьому, враховуючи масштабність категорії «фінансовий контроль», вважаємо за можливе дослідити його види лише шляхом групування залежно від критеріїв класифікації, що є підґрунтям для визначення відповідних вимог щодо організації. Дослідивши роботи О. А. Євтушевської [239, с.68], Л. А. Савченка [240, с.196], М. М. Голованя [241, с.15], І. К. Дрозда, В. О. Шевчука [242, с.57], маємо можливість виокремити основні критерії для класифікації видів фінансового контролю:

- 1) за часом проведення: попередній, поточний, наступний;
- 2) за суб'єктом проведення контролю: внутрішній або самоконтроль, зовнішній;
- 3) за формою проведення: обов'язковий, ініціативний;
- 4) за цільовим направленням: стратегічний, тактичний;
- 5) за місцем проведення: виїзний, дистанційний;
- 6) за сферою фінансової діяльності: бюджетний, податковий, валютний, банківський;
- 7) за природою контролюючих суб'єктів: державний, муніципальний, внутрішньогосподарський, аудиторський, громадський.

У ході проведеного дослідження нами взято за основу один з критеріїв класифікації фінансового контролю, а саме – за природою контролюючих суб'єктів: державний, муніципальний, внутрішньогосподарський, аудиторський, громадський. Вважаємо, що базуючись на цьому критерії класифікації, можливо найбільш повно та ґрунтовно дослідити саме адміністративно-правовий механізм фінансового контролю в Україні та покласти його в основу подальшого вивчення й аналізу побудови механізму контролю за міжнародними фінансами, які надходять в нашу державу. Однак, враховуючи специфіку сфери міжнародних фінансів та наявність іноземного елемента в таких правовідносинах, вважаємо за можливе доповнити перелік видів контролю залежно від природи контролюючих суб'єктів – контролем з боку донорів – надавачів фінансових ресурсів (донорський контроль).

Державний фінансовий контроль як різновид фінансового контролю виконується органами державного фінансового контролю у відповідності до положень чинного законодавства України та полягає у встановленні фактичного стану дотримання нормативних вимог, направлений на забезпечення ефективності, раціональності, законності та фінансової дисципліни під час акумулювання, розподілу, використання фінансових ресурсів, належних державі. Категорія державного фінансового контролю знайшла своє відображення в Законі України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» шляхом закріплення в ч. 2 ст. 2 диспозиції: «Державний фінансовий контроль забезпечується органом державного фінансового контролю через проведення державного фінансового аудиту, інспектування, перевірки закупівель та моніторингу закупівлі.» [245].

Законодавець чітко визначив сфери дії органів державного фінансового контролю в Україні. Відповідно до ст. 8 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» орган державного фінансового контролю здійснює державний фінансовий контроль та контроль за: виконанням функцій з управління об'єктами державної власності; цільовим та ефективним використанням коштів державного і місцевих бюджетів;

цільовим використанням і своєчасним поверненням кредитів (позик), одержаних під державні (місцеві) гарантії; достовірністю визначення потреби в бюджетних коштах при складанні планових бюджетних показників; відповідністю взятих бюджетних зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів відповідним бюджетним асигнуванням, паспорту бюджетної програми (у разі застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі); веденням бухгалтерського обліку, а також складанням фінансової і бюджетної звітності, паспортів бюджетних програм та звітів про їх виконання (у разі застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі), кошторисів та інших документів, що застосовуються в процесі виконання бюджету; станом внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту у розпорядників бюджетних коштів; усуненням виявлених недоліків і порушень [245].

Враховуючи положення Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні», зазначимо, що контроль за міжнародними фінансами до базової сфери дії органів державного фінансового контролю в Україні, відповідно до даного закону, не входить. Тому державний контроль за міжнародними фінансами в теоретичному аспекті є недослідженою категорією.

Не зважаючи на те, що положення Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» не відносять фінансовий контроль за міжнародними фінансами в Україні до завдань органів державного фінансового контролю, проте у відповідності до інших нормативних актів такий вид державного контролю все ж таки в Україні існує. В своєму дослідженні ми детально вивчили такі документи та зробили відповідні висновки щодо контрольних повноважень даних органів (Таблиця 11).

Таблиця 11. Контрольні повноваження органів, що здійснюють державний контроль за міжнародними фінансами в Україні.

Органи, що здійснюють державний контроль за міжнародними фінансами в Україні	Контрольні повноваження
Верховна Рада України	<ul style="list-style-type: none"> - здійснює контроль за дотриманням бюджетного законодавства у процесі використання кредитів (позик), що залучаються державою від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій (ч.6 ст.109 БКУ) [55]; - здійснює контроль за використанням позик іноземних держав, банків і МФО (п.14 ст.85 КУ)[49].
Президент України	<ul style="list-style-type: none"> - здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави, укладення міжнародних договорів, підписання законів, прийнятих ВРУ (ст.106 КУ) [49].
Кабінет Міністрів України	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечує виконання прийнятого закону про Державний бюджет та надає ВРУ звіт про виконання (ст.116 КУ) [49].
Національний банк України	<ul style="list-style-type: none"> - здійснює контроль за проведенням грошово-кредитної політики (ст.8 ЗУ «Про Національний банк України») [61];
Рахункова палата	<ul style="list-style-type: none"> - здійснює контроль за надходженням, використанням грошових коштів Держбюджету України, контроль за утворенням, обслуговуванням та погашенням державного боргу, контроль за ефективністю провадження управлінської діяльності за коштами держбюджету (ст.110 БКУ) [55]; - здійснює фінансовий аудит та аудит ефективності використання кредитів (позик), залучених державою до спеціального фонду державного бюджету від іноземних держав, банків і МФО, виконання міжнародних договорів України, що призводить до фінансових наслідків для державного бюджету, у межах, які стосуються таких наслідків, а також щодо співробітництва з вищими органами фінансового контролю інших держав, міжнародними організаціями, укладення з ними угоди про співробітництво, проведення з органами фінансового контролю інших держав спільні та паралельні аудити (п.1 ст.7 ЗУ «Про Рахункову палату») [68].
Міністерство фінансів України	<ul style="list-style-type: none"> - проводить реалізацію та формування політики у сфері контролю за дотриманням бюджетного законодавства (п. 1 Положення про Мінфін України); - здійснює облік надходження та використання кредитних коштів, контроль за їх цільовим використанням і проведенням розрахунків та виконанням фінансових зобов'язань за укладеними в рамках договорів укладеними з міжнародними організаціями, іноземними державами, банками, іншими фінансовими установами (пп.62 п.4 Положення про Мінфін України) [218].
Міністерство економічного розвитку і торгівлі України	<ul style="list-style-type: none"> - формує та реалізовує зовнішньоекономічну та державну інвестиційну політику (п.1 Положення про Мінекономрозвитку України) [244];

	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечує і координує виконання державою зобов'язань за міжнародними договорами з ЄС (пп.152 п.2 Положення про Мінекономрозвитку України) [244]; - проводить державну реєстрації/перереєстрації проектів (програм) МТД, ведення реєстру проектів, що реалізуються в Україні з використанням ресурсів МФО та МТД (пп. 191 п. 2 Положення про Мінекономрозвитку України) [244]; - проводить моніторинг виконання та додержання умов реалізації таких проектів (програм) (пп. 194 п. 2 Положення про Мінекономрозвитку України) [244].
Державна аудиторська служба України	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю (п.1 Положення про Державну аудиторську службу України) [67]; - реалізує державний фінансовий контроль щодо оцінки ефективності, законності, результативності використання та збереження державних фінансових ресурсів, їх цільового використання (пп. 3 п. 3 Положення про Державну аудиторську службу України) [67]; - здійснює контроль за цільовим використанням та своєчасністю повернення кредитів, котрі були отримані під державні (місцеві) гарантії (пп. 4 п. 4 Положення про Державну аудиторську службу України) [67];
Державна казначейська служба України	- здійснює контроль за дотриманням бюджетного законодавства у сфері ведення обліку надходжень та витрат державного бюджету (п.3 Положення про Державну казначейську службу України) [245].
Державна фіскальна служба України	- здійснює контроль за використанням державних коштів, передбачених для реалізації проектів, виконання програм, в тому числі і міжнародних (пп.4 п.5 Положення про Державну фіскальну службу України) [65].
Державна служба фінансового моніторингу України	- провадить інформаційний обмін з державними органами, НБУ, компетентними органами іноземних держав та МФО щодо проведення державної політики у сфері запобігання та протидія легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення (пп.6 п.3 Положення про Держфінмоніторинг України) [69].

Джерело: складено автором.

В Україні контроль за міжнародними фінансами повинен здійснюватись на відповідних рівнях – державному та місцевому (муніципальному). Так, ч. 2 ст. 2 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. №280/97-ВР, визначає, що органи місцевого самоврядування в державі представлені у вигляді територіальних громад сіл, селищ, міст або органи, які представляють інтереси таких громад, сільські, селищні, міські, районні, обласні ради та їх виконавчі органи [247].

О. А. Євтушевська, досліджуючи питання шляхів модернізації системи контролю на сучасному етапі розвитку України, говорить, що під муніципальним контролем можна розуміти різновид фінансового контролю, при здійсненні якого контролюючим суб'єктом виступають органи місцевого самоврядування щодо реалізації програм розвитку територій, бюджетного процесу на відповідних територіях та прийняття рішень щодо питань місцевого значення в сфері акумуляції, перерозподілу та подальшому ефективному використанні грошових коштів муніципальних утворень [239, с. 69].

У сфері міжнародних фінансів контрольні повноваження муніципальних органів влади та місцевих органів виконавчої влади чітко не виділені на законодавчому рівні та мають занадто загальне закріплення (Таблиця 12). Наприклад, повноваження органів місцевого самоврядування обмежуються лише визначення контрольних повноважень за бюджетом відповідної адміністративно-територіальної одиниці та контролю за ефективним і раціональним коштів такого бюджету. Однак, як нами було визначено вище, міжнародні фінанси можуть бути складовими місцевих бюджетів.

Станом на сьогодні визначити кількість проектів, котрі реалізуються за рахунок міжнародних фінансів на місцевому рівні, надзвичайно складно. У вільному доступі лише перебуває інформація щодо проектів, котрі реалізуються за рахунок коштів МТД.

Таблиця 12. Контрольні повноваження органів, що здійснюють муніципальний контроль за міжнародними фінансами в Україні.

Органи, що здійснюють муніципальний контроль за міжнародними фінансами в Україні	Контрольні повноваження
Місцеві державні адміністрації	- виконують Конституцію, закони України, програми державних та регіональних програм економічного та соціального розвитку, обласні та районні бюджети (ст.119 КУ) [49];

	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечують виконання зобов'язань за міжнародними договорами України на відповідній території (п. 1 ч. 1. ст. 26 Закону України «Про місцеві державні адміністрації») [248]; - забезпечують звітування про виконання відповідних бюджетів та програм (пп.5 п.1 ст.2 ЗУ «Про місцеві державні адміністрації») [248];
Органи місцевого самоврядування	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечують на відповідній території в межах наданих повноважень реалізацію міжнародних зобов'язань України (пп.3 п.б ч.1 ст. 35 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні») [247]; - районні та обласні ради затверджують районні та обласні бюджети, які формуються з коштів державного бюджету для їх відповідного розподілу між територіальними громадами або для виконання спільних проектів та з коштів, залучених на договірних засадах з місцевих бюджетів для реалізації спільних соціально-економічних та культурних програм, контролюють їх виконання (ч.2 ст.61 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні») [247]; - підзвітні перед державою за законністю, доцільністю, економічністю та ефективним витрачанням коштів (ч.1 ст.62 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні») [247]; - районні та обласні ради контролюють виконання районних та обласних бюджетів, котрі формуються з коштів державного бюджету для їх відповідного розподілу між територіальними громадами або для виконання спільних проектів та з коштів, залучених на договірних засадах з місцевих бюджетів для реалізації спільних соціально-економічних та культурних програм (ч.2 ст.61 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні») [247].

Джерело: складено автором

Так, згідно даних офіційного порталу координації міжнародної допомоги України (openaid.gov.ua) на території Сумської області виконується лише 4 проекти МТД, типом фінансування яких виступає грант:

1) проект «Покращення збереження джерел іонізуючого випромінювання, які використовуються в Україні» від 27.02.2017 р. на загальну суму 18 000 000 дол. США [249];

2) проект «Підтримка при поводженні з радіоактивними відходами на промисловому комплексі «Вектор»» від 02.08.2016 р. на загальну суму 1 740 200 євро [250];

3) проект «Український медійний проект (У-Медіа)» від 01.07.2016 р. на загальну суму 20 750 000 дол. США [251];

4) проект «Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні (ПУЛЬС)» від 05.01.2016 р. на загальну суму 8 200 000 дол. США [252].

Однак, ані контрольних звітів, а ні звітування за ефективністю витрачання коштів, розміщених на офіційних сайтах органів місцевого самоврядування, реципієнтів та виконавців немає. Відсутня і інформація щодо кількості коштів, котрі припадають на Сумську область, адже, наприклад, проект «Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні (ПУЛЬС)» охоплює досить велику кількість регіонів – 23 регіони, а документи щодо фінансового розподілу між областями у вільному доступі відсутні [252].

Також ускладнює весь процес контролю за міжнародними фінансами на цьому рівні відсутність законодавчо закріплених чітких контрольних повноважень відповідних органів місцевого самоврядування або ж органів державної влади, а також повна відсутність механізму контролю та алгоритму виконання контрольних повноважень в даній сфері. Таким чином, вивчаючи природу міжнародних фінансів в Україні, ми можемо стверджувати про існування муніципального контролю за міжнародними фінансами, однак аналізуючи нормативно-правову базу, констатуємо факт відсутності узгодженого механізму та чітких повноважень.

Розвиток економічних та соціальних відносин, поглиблення співпраці з МФО та іноземними державами передбачає поступове збільшення діяльності підприємств та підвищення їх показників. Світові економічні кризи поклали підґрунтя до пошуку нових шляхів подолання кризових явищ, їх попередження та розвитку підприємницької діяльності. С. М. Зубчик зазначає, що саме внутрішньогосподарський контроль покликаний підвищити ефективність господарської діяльності, її законність, попередження негативних факторів впливу. При цьому, дослідник говорить, що даний вид контролю є невід’ємною складовою управлінського процесу господарською діяльністю підприємства та існує на всіх етапах прийняття та реалізації рішень [253, с. 126].

З огляду на визначені вище та окреслені види міжнародних фінансів в Україні, внутрішньогосподарський контроль за останніми відбувається у випадках, коли:

- 1) корпоративні права держави перевищують 50% від статутного капіталу підприємства, установи, організації;
- 2) підприємство, установа, організація отримали іноземні інвестиції;
- 3) підприємство, установа, організація отримали кредит (позику) від іноземних суб'єктів;
- 4) підприємство, установа, організація отримали МТД від іноземних суб'єктів;
- 5) підприємство, установа, організація отримали благодійну допомогу від іноземних суб'єктів.

Відповідно до пп.10 п.4 Положення про Державну аудиторську службу України від 03.02.2016 №43, у випадку, коли корпоративні права держави перевищують 50% від статутного капіталу підприємств, установ, організацій, внутрішньогосподарський контроль здійснюється вже за участю представників Держаудитслужби України [67]. У всіх інших випадках проведення внутрішньогосподарського контролю відбувається на безпосередній розсуд посадових осіб таких юридичних осіб.

Для підприємств, установ, організацій, котрі у своїй діяльності використовують іноземні інвестиції, є обов'язковою статистична звітність про вже здійснені іноземні інвестиції. Така звітність подається до державних органів статистики України, у відповідності до затвердженої наказом Держстату України від 13.10.2014 р. №297 форми звіту №10-зез. Основні відомості та показники, які мають бути відображені в даному звіті, – капітал нерезидента на початок звітного періоду та на кінець звітного періоду, визначення збільшення та зменшення капіталу нерезиденту, дохід інвестора-нерезидента.

Реалізація внутрішньогосподарського контролю в цілому та повністю покладена на підприємства, установи, організації та їх внутрішні служби зі

спеціальними повноваженнями з правом самостійного визначення механізму та особливостей його здійснення.

Вважаємо, що без нормативно-правового закріплення обов'язку здійснення внутрішньогосподарського контролю за міжнародними фінансами та визначення його заходів, відсутня і можливість зробити висновок щодо його ефективності та повноцінності здійснення контролю в державі.

У відповідності до ст. 38 Конституції України, громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування [49]. Як зазначають А.О.Пелехатий та О.В.Лук'янська, саме дане положення Основного Закону держави говорить про можливість проведення громадського контролю за органами державної влади та органами місцевого самоврядування, при цьому суб'єктами можуть виступати як окремі громадяни, так і їх об'єднання у вигляді громадських організацій, рухів, політичних партій, професійних спілок тощо [254, с.56]. Одним із основних видів такого контролю є контроль за видатковою частиною місцевих бюджетів [255, с. 92], а згідно п. 20-2 ч. 1 ст. 91 Бюджетного кодексу України реалізація програм допомоги і грантів ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ належать до видатків місцевих бюджетів, що можуть здійснюватися з усіх місцевих бюджетів [55].

Основними засобами здійснення громадського контролю є участь громадських делегатів у процедурі затвердження та виконання бюджету відповідної адміністративно-територіальної одиниці, статистичні (у відповідності до офіційних даних) та соціальні (шляхом анкетування, опитування тощо) дослідження тощо [254, с. 57].

Так, у відповідності до офіційних даних Мінекономрозвитку України на території Сумської області станом на 01.10.2018 р. реалізуються проекти МТД на загальну суму 70 793 383 дол. США. Головними донорами є ЄС, Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), Уряд США, Міжнародне

співробітництво та розвиток Європейської Комісії (DG DEVCO) [256]. Однак провести статистичне дослідження та таким чином реалізувати закріплене Конституцією України право здійснити громадянський контроль за їх реалізацією та за міжнародними фінансами, є неможливим. Адже як на офіційному урядовому сайті openaid.gov.ua, так і на сайтах реципієнтів та виконавців немає жодної інформації щодо звітів проміжного та заключного моніторингу. Аналогічна ситуація і щодо інших різновидів міжнародних фінансів в Україні. Вважаємо, що для реалізації громадського контролю в сфері міжнародних фінансів та за діяльністю органів державної і місцевої влади в даній сфері необхідним є наявність чіткої та узгодженої нормативно-правової бази, акти якої визначають механізм організації, здійснення та основні повноваження в даній сфері.

В Україні діє Закон України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 р. №393/96-ВР, котрий визначає, що громадяни України мають право звернутися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднання громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, ЗМІ, посадових осіб із зауваженнями, скаргами та пропозиціями (ст. 1 Закону України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 р. №393/96-ВР) [257]. На законодавчому рівні право звернення громадян обмежено формами такого звернення:

1) пропозиція – звернення громадян, де висловлюються порада, рекомендація щодо діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, депутатів усіх рівнів, посадових осіб, а також висловлюються думки щодо врегулювання суспільних відносин та умов життя громадян, вдосконалення правової основи державного і громадського життя, соціально-культурної та інших сфер діяльності держави і суспільства [257];

2) заява (клопотання) – звернення громадян із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та чинним законодавством їх прав та інтересів або повідомлення про порушення чинного законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм

власності, народних депутатів України, депутатів місцевих рад, посадових осіб, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності [257];

3) скарга – звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб [257].

У межах направлення пропозицій, заяв (клопотань), скарг не передбачена можливість направлення запитів до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, організацій тощо на отримання інформації щодо використання та здійснення контролю за міжнародними фінансами в межах їх повноважень.

Однак, отримання такої інформації передбачено Законом України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р. №2939-VI, адже ст. 12 серед суб'єктів відносин у сфері доступу до публічної інформації визначені запитувачі інформації – фізичні, юридичні особи, об'єднання громадян без статусу юридичних осіб [258].

Отримання такої інформації можливе як в письмовій, так і в усній формах, шляхом направлення запиту до відповідного органу із зазначенням інформації, котра інтересує. Даним нормативно-правовим актом також визначена заборона обмеження доступу до інформації про розпорядження бюджетними коштами, володіння, користування чи розпорядження державним, комунальним майном, у тому числі до копій відповідних документів, умови отримання цих коштів чи майна, прізвища, імена, по батькові фізичних осіб та найменування юридичних осіб, які отримали ці кошти або майно [258]. При цьому громадський контроль за забезпеченням розпорядниками інформації доступу до публічної інформації здійснюється депутатами місцевих рад, громадськими організаціями, громадськими радами, громадянами особисто шляхом проведення відповідних громадських слухань, громадської експертизи тощо (ч.2 ст.17 ЗУ «Про доступ до публічної інформації») [258].

Одним із різновидів фінансового контролю виступає аудиторський контроль. Нормативно-правове та теоретичне підґрунтя проведення аудиторської діяльності та фактичне здійснення аудиту в державі є достатньо розробленими. Однак, сама дефініція «аудит» від 01.10.2018 р. виключена із профільного закону. Попередньо Законом України «Про аудиторську діяльність» від 22.04.1993 р. №3125-ХІІ, котрий діяв до 01.10.2018 р. визначено, аудит – це перевірка даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах та відповідність вимогам законів України, положень (стандартів) бухгалтерського обліку або інших правил (внутрішніх положень суб'єктів господарювання) згідно із вимогами користувачів [259]. Однак, після вступу в силу нового закону – Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21.12.2017 р. №2258-VIII, законодавець обмежився визначенням таких дефініцій як «аудит фінансової звітності», «аудиторська діяльність», «аудиторські послуги» [260].

У відповідності до міжнародних стандартів аудиту, аудит визначається у вигляді фактичної перевірки фінансових звітів або віднесеної до них фінансової інформації якогось об'єкта, незалежно від того, приносить прибуток його діяльність або ні, розміри та форми організації, у випадку якщо така перевірка здійснюється з метою формування та вираження подальшої думки [261, с. 1155].

Аудиторський контроль за міжнародними фінансами в Україні виступає формою аудиторського фінансового контролю та здійснюється аудиторськими компаніями та приватними аудиторами. Так, у відповідності до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» суб'єкти здійснення аудиторського контролю мають право проводити обов'язковий аудит фінансової звітності підприємств, що становлять суспільний інтерес або обов'язковий аудит фінансової звітності проектів міжнародної фінансової

допомоги на вимогу донорів або за ініціативою відповідних підприємств, установ та організацій [260].

Держава приділяє особливу увагу здійсненню державного фінансового аудиту. Так, Уряд України ініціював прийняття Закону «Про основні засади діяльності органів державного фінансового контролю» та вніс відповідний законопроект [262]. У відповідності до законопроекту №9086 від 17.09.2018 р. основними видами державного фінансового аудиту визначені: аудит бюджетних установ; аудит державних (регіональних) цільових програм; аудит державних фондів та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування; аудит діяльності суб'єктів господарювання; аудит інвестиційних проектів; аудит коштів і грантів міжнародних фінансових організацій, країн та їх об'єднань; аудит місцевих бюджетів; аудит планування та виконання бюджетних програм; IT-аудит [262].

Аудиторський контроль тісно взаємозв'язаний з контролем, котрий проводиться відповідними міжнародними організаціями, іноземними державами, щодо ефективності використання наданих коштів, їх цільовому направленню та повноти досягнення поставлених цілей. Міжнародні організації, іноземні держави та їх органи мають право проводити самостійні заходи контролю за витрачанням коштів та виконання умов договору щодо цільового призначення таких коштів та ефективного витрачання, наприклад, кредитних коштів. Підставою для виникнення кредитних (позичкових) відносин є підписання договору.

Контроль за міжнародними фінансами, наданими Україні з боку донорів (донорський контроль) традиційно направлений на здійснення оцінки ефективності використання таких грошових ресурсів. Базовим нормативно-правовим актом, який врегульовує дану сферу, є Декларація щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги, де окреслені низка індикаторів та програмних цілей, котрих має дотримуватися донори [263]. Для оцінки проектів і програм, які реалізуються у різних країнах за допомогою ресурсів міжнародних донорів, Комітетом сприяння розвитку (Development Assistance

Committee – DAC) при Організації економічного співробітництва і розвитку (Organisation for Economic Cooperation and Development – OECD) розроблено критерії (так звані, DAC criteria). Критерії DAC покликані сприяти всебічній оцінці гуманітарної діяльності, але можуть застосовуватися і для оцінки інших проектів, які виконуються з використанням ресурсів МФО, оскільки є універсальними, всеохоплюючими і взаємодоповнюючими [264; 265; 266].

На підставі даної Декларації С. М. Іванов та М. В. Савостьяненко визначили механізм оцінки з боку донорів щодо ефективності використання міжнародних фінансів. Так, дослідники визначають такі складові [267, с. 180]:

- контроль виконання завдання (у відповідності до п. 21 Паризької декларації, донори мають під час здійснення контрольних заходів максимально використовувати національні системи і процедури та узгоджувати механізми оцінок з країнами-реципієнтами; п.32 – проводити спільні загальні контрольні заходи з країнами-реципієнтами) [181];

- оцінка економічної ефективності (вимірюється ступінь досягнення мети відповідної програми або проекту; виявлення відхилень між прогнозними та фактичними значеннями показників реалізації проекту; оцінка впливів відхилень на подальшу ефективність. При цьому, донори здійснюють оцінку якості планування, оцінку реалізації проекту, оцінку здійснення контролю за залученням і використанням фінансових ресурсів);

- розрахунок системи контрольних показників (ключовими показниками є: збільшення кількості проектів за підтримки МФО, зміна напрямів в бік високотехнологічних галузей економіки; зниження рівня бідності в країні-реципієнті; збільшення реальних доходів населення; збільшення іноземного інвестування в країну тощо);

- моніторинг якості управління міжнародними фінансами, котрий здійснюється на підставі існуючих у реципієнта стратегій розвитку та реформування [267, с. 182].

Прийоми, засоби та способи реалізації контролю за міжнародними фінансами в Україні у своїй сукупності утворюють методи здійснення такого

контролю за міжнародними фінансами. Однак, це питання в науковій літературі взагалі не знайшло свого відображення. Представлені лише загальні дослідження методів здійснення фінансового контролю.

Так, В. С. Рудницький, О. Є. Кузьмін та О. Г. Мельник вказують, що під методом контролю слід розуміти сукупність способів та прийомів, котрі використовуються під час здійснення перевірки з метою встановлення відповідності [269, с. 54]. М. Ф. Базаль зазначає методи контролю як сукупність способів та прийомів, котрі використовуються під час вивчення фінансової або господарської діяльності суб'єктів господарювання [270, с. 8]. Детально дослідивши дане питання, пропонуємо на підставі наукових розробок С.М. Зубчик [253, с. 118], Ю.С. Погорелов [271, с. 137], М. Т. Білуха [272, с. 54], А. М. Колотило [273, с. 55], Н.О. Бугай [274] та інших науковців визначити такі методи контролю за міжнародними фінансами в Україні: загальнонаукові, розрахунково-аналітичні, методи документального та фактичного контролю (Таблиця 13).

М. Т. Білуха [272, с. 54], А. М. Колотило [273, с. 55], О. В. Крушельницька [275, с. 41], Г. С. Цехмістрова [276, с. 46] зазначають, що загальнонаукові методи використовуються для пізнання всіх явищ дійсності, тому як результат, вони використовуються у всіх науках, у тому числі юриспруденції загалом та науці фінансового права зокрема. Відповідні державні органи при здійсненні контролю за міжнародними фінансами використовують аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, моделювання, абстрагування, конкретизація, системний аналіз.

Таблиця 13. Методи контролю за міжнародними фінансами в Україні

Методи контролю за міжнародними фінансами в Україні			
Загальнонаукові методи контролю за міжнародними фінансами	Розрахунково-аналітичні методи контролю за міжнародними фінансами	Методи документального контролю за міжнародними фінансами	Методи фактичного контролю
Аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія,	Фінансовий, математичний, статистичний аналіз	Перевірка документів по суті, перевірка їх відповідності вимогам	Інвентаризація, обстеження, аналіз, експеримент,

моделювання, абстрагування, конкретизація, системний аналіз		законодавства, формальна перевірка, аналітична, зустрічна перевірка декількох документів, котрі у своєму змісті відображають взаємопов'язані операції, хронологічна перевірка документів, котрі відображають рух однорідних цінностей	контрольні заміри, логічне дослідження операції, хронометраж робочого часу службовців та відповідальних осіб, отримання письмових та усних пояснень
--	--	---	---

Джерело: складено автором.

Прогнозування показників у фінансовій сфері на майбутні періоди на підставі отриманих показників у звітному та минулих періодах здійснюється у межах розрахунково-аналітичного методу державного фінансового контролю. Як зазначає Г. В. Сілакова, в основі даного методу знаходиться експертна оцінка. При цьому основними методами є методи фінансового аналізу, математичні, статистичні, аналітичні та метод моделювання [277].

С. Є. Гребень [278, с. 104], І. Б. Стефанюк [279, с. 27] О. А. Шевчук [280, с. 44] зазначають, що для встановлення законності, достовірності, доцільності, суті та правильності проведення відповідної господарської операції використовуються документальний та фактичний контроль, котрі є одними із найдієвіших способів та прийомів у сфері фінансового контролю, в тому числі і контролю за міжнародними фінансами.

Основними методами в межах документального контролю є: перевірка документів по суті, перевірка їх відповідності вимогам чинного законодавства України, формальна перевірка, аналітична, зустрічна перевірка декількох документів, котрі у своєму змісті відображають взаємопов'язані операції, хронологічна перевірка документів, котрі відображають рух однорідних цінностей.

Методами фактичного контролю, які використовуються з метою встановлення реального стану справ, є інвентаризація, обстеження, аналіз, експеримент, контрольні заміри, логічне дослідження операції, хронометраж

робочого часу службовців та відповідальних осіб, отримання письмових та усних пояснень [253, с. 115].

У правовій науці на сьогодні ми можемо спостерігати відсутність чіткого визначення взаємозв'язку форм і методів державного фінансового контролю, що як зазначають Ф. Ф. Бутинець, Л. А. Жук, О. О. Репетько, не дає чіткого уявлення про кожен з елементів механізму державного фінансового контролю [281, с. 145]. У свою чергу, І. К. Дрозд, В. О. Шевчук наголошують на тому, що форма контролю повністю представляє його зміст та розподіляється на групи, залежно від характеру здійснення контрольних заходів: форми, що мають разовий характер (періодичні), форми контролю що мають місце під час здійснення контрольних заходів, або ті, що проводяться безпосередньо [282, с. 102] (Таблиця 14).

У відповідності до пп. 59-2 п. 4 Положення «Про Міністерство фінансів України» від 20.08.2014 р. №375 Мінфін України згідно покладених на нього завдань проводить експертизу проектних пропозицій щодо ініціювання інвестиційних проектів соціального та економічного розвитку держави, що в свою чергу підтримуються іноземними державами, МФО. Таким чином, Мінфін України проводить контроль, який носить разовий характер [218].

Таблиця 14. Форми контролю за міжнародними фінансами в Україні

Форми контролю за міжнародними фінансами в Україні		
Форми контролю, що мають разовий характер	Форми контролю, що використовуються під час здійснення контрольних перевірок	Форми контролю, що проводяться безпосередньо
Експертиза, атестація, акредитація, сертифікація, ліцензування	Ревізія, аудит, перевірка, інспектування	Фінансовий моніторинг

Джерело: складено автором на основі розробок І.К. Дрозд [282, с. 102], В.О. Шевчук [280, с. 44].

Положеннями ч. 2 ст. 4 Закону України «Про Рахункову палату» від 02.07.2015 р. №576-VIII закріплена можливість проведення Рахунковою

палатою такого контрольного заходу як експертиза. Однак попри це, основною формою контролю даного органу визначений аудит – фінансовий аудит, аудит ефективності (п. 2 ст. 2 Закону України «Про Рахункову палату» від 02.07.2015 р. №576-VIII) [68]. Фінансовий аудит, котрий проводиться Рахунковою палатою здійснюється у вигляді перевірок, аналізу, оцінки правильності ведення, достовірності звітності, загальної повноти обліку щодо витрат та надходжень бюджету, визначення цільового використання бюджетних коштів, дотримання фінансового законодавства (п. 3 ст. 4 Закону України «Про Рахункову палату» від 02.07.2015 р. №576-VIII) [68].

Аудит ефективності – це форма проведення контролю Рахунковою палатою щодо визначення фактичного стану справ, надання оцінки повноті та своєчасності надходжень бюджету, результативності, продуктивності, економічності використання коштів розпорядниками бюджетних коштів і одержувачами, стану внутрішнього контролю з боку таких розпорядників та одержувачів (п. 4 ст. 4 Закону України «Про Рахункову палату» від 02.07.2015 р. №576-VIII) [68].

Однією із найбільш поширених форм проведення контролю, котра може проводитись безпосередньо, є фінансовий моніторинг. Так, згідно п. 24 Положення «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги», затвердженого Постановою КМ України від 15.02.2002 р. №153, моніторинг проектів та програм МТД здійснюється Мінекономрозвитку України спільно з бенефіціаром та уповноваженими представниками донорами щодо процесу реалізації проектів (поточний моніторинг) і на заключному етапі їх виконання (заклучний моніторинг) [171].

Однак, у відповідності до вимог законодавства України на Мінекономрозвитку України покладено не лише проведення таких форм контролю, котрі здійснюються безпосередньо, а й тих форми контролю, які носять разовий або ж періодичний характер. Згідно п. 30 цього Положення Мінекономрозвитку України проводить акредитацію виконавців проектів та програм МТД, видає свідоцтво про акредитацію виконавця проекту МТД

[244]. Враховуючи все вище викладене, вважаємо за можливе виділити систему контролю за міжнародними фінансами в Україні (Таблиця 15).

Таблиця 15. Система контролю за міжнародними фінансами в Україні.

№ п/п	Вид контролю за міжнародними фінансами	Суб'єкти здійснення контролю за міжнародними фінансами
1.	Державний контроль за міжнародними фінансами	Верховна Рада України Президент України Кабінет Міністрів України Національний банк України Рахункова палата Міністерство фінансів України Міністерство економічного розвитку і торгівлі України Державна аудиторська служба України Державна казначейська служба України Державна фіскальна служба України Державна служба фінансового моніторингу України
2.	Муніципальний контроль за міжнародними фінансами	Місцеві державні адміністрації Органи місцевого самоврядування
3.	Внутрішньогосподарський контроль за міжнародними фінансами	Суб'єкти господарювання
4.	Громадський контроль за міжнародними фінансами	Громадяни України
5.	Аудиторський контроль за міжнародними фінансами	Адитори
6.	Донорський контроль за міжнародними фінансами	Донори в особі міжнародних фінансових організацій, іноземних держав та урядів, благодійних організацій тощо.

Джерело: складено автором.

Аналізуючи стан реалізації контрольних заходів в Україні та ефективність реалізації коштів міжнародних фінансових організацій, іноземних держав та урядів, благодійних організацій тощо, зазначимо, що найбільш питому вагу в загальній контрольній системі займає саме державний контроль за міжнародними фінансами в Україні. Саме на державний контроль покладені ключові заходи щодо усунення недоліків в даній сфері, адже саме державний контроль за міжнародними фінансами допомагає встановити фактичний стан дотримання нормативних вимог та забезпечення ефективного, раціонального, запланованого використання міжнародних фінансів. Тому

в подальшому, в межах нашого дослідження, нами буде приділена основна увага саме держаному контролю за міжнародними фінансами в Україні.

Дослідивши юридичну природу контролю за міжнародними фінансами в Україні, ми можемо констатувати факт відсутності теоретичних розробок побудови механізму здійснення контролю за міжнародними фінансами в Україні. Однак, не зважаючи на відсутність системного уявлення про механізм загалом, його елементи знайшли своє відображення в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. А актуальність питання залучення міжнародної фінансової допомоги як на поворотній, так і на безповоротній основах поклало базис необхідності чіткого теоретичного окреслення питання механізму здійснення контролю в цій сфері.

Аналізуючи систему контролю за міжнародними фінансами в Україні та структуру механізму контролю за міжнародними фінансами, зазначимо, що адміністративно-правовим механізмом забезпечення контролю за міжнародними фінансами в Україні є взаємопов'язана та взаємозалежна система заходів та засобів, що реалізуються органами державної влади та місцевого самоврядування, в порядку та в межах встановлених адміністративно-правовими нормами, з метою створення усіх необхідних умов для ефективного здійснення контролю за міжнародними фінансами.

Досліджуючи рішення відповідних контролюючих органів, в тому числі рішення Рахункової палати як державного колегіального органу, який від імені Верховної Ради України здійснює контроль за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх подальше використання, ми дійшли висновку, що в сфері залучення та використання коштів іноземних держав та міжнародних організацій не виконуються навіть передбачені положеннями чинного законодавства України контрольні заходи. Все це породжує нові недоліки та прогалини в законодавчому регулюванні, а відтак і в ефективному використанні залучених коштів, і отриманні в подальшому позитивного результату для соціального та економічного розвитку держави.

2.3. Особливості запровадження та реалізації контрольних заходів за міжнародними фінансами в Україні

Вже протягом року тривають дискусії в українському і європейському науковому середовищі з приводу презентованого восени 2017 року експрем'єр-міністром Литви Андрюсом Кубілюсом пакету економічної допомоги Заходу для України, так званого «Плану Маршалла». У відповідності до основних положень даного документу, планується, що Україна щорічно буде отримувати 5 млрд. євро інвестицій в національну економіку. За підрахунками європейських експертів така сума допомоги забезпечить зростання української економіки на 6–8% кожного року [284].

Аналізуючи сучасні реалії та тенденції розвитку держави і фінансової системи, ми досить скептично оцінюємо можливість надходження такої допомоги до нашої країни та ще більш песимістичними є прогнози щодо можливого позитивного ефекту від її використання. Причин для такого скептицизму багато. З однієї сторони, це українська та європейська бюрократія, а з другої – відсутність дієвого механізму отримання, розподілу та контролю за витрачанням міжнародної допомоги з боку українських державних органів. Тому, на думку більшості вітчизняних експертів, до тих пір, поки ці проблеми у використанні міжнародної допомоги в Україні не будуть розв'язані, їй навряд чи вдасться реалізувати ініціативу експрем'єра Литви Андріса Кубілюса. Навіть сам Кубілюс неодноразово заявляв, що для того, щоб цей план став реальністю, Україна має розробити чіткий список пріоритетних проектів, підготовлених на високому технічному рівні, за якими пішли б фінансові ресурси [285].

Не зважаючи на те, що під впливом глобалізаційних процесів у світі зовнішня фінансова допомога поступово набирає все більшої популярності та стає дієвим інструментом, направленим на покращення добробуту населення та економічного розвитку держав, що розвиваються або проводять демократичні реформи, Україна через низку суб'єктивних чинників пасе

задніх. Досліджуючи виникнення інституту зовнішньої фінансової допомоги, можна зазначити, що даний процес набув свого поширення ще в 60-х роках минулого століття та вже на початку XXI ст., після прийняття 193 державами, членами Організації Об'єднаних Націй і, щонайменше, 23 міжнародними організаціями Декларації тисячоліття ООН, він отримав нового поштовху і почав проходити під егідою реалізації Цілей розвитку тисячоліття. Саме вони передбачали співпрацю країн з міжнародними фінансовими організаціями для трансформації їх народного господарства, впровадження новітніх інноваційних технологій, зміни економічного, політичного та соціального характеру та як результат покращення життя населення та подолання бідності [286].

Попередньо нами було визначено, що найбільш популярним видом міжнародних фінансів серед фінансових ресурсів, отриманих на безоплатній та безповоротній основі, в Україні визначається МТД. Однак, враховуючи навіть популярність такого різновиду фінансової допомоги, констатуємо абсолютну незрозумілість та відсутність чіткого механізму здійснення контролю за ним. Оскільки в Україні вся «міжнародна фінансова допомога», отримана на безоплатній основі, ототожнюється з МТД, то проблематика здійснення контролю за МТД, а також проблематика реалізації і запровадження контрольних заходів в державі за іншими видами, наприклад благодійною, донорською допомогою є аналогічною. Відсутність чіткого механізму здійснення контролю та окреслення контрольних заходів породжує виникнення неефективності використання грошових ресурсів та навіть завдання збитків державі.

Єдиним нормативно-правовим актом в даній сфері визначається Постанова Кабінету Міністрів України «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги» №153 від 15 лютого 2012 року, згідно положень якої реципієнт подає до 1 лютого щорічний звіт про стан реалізації проекту та використання МТД. З метою контролю за використанням МТД співробітники Мінекономрозвитку

України разом з бенефіціаром та уповноваженими представниками донора під час реалізації проекту проводять поточний моніторинг, а на заключному етапі реалізації – заключний моніторинг. Якщо в ході моніторингу виявляється порушення, то реципієнту дається час на його усунення. У разі, коли порушення не усунене у визначені строки, Мінекономрозвитку України інформує донора про неусунені порушення та порушує перед ним питання щодо зупинення реалізації проекту до усунення реципієнтом або виконавцем виявлених порушень або у разі неможливості усунення виявлених порушень – щодо анулювання рішення про державну реєстрацію проекту та його припинення [171].

Фактично, на практиці, порушення в діяльності реципієнта виявляються тільки після подання ним річного звіту про використання МТД, тобто тоді, коли фінанси витрачені та повернути їх неможливо, а в українському законодавстві навіть немає механізму такого повернення. При цьому, бенефіціар досить часто сам підбирає реципієнта та відповідно має з ним певні, в тому числі й корупційні зв'язки та наміри щодо використання МТД. Таким чином, бенефіціар не зацікавлений в тому, щоб надавати Мінекономрозвитку України, як контролюючому органу, негативну інформацію про діяльність реципієнта. Тому переважна більшість проектів щодо отримання МТД має певну ціль, направлену на особисте збагачення посадовців бенефіціара, реципієнта та інших структур, а не на зростання вітчизняної економіки. Причина цього – фактична відсутність в Україні дієвого механізму контролю з боку державних органів за наданою міжнародними донорами МТД.

Відсутність дієвого вітчизняного законодавства щодо МТД та державного контролю за її використанням призводить фактично до розкрадання отриманої МТД. А як наслідок – відсутність позитивних результатів для економіки України від неефективно проведених реформ зменшує бажання міжнародних донорів допомагати Україні. На підтвердження цього, наведемо результати досліджень, проведених професором О.Савченко з вивчення причин зменшення обсягів міжнародної фінансової допомоги Україні в 2017 році [287]. Він зазначає, що такі

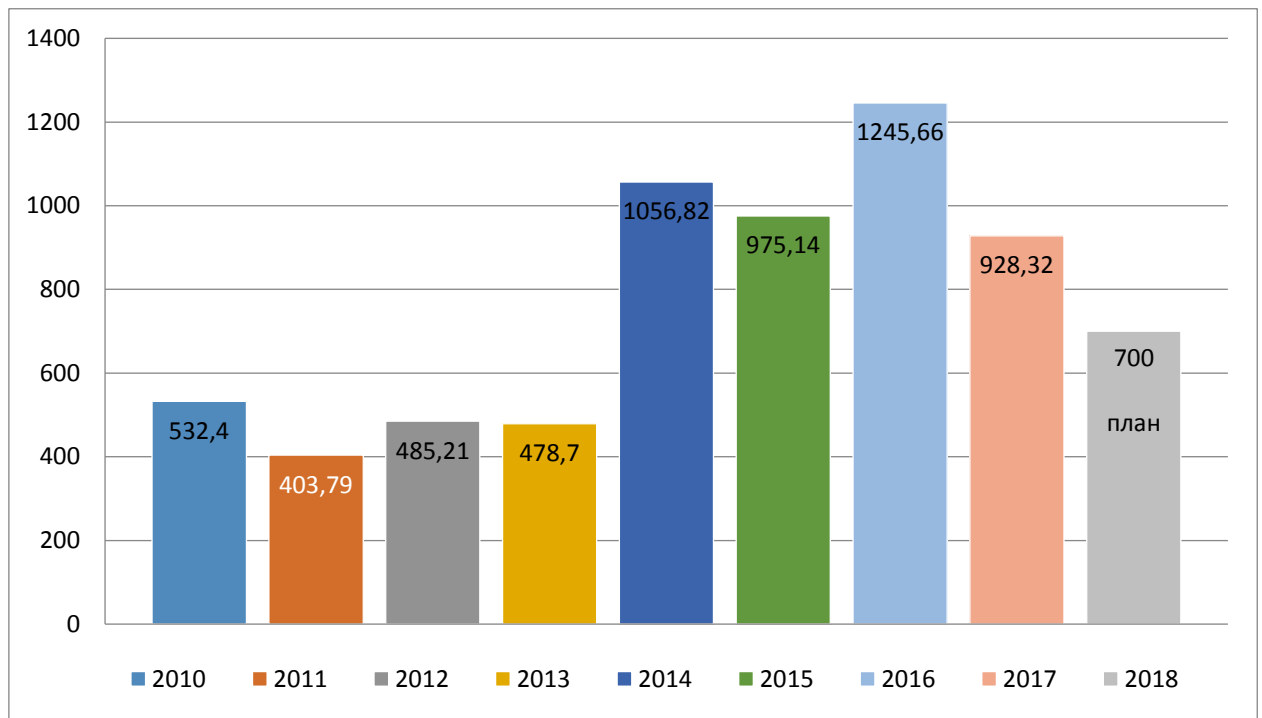
міжнародні організації як МВФ, Світовий банк, ЄС, а також США надають МТД та кредити Уряду України (гроші надходять до державного бюджету) і НБУ (гроші ідуть в міжнародні резерви) під зобов'язання української влади провести дуже конкретні дії (реформи). Наприклад, створити антикорупційний суд, докапіталізувати комерційні банки, модернізувати українські школи, зробити діяльність Нафтогазу прозорою і прибутковою, тощо. Українська влада укладає угоду, отримує перший транш – 10–20%, а далі просто порушує умови угоди з Заходом і кредитна угода розривається. Починаються переговори про нову... Як правило, вибірка коштів за такими угодами не перевищує 20–30%! Другою причиною розриву угод є інституційна слабкість влади (нема професійних кадрів) і корупція (намагання чиновників мати відкат з кожного отриманого і витраченого долара) [287].

Таким чином, ми можемо погодитися з позицією дослідників, які визначають МТД як малоефективну, такою, яка має незначний вплив на розвиток окремих сфер суспільного життя та регіонів держави, при цьому виділяють як проблеми української сторони технічного співробітництва, що пов'язані з недосконалістю нормативної бази, управлінської системи тощо, так і проблеми донорської спільноти, зокрема недостатній рівень координації допомоги, розпорошеність проектів допомоги [288, с. 139]. Доказом цього є статистичні дані, оприлюднені Міністерством фінансів України, згідно з якими, починаючи з 1991 року, обсяги міжнародної допомоги Україні становлять 44 млрд. дол. США і понад 15,6 млрд. євро. Але узагальнених даних про те, за якими саме каналами, у які періоди та скільки міжнародної допомоги було перераховано Україні, в жодному українському відомстві не надають [289]. Так само немає інформації про результати її використання та ефективності впливу на економіку України.

За даними Міністерства фінансів України найбільшими донорами нашої держави щодо отримання МТД є Європейський Союз (близько 310 млн. євро щороку) та Сполучені Штати Америки (близько 370 млн. дол. США щороку), а також Німеччина, Нідерланди, Швейцарія, Швеція, Данія, Японія, ООН, Світовий банк та ЄБРР. За останні 7 років (2010–2017 рр.) Україна отримала

більше 6 млрд. дол. США міжнародної технічної допомоги [290]. Динаміка залучення МТД Україною за останні роки викладена в Діаграмі 1.

Діаграма 1. Динаміка залучення МТД в Україні 2010-2018 рр.

Джерело: складено автором на підставі офіційних даних.

Проаналізувавши дані Діаграми 1, можна зазначити, що після 2014 року – Революції Гідності, коли Україна обрала новий шлях розвитку, та проголосила амбітну програму реформ, націлених на стабілізацію вітчизняної економіки та покращення життя громадян, суттєво зросли й розміри МТД. Так, якщо за 2013 рік урядом Президента Януковича було отримано майже 479 млн. дол. МТД, то після подій на Євромайдані – в два рази більше. Особливо значне збільшення такої допомоги відбулось після того як Україна та Європейський Союз разом в березні 2015 року визначили програму реформ на шляху до асоціації та членства України в ЄС [293].

Вважаємо, що на неналежному рівні свої обов'язки виконує Мінекономрозвитку України, як головний координатор, та своїми діями і бездіяльністю порушує вимоги чинного законодавства України. Так, одним із контрольних заходів, що покладається на Мінекономрозвитку України є обов'язкова державна реєстрація проектів МТД [171]. Однак, фактично, у

випадку, коли виконавець проекту не має права на податкові пільги або інший привілей, такий проект не реєструється. Досить часто такі проекти проходять процедуру державної реєстрації вже після завершення самого проекту. Наприклад, проект «Розробка концепції веб-сайту для реалізації аналізу, звітування та координації МТД, що надається уряду України», фінансувався за кошти ЄС в розмірі 18,1 тис. євро [291]. Фактична державна реєстрація була проведена лише 21.02.2017 р., тобто через рік після його завершення. Через два роки після фактичного завершення здійснена реєстрація проекту вартістю 246,1 тис. євро – «Набуття професійних та підприємницьких навичок за допомогою виховання підприємницького духу та консультацій підприємців-початківців» [292]. По окремих проектах процедура державної реєстрації взагалі не пройшла. Наприклад, такими можна визначити проекти в рамках програми ЄС «Горизонт 2020» – «МусоКеу», «Стратегічна і цільова підтримка співпраці між Європою та Україною в авіаційних дослідженнях», «EQUAL-EAST Планування гендерної рівності для науково-дослідних інститутів інформатики та технології», «ESSANUF Європейське постачання».

Не пройшовши державної реєстрації в Мінекономрозвитку України, проекти не потрапляють до Єдиного реєстру проектів, що реалізуються в Україні з використанням ресурсів МФО та МТД. Відповідно, чинним законодавством України не врегульовано на необхідному рівні обов'язковість державної реєстрації проектів МТД, що прямо впливає на достовірність та повноту інформації щодо всіх програм МТД, котрі реалізуються в Україні, їх вартість, контроль за їх виконанням та ефективністю витрачанням фінансових ресурсів [293]. Наприклад, у Єдиному реєстрі проектів відсутня інформація щодо проектів ЄС на суму 7179,1 тис. євро, бенефіціарами за якими виступають Міністерство енергетики та вугільної промисловості України, Державне агентство автомобільних доріг України, Державне агентство України з управління зоною відчуження [293].

Співробітники Мінекономрозвитку України відповідно до діючого вітчизняного законодавства зобов'язані здійснювати поточний та заключний

моніторинг за проектами МТД, а фактично проводить лише узагальнення всіх поданих матеріалів. Після узагальнення всіх поданих матеріалів за проектами МТД, Мінекономрозвитку України надає КМУ кожні шість місяців свої рекомендації щодо побудови подальшого політики держави в даній сфері. Однак на практиці за останні три роки міністерство не надало максимально повної та достовірної інформації щодо залучення МТД та виконання таких проектів, що вплинуло на підготовку та надання дієвих рекомендацій КМУ. Під час аналізу Рахункової палати ефективності використання органами державного управління МТД виявлено, що за 43,6% проектів не здійснюється моніторинг взагалі [293].

Враховуючи те, що за цільове використання коштів в процесі впровадження проектів МТД відповідальними є реципієнти під наглядом бенефіціарів, фактично контроль за такою допомогою з боку держави відсутній. Разом з тим, на законодавчому рівні Мінекономрозвитку не надано жодних важелів впливу за таких обставин. Наприклад, в Україні чотири роки проходив упровадження проект «Альянс Програми сприяння зовнішньому тестуванню в Україні, II етап» в розмірі 3 390,9 тис. дол. США. [294], але у надісланому заключному моніторингу бенефіціаром (Міністерство освіти і науки України) навіть не зазначена сума використаних коштів у межах виконання проекту МТД та розрахунок витрат. В тексті звіту йде мова про повне досягнення всіх результатів, про те, що впровадження відбулося на високому рівні, запити та потреби реципієнтів та бенефіціара задоволені в повному обсязі. Однак перевірити ці результати не можливо з-за відсутності дієвого контролю [293].

Також вітчизняне законодавство не передбачає можливе притягнення до відповідальності винних за недобросовісне виконання проектів та неефективне витрачання коштів МТД. Так, не було притягнуто до відповідальності винних посадових осіб бенефіціарів та реципієнтів за реалізацію проекту, котрий фінансував створення Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або

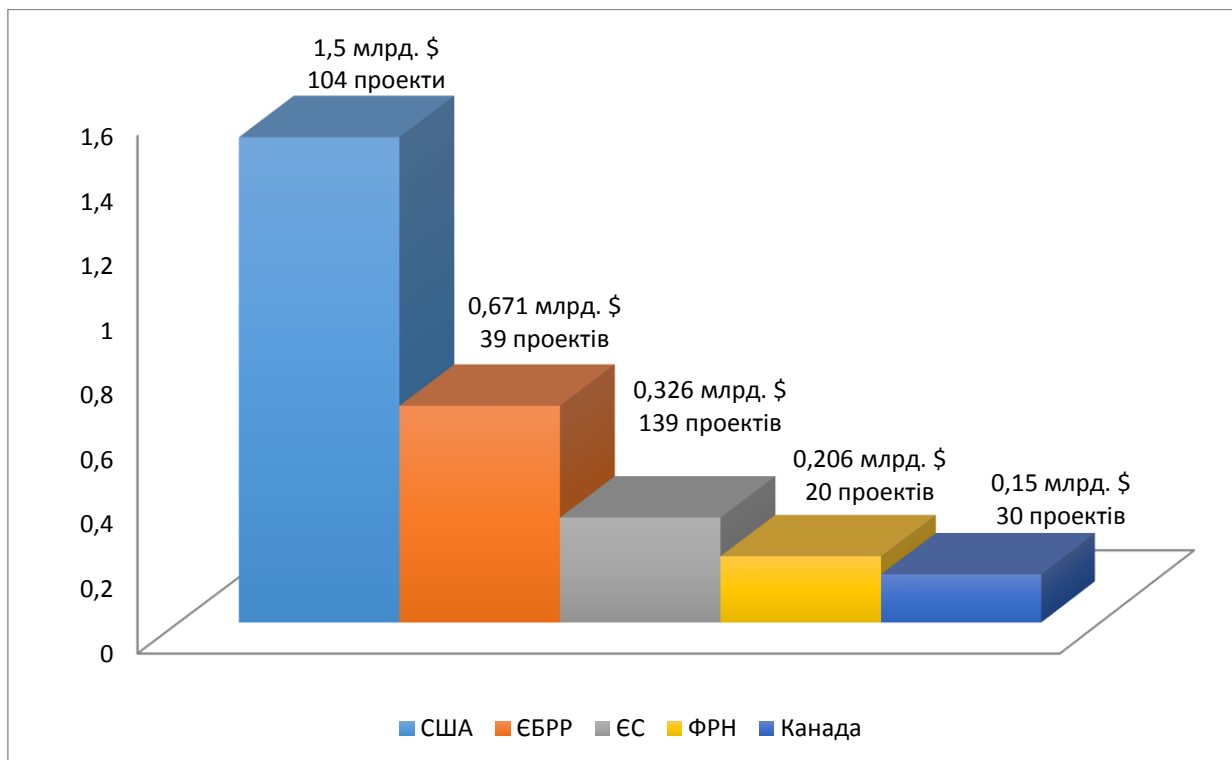

місцевого самоврядування. В рамках Програми розвитку ООН в Україні було виділено 1,5 млн. грн. МТД Національному агентству з запобігання корупції. Розпорядником коштів відповідно до звіту було виконано проект. Його результатом став розроблений реєстр, який фактично не відповідав технічним завданням та поставив під загрозу саму державну кампанію з електронного декларування доходів державними службовцями.

Результатом неефективного використання МТД стало залучення додаткових фінансових ресурсів державного бюджету у розмірі 209,7 тис. грн. для виправлення всіх допущених помилок. Згідно звіту аудиту ефективності використання коштів державного бюджету Національним агентством з запобігання корупції, затвердженого рішенням Рахункової палати від 27.09.2017 р. №19-3, жодна посадова особа за це не понесла покарання [295].

Рекордні надходження протягом 2014-2016 рр. МТД в Україну дали змогу почати реалізацію багатьох важливих проектів. Відповідно до даних, оприлюднених Мінекономрозвитку України в першому півріччі 2017 року, у стані реалізації перебували 415 проектів в рамках міжнародної технічної допомоги загальною кошторисною вартістю 5,32 млрд. дол. США. При цьому, 2,3 млрд. дол. США від зазначеної суми становить обсяг Чорнобильського фонду [296]. Розподіл найбільших за обсягами фінансування проектів донорами, що надають міжнародну технічну допомогу Україні зазначено в Діаграмі 2.

Діаграма 2. Розподіл проектів МТД між донорами.

Джерело: складено автором на підставі офіційних даних.

Керівниця головного директорату Єврокомісії з питань розширення та сусідства Катерина Матернова, перебуваючи у Києві на початку березня 2018 року, заявила, що через нездатність вчасно і правильно впроваджувати необхідні проекти, «за останні роки Україна не змогла отримати п'ять мільярдів євро, які їй були готові надати західні донори» [285]. Міжнародні донори не розуміють, куди діваються кошти, направлені в Україну, та не спостерігають позитивних економічних змін в країні. Україна в очах донорів перетворюється на таку собі «чорну діру», в яку скільки не вклади, позитивного результату не буде. Дана ситуація стосується не лише МТД, а й інших видів міжнародних фінансів, котрі надійшли в Україну від міжнародних фінансових організацій, іноземних держав і урядів, благодійних організацій тощо, зокрема міжнародних фінансів у вигляді фінансування проектів соціально-економічного розвитку України (Таблиця 16).

Таблиця 16. Проекти соціально-економічного розвитку України, які підтримуються міжнародними фінансовими організаціями та перебувають на стадії підготовки

Міжнародні фінансові установи та міжнародні організації	Проект розвитку	Період реалізації проекту	Стан виконання	Всього вибраних коштів станом на 30.09.2018, млн. дол. США
Спільні з Світовим банком	Другий проект покращення автомобільних доріг та безпеки руху	11.10.2012 – 30.06.2020	Задовільно	296,44 млн. дол. США
	Модернізація системи соціальної підтримки населення України	02.10.2014 – 01.10.2020	Відносно задовільно	96,32 млн. дол. США
	Розвиток міської інфраструктури-2	21.11.2014 – 31.10.2020.	Відносно задовільно	42,78 млн. дол. США (сума вибірки коштів позика МБРР)
	Проект з підвищення енергоефективності в секторі централізованого теплопостачання	21.11.2014 – 31.10.2020	Відносно незадовільно	26,67 млн. дол. США (сума вибірки коштів позика МБРР)
	Передача електроенергії - 2	09.06.2015 – 30.06.2020	Відносно задовільно	23,31 млн. дол. США (сума вибірки коштів позика МБРР)
	Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей	15.06.2015 – 30.09.2020	Задовільно	57,10 млн. дол. США
	Третій проект покращення автомобільних доріг України	11.02.2016 – 31.12.2021	Відносно задовільно	21,24 млн. дол. США
	Проект доступу до довготермінового фінансування	12.06.2018 – 31.03.2022	Задовільно	15,38 млн. дол. США
Спільні з Європейським банком реконструкції та розвитку	Будівництво повітряної лінії 750 кВ Рівненська АЕС – Київська	25.03.2009 – 31.12.2018	Відносно задовільно	149,93 млн. євро
	Покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до Києва	16.09.2011 – 31.12.2021	Відносно задовільно	315,67 млн. євро
	Реалізація зведеної програми підвищення безпеки АЕС України	19.12.2014 – 31.12.2020	Задовільно	235,34 млн. євро

	Завершення будівництва метрополітену у м. Дніпропетровську	22.04.2015 – 27.07.2021	Задовільно	17,38 млн. євро
	Модернізація та реконструкція магістрального газопроводу Уренгой-Помари-Ужгород	2015- 2019	Відносно задовільно	Вибірка коштів не розпочалася
Спільні з Європейським інвестиційним банком	Будівництво повітряної лінії 750 кВ Рівненська АЕС – Київська	15.09.2009 – 31.12.2020	Відносно задовільно	97,45 млн. євро
	Покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до м. Києва	07.02.2012 – 31.12.2020	Відносно задовільно	172,91 млн. євро
	Будівництво повітряної лінії 750 кВ Запорізька АЕС – Каховська	03.12.2012 – 31.12.2020	Задовільно	60,0 млн. євро
	Завершення будівництва метрополітену у м. Дніпропетровську	11.11.2014 – 26.10.2020	Задовільно	14,33 млн. євро
	Основний кредит для малих та середніх підприємств та компаній з середньою капіталізацією	16.08.2015 – 24.12.2020	Відносно задовільно	63,0 млн. євро
	Модернізація та реконструкція магістрального газопроводу Уренгой-Помари-Ужгород	16.08.2015 – 01.12.2018	Відносно задовільно	Вибірка коштів не розпочалася
	Надзвичайна кредитна програма для відновлення України	13.05.2015 – 22.12.2020	Відносно задовільно	15,0 млн. євро
	Основний кредит для аграрної галузі - України	28.12.2015 – 28.12.2019	Відносно задовільно	Вибірка коштів не розпочалася
	Програма розвитку муніципальної інфраструктури України	03.02.2016 – 23.07.2021	Відносно задовільний	Вибірка коштів не розпочалася
	Міський громадський транспорт в Україні	2017-2022	Задовільно	Вибірка коштів не розпочалася
	Вища освіта України	19.12.2016 – 19.12.2022	Задовільно	Вибірка коштів не розпочалася
Спільні з Кредитною установою Відбудови	Проект муніципального водопостачання м. Чернівці, стадія 1	27.01.2016 – 31.12.2018	Незадовільно	Вибірка коштів не розпочалася
	Незв'язаний фінансовий кредит – Інвестиційна частина	15.07.2015 – 31.12.2017	Відносно задовільно	Вибірка коштів не розпочалася
	Підвищення ефективності передачі електроенергії (Модернізація підстанцій)	04.12.2012 – 31.10.2017 (термін подовжено)	Відносно задовільно	10,10 млн. євро

3 Спільні Північною екологічною фінансовою	Вища освіта України	19.12.2017- 19.12.2021	Задовільний	Вибірка коштів не розпочалася
--	---------------------	---------------------------	-------------	----------------------------------

Джерело: складено автором на підставі офіційної інформації Міністерства фінансів України станом на 30.09.2018 р [297].

Аналізуючи вище наведені дані, можемо зробити висновок, що загалом реалізація всіх проектів відбувається на незадовільному або задовільному рівні, по багатьох проектах вибірка коштів не відбувається до сьогодні, навіть враховуючи те, що офіційний період їх реалізації розпочався вже кілька років тому. Вважаємо, що така ситуація негативно відображається на загальній репутації держави на міжнародній арені. В майбутньому можливе закриття проектів соціально-економічного розвитку та повернення невикористаних коштів, а фінансування нових проектів взагалі не буде підтримуватися міжнародною спільнотою. Така ситуація спостерігається в Україні вже з проектами МТД. Так, рішенням ЄС відбулося закриття проекту МТД і повернення невикористаних коштів, виділених для модернізації шістьох контрольних пунктів на кордоні з Польщею, Угорщиною, Румунією та Словаччиною. Для реалізації цього проекту в 2014 році ЄС надав Україні МТД в розмірі 29,2 мільйона євро, проте на кінець 2017 року на жодному з шести пунктів з української сторони він не був завершений. За інформацією інформагенції Reuters, рішення закрити проект ухвалили після того, як стало відомо про низку помилок та перевитрат за участю місцевих українських чиновників та підрядників [293].

Порядком підготовки, реалізації, проведення моніторингу та завершення реалізації проектів економічного та соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2016 р. №70, визначено Міністерство фінансів України як головний координатор України у сфері

виконання кредитних проектів разом із МФО (за їх згодою), відповідальним виконавцем та/або бенефіціаром проводить такі контрольні заходи [219]:

- 1) оцінка стану підготовки та реалізації кредитного проекту;
- 2) виявлення відхилень від запланованих заходів та визначення їх впливу на виконання зобов'язань, взятих за договорами України з МФО, використання коштів позики та виконання фінансових зобов'язань;
- 3) аналіз звіту про виконання плану заходів щодо підготовки або реалізації проекту;
- 4) аналіз інформації про стан виконання проектів та про досягнення показників результативності реалізації проекту;
- 5) аналіз звіту про рух коштів на рахунку позики та про рух коштів на спеціальному рахунку;
- 6) разом з представниками МФО проводить піврічний та/або щорічний огляд стану підготовки та реалізації проектів, у ході якого визначаються подальші спільні дії;
- 7) ініціює проведення державного фінансового аудиту Державною аудиторською службою;
- 8) готує висновок щодо фактичного використання коштів позики, повідомляє про факти нецільового використання коштів, визначає результативність реалізації проекту та фактичного виконання планових завдань [219].

Але в цій Постанові Уряду немає жодної згадки щодо можливої відповідальності за нецільове або неефективне витрачання коштів. Лише в п.42 визначено, що у разі виявлення фактів невиконання або неналежного виконання зобов'язань МФО або України за договором України з МФО Мінфін України та відповідальний виконавець надсилають МЗС повідомлення про такі факти і пропозиції щодо вжиття заходів згідно з нормами міжнародного права для невідкладного інформування Президента України та Кабінету Міністрів України [219].

У 2017 р. Рахунковою палатою України було проведено аналіз стану залучення і використання позик МФО, у відповідності до висновку Мінфін України, інші міністерства та центральні органи виконавчої влади виконують свою роботу на незадовільному рівні. Наявні такі проблеми як недовиконання планів вибірки, зрив графіків виконання проектів, занадто повільні темпи впровадження проектів, неефективність використання кредитних коштів, що призводить до неочікуваних витрат державного бюджету та застосування до України санкцій з боку МФО. За фактом проведеної перевірки Мінфіну України доручено здійснення системного контролю і щомісячної підготовки звіту про реалізацію проектів, стану вибірки кожного з них, аналізу проблем по кожному проекту (програмі) та шляхи їх вирішення. Перевірку звіту мав би здійснювати КМУ [217]. Однак, станом на 1.11.2018 року немає жодної інформації щодо фактичного звітування Мінфіном України про виконання своїх прямих обов'язків в цьому напрямі.

У відповідності до п. 47 вище вказаного Порядку №70 на Державну аудиторську службу України покладені повноваження та обов'язок щодо проведення державного фінансового аудиту за проектами економічного та соціального розвитку України [219]. Проте, під час перевірки даного питання Рахунковою палатою України, Державна аудиторська служба України не змогла надати документи по проведених аудитах та встановлено, що він взагалі не проводився. Аналогічна ситуація відбувалася і в попередні роки [217].

Таким чином, постає питання відповідальності публічних осіб за незадовільну та неналежну реалізацію міжнародних договорів, його неефективність виконання, неефективність використання позичкових коштів, бездіяльність, котра спричинила втрати бюджетних коштів.

Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 №889-VIII виокремлює одним із видів відповідальності публічної особи – матеріальну відповідальність. У відповідності до ч.3 ст.80 Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 №889-VIII визначено, що у разі застосування зворотної

вимоги (регресу) державний службовець несе матеріальну відповідальність тільки за шкоду, умисно заподіяну його протиправними діями або бездіяльністю [298]. Таким чином, державі надається право зворотної вимоги до публічного службовця за матеріальну шкоду. Однак, на законодавчому рівні не визначено дану обставину як державний обов'язок. Така позиція чітко висвітлена і у ч.4 ст.1191 Цивільного кодексу України від 16.01.2003 р. №435-IV, згідно якої держава, відшкодувавши шкоду, завдану посадовою, службовою особою внаслідок незаконних дій чи бездіяльності має право зворотної вимоги до винної особи у розмірі виплаченого відшкодування [299].

Однак, вважаємо наявність лише права у держави, а не обов'язку стягувати заподіяну в порядку регресу шкоду у сфері реалізації програм економічного та соціального розвитку держави за рахунок позичкових коштів, обставиною, котра прямо торкається державних інтересів та негативно впливає на економічний добробут країни. Таким чином, під впливом глобалізаційних процесів у світі поступово популярності набирає зовнішня фінансова допомога, направлена на покращення добробуту населення та економічний розвиток держав. Однак, станом на сьогодні в Україні не вироблено дієвий механізм контролю за використанням таких коштів та відповідальності публічних службовців в даній сфері, у тому числі, матеріальної відповідальності, що спричиняє реальну загрозу економічному добробуту України. Всі ці обставини є лише передумовами для поступового збільшення державного боргу, який станом на 31.12.2017 р. і так становить 2 141 674,4 млн. грн. Адміністративної або кримінальної відповідальності в Україні не передбачено за вчинення правопорушення в сфері міжнародних фінансів [301, с. 35].

Одним із найбільш вагомих проектів, що фінансуються МФО, реалізується в Україні з 2014 р. – проект «Модернізація системи соціальної підтримки населення України», направлений на подолання бідності, підвищення соціального рівня життя населення, допомога найбільш

уразливим верствам населення, підвищення рівня надання догляду на сімейній основі для підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, малозабезпечених сімей та соціально вразливих сімей. Кредитором виступає МБРР, у відповідності до укладеної Угоди про позику між Україною та Міжнародним банком реконструкції та розвитку від 09.07.2014 р. на загальну суму 300 млн. дол. США. Реалізація проекту розрахована на шість років з кінцевою датою – 01.10.2020 р. [302].

За взаємною домовленістю між МБРР та Україною, контроль за виконанням проекту (аудит) щороку має проводити Рахункова палата, але з моменту набрання чинності (01.10.2014 р.) такий аудит було проведено лише одноразово в 2016 р. Така обставина є досить логічною, адже лише в червні 2016 р. визначені пілотні області для реалізації проекту. Мінсоцполітики України, як відповідальним виконавцем проводилася робота щодо ініціювання проекту та мали бути здійснені всі техніко-економічні розрахунки щодо обсягів фінансування відповідних заходів. Проте, аудитом Рахункової палати встановлено, що така документація відсутня, а розрахунки не здійснені. Також відсутні параметри оцінювання ефективності реалізації даної програми та обґрунтування вибору пілотних областей. Однак, це не завадило Мінфіну України та Мінекономрозвитку України провести експертизу підготовчих документів та визначити проект таким, що може бути реалізований в Україні в межах розміру кредитних коштів МБРР [217]. За відсутності дієвих заходів контролю кошти в рамках цього проекту були використані неефективно (Таблиця 17).

Таблиця 17. Використання коштів проекту «Модернізація системи соціальної підтримки населення України» на першому етапі його реалізації (2015-2016 рр.)

№п/п	Стаття витрат	Вартість
1.	Розробка пропозиції щодо ініціювання проекту	456 тис. дол. США
2.	Підготовка техніко-економічного обґрунтування	45 тис. грн.
3.	Розробка посібника проекту	1,4 млн. грн.
4.	Вивчення досвіду боротьби з порушеннями у сфері соціального захисту населення Румунії та Великобританії	103 тис. дол. США
5.	Організація та проведення семінарів щодо житлових субсидій	36,47 тис. дол. США
6.	Заробітна плата консультантів проекту	466,34 тис. дол. США
7.	Розробка законопроекту	36,6 тис. дол. США.
8.	Робота з ЗМІ	36,6 тис. дол. США.
9.	Поліграфічні послуги	48,8 тис. дол. США.
10.	Інтерактивний дизайн сайту Мінсоцполітики України	229 тис. грн.
	Всього	1,674 млн.грн. та 1,184 млн.дол.США

Джерело: складено автором на підставі даних Звіту про результати аналізу залучення та використання позик міжнародних фінансових організацій, затвердженого рішенням Рахункової палати від 27.09.2017 р. №19-7[217].

Аналізуючи викладені в Таблиці 13 позиції, зазначимо, що розробка пропозиції щодо ініціювання проекту не містила необхідних технічних і економічних розрахунків; розроблений посібник проекту не містив процедури управлінням проекту на кожному етапі його реалізації та визначення послідовності його впровадження. Положення даного посібника не приведені у відповідність до Угоди про позику між Україною та МБРР, а сам посібник розроблений з недоліками та потребував внесення змін.

У межах даного проекту було розроблено законопроект «Про забезпечення державного контролю у сфері соціальної політики», на консультаційну підтримку якого витрачено 36,6 тис. дол. США. Станом на сьогодні такий проект є зареєстрованим від 06.03.2017 р. №6159. Але далі його реєстрації робота не виконується [303].

Окрема увага приділяється інтернет-ресурсам, зокрема сайту Мінсоцполітики України. В рамках реалізації проекту «Модернізація системи соціальної підтримки населення України» розроблено інтерактивний дизайн такого сайту. Вартість розробки сягнула 229 тис. грн. Однак, під час ознайомлення з сайтом, фактично можна побачити той самий сайт, з тим самим інформаційним наповненням, але в чорно-білій кольоровій гамі та без фото [217].

Відсутність дієвого механізму контролю за витрачанням міжнародної допомоги тісно пов'язана з виникаючими порушеннями в даній сфері. Наприклад, вже на першому етапі реалізації проекту «Модернізація системи соціальної підтримки населення України» 70 млн. дол. США були залучені до загального фонду державного бюджету на покриття дефіциту бюджету. Такі дії не відповідають меті та цілі Угоди про позики між Україною та МБРР [302].

Інколи порушення щодо реалізації кредитних проектів впливають на виникнення реальних фінансових втрат держави. Проект «Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей» виконується МОЗ у відповідності до Угоди про позику між Україною та МБРР на загальну суму 214,7 млн. дол. США. Реалізація цього проекту є однією із найбільш провальних в Україні. За перші півтора роки використані кошти виконавцем майже дорівнювали сумі бюджетних коштів, виплачених Україною МБРР за обслуговування позики, а це 1,2 млн. дол. США. У зв'язку із традиційною для українських виконавців несвоєчасною вибіркою кредиту, було сплачено комісійні кошти за резервування – 26 тис. дол. США. Фактично дана сума є втратою бюджетних коштів. Разом з тим, жодна особа в Україні не понесла відповідальність за свої дії, що спричинили такі втрати [304].

Техніко-економічне обґрунтування не містило розрахунків та перелік заходів реалізації проекту. Майже за два перші роки не утворено груп виконавців (консультантів) проекту, відповідальних за реалізацію

контрольних заходів осіб. Звітування здійснюється на не належному рівні та з порушенням вимог Угоди про позики проекту «Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей». Однак, були укладені договори з індивідуальними виконавцями з оплатою праці за фактично відпрацьований час, а не за отримані результати – 238 тис. дол. США [305].

В окремих випадках, виконавці проектів не лише частково порушують вимоги чинного законодавства держави щодо використання кредитних проектів, а й повністю їх ігнорують. Яскравим прикладом такої ситуації виступає робота Мінрегіонбуду України, який є виконавцем 6 проектів, що фінансуються кредитними коштами МБРР та ЄІБ на загальну суму 872 млн. дол. США та 615,54 млн. євро [306]. Вже на підготовчих етапах були порушені всі процедури, а правила – техніко-економічні обґрунтування необхідних сум позик, були неповними або взагалі відсутніми, аналіз ризиків не проводився, оцінка результативності не визначалася. За всі роки реалізації проектів жодного звітування перед кредиторами не здійснювалося, а фактично фінансувалися витрати, котрі не були передбачені попередніми документами. Зокрема, за проектом «Підвищення енергоефективності в секторі централізованого теплопостачання України» кредитні міжнародні кошти в сумі 410 тис. дол. США були використані на оренду офісу, комунальні витрати, закупівлю автомобілів для КП м. Херсон. Без жодного розшифрування та звіту на «послуги зв'язків з громадськістю» витрачено 370 тис. дол. США кредитних коштів, отриманих під гарантії нашого Уряду [306].

Враховуючи вищевикладене, можемо зазначити, що в Україні відсутній дієвий механізм контролю за міжнародними фінансами, які були отримані державою на поворотній чи безповоротній основі. Реалізація контрольних заходів в даній сфері відбувається фрагментарно. Чіткого законодавчого регулювання не існує, а ті норми, які все ж таки закріплені в вітчизняних нормативно-правових актах, виконуються на неналежному рівні. Такий стан

справ суттєво впливає на загальне економічне та соціальне благополуччя країни і на сподівання позитивного результату від використання коштів міжнародних організацій, країн та урядів. Відсутній також і чіткий механізм юридичної відповідальності в даній сфері.

Від неефективного використання коштів страждає не лише загальний імідж країни на світовій арені, а й подальший розвиток України загалом і кожного громадянина окремо. Неєфективне витрачання коштів породжує лише збільшення державного боргу, а Україна у такому випадку робить лише крок назад у своєму розвитку та модернізації. Відсутність дієвого механізму контролю за міжнародними фінансами породжує не лише втрати державного бюджету та відсутність позитивних результатів від економічних та соціальних реформ, а й створює передумови для ще більшої кількості правопорушень та злочинів в сфері використання міжнародних фінансів.

На нашу думку, впровадження дієвого та цілеспрямованого механізму контролю за міжнародною фінансовою допомогою є першочерговим та необхідним завданням для вітчизняної законодавчої та виконавчої гілок влади. Враховуючи той факт, що дана сфера за всі роки незалежності України не була належним чином досліджена науковцями та нормативно визначена законодавцем, вважаємо за можливе розглянути закордонний досвід в сфері забезпечення контролю за міжнародними фінансами. Адже позитивний досвід країн світу надасть підґрунтя для проведення інституційного та нормативного реформування однієї із найбільш актуальних проблематик сучасної України.

Висновки до розділу 2

1. Стрімке зростання міжнародного співробітництва у сфері МТД розпочалося завдяки світовій економічній інтеграції та фінансовій глобалізації на початку XXI ст. Саме завдяки використанню нових технологій у сфері міжнародного технічного співробітництва країни, які її потребують, отримують необхідні інноваційні знання та технології щодо проведення реформ, направлених на швидкий і сталий розвиток економіки країни-реципієнта. У ході дослідження визначено, що світова наука визначає термін «міжнародна технічна допомога» як надання консультаційних послуг і допомога експертів у проведенні реформ. Нами було проаналізовано чинне законодавство України та дослідження вітчизняних науковців в даній сфері та визначено, що під МТД розуміються фінансові та інші ресурси та послуги, що відповідно до міжнародних договорів України надаються донорами на безоплатній та безповоротній основі з метою підтримки України. Фактично, на законодавчому рівні Постанова КМУ «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги» №153 від 15 лютого 2012 року створила в українському законодавстві юридичний прецедент, ототожнивши в суспільстві поняття «міжнародна допомога» та «міжнародна технічна допомога».

2. Досліджено іноземне інвестування як сукупність відносин, кінцевим результатом виникнення яких є задоволення спільних потреб та інтересів суб'єктів міжнародних відносин та виступає складовою міжнародної допомоги, наданої на безповоротній основі. Суб'єктивними та об'єктивними факторами недосконалого залучення та використання іноземних інвестицій визначені залучення інвестицій в умовах економічної кризи та відсутність чіткої економічної політики держави; відсутність стабільного законодавства та відсутність надійних і ефективних гарантій захисту від постійних змін; значні та нерегульовані темпи інфляції, які є значно вищими ніж у

західноєвропейських країнах; відсутність якісних інвестиційних проектів вітчизняних суб'єктів господарювання. Фактичне залучення та використання іноземних інвестицій відбувається на підставі самостійно прийнятих рішень суб'єктів господарювання, окрім отримання документів дозвільного характеру такими суб'єктами господарювання в процесі провадження своєї діяльності від органів державної влади та місцевого самоврядування.

3. У ході дослідження визначено, що механізм використання благодійних внесків іноземних благодійних фондів та організацій юридично не врегульований в державі, як і відсутній механізм їх залучення. Такі благодійні внески не проходять жодної державної реєстрації, неможливо відслідкувати, скільки таких коштів перебуває у фінансовій системі України та їх подальше цільове використання, враховуючи цілі діяльності благодійного фонду та організації. Закон України «Про благодійну діяльність та благодійну організацію» від 06.11.2016 р. №1664-VIII як профільний закон в даній сфері не має жодного положення з приводу залучення та використання такого виду благодійних внесків та юридично не закріплює таких механізмів. Інші нормативно-правові акти в законодавстві України відсутні. Окрім цього, під час практичного залучення благодійних внесків, окремі з них ототожнюються з такими категоріями як «міжнародна допомога» та «міжнародна технічна допомога».

4. Зазначено, що міжнародні фінанси, котрі надходять до України, не можуть в повній мірі забезпечити фінансові потреби держави та покрити всі виникаючі збитки. Для усунення проблеми дефіциту у фінансових ресурсах в державі, Україні надають такі ресурси на поворотній та платній основах. Основними різновидами таких міжнародних фінансів є макрофінансова допомога міжнародних фінансових організацій та кредитні проекти розвитку міжнародних фінансових організацій, іноземних держав та урядів. В Україні також активно розвивається такий різновид міжнародних фінансів як кредитні

проекти соціального та економічного розвитку держави і інвестиційні проекти. Ключовою проблемою в побудові дієвого механізму їх залучення та використання є відсутність реєстру таких проектів та відсутність ефективного законодавчого врегулювання такої сфери, що породжує низку проблем в побудові дієвого механізму контролю в даній сфері.

5. Відкритість держави до залучення і використання міжнародних фінансів повністю відповідає стратегічним завданням розвитку України та реформування проблемних сфер, збільшення ефективності економіки та її конкурентоспроможності. Вважаємо, що уряд держави з обережністю має визначати ступінь такої відкритості. Розумна відкритість допомагає зменшити ризики, котрі виникають із притоком міжнародних фінансів. У такому разі, має бути узгоджений баланс між політичною складовою, чітким нормативно-правовим врегулюванням та забезпечені інтереси держави щодо стійкого глобального розвитку.

6. Обґрунтовано, що контроль як правова категорія – це функція управління, яка реалізується у відповідних формах уповноваженими суб'єктами згідно приписів законодавства, з метою запобігання та виявлення правопорушень та забезпечення оптимального функціонування підконтрольного об'єкту.

7. Визначено контроль за міжнародними фінансами як функцію управління, яка реалізується уповноваженими суб'єктами, у відповідності до приписів чинного законодавства України з метою запобігання та виявлення правопорушень у сфері міжнародних фінансів.

8. В Україні відсутні теоретичні розробки побудови механізму здійснення контролю за міжнародними фінансами в Україні, однак не зважаючи на відсутність системного уявлення про механізм загалом, його елементи знайшли своє відображення в роботі органів державної влади та місцевого самоврядування. Структура механізму контролю за міжнародними

фінансами в Україні включає такі складові: види, методи, форми, органи фінансового контролю, нормативно-правова база щодо здійснення фінансового контролю. У ході дослідження обґрунтовано, що контроль за міжнародними фінансами – це нормативно врегульована сукупність видів, методів та форм у сфері міжнародних фінансів, які використовуються суб'єктами реалізації контрольних заходів під час здійснення контролю за міжнародними фінансами у відповідності до положень чинного законодавства України.

9. Окреслено систему контролю за міжнародною фінансовою допомогою в Україні, яка складається з державного, муніципального, внутрішньогосподарського, аудиторського, громадського контролю за міжнародними фінансами, контролю за міжнародними фінансами з боку донорів. Визначено суб'єктів здійснення контролю відповідно до його видів: державний контроль за міжнародними фінансами – Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Національний банк України, Рахункова палата, Міністерство фінансів України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Державна аудиторська служба України та інші державні центральні органи виконавчої влади; муніципальний – місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування; внутрішньогосподарський – суб'єкти господарювання; громадський – фізичні особи; аудиторський – аудиторські компанії та приватні аудитори; донорський – міжнародні фінансові організації, іноземні держави та уряди, благодійні організації тощо. Окреслено адміністративно-правовий статус кожного із вище вказаних суб'єктів здійснення контролю за міжнародними фінансами в Україні на підставі профільних нормативно-правових актів.

10. Визначено адміністративно-правовим механізмом забезпечення контролю за міжнародними фінансами в Україні як взаємопов'язаної та взаємозалежної системи заходів та засобів, що реалізуються органами

державної влади та місцевого самоврядування, в порядку та в межах встановлених адміністративно-правовими нормами, з метою створення усіх необхідних умов для ефективного здійснення контролю за міжнародними фінансами.

11. Визначено, що міжнародні організації, іноземні держави, котрі вступають у міжнародні фінансові відносини з Україною та є донорами України, через свої уповноважені органи мають право проводити самостійні заходи контролю за витрачанням коштів та виконання умов договорів щодо цільового призначення таких коштів, їх ефективного витрачання. Єдино прийнятого механізму здійснення контролю за коштами з боку таких суб'єктів міжнародних фінансових відносин в світі не існує, адже на підставі договірних відносин кредитори (позичальники) мають право на власний розсуд визначати заходи контролю та критерії ефективності їх здійснення.

12. Дієвий механізм контролю за міжнародними фінансами, котрі були отримані державою як на поворотній, так і на безповоротній основі, в країні відсутній. Реалізація контрольних заходів в даній сфері відбувається фрагментарно. Чіткого законодавчого регулювання в державі немає, а ті, які все ж таки закріплені в нормативно-правових актах, виконуються на неналежному рівні. На нашу думку, впровадження дієвого та цілеспрямованого механізму контролю за міжнародною фінансовою допомогою є першочерговим та необхідним заходом сучасної законодавчої та виконавчої гілок влади. Враховуючи той факт, що дана сфера за всі роки незалежності України не була належним чином досліджена науковцями та нормативно визначена законодавцем, вважаємо за можливе розглянути законодавчий досвід в сфері забезпечення контролю за міжнародними фінансами, що надасть підґрунтя для проведення інституційного та нормативного реформування даної сфери в нашій державі.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСАМИ В УКРАЇНІ

3.1. Зарубіжний досвід організації контрольних функцій держави за міжнародними фінансами

Більшість країн світу будують державну систему фінансового контролю та контролю за міжнародними фінансами з урахуванням основоположних засад, закладених у міжнародних правових джерелах та на підставі світового досвіду. Реалізація завдання забезпечення сталого економічного, соціального, політичного розвитку України вимагає подальшого дослідження проблематики побудови дієвого контролю за міжнародними фінансами та ініціювання процесу реформування в даній сфері, що може стати ключовим елементом у комплексі відповідних системних перетворень в фінансовій сфері та побудові нової фінансової системи держави. Вважаємо, що Україна має шукати відповіді на найголовніші виклики сьогодення, опираючись на міжнародний досвід з даного питання, з метою його подальшого використання. Важливість та вагомість використання зарубіжного досвіду також тісно пов'язані з процесом державної інтеграції у світову спільноту та імплементації міжнародної практики здійснення фінансового контролю. Отже, для України ключовим є вивчення зарубіжного досвіду фінансового контролю та запозичення відповідних напрацювань у цій галузі з метою підвищення ефективності та дієвості вітчизняної системи фінансового контролю.

Зазначимо, що світова практика в сфері здійснення фінансового контролю є надзвичайно об'ємною та багатогранною, їй притаманні різні підходи до організації і реалізації контрольних заходів, більшість з яких перевірили свою дієвість часом. Н. Лазарева та Г. В. Дмитренко вказують, що обрання конкретної моделі базується на відповідних чинниках: стан демократичного розвитку суспільства та рівень побудови громадянського

суспільства, специфіка розподілу повноважень між гілками влади, унормована форма державного управління, історично прийнята в державі форма управління, історичний шлях розвитку державності та розвиток інституту фінансового контролю [308, с. 68; 309, с. 22].

Більшість країн світу пройшли довгий шлях пошуку напрямів розвитку та побудови фінансового контролю. Вищі органи фінансового контролю більшості країн світу витримали тривалий період пошуку свого ефективного функціонування та реалізації дійсно дієвих заходів контролю. Наприклад, Національне управління аудиту Великої Британії було сформовано в 1120 р., Регулярна аудиторська організація Бельгії – 1386 р., Генеральна палата Пруссії – 1714 р., Головна рахункова палата Варшавського князівства – 1808 р. тощо [310, с. 127]. Такі органи були далекими від сучасного бачення державних органів в сфері здійснення фінансового контролю. Однак, саме вони стали прообразом нині діючих установ, з визначеним колом завдань, функцій, повноважень та цілей їх реалізації. Враховуючи виклики та потреби сьогодення, повноваження таких установ та органів були розширені з метою необхідності проведення контролю за грошовими коштами, наданими або отриманими у вигляді міжнародної фінансової допомоги.

На жаль, історично Україна була позбавлена можливості поступової побудови державних інститутів в цій сфері. Здобуття незалежності в 1991 р., поставило перед країною необхідність вирішення ключових завдань на шляху економічного розвитку та ефективному функціонуванні органів державної влади і управління. Враховуючи дану обставину, вважаємо, що зарубіжний досвід в будь-якій сфері для України є найбільш цінним джерелом вирішення нагальних проблем, в тому числі і щодо запозичення світової практики організації фінансового контролю, контролю в сфері міжнародних фінансів та належного нормативного закріплення такого механізму.

Процес інтеграції фінансової системи України до світової фінансової системи повинен супроводжуватись впровадженням нових стандартів, імплементації та узгодження положень національного та міжнародного законодавства. Одним із таких аспектів за останні десятиліття стала модернізація національних підходів до здійснення фінансового контролю та

аудиту. Так, систему фінансового контролю в Україні було приведено у відповідність до стандартів INTOSAI, котрі закріплені в стандартах ISSAI та INTOSAI GOV. О. Ніконова визначає стандарти INTOSAI як уособлення кращої світової практики, котрої необхідно досягти. Вони не мають нормативного характеру і не є обов'язковими для виконання. У сфері державного аудиту вони є свого роду «Біблією», яка, проте, не є ні обов'язковою, ні рекомендованою. Проте всі знають, що її заповідей варто дотримуватися та прагнути досягти [311, с. 30]. Разом з тим, жодним міжнародним документом, в тому числі і стандартами INTOSAI, не врегульовано на належному рівні методологію та механізм здійснення контролю за міжнародною фінансовою допомогою, не надано жодних рекомендацій щодо проведення аудиту ефективності використання міжнародних коштів, не визначено чіткого вичерпного переліку контрольних заходів в даній сфері.

Досліджуючи питання можливості використання зарубіжного досвіду здійснення фінансового контролю в Україні, О. І. Литвин [312, с. 253] та Т. О. Губанова [313, с. 100] вказують на однотипність системи фінансового контролю в країнах Західної Європи. Так, в країнах Європейського Союзу контроль за міжнародними фінансами проводиться рахунковою палатою або головним аудиторським відомством, котрі у своєму складі мають відповідні структурні підрозділи та служби з обмеженим колом повноважень та функціональних обов'язків. Головним завданням виступає проведення загального контролю за використанням державних коштів. При цьому, кошти отримані відповідно до міжнародних кредитних проектів, є складовою державного бюджету. Окремий щабель в даній системі органів посідають недержавні контрольні служби, котрі на комерційній основі проводять перевірки звітної документації та законності здійснення фінансових операцій. Служби внутрішнього контролю виступають структурними підрозділами підприємств, установ, організацій, ключовим завданням яких є оптимізація фінансових потоків, збільшення прибутку, мінімізація витрат [312, с. 254] (Таблиця 18).

Таблиця 18. Система фінансового контролю в країнах Західної Європи.

СИСТЕМА ФІНАНОВОГО КОНТРОЛЮ В КРАЇНАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ
Відомство головного аудитора, рахункова палата
Податкове відомство
Державні органи фінансового контролю
Контролюючі структури у складі державних відомств
Недержавні контролюючі служби
Служби внутрішнього контролю

Джерело: складено на підставі досліджень О. І. Литвин [312, с. 253] та Т. О. Губанової [313, с. 100].

Вивчаючи питання шляхів запозичення міжнародного досвіду для організації фінансового контролю в Україні, Н. Собкова визначає, що найбільш прийнятною для України з усіх західноєвропейських країн є досвід Франції [314, с. 345]. Адже побудова системи фінансового контролю в цій країні є найбільш ідентичною з вітчизняною в порівнянні з іншими країнами Європи (Таблиця 19).

Таблиця 19. Порівняння системи органів державного фінансового контролю Франції та України.

Органи, що здійснюють державний фінансовий контроль у Франції	Органи, що здійснюють державний фінансовий контроль в Україні
Міністерство економіки, фінансів та бюджету Франції	Міністерство фінансів України
Рахункова палата Франції	Рахункова палата України
Генеральна інспекція фінансів та Генеральна інспекція адміністрації	Державна аудиторська служба України Державна фіскальна служба України
Казначейство Франції	Державна казначейська служба України

Джерело: складено автором на підставі досліджень Н. Собкова [314, с. 346]

На Міністерство економіки, фінансів та бюджету Франції покладені повноваження щодо визначення ідеології бюджетування та, як результат ідеології, здійснення фінансового контролю. Саме міністерство забезпечує програмно-цільове використання бюджетних коштів. Таке реформування в країні відбулося після набрання чинності Органічного закону Франції (LOLF).

Цей закон дозволив після проведення аудиту ефективності, в результаті якого міністерство отримує висновок щодо неефективного використання бюджетних коштів, в тому числі і коштів, отриманих у вигляді міжнародної фінансової допомоги, перенаправляти кошти на інші цілі та програми. Невикористані кошти в рамках конкретної програми можуть бути перерозподілені на інші цілі та використатися за іншим призначенням, відмінним від первісного. Окрім цього, щорічний державний бюджет Франції містить чітко визначені програми фінансування, цілі розвитку та перелік критеріїв і показників їх досягнення [315, с. 25].

У складі Міністерства економіки, фінансів та бюджету Франції знаходиться Податкова служба Франції. При цьому адміністрування податків відбувається за участі Головного податкового управління, Головного управління мита та інших надходжень, Головного управління обліку.

Основні контрольні повноваження у сфері здійснення фінансового контролю покладені на Генеральну інспекцію фінансів, котра контролює всіх розпорядників кредитів, державні підприємства, а також ті державні органи і підприємства, що в процесі своєї діяльності використовують міжнародні фінанси. На замовлення Міністерства економіки та фінансів Франції або за власною ініціативою, Генеральна інспекція фінансів організовує і здійснює дослідження державних економічних та фінансових проблем [316, с. 86].

Рахункова палата Франції, на думку Н. Лазаревої, є однією із організаційно найскладніших структур державного фінансового контролю серед розвинених країн світу [316, с. 86]. Якщо в Україні Рахункова палата визначається як орган, який від імені ВР України здійснює контроль за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням, проводить аудит за витрачанням міжнародної фінансової допомоги [68], то у Франції це є судова інстанція, яка здійснює загальний контроль за державними фінансами та виконує функції виявлення і запобігання бюджетно-фінансовим зловживанням. Згідно Конституції Французької Республіки, Рахункова палата виконує допоміжні повноваження уряду і парламенту щодо контролю за

належним виконанням фінансових законів в державі. Разом з тим, дана інстанція виступає самостійним та незалежним утворенням в країні [316, с. 87].

Рахункова палата Франції контролює фінансову діяльність, виявляє помилки і прорахунки, що завдають шкоди державі, перевіряє як саме використовуються кредити та міжнародна фінансова допомога, а також здійснює перевірку державних органів, служб та інших офіційних юридичних осіб, до повноважень яких віднесено використання таких коштів. В даному випадку сфера виконання основних завдань та функції Рахункової палати Франції та України є схожими. Однак, вважаємо головним недоліком в роботі Рахункової палати України – відсутність чітких та ефективних важелів впливу на порушників фінансового законодавства. Після проведення перевірки державних органів, служб, державних підприємств, котрі у своїй діяльності мають повноваження по використанню коштів, що надійшли до України у вигляді міжнародної фінансової допомоги, Рахункова палата готує звіт перевірки та висновки рекомендаційного характеру. Вивчивши документи по окремих проведених перевірках, з впевненістю можемо зазначити, що такі рекомендації не враховуються в подальшій діяльності порушників фінансового законодавства [314, с. 344].

Натомість Рахункова палата Франції з даного приводу наділена набагато ширшими повноваженнями та сама має право видавати постанови, котрі є обов'язковими до виконання, в яких визначено не тільки недоліки в роботі об'єкту перевірки, а й рішення щодо подальших дій та в разі необхідності – відшкодування втрат [314, с. 345]. На підставі заяви від Рахункової палати або з власної ініціативи, генеральний прокурор передає справу до Палати бюджетно-фінансової дисципліни. Якщо будуть виявлені правопорушення, котрі можна кваліфікувати як злочини або злочинні дії, висновок генерального прокурора буде передано до апеляційного суду з метою притягнення винних до юридичної відповідальності [230, с. 254].

В.Ф. Підхомний визначає, що з урахуванням положень Конституції Французької Республіки, контроль, який здійснюється Рахунковою палатою не є чисто фінансовим контролем у вузькому сенсі цього слова. Його роль також полягає у тому, щоб перевірити, чи всі процедури були вчинені у відповідності до положень законодавства щодо використання міжнародних фінансів та при цьому були здійснені найефективнішим чином [230, с. 256].

Таким чином, система контролю за міжнародними фінансами у Франції представлена у діяльності Міністерства економіки, фінансів та бюджету Франції, Казначейства Франції, Генеральної інспекції фінансів, Генеральної інспекції адміністрації, Податковою службою Франції та їх структурними підрозділами в межах своїх повноважень щодо здійснення контролю за міжнародними фінансами.

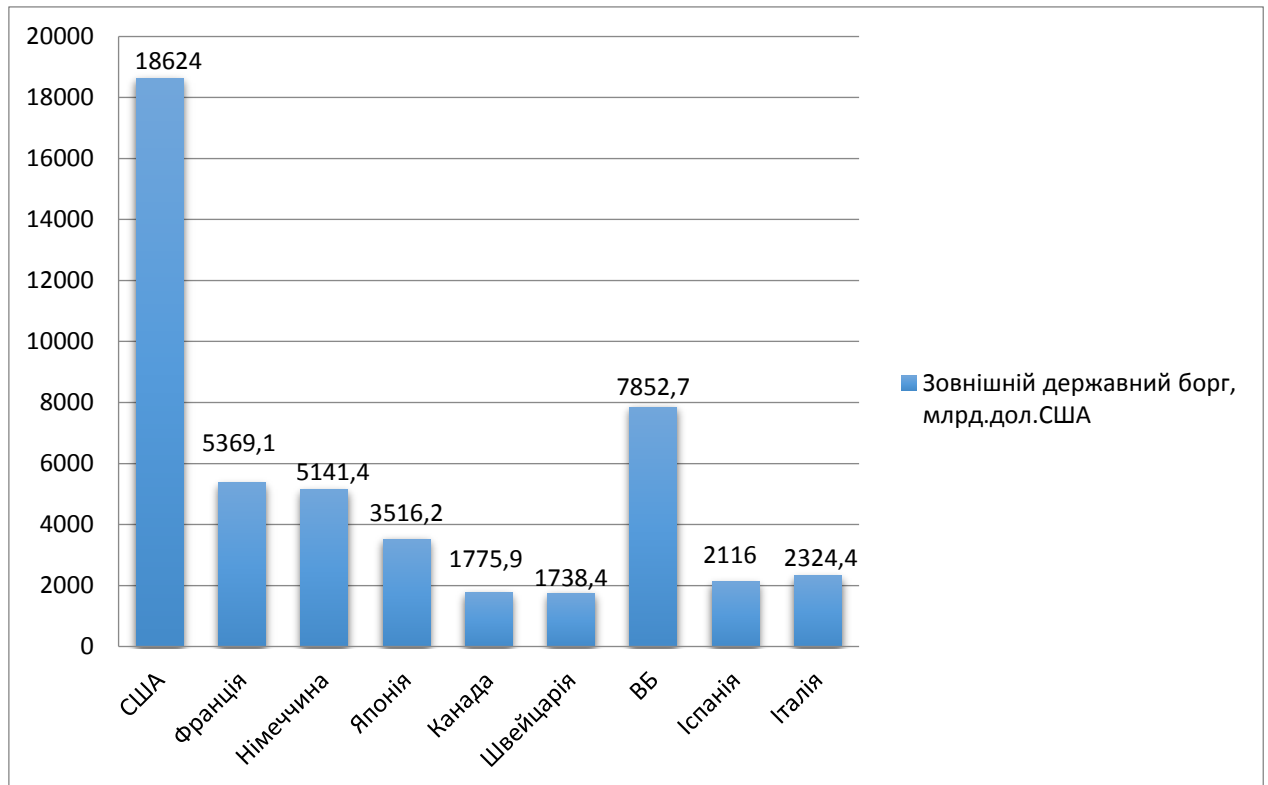
Децо іншим виглядає механізм контролю за міжнародними фінансами Німеччини. Незалежною від всіх гілок влади в ФРН функціонує Федеральна рахункова палата, яка є нейтральним авторитетним органом між парламентом і урядом країни. Вона виступає як незалежний від будь-кого та від будь-чого орган фінансового контролю, котрий в процесі своєї діяльності підпорядковується лише закону. Як зазначає В.Невідомий, в ФРН діє культ права та законності, а зовнішній фінансовий контроль базується на принципах об'ємності та багатогранності [317, с. 48]. У відповідності до Закону про Федеральну рахункову палату Німеччини об'єктами перевірок в Німеччині є всі без винятку надходження і витрати Федерального бюджету Німеччини, в тому числі і ті, які зв'язані з міжнародною фінансовою допомогою. Для цієї країни є особливим та специфічним процес проведення перевірки. Об'єкт, який перевіряють, знайомиться з результатами такої перевірки та зобов'язаний в обов'язковому порядку висловити своє ставлення до підсумкового звіту, надати пояснення (роз'яснення) щодо найбільш важливих питань. Усі випадки незгоди зі звітом перевірки у формі зауважень вносяться до річного звіту. На засіданні Бюджетного комітету парламенту по кожному виявленому недоліку приймається рішення у вигляді постанови [317, с. 48].

У своїй діяльності Федеральна рахункова палата Німеччини керується Конституцією ФРН, законом «Про найвищий орган фінансового контролю» 1985 р., законом «Про основи бюджетної діяльності», Бюджетним кодексом. Незалежність від держави покладає на даний орган основну відповідальність за ефективне і результативне виконання своєї роботи [230, с. 257].

За організаційно-правовою побудовою система органів здійснення фінансового контролю в ФРН є схожою на українську. Базовим органом управління фінансами виступає Федеральне міністерство фінансів, на яке покладено контроль за виконанням бюджету, залучення міжнародних фінансів та їх подальший розподіл. Федеральне відомство з фінансів та Федеральне управління державним боргом повністю підпорядковані міністерству. І якщо діяльність першого відомства здебільшого направлена на здійснення податкової політики в державі, то Федеральне управління державним боргом займається питаннями погашення державного боргу, повернення отриманих міжнародних кредитів (позик), поповнення золотовалютних резервів, фінансування дефіциту бюджету тощо. До питання погашення державного боргу в ФРН особливе відношення, адже дана установа досить чітко проводить щорічний аналіз стану державного боргу та звітує перед відповідними установами, шукає шляхи його погашення, пропонує найбільш дієві механізми врегулювання даного питання та виступає ключовим державним органом в даній сфері [313, с. 101].

Станом на 31.12.2017 року загальний зовнішній борг України складає 2 141 674,4 грн [318]. Зазначимо, що складовою державною боргу України виступають неповернуті кредити (позики), отримані від міжнародних фінансових організацій, іноземних країн та урядів. Аналізуючи дані Світового банку, П. Сич дійшов висновку, що постійне зростання обсягів боргу характерне як для розвинених країн, так і для країн, що розвиваються [319, с.37] (Діаграма 3, Діаграма 4).

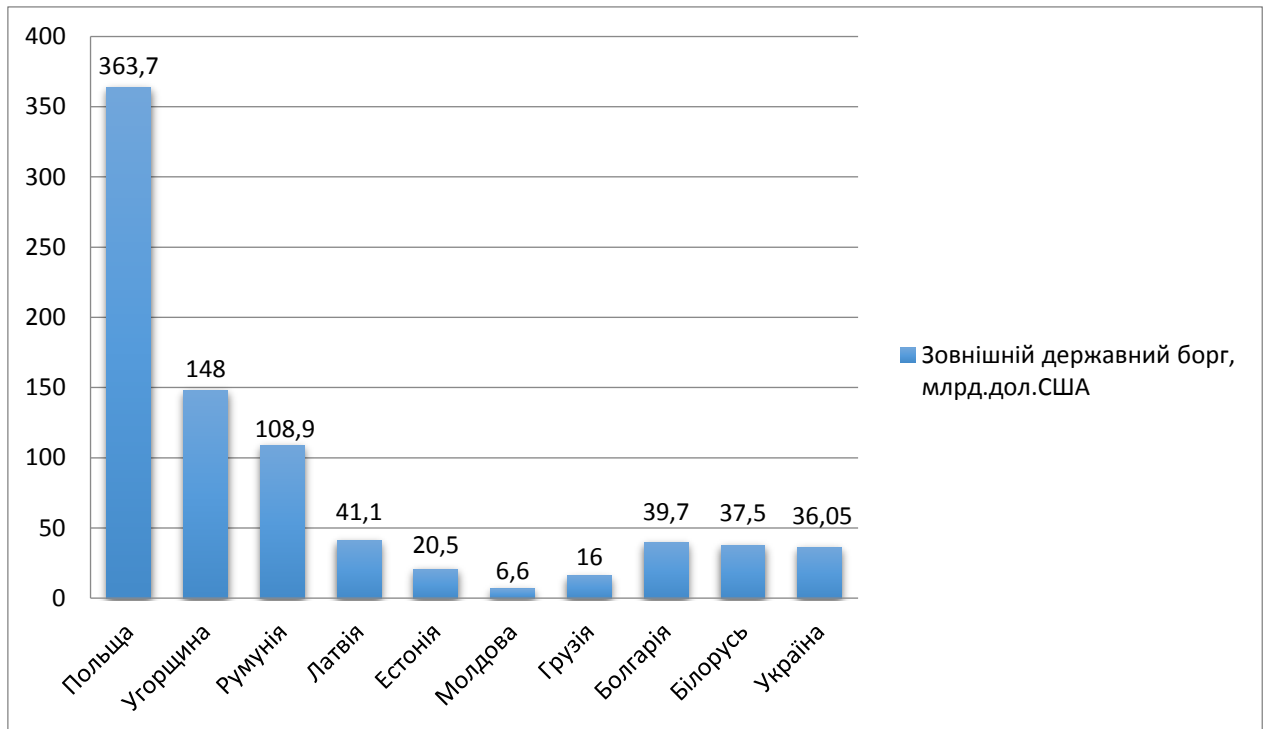
Діаграма 3. Розмір зовнішнього державного боргу високорозвинених країн світу станом на 31.12.2016 р.

Джерело: складено на підставі даних International Debt Statistics [320; 319, с. 39].

Світовим лідером щодо абсолютної величини зовнішнього боргу є Сполучені Штати Америки, де борг на одного американця сягає 57,3 тис. дол. США. В 2017 р. зовнішній борг США зріс до 20 164 млрд. дол. США., а в 2018 р. перевищив 21 410 млрд. дол. США. Великий розмір зовнішньої заборгованості мають Швейцарія та Великобританія, саме тому в цих країнах значну увагу приділяють управлінню державною заборгованістю. Так, в США, на противагу Федеральному управлінню державним боргом ФРН, дану діяльність проводить Бюро державного боргу, одним із основних повноважень такого органу визначається розроблення стратегії запозичень, окреслення головних напрямів укладення міжнародних кредитних договорів та залучення інвестиційних коштів. Така стратегія запозичення має прогностичний характер та розробляється на кілька років уперед. Управління державним боргом Великобританії здійснюється Агентством з питань управління боргу, на яке покладено виконання аналогічних функцій [319, с. 38].

Діаграма 4. Розмір зовнішнього державного боргу країн, що розвиваються, станом на 31.12.2016 р.

Джерело: складено на підставі даних International Debt Statistics [320; 319, С.39].

Повноваження щодо управління державним боргом в Україні покладено на Департамент боргової та міжнародної фінансової політики Міністерства фінансів України. У відповідності до наказу Мінфіну України від 10.04.2017 р. №425 Департамент розробляє Стратегію управління державним боргом на середньостроковий період із визначенням пріоритетних завдань і шляхів їх виконання, розробляє програму управління державним боргом на відповідний рік та готує звіт про її виконання [321].

Однак, відповідно до результатів проведеного аудиту Рахунковою палатою України від 08.08.2017 р. щодо аналізу звітності державного та гарантованого державного боргу, визначено, що програма управління державним боргом за попередні роки не розроблялася і не затверджувалася, інформація про її виконання за звітний період не оприлюднювалася. Таким чином, Мінфін не вживав достатніх і необхідних заходів, які повинні були б забезпечити прийняття нормативно-правових актів з управління державним боргом, спрямованих на запобігання його збільшення і приведення загального

обсягу державного і гарантованого державою боргу до встановлених вимог[322].

Результатом роботи Рахункової палати України щодо державного боргу, стало прийняття КМ України Постанови «Про затвердження Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2018–2020 рр» [323]. Таким чином, сьогодні в держави, відповідно до офіційних даних, є дві діючі стратегії управління боргом. Згідно Стратегії, затвердженої в 2018 р., обсяг державного боргу на 2018 р. має знизитися до показника 60%, на 2019 р. – 52%, на 2020 – 49%. Однак, згідно статистичних даних, зараз обсяг державного боргу в Україні становить 66,1% до ВВП, тому досягнення встановлених Стратегією показників є досить сумнівним [323].

Звіти органів державного фінансового контролю посідають важливе місце в забезпеченні контролю за ефективним використанням міжнародних грошових ресурсів. Традиційно, в Україні такі звіти за замовчуванням є правдивими та законними. Однак, у відповідності до Конституції Королівства Бельгії, щорічні звіти регіонів, провінцій, підприємств, установ, організацій щодо використання бюджетних коштів та міжнародних фінансів пересилаються до вищого органу фінансового контролю (Суду Рахунків) для перевірки їх точності, надійності, повноти та відсутності порушень чинного законодавства. Фактично Суд Рахунків проводить контроль за відповідністю і точністю доходів і витрат країни, їх відповідності закону про бюджет, зокрема достатність залучення коштів у вигляді фінансової допомоги на платній або безоплатній основах, точність їх зарахування, здійснення повної вибірки грошових ресурсів, правильність застосування правових норм [230, с. 305].

Одним із аспектів ефективного здійснення фінансового контролю, зокрема і контролю за міжнародними фінансами в зарубіжних країнах, є більш тривалий період призначення та затвердження керівників контрольних органів в сфері фінансового контролю та контролю за міжнародними фінансами, в порівнянні з терміном повноваження самих парламентів. При цьому, В. Ф. Піхоцький та Н.І. Дорош звертають увагу і на особливу процедуру звільнення

– звільнення таких керівників можливе лише за рішенням парламенту у разі професійної невідповідності чи зловживання повноваженнями [324, с.18]. У Швейцарії, Румунії, Монголії, Польщі такий строк становить 6 років; в Туреччині – 7; в Мексиці – 8; в Болгарії – 9; в Канаді – 10; в Австрії, Угорщині та Німеччині – 12; в США – 15 [325, с. 149].

У кожній країні використовуються спеціальні державні регламенти щодо обрання керівників верховних інститутів контролю. Президент та віцепрезидент Федеральної рахункової палати Німеччини обирається на посаду бундестагом за поданням Федерального уряду й призначаються Федеральним президентом терміном на 12 років. В Ізраїлі державний контролер обирається парламентом та затверджується на посаді президентом країни терміном на 5 років, максимально на 2 строки. Звільнення з посади державного контролера раніше від встановленого терміну можливе тільки за рішенням 2/3 голосів депутатів парламенту [224, с. 132].

Черговим елементом ефективної та успішної діяльності вищих органів фінансового контролю є наявність територіальних підрозділів, які в тій чи іншій мірі підпорядковані керівному відомству, однак зберігають самостійність у виконанні функцій та здійсненні повноважень. У разі необхідності вони виконують оперативні завдання центрального відомства. Подібні регіональні представництва верховного органу державного фінансового контролю діють у Польщі, Болгарії, Монголії, Франції, Чехії, Бразилії тощо [326, с. 146].

Для оперативної організації структури центрального апарату керівному органу характерним є поділ на департаменти або за галузевим принципом (Німеччина), або за згрупованими напрямками (Данія). Вважаємо за необхідне відмітити, що у процесі удосконалення структури органів фінансового контролю та запозичення зарубіжного досвіду є утворення та поступова автономізація департаментів, відділів, груп аудиту адміністративної діяльності [327, с. 124]. Є. В. Дейнеко та В. Ф. Підхомний зазначають, що найбільш оптимальним та результативним підходом виконання функцій

вищого органу контролю за міжнародними фінансами є досвід арабських країн. Організаційна структура контролю включає такі складові:

- фінансовий аудит (перевірка дотримання правових актів щодо залучення міжнародних фінансів, аналіз загального фінансового стану суб'єктів фінансових відносин та їх використання міжнародних фінансових ресурсів);

- аудит адміністративної діяльності (перевірка ефективності та економічності використання міжнародної фінансової допомоги, повнота використання, оцінка якісних показників, аналіз досягнення мети діяльності суб'єктів міжнародних фінансових відносин);

- аудит комп'ютерних та бухгалтерських систем [327, с. 124; 230, с. 309].

За останні роки найбільшої популярності у світі та в Україні отримав саме аудит ефективності. Для України питання ефективного використання міжнародних фінансів є одним із найбільш болючих. Адже відсутність дієвого механізму контролю в цій сфері прямо впливає на ефективне витрачання фінансової допомоги та отримання позитивного ефекту для країни. В Україні, як і в інших країнах світу, виникла потреба в наявності інформації щодо ефективності управління такими ресурсами. З використанням аудиту ефективності здійснюється зовнішній державний контроль управління державними та міжнародними фінансами, за підсумками проведення якого формуються незалежні висновки про ступінь результативності розпорядження фінансовими ресурсами, ефективності рішень, прийнятих органами виконавчої влади під час виконання завдань, та економічності використання витрачених на це фінансових ресурсів [328, с. 79]. Разом з тим, як свідчить світовий досвід, застосування аудиту ефективності у державному фінансовому контролі, в тому числі і в контролі за міжнародними фінансами, сприяє підвищенню відповідальності й підзвітності органів виконавчої влади, а також керованості й «прозорості» державного сектору економіки [230, с. 309].

Для вітчизняної науки і практики аудит ефективності є порівняно новим явищем у сфері здійснення фінансового контролю, тому накопичений досвід

зарубіжних країн щодо застосування такого виду аудиту має неабияке практичне значення для України. В даному випадку погоджуємося з позицією М. Б. Гупаловської, яка визначає, що вивчення і використання світового досвіду має принципове значення для розробки концепції контролю за міжнародним фінансами в Україні, тому що створює передумови для всебічного використання практичного досвіду країн з розвинутою демократією при формуванні національної української моделі контролю, сприяє всебічному теоретичному осмисленню аудиту ефективності та усвідомленню його місця у практичній діяльності органів, що його здійснюють [329, с. 114].

Розробка теорії аудиту ефективності здійснення контролю за міжнародними фінансами та методологія його використання в Україні перебуває на початковому етапі, відсутні теоретичні засади його реалізації та організаційно-правові принципи здійснення. Запровадження аудиту ефективності як нового виду фінансового контролю було закріплено Лімською декларацією керівних принципів аудиту державних фінансів. У відповідності до статті 4 даної декларації визначено, що в доповнення до фінансового аудиту, важливість якого залишається незаперечною, «існує також інший вид контролю, спрямований на оцінювання результативності, ефективності та економічності державного управління. Контроль ефективності охоплює не лише окремі фінансові операції, а й усі сфери функціонування державного сектору, включаючи перевірку систем організації та управління [225, с. 15].

Світовий досвід запровадження та проведення аудиту ефективності закріпив необхідність організаційних змін до структури вищих органів фінансового контролю. Так, у Данії, Великобританії, Швеції, Нідерландах, Бельгії були створені відділи з аудиту ефективності. У Швеції в 1989 р. завершилася остання організаційна перебудова в структурі Національного ревізійного бюро, за результатами якої було створено три підрозділи: Департамент аудиту ефективності, Департамент фінансового аудиту, Департамент фінансового управління. Разом з тим, В. Ф. Піхоцький визначає,

що у разі застосування такого досвіду Швеції в реаліях України, необхідно звернути увагу на той факт, що попередньо в державі були розроблені теоретичні основи здійснення аудиту ефективності в сфері фінансового контролю, потім визначена методологія проведення перевірок діяльності державних органів, підприємств, установ та організацій, в тому числі, тих, які у своїх діяльності використовують або розпоряджаються міжнародною фінансовою допомогою будь-якого виду. Вже потім, на підставі вище викладених попередніх дій, в Швеції почали проводити організаційно-управлінські перетворення в практичній діяльності органів здійснення фінансового контролю [230, с. 105].

З часом аудит ефективності набрав все більшої актуальності та став переважним видом контролю за міжнародними фінансами. При цьому, Н. Е. Мешалкін визначає, що наприклад, у Канаді більш ніж 60% всіх контрольних заходів, котрі проводяться вищими органами фінансового контролю здійснюються з використанням лише аудиту ефективності [330, с. 65]. Управління Головного аудитора Канади визначає сутність здійснення аудиту ефективності як цілеспрямовану, систематичну, об'єктивну, організовану перевірку діяльності органів державної влади та містить аудит економічності, ефективності й рентабельності органів державної влади, а також оцінку впливу цієї діяльності на навколишнє середовище [331, с. 5]. В процесі здійснення заходів аудиту ефективності Управлінням Головного аудитора Канади перевіряються інструменти та процедури, за допомогою яких визначається ефективність роботи об'єктів, котрі перевіряються [332, с. 226].

Відповідно до закону Великобританії про національний аудит від 1983 року, Національне управління аудиту Великобританії, як вищий орган фінансового контролю, здійснює перевірки з метою визначення, «наскільки цілеспрямовано, ефективно, економічно, ощадливо міністерства, відомства або інші установи витрачали кошти при виконанні своїх завдань» [230, с. 316]. Контроль за фінансовою діяльністю місцевих органів влади і державних служб, а також призначення аудиторів на місцях в Англії і Уельсі здійснює

Комісія з аудиту. Аналогічні функції в Шотландії і Північній Ірландії покладені, відповідно, на «Аудит Шотландії» і Північноірландське аудиторське управління. З метою концентрації зусиль по вдосконаленню контролю керівники органів державного контролю Великобританії створили Форум державного аудиту. Він включає представників центрального і місцевого уряду, державних служб охорони здоров'я і аудиторського і бухгалтерського співтовариства [230, с. 318].

Головним бюджетно-контрольним управлінням США теоретико-методологічне підґрунтя здійснення аудиту ефективності закріплено Стандартами аудиту державних організацій (GAGAS), положеннями яких передбачено, що за своїм змістом та практичною направленістю аудит ефективності являє собою об'єктивну й систематичну перевірку фактичних даних з метою надання незалежної оцінки роботи державної організації [230, с. 319]. Під час аудиту ефективності виконання державних програм, котрі фінансуються за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, іноземних держав чи урядів, Головне бюджетно-контрольне управління США застосовує такі види оцінок ефективності реалізації програм:

- оцінка процесу (реальна відповідність якості наданих послуг сподіванням суспільства та держави);
- оцінка продукту (рівень досягнення запланованих показників та результатів програм);
- оцінка впливу (співставляються результати виконання програми з результатами аналізу того, що було б у разі її відсутності);
- оцінка «витрат-корисності» і «витрат-результативності» (відповідність між результатами виконання програми й ресурсами, які було витрачено для їх отримання) [333, с. 3].

Досить специфічним здійснення аудиту ефективності можна визначити в Нідерландах, адже саме в цій країні він офіційно провадиться в трьох напрямках:

1) перевіряється якість побудованих у відповідній організації систем та процедур управління, їх спрямованість на забезпечення результативності, економічності, продуктивності використання міжнародних грошових коштів;

2) перевіряються звіти керівників організацій та перевіряються висновки про достовірність і повноту відображених результатів щодо ефективного, цілеспрямованого та економічного використання таких фінансових ресурсів;

3) така методика здійснення аудиту ефективності використовується у випадку, якщо з якихось причин відповідна організація, об'єкт перевірки, не надає звіту щодо результатів своєї роботи. У такому випадку оцінюється загальна продуктивність, економічність, результативність діяльності організації та можливості застосування санкції до посадових осіб [334, с. 154]. Суд аудиторів Нідерландів перевіряє фактичні обставини справи та можливість застосування юридичної відповідальності до керівництва у відповідності до офіційних нормативно-правових актів держави [230, с. 320].

Таким чином, аналізуючи світовий досвід щодо реалізації контрольних заходів щодо здійснення аудиту ефективності, визначаємо, що державні органи зарубіжних країн керуються такими принципами:

– в межах здійснення аудиту ефективності перевіряється не сама процедура прийняття рішень органів державної влади, а лише хід реалізації таких рішень [335, с. 130];

– метою здійснення такого аудиту є оцінка діяльності органів виконавчої влади щодо реалізації відповідних державних програм, а не оцінка правильності здійснення політичного курсу чи затвердження програм розвитку [336, с. 85].

Співпрацюючи з міжнародними фінансовими організаціями, іноземними державами і урядами щодо надання Україні фінансової допомоги та в побудові дієвого механізму реалізації контрольних заходів за міжнародними фінансами в Україні, буде корисним досвід країн, котрі як і Україна, переживаючи соціально-економічну кризи, користуються міжнародною фінансовою допомогою. Однією з таких країн є Латвійська

Республіка, яка в період кризи 2008-2009 рр. у рамках програм міжнародного фінансування співпрацювала лише з МВФ, Єврокомісією та Світовим банком. Фінансування з боку розвинених європейських країн Латвія залучала лише у разі потреби. В 2009 р. Латвія отримала від МВФ та Єврокомісії на стабілізацію банківського сектору та покриття дефіциту бюджету 3 млрд. євро, в 2010 р. – 1,6 млрд. євро [337].

Латвія після отримання незалежності вже в 1991 р. приймає закон «Про державний контроль», у відповідності до якого в країні починає діяти новостворений орган – Державний контроль Латвійської Республіки, до сфери повноважень якого віднесено і контроль за міжнародними фінансовими ресурсами, отриманими на підставі міжнародних договорів. У 1993 р. Сейм Латвійської Республіки прийняв закон «Про відновлення дії закону про державний контролюючий орган», який визначив структуру і керівні органи Державного контролю Латвійської Республіки, його положення були приведені у відповідність з міжнародними принципами проведення аудиту. Державний контроль Латвійської Республіки є одним із шести конституційних органів державної влади в країні, на який покладено, зокрема, право внесення змін до нормативно-правових актів Латвії у разі наявності прогалин або колізій; надавати рекомендації щодо усунення недоліків, в тому числі і в сфері управління міжнародною фінансовою допомогою; визначати слабкі місця в загальній системі здійснення фінансового контролю та в системі залучення і використання міжнародних фінансів; уповноважений перевіряти використання грошових коштів міжнародних фінансових організацій, іноземних держав і урядів, котрі є частиною державного бюджету або бюджету органів місцевого самоврядування. В. Ф. Піхоцький визначає, що пріоритетом в діяльності вищого органу фінансового контролю Латвії є ревізії ефективності і законності [230, с. 323]. При цьому, механізм контролю за міжнародними фінансами в Латвії повністю базується на трьох основних складових: ефективності, результативності та законності. В країні ретельно перевіряється наскільки ефективно витрачаються кошти, отримані у вигляді

міжнародної допомоги з чітким визначенням пріоритетних напрямів їх залучення та використання. Наявність ревізії ефективності дає змогу відслідкувати всі позитивні та негативні аспекти роботи органів державної влади і управління в даній сфері та визначення загальної результативності. Окрім цього, вищі органи фінансового контролю мають більші важелі впливу, в порівнянні з Україною, під час виявлення випадків неефективного використання грошових ресурсів та незаконних дій посадових осіб.

Принцип ефективності є базовим для Латвії та активно формується в державі в сфері міжнародних фінансів, отриманих на поворотній та безповоротній основах. Дослідники взагалі визначають, що однією із позитивних тенденцій, котрі склалися в державі в 2004 р., коли Латвія стала членом ЄС, є саме координація МТД для забезпечення її ефективного використання.

Механізм контролю за МТД в більшості країн світі за останні роки зазнав суттєвих змін. Так, К. В. Плоский та Л. Л. Кістерський вказують на процеси суспільно-політичної трансформації, які прямо вплинули на механізми контролю за МТД [338, с. 38]. Наприклад, у Польщі, Македонії, Чехії, Хорватії, Сербії, Туреччині та інших країнах світу відбулося впровадження децентралізованого механізму, який закріпив передачу відповідальності за управління програмами, контролю за ефективним витрачанням коштів та досягнення цілей проектів МТД від донорів до країни-реципієнта [194].

У Великій Британії контроль за міжнародними фінансами, отриманими у вигляді МТД, здійснюється Департаментом з міжнародного розвитку, діяльність якого базується на Акті з міжнародного розвитку 2002 р. та Акті з міжнародного розвитку 2006 р. Важливими аспектами в межах даного механізму контролю є перевірка ефективності реалізації проектів МТД та дотримання принципу прозорості. У відповідності до Акту з міжнародного розвитку 2006 р., щороку державним секретарем надається кожній палаті парламенту звіт щодо досягнення Великою Британією та оцінка її внеску цілей

у створенні глобального партнерства з розвитку, котрі передбачені Декларацією розвитку тисячоліття. Для ефективного використання коштів МТД, в країні розроблена національна програма залучення МТД та стратегія подолання бідності, котрі прийняті з урахуванням громадських обговорень [339, с. 29].

У побудові дієвого механізму здійснення контролю за міжнародними фінансами Україна може впроваджувати досвід не лише окремих країн, а й їх об'єднань, наприклад Європейського Союзу. У своїй діяльності ЄС проводить низку контрольних заходів за витрачанням своїх ресурсів та їх ефективне використання відповідними країнами. Вважаємо, що такий досвід також є позитивним для України, адже дає змогу побудувати теоретичне та методологічне підґрунтя механізму контролю в Україні.

У відповідності до положень Брюсельського договору 1975 р., Маастрихтського договору 1992 р., Амстердамського договору 1997 р. Європейська рахункова палата стала інститутом ЄС з широким колом повноважень щодо проведення заходів фінансового контролю та зовнішнього аудиту фінансового стану ЄС. Згідно ст.246–248 Маастрихтського договору, Європейська рахункова палата перевіряє, чи належна увага приділялася економії грошових ресурсів, ефективності і результативності їх використання, складає звіти про ефективність, цілеспрямованість, економічність використання коштів, готує доповіді про випадки правопорушень або вірогідного шахрайства, виявлені під час проведення перевірок тощо. Кожен член даного органу несе персональну відповідальність за виконання покладених на нього завдань і повноважень у відповідності до індивідуального щорічного плану роботи [340, с. 53].

Отже, опираючись на вище викладений базовий досвід провідних країн світу щодо здійснення контролю за міжнародними фінансами та побудови системи такого контролю, визначимо, що для України найбільш цінним є досвід європейських країн. Так, наприклад Рахункова палата Франції наділена досить широкими функціями щодо виявлення і запобігання бюджетним

зловживанням, контролю за належним виконанням виконанням фінансових законів, наділена повноваженнями з приводу видачі обов'язкових для виконання постанов та має право приймати рішення щодо подальших дій у сфері використання фінансових ресурсів, в тому числі і міжнародних фінансів. Для Рахункової палати ФРН також притаманне широке коло повноважень, та, перш за все, покладено відповідальний обов'язок за ефективністю та результативністю витрачання грошових коштів. Наявність в ФРН справжнього культу права позитивно відображається на загальній економічній ситуації країни. Зокрема, особливе відношення проявляється до питання погашення державного боргу. Так, в країні є дієві та ефективні та концепції погашення державного боргу, котрі у відповідності до потреб переглядаються з метою удосконалення механізму.

Для ФРН та Данії характерним є розвиток служб внутрішнього контролю та поступова автоматизація департаментів, відділів, груп аудиту адміністративної діяльності. Запозичений в майбутньому досвід Бельгії може позитивно вплинути на стан звітування щодо ефективності та цілеспрямованості витрачання фінансових ресурсів. Наприклад, в країні діє Суд Рахунків, котрий здійснює детальну перевірку всіх звітів органів державної влади і управління щодо використання коштів та перевіряє законність використання та відповідність закону про бюджет.

Одним із найбільш актуальних питань в сфері контролю за міжнародними фінансами є питання становлення системи аудиту в країні. У даному випадку арабські країни зробили справжній прорив в даній сфері. Адже були одними із перших, котрі визначили основні види такого аудиту та застосували їх на державному рівні із чіткою регламентацією завдань і повноважень відповідних органів. Так, виокремлено аудит ефективності, фінансовий аудит, аудит адміністративної діяльності, аудит комп'ютерних та бухгалтерських систем.

3.2. Шляхи впровадження міжнародного досвіду та оптимізації адміністративно-правового механізму здійснення контролю в Україні

Аналізуючи реальний стан контролю за міжнародними фінансами в Україні, ефективність використання і залучення фінансових ресурсів та ефективність реалізації контрольних заходів, вважаємо за можливе застосувати досвід зарубіжних країн щодо реформування даної сфери в країні. Таким досвідом може бути: розширення повноважень Рахункової палати України на прикладі функціонування Рахункової палати Французької Республіки та ФРН; розвиток служб внутрішнього контролю і аудиту, автономізація відділів, департаментів, контрольних груп (ФРН, Данія); побудова оптимальної структури державного аудиту (арабські країни, Велика Британія, Нідерланди, Бельгія, Данія); чітка структурованість органів контролю та звітування (Бельгія, Швеція); ґрунтовне визначення теоретичних основ та методологічного підґрунтя здійснення контролю перед проведенням структурних реформ в країні (Швеція); затвердження базових концепцій розвитку сфери міжнародної фінансової допомоги (ФРН, Французька республіка, Швеція, Велика Британія).

Станом на сьогодні в Україні є діючими такі базові концепції та стратегії в сфері міжнародних фінансів:

1) Стратегія залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги і співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями на 2013-2016 роки, схвалена розпорядженням КМУ від 11.09.2013 р. №697-р [195]. Фактично дана Стратегія припинила діяти вже після 2016 року, однак станом на 2018 р. жодних інших регулюючих актів не приймається.

2) Концепція планування, залучення, ефективного використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги і співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями, схвалена розпорядженням КМУ від 20.10.2011р №1075-р, котра знову ж таки має статус чинної [184]. Однак зі

змісту Концепції вбачається, що заходи планування, залучення, ефективного використання та моніторингу розроблені на 2011-2016 рр. та їх реалізація мала відбуватися саме в даний проміжок часу.

3) Стратегія співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями на 2006-2008 роки, затверджена постановою КМУ від 20.06.2006 р. №844, має статус чинної. Однак, враховуючи її дату схвалення (2006 р.), вона потребує суттєвого оновлення та детального визначення шляхів співпраці України з МФО [341].

4) Стратегія сталого розвитку «Україна–2020», схвалена Указом Президента України від 12.01.2015 р. №5/2015 визначає мету, вектори руху, дорожню карту, першочергові пріоритети та індикатори належних оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення та розвитку України. Однак, документ не визначає шляху співпраці України з міжнародними організаціями, іноземними країнами та урядами щодо залучення та використання міжнародних фінансів на поворотній та безповоротній основі та реалізації контрольних заходів під час такої співпраці [63].

5) Середньострокова стратегія управління державним боргом на 2018-2020 роки, схвалена постановою КМ України від 22.08.2018 р., метою дії якої є управління державним боргом, зниження його рівня та прогнозування тенденцій розвитку державних фінансів України [323].

6) Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки, схвалена розпорядження КМ України від 08.02.2017 №142-р [342]. В сфері здійснення державного фінансового контролю, котра охоплює і сферу міжнародних фінансів, перед Держаудитслужбою України поставлені завдання:

здійснення фінансового інспектування на основі аналізу ризиків і з акцентом на серйозні порушення, шахрайство та корупцію – 2018 рік;

затвердження програм розвитку діючих і запровадження нових напрямів аудиту у Держаудитслужбі та їх стандартизація – 2018 рік;

створення інформаційно-аналітичної системи для автоматизованого ризикоорієнтованого відбору об'єктів контролю – 2018 рік.

Однак жодної інформації щодо результатів виконання поставлених завдань та їх ефективності немає.

7) Стратегія реформування державного управління України на 2016–2020 роки, схвалена розпорядженням КМУ від 24.06.2016 р. №474-р. Основною метою визначено – вдосконалення системи державного управління та підвищення конкурентоспроможності країни. Однак, немає жодної згадки щодо реалізації заходів державного управління та контролю в сфері міжнародних фінансів [343].

Досліджуючи вище вказані нормативні документи, визначаємо, що в Україні відсутнє чітко розроблене методологічне підґрунтя співпраці в сфері залучення, використання та контролю за міжнародними фінансами. Діючі зараз акти не можуть в повній мірі врегулювати сучасну ситуацію в державі. До того, ж більшість з них була затверджена до «кредитного буму» в державі. Відсутність основоположних стратегій та концепцій створює передумови для неефективного контролю за міжнародними фінансами.

Тому вважаємо за необхідне затвердження реальної, дієвої та ефективної стратегії України в сфері міжнародної фінансової допомоги: Стратегія залучення, використання та здійснення контролю за міжнародною допомогою в Україні.

Дана стратегія має закласти чіткі підвалини ефективного залучення, використання та здійснення контролю в сфері міжнародних фінансів з урахуванням специфік кожного виду, окресленого в даній роботі вище (МТД, іноземне інвестування, благодійна допомога, проекти соціально-економічного та інвестиційного розвитку). При цьому, в такій стратегії мають окреслюватися проблеми та основні ризики кожної сфери, мета і діяльність органів державної влади і управління, перспективні показники та плани дій відповідних суб'єктів. Стратегія залучення, використання та здійснення контролю за міжнародною допомогою в Україні стануть не лише позитивним

аспектом в системі побудови механізму контролю за міжнародними фінансами в Україні, а й створять передумови для більшого залучення міжнародних фінансів та подальшої співпраці з іноземними суб'єктами міжнародних фінансових відносин. Вважаємо за необхідне підкреслити, що сьогодні дослідники та аналітики проблематики зменшення кількості залучених коштів стверджують, що головною передумовою такої ситуації можна визначити саме відсутність чітких правових актів стратегічного розвитку держави. Тому їх наявність та якісно розроблені положення дозволять донорам як поворотної, так і безповоротної допомоги чітко орієнтуватися в ключових напрямках розвитку України та нададуть більш повне уявлення щодо використання донорських коштів нашою державою.

Констатуємо факт, що теоретичний базис сфери міжнародних фінансів в Україні розроблений на низькому рівні. Постанова КМУ «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги», створила в українському законодавстві юридичний прецедент, ототожнивши в суспільстві поняття «міжнародна допомога» та «міжнародна технічна допомога». В даному нормативно-правовому акті визначено п.2. МТД – це фінансові та інші ресурси та послуги, що відповідно до міжнародних договорів України надаються донорами на безоплатній та безповоротній основі з метою підтримки України [171]. Відповідно до вітчизняних реалій, як МТД реєструється також і благодійна допомога, і інша міжнародна фінансова допомога, з метою уникнення оподаткування. Однак такі дії породжують відсутність чіткості та узгодженості в роботі державних органів, в реалізації позитивного економічного ефекту від використання таких коштів та задоволення потреб донорів. Для цього, вважаємо за необхідне законодавчо чітко визначити розуміння кожного виду міжнародних фінансів, з метою унеможливлення проявів колізійного сприйняття або наявності прогалин. На підставі попередньо проведених досліджень та з урахуванням нині діючої нормативно-правової бази вважаємо за можливе законодавче

закріплення дефініцій видів міжнародних фінансів (в сфері залучення міжнародної фінансової допомоги) в такому вигляді:

макрофінансова допомога – це вид міжнародних фінансів, наданих у вигляді міжнародної фінансової допомоги, на підставі міжнародного договору, з метою поповнення золотовалютних резервів та покриття поточного дефіциту бюджету;

кредитні проекти соціального та економічного розвитку України – це вид міжнародних фінансів, наданих у вигляді міжнародної фінансової допомоги на поворотній та оплатній основі, на підставі кредитного договору, з метою проведення соціальних та економічних реформ в державі;

інвестиційні проекти – це вид міжнародних фінансів, наданих у вигляді міжнародної фінансової допомоги на поворотній та оплатній основі, на підставі кредитного договору, з метою підтримки та проведення інвестиційної діяльності в державі;

МТД – це вид міжнародних фінансів, наданих у вигляді міжнародної фінансової допомоги на безповоротній та безоплатній основі, на підставі міжнародного договору, з метою підтримки економічного і соціального розвитку держави;

іноземні інвестиції – це цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту (відповідно п.2 ч.1 ст.1 до Закону «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 р.) [198];

благодійна допомога в сфері залучення фінансової допомоги – це вид міжнародних фінансів, наданих у вигляді міжнародної фінансової допомоги на безповоротній та безоплатній основі, з метою сприяння здійснення державних, регіональних, місцевих та міжнародних програм, спрямованих на поліпшення соціально-економічного становища в Україні.

Сьогодні в Україні відсутній спеціальний закон в даній сфері. Тому вважаємо, що найбільш доречно таке закріплення провести в Законі України

«Про міжнародну фінансову допомогу», метою прийняття якого має стати врегулювання сфери залучення фондів грошових коштів на поворотній та безповоротній основі в Україні. Фактично даний нормативно-правовий акт має врегулювати відносини в сфері міжнародних фінансів окреслені даним дослідження. Окрім чіткого законодавчого закріплення ключових дефініцій, такий документ має визначити, що основу даної сфери становлять проблеми залучення, використання та здійснення контролю за міжнародними фінансами. Тому найбільш доречно в законі визначити ключові повноваження діючих державних органів щодо залучення, використання, контролю міжнародних фінансів.

В наукових колах все більше висловлюється позиція щодо необхідності прийняття Закону України «Про міжнародну технічну допомогу». Вказівка на прогалини в законодавстві даної сфери є доречною. Однак сфера залучення, використання та контролю за МТД є лише складовою такої правової категорії як міжнародні фінанси. Враховуючи це, вважаємо, що дійсно найбільш доречним могло б стати саме прийняття закону, який своїм регулюванням охопив би вирішення більшої кількості проблем та прогалин.

Сфера залучення, використання та контролю за міжнародними фінансами з кожним роком набуває все більшої актуальності. Передумовами виникнення такої актуальності є постійна співпраця України з міжнародними організаціями, іноземними країнами та урядами щодо заручення грошових коштів як на поворотній, так і на безповоротній основі. Однак, таке активне залучення міжнародних фінансів ставить перед нашою державою нові проблеми, які потребують негайного вирішення. Однією із таких проблем є питання захисту таких фінансових ресурсів від правопорушень та злочинів. Відповідно до статистичних даних з Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) за 1-ше півріччя 2018 року, що ведеться Генеральною прокуратурою України, всіма правоохоронними органами України зареєстровано в ЄРДР – 4624 кримінальних проваджень у сфері господарської діяльності, але жодного кримінального провадження за неефективне використання міжнародної

фінансової допомоги [344]. Вважаємо, що базовою причиною такої ситуації є відсутність в Україні правоохоронного органу, який би ефективно займався питанням захисту міжнародної фінансової допомоги, що надходить в Україну, від правопорушень та злочинів.

Так, якщо дослідити функції таких вітчизняних правоохоронних органів як Служби безпеки України, Національної поліції Міністерства Внутрішніх Справ, Генеральної прокуратури України, Національного антикорупційного бюро України та Податкової міліції Державної фіскальної служби України можна зазначити, що:

1. Служба безпеки України. На Службу безпеки України покладається у межах визначеної законодавством компетенції захист державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного і оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб, а також забезпечення охорони державної таємниці [345].

2. Національна поліція Міністерства Внутрішніх Справ. Завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [346].

3. Генеральна прокуратура України. На прокуратуру покладаються функції: підтримання державного обвинувачення в суді; представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених цим Законом; нагляд за додержанням законів органами, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство; нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах,

а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян [347].

4. Національне антикорупційне бюро. Завданням Національного бюро є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці [348].

5. Податкова міліція Державної фіскальної служби України. Завданнями податкової міліції є: запобігання кримінальним та іншим правопорушенням у сфері оподаткування та бюджетній сфері, їх розкриття, розслідування та провадження у справах про адміністративні правопорушення; розшук осіб, які переховуються від слідства та суду за кримінальні та інші правопорушення у сфері оподаткування та бюджетній сфері; запобігання і протидія корупції у контролюючих органах та виявлення її фактів; забезпечення безпеки діяльності працівників контролюючих органів, захисту їх від протиправних посягань, пов'язаних з виконанням службових обов'язків [57].

Враховуючи викладене, захист суспільних відносин, що виникають при надходженні в Україну міжнародної фінансової допомоги та контроль за її ефективним використанням не входить до компетенції жодного правоохоронного органу України. Це відповідно є негативним явищем для країни, економіка якої потребує значних інвестицій в якості міжнародної допомоги. Таким чином, перед Україною постало питання функціонального окреслення повноважень або нині діючих органів фінансового контролю та інституційного створення повністю нової установи, на повноваження якої необхідно покласти сферу контролю за міжнародними фінансами.

У Верховній Раді України наразі зареєстровані три альтернативні законопроекти №8157, №8157-1, №8157-2 щодо створення єдиного правоохоронного органу, завданням якого має стати захист саме економічних інтересів України, розкриття злочинних фінансових схем та боротьба з економічними злочинцями [348–350]. Тому, було б досить слушним, у разі прийняття ВРУ одного з цих законопроектів, контрольну правоохоронну

функцію за ефективним використанням МТД в Україні закріпити за цим новоствореним правоохоронним органом.

Аналізуючи кожен із законопроектів зазначимо:

законопроектом №8157-2 пропонується створення в державі Фінансової поліції як центрального органу виконавчої влади, який здійснює діяльність із запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів, віднесених до його компетенції [350];

законопроектом №8157-1 пропонується створення Національного бюро фінансової безпеки України як державного правоохоронного органу, на який покладається обов'язок запобігання, виявлення, припинення, розслідування та розкриття кримінальних правопорушень, об'єктом яких є фінансові інтереси держави та/або місцевого самоврядування, публічні закупівлі, централізовані та децентралізовані фонди коштів, фондів ринок та ринок фінансових послуг, що віднесені до його підслідності відповідно до Кримінально процесуального кодексу України [349];

законопроектом №8157 пропонується створення Національного бюро фінансової безпеки України (НБФБ) як державного правоохоронного органу, на який на основі кримінального аналізу (дій, спрямованих на встановлення взаємозв'язків між даними про злочинну діяльність та іншими даними, потенційно з ними пов'язаними, їх оцінювання, інтерпретація та прогнозування розвитку досліджуваних подій з метою їх використання НБФБ для виконання покладених на нього завдань) та аналізу ризиків (інформаційно-аналітичної діяльності НБФБ, яка включає оцінку загроз, вразливості фінансової безпеки держави або правоохоронної системи та рівня негативного впливу на них, зіставлення результатів оцінки та дослідження взаємозв'язків між ними з метою розробки пропозицій (рекомендацій) з підвищення рівня безпеки) забезпечує усунення загроз фінансовій безпеці держави, у тому числі шляхом запобігання, виявлення, припинення, розслідування та розкриття злочинів, віднесених до його підслідності, які прямо чи опосередковано

завдають шкоди публічним фінансам, а також запобігання їх вчиненню у майбутньому [348].

З поміж вище вказаних законопроектів, вважаємо регулювання сфери забезпечення фінансової безпеки, здійснення фінансового контролю та подальше прийняття спеціального закону в цій сфері було б найбільш доречним на підставі законопроекту №8157, у відповідності до якого метою створення та діяльності НБФБ визначено забезпечення фінансової безпеки держави шляхом побудови та дієвого функціонування системи своєчасного виявлення та усунення системних загроз у сфері публічних фінансів, запобігання їх виникненню в майбутньому [348].

Вважаємо, здійснення контролю за міжнародними фінансами справляє прямий вплив на стан фінансової безпеки в державі. А тому, державний орган, на який покладено обов'язок забезпечення фінансової безпеки, спроможний найбільш повно, станом на сьогодні реалізувати ефективно та дієво здійснення контролю за міжнародними фінансами.

Законопроектом №8157 визначається вичерпний перелік завдань НБФБ:

- 1) збирання та систематизація інформації у сфері публічних фінансів;
- 2) виявлення зон ризиків у сфері публічних фінансів шляхом аналізу структурованих і неструктурованих даних;
- 3) оцінка ризиків і загроз фінансовій безпеці держави, напрацювання способів їх мінімізації та усунення;
- 4) складання прогнозів розвитку кримінальних тенденцій в економіці в цілому й у сфері публічних фінансів зокрема та запобігання їх виникненню в майбутньому;
- 5) виявлення злочинних технологій, схем і механізмів злочинної діяльності та закономірностей їх функціонування, їх розкриття та розслідування;
- 6) оцінка чинного законодавства щодо наявності передумов створення схем злочинної діяльності у сфері публічних фінансів, зокрема, у сфері оподаткування, розробка рекомендацій щодо внесення змін до законодавства;

7) складання аналітичних висновків і рекомендацій для державних органів з метою підвищення ефективності прийняття ними управлінських рішень щодо регулювання відносин у сфері публічних фінансів;

8) боротьба зі злочинністю у сфері оподаткування, митній та бюджетній сферах [348].

Так, завдання НБФБ направлені на здійснення контролю та забезпечення фінансової безпеки в сфері публічних фінансів. Міжнародні фінанси, надані Україні на поворотній та платній основі, за своєю правовою природою виступають складовими публічних фінансів. До публічних фінансів можна також віднести і МТД. Тому сфера повноважень НБФБ може поширюватися на дані відносини. Однак, аналізуючи положення законопроекту, визначаємо, що його ініціатори не окреслювали на належному рівні сферу міжнародних фінансів, як сферу діяльності НБФБ. Також, пропонуємо у структурі НБФБ визначити підрозділ, до повноважень якого буде віднесено здійснення контролю за міжнародними фінансами, наданих у вигляді міжнародної фінансової допомоги як на поворотній, так і на безповоротній основі.

Таким чином, в сфері здійснення контролю за міжнародними фінансами в Україні та забезпечення ефективного функціонування такого механізму найбільш доречним є створення окремого правоохоронного органу, однією із сфер повноважень якого мало б стати здійснення контролю за міжнародними фінансами.

Щодо інших видів міжнародних фінансів, наприклад, іноземні інвестиції та благодійна допомога, вважаємо реалізацію адміністративно-правового контролю в цій сфері найбільш складною. В результаті проведеного нами дослідження, дійшли висновку, що фактично в Україні відсутній механізм контролю за іноземними інвестиціями та благодійною допомогою. На нашу думку, контроль за іноземними інвестиціями може здійснюватися лише шляхом прийняття рекомендаційних приписів для врегулювання діяльності таких суб'єктів господарювання, котрі використовують іноземні інвестиції. Адже фактично контроль в таких правовідносинах здебільшого покладений на

іноземного інвестора. Однак, задля збільшення притоку іноземних інвестицій необхідним є чіткий механізм контролю за фінансовими ресурсами в нашій державі, що дасть змогу інвесторам бути спокійними за результативність використання їх коштів. Тому вважаємо, задля досягнення мети збільшення притоку іноземних інвестицій розроблення дієвої системи звітування щодо ефективного використання конкретними суб'єктами таких інвестицій. На нашу думку, контрольні повноваження в даній сфері мають бути покладені на правоохоронний орган. У зв'язку із вище викладеною пропозицією щодо наділення підрозділу НБФБ функціями здійснення контролю за міжнародними фінансами, отриманими у вигляді кредитних коштів та коштів МТД, вважаємо за можливе покладення на такий орган і повноважень щодо контролю за використанням іноземних інвестицій.

Аналогічно має стати і ситуація щодо контролю за благодійною допомогою, отриманою як міжнародна фінансова допомога. Сьогодні в нашій державі відсутній механізм контролю в цій сфері. Однак, на нашу думку, для дієвого використання та досягнення мети отримання таких коштів, механізм контролю за благодійною допомогою, отриманою як міжнародна фінансова допомога має бути аналогічним механізму контролю за залученими кредитними коштами та коштами МТД.

Для реалізації в Україні найбільш ефективного та дієвого механізму контролю за міжнародними фінансами необхідно на належному рівні здійснювати контроль за залученням та використанням таких фінансів. Законодавчо, дана сфера є розпорошеною в Україні, з відсутністю чітко окреслених меж та повноважень. А з урахуванням проведеного за останні роки реформування даної сфери та перерозподілу повноважень між Мінфіном України та Мінекономрозвитку України, констатуємо відсутність чіткості та узгодженості. На нашу думку, дана сфера потребує структурних перетворень.

Сфера здійснення контролю за залученням міжнародних фінансів, підготовкою проектів, підписанням угод, виконанням стратегій залучення тощо має виконуватися на високому рівні. Адже виступає своєрідним

зразковим елементом подальших дій. Звернемо увагу, що, наприклад, Мінекономрозвитку України неналежно виконує свої обов'язки в сфері залучення МТД, не в змозі якісно підготувати заявки на отримання МТД, визначити показники такого залучення та впливу на державу, відсутній чіткий та злагоджений механізм ведення реєстру МТД. Інші види міжнародних фінансів, наприклад благодійні внески, можуть бути зареєстровані як МТД. В сфері залучення кредитних коштів взагалі не ведеться жоден реєстр, а сфера іноземного інвестування потерпає від відсутності кваліфікованих спеціалістів для оформлення відповідних заявок та відсутності чіткого механізму залучення.

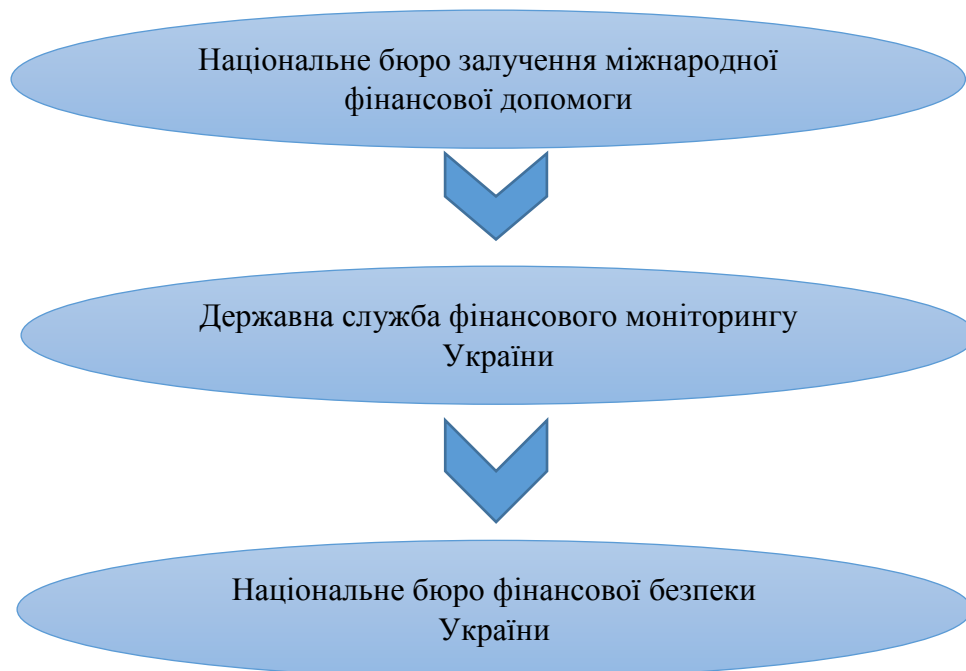
Тому вважаємо за необхідне дану сферу виділити в окремий напрям державної політики та пропонуємо створити окрему державну установу щодо залучення міжнародних фінансів, наприклад, Національне бюро залучення міжнародної фінансової допомоги. Основною метою діяльності такого бюро має стати здійснення на високому рівні підготовки заявок на залучення міжнародних фінансів, оформлення міжнародних договорів, їх подальша реєстрація та ведення такого реєстру. Вважаємо, з метою покращення інвестиційного клімату, усунення прогалин в законодавстві та механізмі контролю за залученням іноземних інвестицій на новостворене Національне бюро залучення міжнародної фінансової допомоги покласти повноваження в сфері покращення інвестиційного клімату. Один із підрозділів даної установи має займатися розробкою заяв на залучення іноземних інвестицій та визначення основних показників.

Сфера здійснення контролю за використанням міжнародних фінансів в Україні майже відсутня. Моніторинг за виконанням проектів фактично не виконується. Відсутні належні та ефективні перевірки реалізації грошових коштів та досягнення попередньо визначених цілей. Мінекономрозвитку України та Мінфін України не здійснюють заходів впливу на одержувачів фінансової допомоги у випадку неефективного використання ресурсів або невиконання своїх зобов'язань. Це створює передумови щодо зменшення зацікавленості міжнародних донорів щодо України.

Аналізуючи систему центральних органів виконавчої влади, вважаємо за можливе розширити повноваження Державної служби фінансового моніторингу України шляхом їх доповнення здійсненням фінансового моніторингу за міжнародними фінансами, отриманих Україною у вигляді міжнародної фінансової допомоги.

Діяльність Національного бюро залучення міжнародної фінансової допомоги та Державної служби фінансового моніторингу України як органів в сфері здійснення залучення та використання міжнародних фінансів має базуватися на чіткому визначенні адміністративно-правового статусу таких органів та відповідати нині діючим нормативно-правовим актам. Попередньо нами визначалося, що в законодавстві України окреслена необхідність ведення реєстрів кредитних проектів та проектів МТД. Тому одним із першочергових заходів органів здійснення контролю за залученням та використанням міжнародних фінансів має стати ведення таких реєстрів. Загальна систему адміністративного контролю за міжнародними фінансами в Україні представлена у Схемі 4.

Схема 4. Система адміністративного контролю за міжнародними фінансами в Україні.

Джерело: складено автором.

Сьогодні в Україні на офіційному сайті Мінекономрозвитку України (openaid.gov.ua) ведеться реєстр проектів МТД. Однак, з часу створення, реєстр досі працює у тестовому режимі. Щодо багатьох проектів відсутня будь-яка інформація, щодо окремих відсутні проміжні документи, наприклад, річні звіти, результати моніторингу тощо. Окремі проекти, як нами вказувалося вище, взагалі не реєструються. Тому ми не можемо з впевненістю сказати, що реєстр МТД в Україні є ефективно діючим та виконує в повній мірі покладені на нього функції.

Тому поряд із проведенням реформування системи залучення, використання та контролю за міжнародними фінансами, побудови чіткої теоретичної та методологічної бази, необхідним є впровадження дієвих реєстрів: МТД; проектів соціального та економічного розвитку; інвестиційних проектів; реєстру благодійної допомоги, отриманої як міжнародна фінансова допомога; реєстру іноземних інвестицій. Адже ключовим елементом в побудові ефективного механізму контролю є прозорість всієї системи. Також, для України в цій сфері буде дієвим досвід Латвії, де система контролю за міжнародними фінансами у всіх її проявах відповідає трьом базовим принципам: ефективність, результативність та законність.

Поряд із інституційною, методологічною та теоретичною невизначеністю сфери здійснення контролю за міжнародними фінансами, яка потребує негайного впровадження, відсутні і законодавчої класифікації правопорушень в даній сфері. Але для цього потрібно уніфікувати вітчизняне кримінальне та адміністративне законодавство. Про що мова. На жаль, в Кримінальному кодексі України не передбачено норм, які б охороняли суспільні відносини, що виникають з приводу надходження, розподілу та використання МТД в Україні. Так, розділ 7 Кримінального Кодексу України «Злочини у сфері господарської діяльності» не містить статті, за якою передбачене покарання за не цільове використання міжнародних фінансів. Лише стаття 191 КК України передбачає кримінальну відповідальність за привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання

службовим становищем та може опосередковано охороняти суспільні відносини, пов'язані з міжнародними фінансами, але ж в ній не передбачено покарання за неефективне використання майна, а сама ця стаття відноситься до розділу 6 Кримінального кодексу України «Злочини проти власності», хоча міжнародні фінанси передбачають проведення перш за все господарської діяльності [351].

Кодекс України про адміністративні правопорушення [352] також не містить норм, пов'язаних з покаранням за порушення законодавства про міжнародні фінанси, мабуть тому, що фактично воно в Україні відсутнє.

Тому вважаємо за необхідне створення чіткого законодавчого підґрунтя щодо нецільового та неефективного використання міжнародних фінансів. Наявність дієвого механізму покарання створить передумови щодо зменшення правопорушень та злочинів в даній сфері, а посадові особи в свою чергу намагатимуться виконувати свої повноваження відповідно до положень законодавства України.

Вважаємо за необхідне внесення змін до Кримінального кодексу України шляхом доповнення його таким положенням:

Стаття 210-1. Нецільове та неефективне використання коштів, отриманих як міжнародна фінансова допомога

1. Нецільове або неефективне використання коштів, отриманих як міжнародна фінансова допомога особою, до повноважень якої належить реалізація, використання та здійснення контролю за такими коштами, якщо предметом таких дій були кошти міжнародної фінансової допомоги у великих розмірах, -

карається виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Ті самі діяння, предметом яких були кошти міжнародної фінансової допомоги в особливо великих розмірах або вчинено повторно, або за попередньою змовою групою осіб, -

карається обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на строк від двох до шести років, з позбавленням права обіймати посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Примітка. 1. Великим розміром коштів міжнародної фінансової допомоги відповідно до ст. 210-1 цього Кодексу вважається сума, що в тисячу і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян.

2. Особливо великим розміром коштів міжнародної фінансової допомоги відповідно до ст. 210-1 цього Кодексу вважається сума, що в три тисячі і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян.

Також, на нашу думку, є необхідність внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення України шляхом доповнення його таким положенням:

Стаття 166-26. Порухення законодавства щодо здійснення контролю за міжнародною фінансовою допомогоюю.

1. Порухення вимог щодо порядку подання або надання органу державної влади недостовірної інформації щодо залучення та використання коштів міжнародної фінансової допомоги; порухення вимог щодо надання відповідних документів для здійснення контролю в цій сфері, -

тягне за собою накладення штрафу на користувачів коштами міжнародної фінансової допомоги від тисячі до п'яти тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

2. Ненадання, несвоєчасне подання або подання недостовірної інформації на запит органів державної влади, що реалізують політику контролю в сфері залучення та використання міжнародної фінансової допомоги, -

тягне за собою накладення штрафу на користувачів коштами міжнародної фінансової допомоги від тисячі до п'яти тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

Проблема ефективності забезпечення контролю за міжнародними фінансами посідає провідне місце в Україні. Підвищення ефективності в даній

сфері покликане необхідністю побудови дієвої системи контролю, що в майбутньому виступить одним із важелів побудови і функціонування конкурентоспроможної економіки України. Відсутність чіткого правового врегулювання даного питання негативно впливає на організацію процесу співпраці з міжнародними організаціями, іноземними державами, урядами, благодійними організаціями тощо. Тому вважаємо, що базисом підвищення ефективності управління міжнародними фінансами, отриманих у вигляді міжнародної фінансової допомоги, в межах держави є саме ефективна система контролю. В Україні така система контролю реалізується через провадження аудиту ефективності.

Погоджуємося з позицією В. Ф. Підхомного, який, досліджуючи питання ефективності провадження контролю у фінансовій сфері, говорить про першочерговість визначення критеріїв такої ефективності:

- ступінь ефективності контролю тим вища, чим менше зусиль і коштів витрачається на досягнення позитивного результату. Тому одними із перших критеріїв можна виділити його економічність, результативність та дієвість;

- наявність сталих вимірників-показників дозволить конкретно оцінювати практичні результати контролю за міжнародними фінансами. Такі показники дозволять оцінити якість контролю та реально визначити ступінь позитивного результату їх залучення та використання;

- облік показників, які характеризують витрати, пов'язані із здійсненням контролю;

- наявність макроефективності контролю за міжнародними фінансами (наявність соціального, організаційного, економічного ефекту) та проміжної ефективності (співвідношення економічних показників результатів виконання, виявлених під час перевірки порушень та витрат на утримання контрольного органу) [230, с. 259].

В Україні повноваження щодо провадження аудиту ефективності відповідно до Закону України «Про Рахункову палату» покладені на Рахункову палату. Разом з тим, Рахункова палата не має жодних реальних

важелів впливу під час виявлення правопорушень. Тому в Україні аудит ефективності звівся до того, що Рахункова палата дійсно провадить перевірку економічності, ефективності та продуктивності використання фінансових ресурсів, отриманих Україною на безповоротній або поворотній основі, однак не має можливості вплинути на підконтрольні об'єкти або усунути правопорушення. На противагу українським реаліям, у Франції – Рахункова палата приймає обов'язкові до виконання рішення щодо подальших дій органів державної влади і управління, постанови про відшкодування шкоди або разом з судовими установами приймає рішення про притягнення винних до юридичної відповідальності. Таким чином, вважаємо за можливе внесення змін до Закону України «Про Рахункову палату» шляхом доповнення статті 7 даного нормативно-правового акту положеннями щодо:

- надання права Рахунковій палаті приймати рішення за фактом проведення аудиту ефективності витрачання міжнародних фінансів щодо подальших дій органів державної влади і управління, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, які в процесі своєї діяльності використовують такі кошти. Під «подальшими діями» в такому випадку слід розуміти припинення використання міжнародних фінансів тим способом, який визначений в процесі здійснення аудиту неефективним, неекономічним, недієвим; дотримання приписів Рахункової палати щодо подальших дій відповідного об'єкту перевірки; негайне реагування.

- надати право та зобов'язати Рахункову палату виносити постанови про відшкодування втрат, у разі виявлення таких втрат держави під час використання міжнародної фінансової допомоги.

- надати право та зобов'язати Рахункову палату, у разі виявлення правопорушень, передавати матеріали аудиту ефективності використання міжнародних фінансів щодо притягнення винних осіб до юридичної відповідальності до суду.

В даному випадку вважаємо недоречно розділяти міжнародні фінанси, отримані на безповоротній та поворотній основі, та окреслювати особливості

механізму контролю за ними. Адже контроль за ефективним витрачанням грошових ресурсів має єдину природу.

Окрім здійснення повного реформування та модернізації сфери державного контролю за міжнародними фінансами, вважаємо за необхідне звернути увагу на реформування громадського контролю щодо міжнародної фінансової допомоги. Адже за своєю природою всі грошові кошти, котрі надходять в Україну, направлені на здійснення соціально-економічних реформ та покращення життя всього суспільства. При цьому, таке суспільство не має можливості провадити контроль за якістю реформування та за якістю здійснення своїх повноважень відповідними органами державної влади. Наприклад, у Великій Британії щороку затверджуються програми залучення МТД лише після процедури громадських обговорень. На нашу думку, з цього питання Україна має піти далі та розширити сферу громадського контролю. Громадськість має знати, куди і на що в державі витрачаються кошти, надані донорами. А держава, в свою чергу, має відкрито звітувати перед суспільством та бути відкритою перед громадським контролем.

В Україні, як нами було зазначено вище, мають діяти реєстри всіх проектів безоплатної та оплатної фінансової допомоги Україні. Уповноважені державні органи мають висвітлювати по кожному проекту максимально повну інформацію щодо кожного з них: загальна вартість, графіки виконання робіт та звіти по кожному етапу, термін впровадження, очікувані результати, критерії досягнення відповідних цілей, звіти фінансування тощо. Це дозволить громадським ініціаторам та ініціативним групам здійснювати нагляд за реалізацією програм, витрачанням коштів, досягненням цілей, надавати конкретні пропозиції та брати участь в громадських експертизах і обговореннях. На нашу думку, дієвий механізм громадського контролю виступає складовим елементом ефективного витрачання грошових ресурсів та проведення реальних соціально-економічних змін в країні.

Громадяни та громадські організацію мають бути наділені правом звернення до уповноважених державних органів та виконавців проектів щодо

їх звітування та максимального висвітлення інформації на офіційних сайтах з питань використання грошових коштів в даній сфері. На нашу думку, це зменшить кількість правопорушень та випадків неефективної реалізації міжнародних проектів. В основу громадського контролю вважаємо за необхідне покладення принципу прозорості, котрий може стати дієвим елементом на шляху масштабного впровадження системи контролю за міжнародними фінансами в Україні.

В умовах глобалізації політичної й економічної світових систем, обсяги і можливість залучення міжнародної допомоги залежать від багатьох факторів. Проте місце і роль в цьому процесі українських державних органів є досить вагомим та значимим, тому що саме від ефективного застосування державних інституцій і елементів державного управління, а також від успіху прийнятих ними управлінських рішень напряду залежить реалізація будь-якого проекту донорської допомоги. Результативність та ефективність реалізації цих проектів для економіки країни стане важливим сигналом для донорів та надання Україні нової МТД в значно більших обсягах.

Для цього Уряду України потрібно розробити, а Верховній Раді України впровадити дієве та гнучке національне законодавство з питань регулювання сфери міжнародних фінансів та міжнародної фінансової допомоги, де на законодавчому рівні затвердити теоретичний та методологічний базис ключових категорій даної сфери. Запровадити простий, прозорий та зрозумілий для донорів механізм залучення в Україну міжнародних фінансів, в якому не буде місця бюрократичним перепонам та повністю буде відсутня корупційна складова. Прийняти нові статті до Кримінального кодексу України та Кодексу про адміністративні правопорушення України, які будуть охороняти права донорів та карати порушників за неефективне та нецільове використання фінансових ресурсів, отриманих у вигляді міжнародної фінансової допомоги.

Таким чином, Україна нарешті візьме на себе відповідальність за неефективне і нецільове використання міжнародних фінансів та відсутність

механізму належного контролю в даній сфері. Побудова сфери державного регулювання створить передумови для побудови ефективного адміністративно-правового механізму забезпечення контролю за міжнародними фінансами в Україні.

Висновки за розділом 3.

1. Вважаємо, що в світовій практиці традиційно вся увага направлена на здійснення контролю за міжнародними фінансами, отриманими країною на підставі міжнародних кредитних договорів. Контроль за міжнародними фінансами, отриманим на безоплатній основі традиційно знаходиться поза увагою. В провідних країнах світу, МТД залучається здебільшого у вигляді консультаційних та інформаційних послуг, іноземне інвестування не має таких масштабних проблем як в Україні, а благодійна допомога реалізується як благодійна допомога та жодним чином не визначається як МТД. Разом з тим, для України напрацювання світового досвіду є найбільш дієвими та необхідними для ефективного реформування такої сфери з огляду на таке:

– контроль за міжнародними фінансами має відповідати принципам INTOSAI та положенням Лімської декларації. Адже, враховуючи євроінтеграційний характер розвитку України, без чіткого та дієвого впровадження таких положень неможливе ефективне функціонування всієї системи контролю;

– першочерговим на етапі реформування даної системи є розробка теоретичної та методологічної бази, разом із закріпленням ключових термінів, з метою унеможливлення прогалин та колізій в сфері;

– проведення інституційних та структурних перетворень відбувається разом із визначенням кола повноважень відповідних державних органів щодо здійснення контролю за міжнародними фінансами;

– наявність дієвого механізму відповідальності посадових осіб та суб'єктів господарювання за нецільове та неефективне використання міжнародних фінансів;

– наявність дієвого аудиту ефективності за міжнародними фінансами в Україні. Такий аудит, окрім розробленої системи його здійснення, повинен мати реальну оцінку ефективності. Яскравим прикладом з даного питання є практика США, де використовується оцінка процесу, оцінка продукту, оцінка впливу та оцінка «витрат-корисності» і «витрат-результативності»;

– розширення повноважень Рахункової палати щодо здійснення державного аудиту.

2. У ході дослідження обґрунтовано необхідність затвердження реальної, дієвої та ефективної стратегії України в сфері міжнародної фінансової допомоги – Стратегії залучення, використання та здійснення контролю за міжнародною допомогою в Україні. Така стратегія має закласти чіткі підвалини ефективного залучення, використання та здійснення контролю в сфері міжнародних фінансів з урахування специфік кожного виду, окреслених в даній роботі вище (МТД, іноземне інвестування, благодійна допомога, проекти соціально-економічного та інвестиційного розвитку). При цьому, мають окреслюватися проблеми та основні ризики кожної сфери, мета і діяльність органів державної влади і управління, перспективні показники та плани дій відповідних суб'єктів. Стратегія залучення, використання та здійснення контролю за міжнародною допомогою в Україні стануть не лише позитивним аспектом в системі побудови механізму контролю за міжнародними фінансами в Україні, а й створять передумови для більшого залучення міжнародних фінансів та подальшої співпраці з іноземними суб'єктами міжнародних фінансових відносин.

3. Обґрунтовано необхідність законодавчого закріплення дефініцій міжнародних фінансів, отриманих у вигляді міжнародної фінансової допомоги:

макрофінансова допомога – це вид міжнародних фінансів, наданих у вигляді міжнародної фінансової допомоги, на підставі міжнародного договору, з метою поповнення золотовалютних резервів та покриття поточного дефіциту бюджету;

кредитні проекти соціального та економічного розвитку України – це вид міжнародних фінансів, наданих у вигляді міжнародної фінансової допомоги на поворотній та оплатній основі, на підставі кредитного договору, з метою проведення соціальних та економічних реформ в державі;

інвестиційні проекти – це вид міжнародних фінансів, наданих у вигляді міжнародної фінансової допомоги на поворотній та оплатній основі, на підставі кредитного договору, з метою підтримки та проведення інвестиційної діяльності в державі;

міжнародна технічна допомога – це вид міжнародних фінансів, наданих у вигляді міжнародної фінансової допомоги на безповоротній та безоплатній основі, на підставі міжнародного договору, з метою підтримки економічного і соціального розвитку держави;

іноземні інвестиції – це цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту (відповідно п.2 ч.1 ст.1 до закону «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 р.);

благодійна допомога в сфері залучення фінансової допомоги – це вид міжнародних фінансів, наданих у вигляді міжнародної фінансової допомоги на безповоротній та безоплатній основі, з метою сприяння здійснення державних, регіональних, місцевих та міжнародних програм, спрямованих на поліпшення соціально-економічного становища в Україні.

4. Вказано на необхідність прийняття Закону України «Про міжнародну фінансову допомогу», який зможе врегулювати сферу залучення фондів грошових коштів на поворотній та безповоротній основі в Україні. Фактично даний нормативно-правовий акт має впорядкувати відносини в сфері міжнародних фінансів, окреслені даним дослідження. Окрім чіткого законодавчого закріплення ключових дефініцій, такий документ має визначити, що основу даної сфери становлять проблеми залучення, використання та здійснення контролю за міжнародними фінансами. Тому

найбільш доречно в законі визначити ключові повноваження діючих державних органів щодо залучення, використання, контролю міжнародних фінансів.

5. Запровадити чітку структуру в сфері залучення, використання та здійснення контролю за міжнародними фінансами, шляхом створення відповідних органів та чіткого окреслення їх повноважень в даній сфері відповідними законодавчими актами. На нашу думку, система органів повинна мати такий вигляд:

– Національне бюро залучення міжнародної фінансової допомоги (сфера залучення міжнародних фінансів) – Закон України «Про Національне бюро залучення міжнародної фінансової допомоги України»;

– Державна служба фінансового моніторингу (сфера використання міжнародних фінансів);

– Національне бюро фінансової безпеки України (сфера здійснення контролю за ефективним і цільовим використанням міжнародних фінансів) – Закон України «Про Національне бюро фінансової безпеки України».

6. Вважаємо за необхідне внесення змін до Кримінального кодексу України шляхом доповнення його таким положенням:

Стаття 210-1. Нецільове або неефективне використання коштів, отриманих як міжнародна фінансова допомога

1. Нецільове або неефективне використання коштів, отриманих як міжнародна фінансова допомога особою, до повноважень якої належить реалізація, використання та здійснення контролю за такими коштами, якщо предметом таких дій були кошти міжнародної фінансової допомоги у великих розмірах, -

карається виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Ті самі діяння, предметом яких були кошти міжнародної фінансової допомоги в особливо великих розмірах або вчинено повторно, або за попередньою змовою групою осіб, -

карається обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на строк від двох до шести років, з позбавленням права обіймати посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Примітка. 1. Великим розміром коштів міжнародної фінансової допомоги відповідно до ст. 210-1 цього Кодексу вважається сума, що в тисячу і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян.

2. Особливо великим розміром коштів міжнародної фінансової допомоги відповідно до ст. 210-1 цього Кодексу вважається сума, що в три тисячі і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян.

7. У ході дослідження обгрунтовано необхідність внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення України шляхом доповнення його таким положенням:

Стаття 166-26. Порушення законодавства щодо здійснення контролю за міжнародною фінансовою допомогоюю.

1. Порушення вимог щодо порядку подання або надання органу державної влади недостовірної інформації щодо залучення та використання коштів міжнародної фінансової допомоги; порушення вимог щодо надання відповідних документів для здійснення контролю в цій сфері, -

тягне за собою накладення штрафу на користувачів коштами міжнародної фінансової допомоги від тисячі до п'яти тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

2. Ненадання, несвоєчасне подання або подання недостовірної інформації на запит органів державної влади, що реалізують політику контролю в сфері залучення та використання міжнародної фінансової допомоги, -

тягне за собою накладення штрафу на користувачів коштами міжнародної фінансової допомоги від тисячі до п'яти тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

8. Визначено, що діяльність Рахункової палати як органу здійснення аудиту ефективності в Україні має зазнати змін, шляхом розширення повноважень в даній сфері та внесення змін до статті 7 Закону України «Про Рахункову палату»:

- надати право Рахунковій палаті приймати рішення за фактом проведення аудиту ефективності витрачання міжнародних фінансів щодо подальших дій органів державної влади і управління, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, які в процесі своєї діяльності використовують такі кошти. Під «подальшими діями» в такому випадку слід розуміти припинення використання міжнародних фінансів тим способом, який визначений в процесі здійснення аудиту неефективним, неекономічним, неієвим; дотримання приписів Рахункової палати щодо подальших дій відповідного об'єкту перевірки; негайне реагування.

- надати право та зобов'язати Рахункову палату виносити постанови по відшкодування втрат, у разі виявлення таких втрат держави під час використання міжнародної фінансової допомоги.

- надати право та зобов'язати Рахункову палату, у разі виявлення правопорушень, передавати матеріали аудиту ефективності використання міжнародних фінансів щодо притягнення винних осіб до юридичної відповідальності до суду.

9. Прозорий громадський контроль дозволить зменшити кількість правопорушень в сфері ефективного і цільового використання міжнародних фінансів та дозволить побудувати дійсно ефективний та багатосторонній контроль в даній сфері. Одним із елементів такого громадського контролю є впорядкування проектів, що фінансуються за міжнародні кошти та висвітлення максимально детального та широко спектру діяльності державних органів щодо використання таких грошових коштів.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні проведено теоретичне узагальнення наукових розробок та окреслено шляхи оптимізації адміністративно-правового контролю за міжнародними фінансами в Україні. В результаті проведеного дослідження сформульовано ряд висновків, пропозицій і рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети. А саме:

1. Досліджено історико-правові основи розвитку на землях сучасної України фінансової системи та виділено два періоди становлення і розвитку фінансової системи на території українських земель: період зародження елементів фінансової системи та період становлення сучасної фінансової системи України, водночас в межах кожного з них окреслено відповідні етапи.

Обґрунтовано доцільність в межах першого періоду виділити такі етапи: фінансова система Київської Русі (кін. IX–сер. XIII ст.); фінансова система часів роздроблення українських земель та існування українського козацтва (XVI–XVII ст.); фінансова система часів входження українських земель до складу Російської та Австрійської імперій (1721–1917 рр.); фінансова система УНР та спроби відродження і становлення державності (1917–1919 рр.); фінансова система часів входження українських земель до складу СРСР (1919–1990 рр.). У межах другого періоду: пострадянський етап (серпень 1990 р. – вересень 1996 р.); перехідний етап (вересень 1996 р. – лютий 2014 р.); євроінтеграційний етап (з лютого 2014 р. і до сьогодні).

2. Охарактеризовано фінансову систему держави як сукупність взаємозалежних, однорідних елементів (сфер діяльності, ланок та інститутів), які утворюють одне ціле та виступають у вигляді груп фінансових відносин, котрі виникають в процесі формування, розподілу та використання фондів грошових коштів, під регламентацією та контролем держави.

Визначено ознаки та структуру фінансової системи України: міжнародні фінансові відносини; державні фінансові відносини; місцеві та комунальні

(регіональні) фінансові відносини; фінансові відносини суб'єктів господарювання; фінансові відносини домогосподарств (фізичних осіб).

3. Розкрито процеси фінансової глобалізації та розвитку міжнародних фінансів як юридичної категорії, котрі мають свою структуру, правове регулювання та відповідні відносини. Запропоновано в межах дослідження правової природи міжнародних фінансів, опираючись на попередньо висвітлені теоретичні розробки в даній сфері, обмежити досліджувану сферу міжнародних фінансів, лише міжнародними фінансами, які є міжнародною фінансовою допомогою, задля визначення та наукового дослідження функціонування адміністративно-правового механізму забезпечення контролю за найбільш вагомими видами міжнародної фінансової допомоги в Україні.

Під «міжнародними фінансами» як правовою категорією запропоновано розуміти взаємодію міжнародних фінансових відносин з фондами грошових коштів для задоволення спільних потреб та інтересів суб'єктів міжнародних фінансових відносин.

Під поняттям «міжнародні фінансові відносини» – систему відносин, які є складовою національної фінансової системи держави щодо акумулювання, розподілу, перерозподілу та використання фінансових ресурсів та міжнародних фінансових потоків.

4. Досліджено загальний механізм залучення та використання міжнародних фінансів як міжнародної фінансової допомоги. Запропоновано виокремити два основних види міжнародних фінансів, що пов'язані з міжнародною фінансовою допомогою. А саме – фінансова допомога, отримана на безповоротній основі, та фінансова допомога, отримана як така, що має бути повернена донору, з чітким визначенням органів державної влади, до повноважень яких віднесено здійснення контролю за залученням та використанням міжнародних фінансів.

Визначено, що відсутність чіткого, ефективного законодавчого регулювання сфери міжнародних фінансів, отриманих як міжнародна

фінансова допомога, створило в Україні юридичний прецедент, ототожнивши в суспільстві та законодавстві поняття «міжнародна допомога», «міжнародна фінансова допомога» й «міжнародна технічна допомога».

5. Визначено адміністративно-правовий механізм контролю за міжнародними фінансами в Україні та окреслено його структуру залежно від природи контролюючого органу. Вона складається з: державного контролю за міжнародними фінансами, муніципального контролю, внутрішньогосподарського, аудиторського, громадського, контролю з боку донорів (міжнародних фінансових організацій, іноземних держав тощо). В межах кожного виду контролю за міжнародними фінансами визначені контрольні повноваження органів державної влади і управління в даній сфері.

Досліджено низку нормативно-правових актів, котрі фрагментарно регулюють сферу забезпечення контролю за міжнародними фінансами в Україні, зокрема, Конституція України, Бюджетний кодекс України, Закон України «Про Національний банк України», Закон України «Про Рахункову палату», Положення про Міністерство фінансів України, Положення про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Постанова Кабінету Міністрів України «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги», Порядок ініціювання, підготовки та реалізації проектів економічного і соціального розвитку України тощо.

6. Узагальнено особливості запроваджених та здійснюваних контрольних заходів за міжнародними фінансами в Україні на прикладі нині діючих проектів, котрі фінансуються міжнародними фінансовими організаціями, іноземними країнами та урядами, благодійними організаціями тощо та офіційних статистичних даних. Зазначимо, що в Україні відбувається неефективне використання міжнародних фінансів. Стан реалізації контрольних заходів уповноваженими державними органами є незадовільний. Така ситуація лише створює передумови для збільшення розміру державного боргу України.

7. З'ясовано, що напрацювання світового досвіду є найбільш дієвими та необхідними для ефективного реформування сфери контролю за міжнародними фінансами. Доведено, що: контроль за міжнародними фінансами має відповідати принципам INTOSAI та положенням Лімської декларації; першочерговим на етапі реформування даної системи є розробка теоретичної та методологічної бази, разом із закріпленням ключових термінів, з метою унеможливлення прогалин та колізій в цій сфері; проведення інституційних та структурних перетворень разом потрібно здійснювати із визначенням кола повноважень відповідних державних органів щодо здійснення контролю за міжнародними фінансами; потрібно розробити дієву систему відповідальності посадових осіб та суб'єктів господарювання за нецільове та неефективне використання міжнародних фінансів; створити дієвий аудит ефективності за міжнародними фінансами в Україні.

8. Запропоновано шляхи впровадження зарубіжного досвіду розвинених країн світу щодо побудови механізму контролю за міжнародними фінансами. Виявлена необхідність законодавчого закріплення таких дефініцій як: «макрофінансова допомога», «кредитні проекти соціального та економічного розвитку України», «інвестиційні проекти», «благодійна допомога в сфері залучення фінансової допомоги», «іноземні інвестиції у сфері залучення міжнародних фінансів», «міжнародна технічна допомога».

Аргументовано необхідність прийняття таких нормативно-правових актів: Закону України «Про міжнародну фінансову допомогу», Закону України «Про Національне бюро залучення міжнародної фінансової допомоги України», Закону України «Про Національне бюро фінансової безпеки України», Стратегії залучення, використання та здійснення контролю за міжнародною допомогою в Україні.

Обґрунтована необхідність внесення змін до Кримінального кодексу України шляхом його доповнення статтею 210-1 КК України «Нецільове та неефективне використання коштів, отриманих як міжнародна фінансова допомога», Кодексу України про адміністративні правопорушення – статтею

166-26 КУпАП «Порушення законодавства щодо здійснення контролю за міжнародною фінансовою допомогою», та до статті 7 Закону України «Про Рахункову палату», у частині розширення повноважень щодо проведення аудиту ефективності використання коштів міжнародної фінансової допомоги.

Запропоновано запровадити новий адміністративно-правовий механізм державного управління в сфері залучення, використання та здійснення контролю за міжнародними фінансами шляхом створення відповідних органів та розмежування їх повноважень в даній сфері. Запропоновано включити до складу суб'єктів управління системою залучення та контролю за міжнародною фінансовою допомогою: Національне бюро залучення міжнародної фінансової допомоги (сфера залучення міжнародних фінансів); Державну службу фінансового моніторингу (сфера використання міжнародних фінансів); Національне бюро фінансової безпеки України (сфера здійснення контролю за ефективним і цільовим використанням міжнародних фінансів).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Миргород-Карпова В.В. Періоди становлення та розвитку фінансової системи в Україні. Правові горизонти. 2016. №1. С.106–118.
2. Александрова М.М., Маслова С.О. Гроші. Фінанси. Кредит: Навчально-методичний посібник. 2-е вид., перероб. і доп. К.: ЦУЛ, 2002. С.410.
3. Луговенко Н. Проблеми запровадження та розвитку кредитно-банківської системи в Україні: порівняльний аналіз. Науковий вісник «Демократичне врядування». 2011. Вип.8. С.16–23.
4. Про економічну самостійність Української РСР: Закон Української РСР від 03.08.1990 р. №142-III / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-12>.
5. Кваша О.О. Парадигмальний підхід до становлення фінансової системи України. Наукові праці НДФІ. 2004. №5. С.10-12.
6. Серета А. М. Становлення та розвиток фінансової системи за доби Центральної Ради. Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. 2009. № 2. С. 21–27.
7. Канцір І.А. Еволюція становлення та розвитку фінансової системи України. Науковий вісник НЛТУ України. 2011. Вип.21.14. С.222–226.
8. Ревегук В. Я. Фінансові системи України в 1917–1921 роках: історичний контекст. Історична пам'ять. 2012. Вип. 28. С.100–110.
9. Голубка С. З історії фінансів української державності: від Київської Русі до Гетьманщини. Незалежний аудитор. 2014. №2. С. 110–117.
10. Міжнародні фінанси: підручник для студ. екон. спец. вищ. навч. закл. / ред. О. І. Рогач. К.: Либідь. 2003. – 784 с.
11. Вілкул Т. Л. Полюддя. Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. К. : Наук. думка, 2011. Т. 8. 405 с.
12. Сакали М.Я. Становлення законодавства, яке регламентує відповідальність за податкові правопорушення в Україні. Правова держава. 2010. №12. С.226-232.

13. Чайковський А.С. Історія держави і права України: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2006. 512 с.
14. Кіт В.І. Становлення, функціонування та розвиток бюджетних відносин на різних етапах соціально-економічного розвитку суспільства. Науковий вісник НЛТУ України. 2016. Вип. 26.2. С.85–94.
15. From Kievan Rus' to modern Ukraine: Formation of the Ukrainian nation (with Mykhailo Hrushevski and John Stephen Reshetar). Cambridge, Mass.: Ukrainian Studies Fund, Harvard University, 1984.
16. Договори і постанов прав і свобод військових між Ясновельможним Його Милості паном Пилипом Орликом, новообраним гетьманом Війська Запорізького, і між генеральними особами, полковниками і тим же Військом Запорізьким з повною згодою з обох сторін. URL: <http://gska2.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1710.html>.
17. Ковальчук В. М. Історія економіки та економічної думки: навчальний посібник. К.: Вид-во «Знання», 2008. 647 с.
18. Кульчицький В.С. Джерела права в Галичині за часів австрійського панування. Проблеми правознавства. 1971. Вип. 19. С.46–47.
19. Бойко І.Й. Австрійський цивільний кодекс 1797 р. та його застосування у Східній Галичині: деякі дискусійні питання. Часопис Київського університету права. 2015. №3. С. 8–11.
20. Стойко О.Я., Дема Д.І. Фінанси: навчальний посібник. К.: Алерта, 2013. – 406 с.
21. Нікітан Н.І. Еволюція становлення та розвитку казначейства в Україні. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/22_2011/23.pdf
22. Статут Вищого Управління Україною. Українська Центральна Рада: Документи і матеріали у 2 томах / В.А. Смолій, В.Ф. Верстюк. К.: Наук. думка, 1996. Т. 1 (4 березня – 9 грудня 1917 р.) 589 с.
23. IV Універсал Центральної Ради (22 січня 1918 р.). Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. закл.

освіти / за ред. В.Д. Гончаренка. К.: Видавничий Дім «Ін Юре» 2000. Т. 2. – 728 с.

24. Гай-Нижник П.П. Теоретичні засади фінансової системи Української держави у 191 –1919 рр. Український історичний журнал. 1998. №4. С. 7-11.

25. Копиленко О.Л., Копиленко М.Л. Держава і право України 1917–1920 рр.: навч. посібник. К: Либідь, 1997. 208 с.

26. Наше денежное обращение. Сборник материалов по истории денежного обращения в 1914–1925 гг. – М.: Изд-во НКФ СССР, 1926. – 296 с.

27. Д'яконова І.І. Історичні аспекти розвитку банківської системи України. URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/2544/st_41_2.pdf?sequence=1.

28. Чубай В.М. Еволюція податкової системи України: етапи, особливості та вплив на економічний розвиток держави. Науковий вісник НЛТУ України. 2010. Вип.20.13. С. 274 – 278.

29. Ярошенко Ф. Історія податків та оподаткування в Україні: навчальний посібник. Ірпінь: Академія ДПС України, 2002.– 240 с.

30. Молодченко Т.Г. Формування бюджетної системи України: історичний аспект. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2010-2/doc/2/06.pdf>.

31. Уткіна М.С. Історико-правові аспекти становлення фінансової системи України. Форум права. 2015. №5. С. 199–204.

32. Слободяник Ю.Б. Формування системи державного аудиту в Україні: монографія. Суми: ФОП Наталуха А.С. 2014. 321 с.

33. Сунцова О.О. Місцеві фінанси: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2010. 488 с.

34. Музиченко П. П. Історія держави і права : навчальний посібник. 5-те вид., випр. і доповн. К. : Товариство «Знання», 2006. 437 с.

35. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 № 55-ХІІ / Верховна Рада УРСР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12>.

36. Про бюджетну систему України: Закон України від 05.12.1990 №512-ХІІ / Верховна Рада УРСР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/512-12>.

37. Шемшученко Ю.С. Державотворення і право творення в Україні: досвід, проблеми, перспективи: монографія. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 2001. 656 с.

38. Про банки та банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. №2121-ІІІ / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

39. Про систему оподаткування: Закон України від 25.06.1991 № 1251-ХІІ / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1251-12>.

40. Про проголошення незалежності України: Постанова Верховної Ради УРСР від 24.08.1991 №1427-ХІІ / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12>.

41. Про Основи національної економічної політики України: Постанова Верховної Ради України від 24.03.1992 № 2226-ХІІ / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2226-12>.

42. Миргород-Карпова В.В. Становлення та розвиток фінансової системи України в період незалежності. Правові горизонти. 2018. №10. С.37–45.

43. Про систему валютного регулювання і валютного контролю: Декрет Кабінету Міністрів України від 19.02.1993 р. №15-93 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-93>.

44. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.02.1993 №147 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/147-93-п>.

45. Гаруст Ю.В., Миргород-Карпова В.В., Хурсенко К.І. Історія становлення та розвитку Міністерства фінансів в Україні. Правові горизонти. 2018. №11. С. 26–30.

46. Про Державне казначейство України: Указ Президента України від 27.04.1995 р. №335/95 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/335/95>.

47. Про Положення про Державну казначейську службу України: Указ Президента України від 13.04.2011 р. №460/2011 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/460/2011>.

48. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. №85/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>.

49. Конституція України від 28.06.1996 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

50. Про грошову реформу в Україні: Указ Президента України від 25.08.1996 №762/96 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/762/96>.

51. Сало І.В. Грошова реформа 1996 р. – введення національної валюти України – гривні. Вісник Української академії банківської справи. 2013. №1 (34). С.24–31.

52. Гребеник Н. І. Тенденції розвитку управління грошово-кредитним ринком в Україні за період 1991–1999 рр. Банківська справа. 1999. №6. С. 22–28.

53. Про введення в обіг на території республіки купонів багаторазового використання: Постанова Президії Верховної Ради України від 09.09.1991 №1519-ХІІ / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1519-12>.

54. Семко Т.В. Історія становлення та розвитку української гривні. Вісник КДПУ ім. М. Остроградського. 2009. Вип.6. С. 221–223.

55. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 №2456-VI. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

56. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 р. №2664-III / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.

57. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

58. Молибог Б.І. Соціальні наслідки прийняття Податкового кодексу України (аналітичний аспект). URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Molibog.pdf>.

59. Про Положення про Державну фінансову інспекцію України: Указ Президента України від 23.04.2011 р. № 499/2011 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/499/2011>.

60. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.

61. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. №679-XIV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.

62. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

63. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» : постанова Правління НБУ від 18.06.2015 р. №391. Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

64. Про затвердження Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року: Постанова Правління Національного банку України від 18.06.2015 р. №391. Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0391500-15>.

65. Положення про Державну фіскальну службу України: постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 р. №236 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-п>.

66. Про оптимізацію центральних органів виконавчої влади: Закон України від 10.09.2014 №442. Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-п>.

67. Положення про Державну аудиторську службу України: постанова Кабінету Міністрів України від 03.02.2016 р. №43 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-п>.

68. Про Рахункову палату: Закон України від 02.07.2015 р. №576-VIII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19>.

69. Положення про Державну службу фінансового моніторингу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 р. №537 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-2015-п#n2>.

70. Орлюк О.П. Фінансове право. Академічний курс: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2010. 808 с.

71. Латковська Т.А. Поняття та структура сучасної фінансової системи України. Право та державне управління. 2011. №1. С.64–68.

72. Великий тлумачний словник сучасної української мови / гол. ред.: В.Т. Бусел. К.: Ірпінь: Перун, 2002. 1440 с.

73. Бурбика М.М., Солонар А.В., Уткіна М.С. Підходи до визначення поняття «фінансова система» в Україні та зарубіжних країнах. Право і суспільство. 2016. №4 (частина 2). С. 159–164

74. Билинский Д.А, Место налоговой системы Украины в публичной финансовой системе. Очерки налогово-правовой науки современности: монография. Москва-Харьков: Право, 2013. 92 с.

75. Уемов А. И. Системный подход и общая теория систем. М. : Мысль, 1978. 147 с.

76. Настольный словарь М. Вебстер : Desk Dictionary / M. Webster. М., 2010. 452 с.

77. Пацурківський П.С. Правові засади фінансової діяльності держави: проблеми методології. Чернівці, 1997. 286 с.

78. Нечай А.А. Правові проблеми регламентування публічних видатків у державі: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, Київський національний університет ім. Т. Шевченка, 2005. 241 с.

79. Schmidt R. What constitutes a financial system in general and the German financial system in particular? Working Paper Series. Finance & Accounting. 2003. №111. 70 p.
80. Боди З. Финансы: учеб. пособие. М.; СПб.; К.: Вильямс, 2007. 584 с.
81. Олійник О.О. Економічна сутність фінансової системи з погляду вітчизняної та західної науки. Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. 2013. №4. С.41–46.
82. Габбард, Р. Глен. Гроші, фінансова система та економіка: підручник. К.: КНЕУ, 2004. 889 с.
83. Мишкін, Фредерік С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків. К.: Основи, 1999. 967 с.
84. Allen F. Comparing financial systems: a survey. Philadelphia: University of Pennsylvania Wharton School, 2001. 80 p.
85. Миргород В.В. Порівняльно-правовий аналіз категорії «фінансова система» у розробках вітчизняних та західних науковців. *Legea si Viata*. 2017. №9. С. 70–73
86. Schmidt R. Financial Systems – Importance, Differences and Convergence. Working Paper Series. 2006. №4. 32 p.
87. Ашмарина Е. М. Взаимообусловленность системы финансового права и финансовой системы в Российской Федерации. *Финансовое право*. 2008. № 7. С. 4–11.
88. Финансовое право : учебник / О. Н. Горбунова. М. : Юристъ, 1995. 400 с.
89. Карасева М. В. Финансовое право России: новые проблемы и новые подходы. *Государство и право*. 2003. № 12. С. 5–14.
90. Крохина Ю. А. Финансовое право России : учеб. пособие. Саратов : СЮИ МВД РФ, 1999. 210 с.
91. Финансовое право: учебник / Н. И. Химичева. М. : БЕК, 1997. 475 с.
92. Воронова Л. К. Финансовое право: учебное пособие. Харьков: Право, 2006. 384 с.

93. Запольский С. В. О природе понятия «финансовая система России». *Финансовое право*. 2006. №8. С. 2–8.
94. Музика-Стефанчук О. А. *Фінансове право : навч. посіб. К. : Атіка, 2007. 264с.*
95. *Финансовое право: учебник / Е. Ю. Грачева, Г. П. Толстопятенко. М. : Велби, 2003. 536 с.*
96. Опарін В. М. *Фінанси (загальна теорія): навчальний посібник. К. : КНЕУ, 2002. 240 с.*
97. Комарова Г. В. *Финансовая система Российской Федерации как объект судебной защиты : монография. М. : Проспект, 2013. 168 с.*
98. *Фінанси : навчальний посібник / В. С. Загорський, О. Д. Вовчак, І. Г. Благун, Д. З. Чуй. 2-ге вид., стер. К. : Знання, 2008. 247 с.*
99. Архірейська Н.В., Мещеряков А.А. *Дослідження системних підходів щодо оцінювання категорії «фінансова система». Складні системи і процеси. 2012. №1. С.96–102.*
100. Ганзицька Т.С. «Сучасне розуміння поняття та структури фінансової системи». *Юридичний науковий економічний журнал*. 2016. №5. С. 48-50.
101. Кудряшов В.П. *Фінанси: навчальний посібник. Херсон: Олді-плюс, 2002. 352 с.*
102. Нестеренко А.С. *Визначення «фінансової системи» та її структурний склад. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. «Юриспруденція». 2013. №6–3, Том 1. С.72-75.*
103. Гаруст Ю.В., Литвиненко Я.В. *Теоретико-правові аспекти визначення поняття фінансова система. Правові горизонти. 2016. №1. С. 63-67.*
104. *Фінансове право: підручник / М.П. Кучерявенко, Д.О. Білінський, О.О. Дмитрик та ін.; за ред. М.П. Кучерявенка. Х.: Право, 2013. 400 с.*
105. Дуравкін П.М. *Ознаки фінансової системи держави. Форум права. 2016. №4. С.119-126.*

106. Лукашев О. А. Вплив категорії «фінансова система» на побудову системи фінансового права: теоретичні питання. Фінансове право. 2007. №1. С. 24.

107. Гаруст Ю.В., Кобзєва Т.А. Організаційно-правова структура фінансової системи України за сферами виникнення фінансових відносин. Форум права. 2015. №5. С.27–38.

108. Карлін М.І. Фінансова система України: навчальний посібник. К.: Знання, 2007. 324 с.

109. Воронова Л.К. Фінансове право України: підручник. К.: Прецедент; Моя книга, 2007. С.21–23.

110. Юрій С.І., Крисоватий А.І. Державні фінанси як основа соціально-економічного оновлення суспільства. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/10651/1/Державні%20фінанси%20як%20основа%20соціально-економічного%20оновлення%20сусп.pdf>.

111. Шушкова Ю.В. Державні фінанси та їх місце у фінансовій системі України. Науковий вісник НЛТУ України. 2012. Вип. 22.14. С.344–351.

112. Годме П.М. Финансовое право. М. : Изд-во «Прогресс», 1978. 429 с.

113. Нечай А. А. Проблеми правового регулювання публічних фінансів та публічних видатків: монографія. Чернівці : Рута, 2004. 264 с.

114. Воронова Л.К. Про правове регулювання фінансових відносин у галузі місцевих фінансів. Правове регулювання місцевих доходів і видатків. Харків, 1998. 68 с.

115. Воронова Л.К. Фінансове право України: підручник. К.: Прецедент, Моя книга, 2008. 448 с.

116. Руденко Л.Д., Миргород-Карпова В.В. Щодо структури фінансів суб'єктів господарювання у фінансовій системі України. Правові горизонти. 2018. №9. С.65-72.

117. Господарський кодекс України від 16.01.2003. №436-IV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

118. Рудницька О.В. Економічна природа та роль фінансів домогосподарств у фінансовій системі України. Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції. 2011. №4. С.6–9.
119. Школьник І.О. Фінансовий ринок України в контексті розвитку світової фінансової системи: монографія. Суми: УАБС НБУ, 2007. 98 с.
120. Стукан І.Ю. Фінансова глобалізація: сутність, етапи та наслідки. Європейські перспективи. 2015. №1. С. 18–24.
121. Онищенко С. Фінансова глобалізація як складний інтегрований об'єктивний процес. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2016. №4 (8). С. 126–133.
122. Пономаренко О.І. Еволюція поглядів наукової спільноти на поняття «глобалізація». Зб. наук. праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. 2016. Вип. 44. С. 103–107.
123. Кукарцев О. Дослідження та теоретизування глобалізації: до історії питання. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку: міжвідомч. наук.-техн. зб. Львів: НУ «Львівська політехніка». 2014. Вип. 26. С. 27–31.
124. Банківська система України: становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів: монографія / за ред. О.В. Дзюблюка. Тернопіль: Астон, 2012. 358 с.
125. Лук'янов В. Сучасна фінансова економіка: глобалізаційна складова та цивілізаційні пріоритети. Банківська справа. 2013. №1. С. 64–75.
126. Шлапак А.В. Глобалізаційна диверсифікація фінансових ринків країн Південно-Східної Азії: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.02. Київ, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана. 2016. 209 с.
127. Коваленко О.І. Розвиток фінансової системи України в умовах глобалізаційних процесів: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Львів, Львівський національний університет ім. Івана Франка. 2014. 254 с.

128. Турпенко О.А. Генезис світової фінансової системи. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2012. Вип. 110. С. 50–56.
129. Мамотенко Д.Ю. Глобалізація міжнародних фінансових ринків. Гуманітарний вісник ЗДІА. 2009. №39. С. 229–237.
130. Вірченко В. В. Трансформація фінансової систем в умовах глобалізації. Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. 2010. №1. С. 49–55.
131. Румянцев А.П., Голюк В.Я., Тонких О.Г. Міжнародні фінансові відносини: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 348 с.
132. Мовсесян А.Г., Огнивцев С.Б. Международные валютно-кредитные отношения: учебник. Москва: Инфра-М, 2005. 312 с.
133. Моисеев С., Михайленко К. Terra incognita: глобализация финансовых рынков. Вопросы экономика. 2005. № 6. С.24-27.
134. Стукало Н. В. Особливості сучасного трактування термінів «фінанси» та «фінансова система». Науковий вісник Волинського державного університету ім. Л. Українки. Економічні науки. 2006. №1. С. 132–138.
135. Луцишин З.О. Міжнародні валютно-фінансові відносини: практична філософія і реалії української економіки. Тернопіль: Збруч, 1997. 449 с.
136. Колосова В.І. Фінансові ресурси міжнародних інституцій у системі бюджетного планування України: дис. ... докт. екон. наук: 08.00.08. Київ, Київський національний торгово-економічний університет. 2017. 517 с.
137. Херріс Дж. Менвіл. Міжнародні фінанси: пер. з англ. М.: Філін, 1966. 12 с.
138. Hori M. Investment Recovery from Financial Crisis: A View from CrossCountry Experiences. IMF Staff Country Report No. 07/131 / M. Hori. Washington : IMF, 2007. 49 p.
139. Hostland D. Assessing Debt Sustainability in Emerging Market Economies Using Stochastic Simulation Methods. Policy Research Working Paper No. 3821 / D. Hostland, P. Karam. Washington : World Bank, 2006. 34 p.

140. Dooley M. The Role of the Current Account in Exchange-Rate Determination: A Comment on Rodriguez. *Journal of Political Economy*, University of Chicago Press. 1982. Vol. 90. Issue 6. P. 91–94.

141. Eichengreen B. Original Sin: The Pain, the Mystery and the Road to Redemption. Conference «Currency and Maturity Matchmaking: Redeeming Debt from Original Sin.», (New York, 21 November 2002). New York : Inter-American Development Bank, 2002. 78 p.

142. Martner R. Public Debt Indicators in Latin American Countries: Snowball Effect, Currency Mismatch and the Original Sin. Perugia, 2004. 34 p.

143. Мозговий О., Малащук Д. Сучасна парадигма функціонування світового фінансового ринку. *Міжнародна економічна політика*. 2016. №1 (24). С. 29–51.

144. Линник О.О. Зовнішні запозичення державного сектору і стратегія макроекономічного розвитку: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.02. Львів, Львівський національний університет ім. Івана Франка, 2016. 237 с.

145. Дмитренко Д.М. Реструктуризація фінансової системи України під впливом глобалізації: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Суми, Українська академія банківської справи Національного банку України, 2010. 235 с.

146. Козак Ю.І., Логвінова Н.С., Ковалевський В.В, *Міжнародні фінанси: навчальний посібник*, вид. 3-тє. К.: 2007. 640с.

147. Кравчук Н.Я., Пруський О.С., Колісник О.Я. *Міжнародні фінанси: навчально-методичний посібник*, у 2-х частинах. Ч.1 Тернопіль: Вектор, 2011. 320 с.

148. Боринець С. Я. *Міжнародні валютно-фінансові відносини*. 5 вид. перероб. і доп. К.: Знання, 2008. – 500 с.

149. Колосова В.П. *Міжнародні фінанси як інструмент економічного зростання*. Наукові праці НДФІ. 2006. Вип. 2. С. 85–90.

150. Ровинский Е.А. *Международные финансовые отношения и их правовое регулирование*. Сов. гос. и право. 1965. №2. С.59–61.

151. Зоріна О.І., Іванський А.Й. До питання про визначення поняття «міжнародне фінансове право». Актуальні проблеми держави і права. 2007. № 36. С. 347-351. URL: <http://www.apdp.in.ua/v36/68.pdf>.
152. Вайцеховська О.Р. Історія зародження міжнародних фінансових відносин у стародавній період. Митна справа. 2014. №6(2.1). С.102–107.
153. Добродомова С.В. Міжнародні фінансові відносини: лекції по світовій економіці. Київ, 2010. 241с.
154. Назаренко А.Т. О нормах правового регулювання міжнародних фінансових отношений. Труды ВЮЗИ. 1971. Т. XIX. С.156–182.
155. Петришин О. Проворозуміння у вітчизняній теорії права: загальносоціальний контекст. Філософія права і загальна теорія права. 2012. №1. С. 37–49
156. Савчук О.О. Процедурні правовідносини у лісовому законодавстві України: дис. ... канд. юрид. наук:12.00.06. Харків, Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого, 2015. 251с.
157. Харитонova О. І. Адміністративно-правові відносини: концептуальні засади та правова природа: автореф. дис. ... доктора юрид. наук. Одеса, Одеська національна юридична академія, 2004. 38 с.
158. Сухонос В.В. Теорія держави та права: навчальний посібник. Суми, 2005. 769 с.
159. Нестеренко А. Міжнародні фінанси та фінансова система держави: співвідношення та взаємозв'язок. Юридична наука. 2013. №3. С.175–180.
160. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2001. 656 с.
161. Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юридичних внз / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін. Харків: Право, 2009. 584 с.
162. Максимо В. Энг, Френсис А. Лис, Лоуренс Дж. Мауер. Мировые финансы. М.: ООО Издательско-консалтинговая компания «ДеКа», 1998. 768 с.

163. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. №959-ХІІІ / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.

164. Миргород-Карпова В.В. Міжнародні фінансові відносини як основа міжнародних фінансів: правовий аналіз. Право та державне управління. 2018. №1. С. 29–33

165. Фінансове право: навчальний посібник для вузів / за ред. О.П. Орлюк. К : Юрінком Інтер, 2003. 528 с.

166. Міжнародні фінанси: навчальний посібник / за ред. М.І. Макаренко та І.І. Д'яконова. К.: «Центр учбової літератури», 2013. 548 с.

168. Статті Угоди Міжнародного валютного фонду від 22.07.1944 р. / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_921.

169. Статті Угоди 1945 р. (Про Міжнародний Банк Реконструкції та Розвитку) від 01.01.1945 р. / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996_028.

170. Договір між Урядом України та Європейським Банком Реконструкції та Розвитку про співробітництво та діяльність Постійного Представника ЄБРР в Україні від 12.06.2007 р. / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/985_012.

171. Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги: Постанова КМУ від 15.02.2002 р. №153 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-п>.

172. Шипанюк О. Сучасні шляхи врегулювання зовнішньої заборгованості країн, що розвиваються, та країн із перехідною економікою. Вісник Національного банку України. 2001. №4. С. 43–45.

173. Міжнародні економічні відносини: історія міжнародних економічних відносин: підручник для екон. вузів і фак. / за ред. А. С. Філіпенко, В. С. Будкін, О. В. Бутенко та ін. К.: Либідь, 2012. 190 с.

174. Кожухова Т.В. Офіційна допомога з метою розвитку: сучасний стан та тенденції. Економічний аналіз. 2015. Том 22. №1. С. 19–26.

175. Ahmed M. The Next Frontier Low-income countries gain ground in a globalized world, but they still face major challenges. Finance & Development. 2008. №45/3. P. 9-14.

176. Deutscher E., Fyson S. Improving the Effectiveness of Aid. Finance & Development. September, 2008. №45/3. P. 15-19.

177. Мавланов, И. Р. Дипломатия содействия международному развитию. Вестник МГИМО университета. 2011. № 6. С. 107–118.

178. Дегтерев, Д. А. Основные подходы к оказанию содействия международному развитию. Вестник МГИМО университета. 2011. №4. С. 99–103.

179. Проект Закону про міжнародну технічну допомогу: законопроект від 04.12.2013 №3725 / Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=3725&skl=8.

180. Міекономрозвитку України оприлюднило звіт щодо МТД для України у 2017 році / Прес-служба Мінекономрозвитку України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/minekonomrozvitku-oprilyudnilo-zvit-shodo-mizhnarodnoyi-tehnichnoyi-dopomogi-dlya-ukrayini-u-2017-roci>.

181. Паризька декларація щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги від 02.03.2005 р. / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/998_271.

182. Римська декларація з гармонізації / Представництво Європейського Союзу в Україні. URL: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine_uk/23671/Римська%20декларация.

183. Макота Г. Принципи міжнародного технічного співробітництва ЄС та України в межах нового бюджетного періоду ЄС на 2014-2020 рр. Державне управління та місцеве самоврядування. 2015. Вип. 1(24). С.13–19.

184. Концепція планування, залучення, ефективного використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги і співробітництва з

міжнародними фінансовими організаціями: розпорядження КМУ від 20.10.2011 р. №1075-р. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1075-2011-p>

185. Миргород-Карпова В.В. Адміністративно-правовий механізм укладення та виконання міжнародних договорів щодо залучення міжнародної технічної допомоги в Україні. Наукові записки. Серія: Право. 2018. №4. С. 130–136.

186. Список проектів і програм / Офіційний портал координації міжнародної допомоги України. URL: http://openaid.gov.ua/uk/projects?q%5Bproject_regions_id_eq%5D=17

187. Борисов Д.О. Правові засади здійснення міжнародної технічної допомоги у законодавстві Великої Британії. Адвокат. 2009. №10. С. 28–33.

188. Лисенко О. Роль міжнародної технічної допомоги європейських фондів у фінансуванні регіональних проектів розвитку в Україні. Світ фінансів. 2009. №3. С.175–183.

189. Єсипенко Ю.В., Єрмакова Л.К., Мурзіна Т.А., Петренко О.В., Яценко О.М. Механізм імплементації міжнародної технічної допомоги в аспекті керування проектним циклом. Ядерна та радіаційна безпека. 203. №1 (57). С.59–64

190. Рудніцький І.А., Мильченко О.М., Островський О.В., Троцький І.В. Стан і проблеми залучення міжнародної технічної допомоги в інтересах розвитку системи підготовки національних контингентів та національного персоналу. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України ім. І. Черняхівського. 2014. №3. С.19–25.

191. Куліш П. Удосконалення механізму правового регулювання надання міжнародної технічної допомоги в Україні в умовах децентралізації влади. Державне управління та місцеве самоврядування. 2016. №1(28). С. 81–87.

192. Кожухова Т.В. Формування та трансформація глобальної системи фінансування сталого розвитку: монографія. Кривий Ріг: Видавець ФОП Чернявський Д.О., 2017. 336 с.

193. Про Національного координатора з питань технічної допомоги Європейського Союзу: указ Президента України від 01.11.2003 р. №1238/2003 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1238/2003>

194. Плоский К.В. Міжнародна технічна допомога як міждисциплінарна науково-практична проблема. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej18/PDF/17.pdf>.

195. Стратегія залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги і співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями на 2013-2016 роки: розпорядження КМУ від 11.09.2013 р. №697-р. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/697-2013-p>

196. Трегуб О. Усе буде «МТД» або прокляті «технічною допомогою» і сміх, і сльози. URL: https://blogs.pravda.com.ua/authors/tregub/57178e188baca/view_print/

197. Галазюк Н.М., Зелінська О.М., Кравчук О.Я. Сутність та структура міжнародної інвестиційної діяльності на сучасному етапі. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. Випуск 12. С. 68–75.

198. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 р. №93/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр>.

199. Палка І.М. Фінансування міжнародними інституціями інвестиційних проектів в Україні. Науково-виробничий журнал. Інноваційна економіка. 2015. №4. С.45–49.

200. Дані Міністерства статистики України щодо отримання Україною прямих іноземних інвестицій. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/zd/ivu/ivu_u/ivu0315.html.

201. Вербицька Л.Г. Проблеми та перспективи залучення інвестицій в економіку України. Інноваційна економіка. 2016. №1-2 (61). С. 48–52.

202. Бабінська О.В., Луцик У.М. Особливості залучення іноземних інвестицій в Україну. URL: http://www.rusnauka.com/14_NPRT_2010/Economics/66596.doc.htm

203. Семененко Д. Ю. Проблеми та перспективи залучення іноземних інвестицій до економіки України. Виклик перехідної економіки: досвід України та Польщі: матеріали Міжнародного економічного форуму студентів та професіоналів. Київ, 2007. 216 с.

204. Барабаш М. Три кроки для залучення інвестицій в український бізнес / Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2017/10/26/630492/>.

205. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій: Закон України від 31.05.2016 №1390-VIII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1390-19>.

206. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій: Пояснювальна записка до Проекту Закону від 30.04.2015 р. №2763 / Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54995.

207. Про затвердження форм державного статистичного спостереження зі статистики інвестицій зовнішньоекономічної діяльності: Наказ Державної служби статистики України від 13.10.2014 р. №297 / Державна служба статистики. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/norm_doc/2014/297/297_2014.htm.

208. Про благодійну діяльність та благодійну організацію: Закон України від 06.11.2016 р. №1664-VIII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>.

209. Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України та Урядом США щодо основних напрямів та цілей програми допомоги з боку Агентства США з міжнародного розвитку від 03.08.2012 р. / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_160/stru?lang=uk.

210. Міжнародна допомога Україні / Офіційні дані Агентства США з міжнародного розвитку. URL: https://explorer.usaid.gov/cd/UKR?fiscal_year=2018&implementing_agency_id=1&measure=Disbursements.

211. Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій: Закон України від 03.06.1992 р. №2402-ХІІ / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-12>.

212. Поченчук Г.М. Перспективи співпраці України з міжнародними фінансовими інституціями. Наукові праці НДФІ. 2016. №3 (76). С. 24–38.

213. Черничко С.Ф. Державний борг України: тенденції та ризики. Економічний аналіз. 2013. Том 14 №1. С.355–360

214. Офіційні дані Міністерства фінансів України щодо державного та гарантованого державою боргу України в 2018 р. / Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/2018>.

215. Програми управління державним боргом на 2018 рік: Наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2018 р. №69 / Міністерство фінансів України. URL: <https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/Програма%20удб%20на%202018%20%2031.01.2018.pdf>.

216. Миргород-Карпова В.В. Особливості співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями та перспективи прийняття Закону України «Про міжнародні фінанси». Юридичний науковий електронний журнал. 2018. №2. С.137–140

217. Звіт про результати аналізу залучення та використання позик міжнародних фінансових організацій: рішення Рахункової палати від 27.09.2017 р. №19-7 / Рахункова палата. URL: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16753343/Zvit_19-7_2017.pdf?subportal=main.

218. Положення про Міністерство фінансів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. №375 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-п>.

219. Порядок підготовки, реалізації, проведення моніторингу та завершення реалізації проектів економічного та соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.01.2016 р. №70 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/70-2016-п>.

220. Порядок ініціювання, підготовки та реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2016 р. №1027 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1027-2008-п>.

221. Деякі питання запобігання корупції в міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.10.2016 р. №803-р / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/803-2016-р>.

222. Базилюк Я. Б. Пріоритетні напрями підвищення результативності співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями. Фінанси України. 2014. № 1. С. 54–66.

223. М'яковський А. І. Перспективи вдосконалення фінансового регулювання в Україні: глобальні виклики. Фінанси України. 2014. № 5. С. 7–19.

224. Дмитренко Г.В. Організація і здійснення державного контролю в Україні (фінансово–економічні аспекти): дис. ... докт. наук з держ. управління: 25.00.02. Київ, Національна академія державного управління при Президентові України, 2010. 263 с.

225. Керівні принципи аудиту державних фінансів / Збірник базових документів INTOSAI. Проект ПРООН із врядування «Доброчесність на практиці». Київ, 2001. 23 с.

226. Юридична енциклопедія: в 6 т. / за ред. Ю.С. Шемшученка. Київ: «Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана», 1999. Т. 2. 784 с.
227. Бутинець Ф.Ф., Бардаш С.В., Малюга Н.М., Петренко Н.І. Контроль і ревізія. Підручник. Житомир: ЖІТІ, 2000. 512 с.
228. Черненко Т.І. Сутність та форми контролю в кредитних споживчих кооперативах. Бухгалтерський облік. 2008. №18. С.34–38.
229. Битяк Ю. П., Зуй В. В. Адміністративне право України. Харків: Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. 1996. 160 с.
230. Піхоцький В.Ф. Система державного фінансового контролю в Україні: концептуальні засади теорії та практики: дис. ... докт. екон. наук: 08.06.02. Львів, Національна академія наук України ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України», 2015. 436 с.
231. Полінець О. П. Контроль в державному управлінні України: теоретико-організаційні питання: дис. ... канд. юрид. наук: 25.00.01. Київ, Національна академія державного управління при Президентові України, 2003. 248 с.
232. Савченко Л.А. Правові основи фінансового контролю: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 504 с.
233. Миргород-Карпова В.В. Теоретичні засади та проблематика визначення сутності державного фінансового контролю в Україні. Правові горизонти. 2017. №5. С. 95–104.
234. Стефанюк І.Б. Методологічні засади функціонування системи державного внутрішнього фінансового контролю в Україні. Фінанси України. 2011. №6. С. 84–102.
235. Гребень С.Є. Види, форми та методи державного фінансового контролю: сутність та принципові відмінності. Інвестиції: практика та досвід. 2017. №22. С. 103–108.
236. Жадан О.І. Механізм фінансового контролю ефективності використання державних коштів: автореф. дис. ... канд. наук з державного

управління: 25.00.02. Донецьк, Донецький державний університет управління Міністерства освіти і науки, 2008. 25 с.

237. Письменна Т.В. Теоретичні основи функціонування механізму державного фінансового контролю. Вісник соціально-економічних досліджень. 2014. №2 (15). С. 244–250.

238. Миргород-Карпова В.В. Механізм державного фінансового контролю в Україні (Structure of the public financial control mechanism in Ukraine). Правові горизонти. 2018. №8. С. 74–79.

239. Євтушевська О.А. Модернізація системи контролю в умовах сучасної України. Водний транспорт. 2014. Вип. 3. С. 67–70.

240. Савченко Л.А. Правові проблеми фінансового контролю в Україні: монографія. Ірпінь: Академія державної податкової служби України, 2001. 407 с.

241. Головань М.М. Державний фінансовий контроль і його реформування. Фінанси України. 2003. №9. С.14–17.

242. Дрозд І.К. , Шевчук В.О. Державний фінансовий контроль: навчальний посібник. К.: Імекс-ЛТД, 2007. 304 с.

243. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993 р. № 2939-ХІІ / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>.

244. Положення про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України: указ Президента України від 31.05.2011 р. № 634/2011 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/634/2011>.

245. Положення про Державну казначейську службу України затвердженого постановою КМУ від 15.04.2015 р. №215 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-п>

246. Положення про Державну службу фінансового моніторингу України: постанова Кабінету міністрів України від 29.07.2015 р. № 537 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-2015-п#n2>.

247. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. №280/97-ВР / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.

248. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. № 586-XIV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14>.

249. Проект «Покращення збереження джерел іонізуючого випромінювання, які використовуються в Україні» / Офіційний портал міжнародної допомоги України. URL: <http://openaid.gov.ua/uk/projects/14>.

250. Проект «Підтримка при поводженні з радіоактивними відходами на промисловому комплексі «Вектор»» / Офіційний портал міжнародної допомоги України. URL: <http://openaid.gov.ua/uk/projects/4461>.

251. Проект «Український медійний проект (У-Медіа)» / Офіційний портал міжнародної допомоги України. URL: <http://openaid.gov.ua/uk/projects/261>.

252. Проект «Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні (ПУЛЬС)» / Офіційний портал міжнародної допомоги України. URL: <http://openaid.gov.ua/uk/projects/7061>.

253. Зубчик С.М. Внутрішньогосподарський контроль на підприємствах: організація та методика: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09. Львів, Луцький національний технічний університет, 2015. 318 с.

254. Пелехатий А.О., Лук'янська О.В. Громадський контроль виконання місцевих бюджетів: сучасні умови та перспективи реалізації. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2015. Вип. 3 (113). С. 55–58.

255. Селіванов В. М. Право і влада суверенної України: методологічні аспекти: монографія. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2002. 724 с

256. Список проектів міжнародної технічної допомоги, котрі реалізуються на території Сумської області станом на 01.10.2018 р. / Офіційний портал координації міжнародної допомоги України. URL: [http://openaid.gov.ua/uk/projects?q\[project_regions_id_eq\]=17](http://openaid.gov.ua/uk/projects?q[project_regions_id_eq]=17).

257. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. №393/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр>.

258. Про доступ до публічної інформації: Законом України від 13.01.2011 р. №2939-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.

259. Про аудиторську діяльність: Закон України від 22.04.1993 р. №3125-XII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>.

260. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 р. №2258-VIII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>.

261. Чорна А.М. Місце та значення аудиту в системі фінансового контролю в Україні. Форум права. 2013. №1. С.1154–1159.

262. Про основні засади діяльності органів державного фінансового контролю: проект закону від 17.09.2018 р. № 9086 / Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64601.

263. Голуб А. Ще одна галузь економіки / Тиждень.ua. URL: <https://tyzhden.ua/Economics/188859>.

264. Evaluating humanitarian action using the OECD-DAC criteria. An ALNAP guide for humanitarian agencies. URL: <http://www.hapinternational.org/pool/files/alnapaha-2006.pdf>.

265. DAC Criteria. URL: http://betterevaluation.org/evaluation-options/dac_criteria.

266. Thomaz Chianca The OECD/DAC Criteria for International Development Evaluations: An Assessment and Ideas for Improvement. URL: http://www.ipdet.org/files/Publication-The_OECDDAC_Criteria_for_International.pdf

267. Іванов С.М., Савостьяненко М.В. Підвищення ефективності реалізації в Україні проектів міжнародних фінансових організацій. Економіка і організація управління. 2016. №4 (24). С. 179–191.

268. Кредитна угода між Україною як Позичальником, Національним Банком України як Фінансовим агентом Позичальника та Європейським Союзом як Кредитором від 22.05.2015 р. / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_016.

269. Рудницький В. С. Методологія і організація аудиту : монографія. Тернопіль : Економічна думка, 1998. 196 с.

270. Базась М. Ф. Методичні прийоми державного фінансового контролю. Зовнішня торгівля: Правова економіка. 2007. – №4(33). С. 7–11.

271. Погорелов Ю.С. Організація внутрішньогосподарського контролю на промислових підприємствах. Економіка і регіон. 2015. – №4 (53). С. 135–139.

272. Білуха М.Т. Методологія наукових досліджень: підручник. Київ: АБУ, 2002. 480с.

273. Колотило А.М., Чуб І.М. Основи наукових досліджень: конспект лекцій. Харків: ХНАМГ, 2011. 89 с.

274. Бугай Н.О. Внутрішньогосподарський контроль як сегмент системи управління підприємством: сучасний стан та пріоритети розвитку. Ефективна економіка. 2016. №10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5190>.

275. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2006. 87 с.

276. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: навчальний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2004. 240 с.

277. Сілакова Г.В. Методи фінансового планування. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/10326/1/20.pdf>.

278. Гребень С.Є. Види, форми та методи державного фінансового контролю: сутність та принципові відмінності. Інвестиції: практика та досвід. 2017. №22. С. 103–110.

279. Стефанюк І.Б. Метод і форма державного фінансового контролю: сутність і методологічні відмінності. Фінансовий контроль. 2010. №3 (56). С. 24-28.

280. Шевчук О.А. Державний фінансовий контроль: наукова парадигма. Вісник КНТЕУ. 2011. №1. С. 41–50.

281. Жук Л. А. Господарське право: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2003. 400 с.

282. Дрозд І. К. Державний фінансовий контроль: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Імекс-ЛТД», 2007. 304 с.

283. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму: Закон України від 01.10.2014 р. №1702-VII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>.

284. «План Маршалла» для України: екс-прем'єр Литви назвав, на яких трьох напрямках треба концентруватися. URL: <https://www.5.ua/polityka/plan-marshalla-dlia-ukrainy-ekspremier-lytvy-nazvav-na-iakykh-trokh-napriamakh-treba-kontsentruvatysia-154934.html>

285. Власенко В. Міжнародна фінансова допомога Україні: чому гроші не працюють? URL: <http://www.dw.com/uk/міжнародна-фінансова-допомога-україні-чому-гроші-не-працюють/a-43372416>.

286. Декларації тисячоліття ООН від 08.09.2000 р. / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_621.

287. Савченко О. Як Захід може реально допомогти Україні. URL: <http://hvylya.net/analytics/economics/yak-zahid-mozhe-realno-dopomogti-ukrayini.html>.

288. Плоский К.В. Технічна допомога у системі міжнародного сприяння розвитку: сутність, сучасний стан, проблеми імплементації в Україні. Наукові праці Чорноморського державного університету ім. Петра Могили. Сер. Державне управління. 2012. Т.202, Вип.190. С.134–139.

289. Гроші без господаря: чому Україна не може використати європейські гроші? URL: <https://investor-ua.com/investment/groshi-bez-gospodarja-chomu-ukraina-ne-mozhe-vikoristati-ievropejski-groshi.html>.

290. Звіт моніторингу міжнародної технічної допомоги для України за II півріччя 2017 р. / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: <https://issuu.com/mineconomdev/docs/56c437e7fab084/28>.

291. Проект «Розробка концепції веб-сайту для реалізації аналізу, звітування та координації МТД, що надається уряду України» / Офіційний портал координації міжнародної допомоги України. URL: <http://openaid.gov.ua/uk/projects/7458>.

292. Проект «Набуття професійних та підприємницьких навичок за допомогою виховання підприємницького духу та консультацій підприємців початківців» / Офіційний портал координації міжнародної допомоги України. URL: <http://openaid.gov.ua/uk/projects/836>.

293. Звіт про результати аналізу ефективності використання органами державного управління міжнародної технічної допомоги: рішення Рахункової палати від 05.12.2017 р. №26-8 / Рахункова палата. URL: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16754583/zvit_26-8_2017.pdf?subportal=main.

294. Проект «Альянс Програми сприяння зовнішньому тестуванню в Україні, II етап» / Офіційний портал координації міжнародної допомоги України. URL: <http://openaid.gov.ua/uk/projects/491>.

295. Звіт аудиту ефективності використання коштів державного бюджету Національним агентством з питань запобігання корупції: рішення Рахункової палати від 27.09.2017 р. №19-3 / Рахункова палата. URL: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16753383/Zvit_19-3_2017.pdf?subportal=main.

296. 26. Аналіз стану реалізації проектів міжнародної технічної допомоги у I півріччі 2017 року <http://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=8473149f-0632-4b1b-883a1ae18f002f00&title=VUkrainiRealizuiutsiaDonorskiProektiNa-5-3-Mlrd/>

297. Інформація щодо проектів соціально-економічного розвитку України, які підтримуються міжнародними фінансовими організаціями, що знаходяться на стадії підготовки та реалізації / Міністерство фінансів України. URL: <https://www.minfin.gov.ua/news/view/informatsiia-shchodo-proektiv-sotsialnoekonomichnoho-rozvytku-ukrainy-iaki-pidtrymuiutsia-mizhnarodnymy-finansovymy-orhanizatsiiamy-shcho-znakhodiatsia-na-stadii-pidhotovky-ta-realizatsii?category=mizhnarodne-spivrobitnictvo>.

298. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 №889-VIII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.

299. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. №435-IV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

301. Матеріальна відповідальність публічних службовців за бездіяльність у сфері міжнародної фінансової допомоги. Публічна служба і адміністративне судочинство: здобуття і виклики: матеріали I міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 5–6 липня 2018).

302. Проект «Модернізація системи соціальної підтримки населення України» / Офіційний портал координації міжнародної допомоги України. URL: <http://openaid.gov.ua/uk/projects/7337>.

303. Про забезпечення державного контролю під час надання соціальної політики: Проект Закону від 06.03.2017 р. № 6159 / Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61292.

304. Проект «Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей» / Офіційний портал координації міжнародної допомоги України. URL: <http://openaid.gov.ua/uk/projects/850>.

305. Про результати аудиту проекту «Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей», що підтримується коштами Міжнародного банку Реконструкції та розвитку»: Рішення Рахункової палати від 05.12.2016 р. №26-3 / Рахункова палата. URL: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16750595/Zvit_26-3.pdf?subportal=main.

306. Проект «Підвищення енергоефективності в секторі централізованого теплопостачання України» / Офіційний портал координації міжнародної допомоги України. URL: <http://openaid.gov.ua/uk/projects/7341>.

307. Про результати аналізу запровадження та реалізації проектів, що виконуються Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України за рахунок позик МФО: рішення Рахункової палати від 23.02.2016 р. №3-4 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr3-4150-16>.

308. Обушна Н.І. Модернізація системи державного фінансового контролю в Україні в контексті утвердження парадигми публічного аудиту. Вісник НАДУ при Президентіві України. 2016. № 6. С.64-71.

309. Дмитренко Г.В. Проблеми удосконалення державного фінансового контролю в контексті зарубіжного досвіду. Фінансові ринки та цінні папери. 2010. №1. С.20–28.

310. Малишев В. Характерні аспекти організації державного фінансового контролю за рубежем. Фінансовий контроль. 2003. С.126–136.

311. Ніконова О. Міжнародні стандарти INTOSAI: основні положення, аудиторські підходи, термінологія. Бухгалтерський облік і аудит. 2011. №2. С.29–35.

312. Литвин О.І. Зарубіжний досвід здійснення державного фінансового контролю. Науковий вісник ЛНУВМБТ ім. С.З. Гжицького. 2013. Том 15 №3 (57) Частина 4. С. 251–258.

313. Губанова Т.О. Здійснення державного фінансового контролю в зарубіжних країнах. Науковий вісник Чернівецького університету. 2012. Вип. 636. С.99–104.

314. Собкова Н. Світовий досвід організації державного фінансового контролю в бюджетному процесі. Економічний аналіз. 2012. №10. С.343–346.

315. Бариніна М. Органічний закон: інновації у внутрішньому контролі Франції. Фінансовий контроль. 2007. №5. С. 24-26.

316. Лазарева Н. Міжнародна практика фінансового контролю. Національний юридичний журнал: теорія і практика. 2015. №12. С.84–88.
317. Невідомий В. Гроші лік люблять, або як контролюють бюджет на Рейні і Дніпрі. Голос України. 2003. №159 (3159). С.48.
318. Державний та гарантований державою борг України в 2018 р. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/>.
319. Софієнко А. Міжнародний досвід управління зовнішнім державним боргом: уроки для України. Вісник АПСВТ. 2017. №4. С. 36-46.
320. International Debt Statistics / World Bank. URL: <https://data.worldbank.org/data-catalog/international-debtstatistics>.
321. Положення про Департамент боргової політики: наказ Міністерства фінансів України від 10.04.2017 р. №425 / Міністерство фінансів України. URL: <https://regulation.gov.ua/documents/id243116>.
322. Про результати аналізу звітності щодо державного та гарантованого державного боргу: звіт Рахункової палати від 08.08.2017 р. № 16-3 / Рахункова палата. URL: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16753206/Zvit_16-3_2017.pdf?subportal=main
323. Середньострокова стратегія управління державним боргом на 2018-2020 рр.: постанова Кабінету Міністрів України 22.08.2018 р. № 883 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/883-2018-п?lang=uk>.
324. Дорош Н. І. Методологічні та організаційні аспекти аудиту: автореф. дис. ... докт. екон. наук: 08.06.04. Київ, 2004. 38 с.
325. Пожар Т. О. Розвиток фінансово-бюджетного механізму державного фінансового контролю: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Суми, 2012. 254 с.
326. Мамишев А.В. Шляхи європеїзації державного аудиту. Фінанси України. 2004. №8. С. 144–150.
327. Дейнеко Є.В. Внутрішній контроль в умовах реформування системи державного фінансового контролю в Україні: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Харків, 2014. 231с.

328. Разумцев В.В. Фінансовий контроль цільового використання бюджетних коштів підприємствами вугільної галузі: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Луганськ, 2009. 247 с.

329. Гупаловська М.Б. Бюджетний контроль в умовах ринкової економіки України: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Тернопіль, 2012. 235с.

330. Мешалкина Р.Е. Аудит эффективности – объективная необходимость. Финансы. 2005. №2. С.65.

331. Руководство по проведению аудита эффективности расходования государственных средств. Управление Главного аудитора Канады. 1999. №1. С. 5.

332. Савченко І. Окремі аспекти забезпечення ефективного контролю за використанням державних коштів: з досвіду США. Формування демократичного та ефективного державного управління в Україні. К., 2002. С. 223–230.

333. Manual Perfomance Audit. Netherlands Court of Audit. 1996. November 1. P.3–4.

334. Симоненко В. К., Барановський І. О., Петренко П. С. Основи єдиної системи державного фінансового контролю в Україні (макроекономічний аспект). К.: Знання України, 2006. 280 с.

335. Пиріжок С.Є. Бухгалтерський облік і внутрішній контроль операцій з експлуатації та вибуття основних засобів: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09. Житомир: 2012. 221 с.

336. Дрозд І.К. Концептуальні засади ефективності фінансового контролю економічних систем. Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. 2003. Вип. 7. С. 83–90.

337. МВФ схвалив надання Латвії 100 млн. євро / Інтерфакс-Україна. URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/204390/mvf-shvalyv-nadannya-latviyi-100-mln-yevro>.

338. Кістерський Л. Л. Міжнародна технічна допомога: шляхи підвищення ефективності: монографія. К.: [б. в.], 2010. 240 с.

339. Борисов Д.О. Правові засади регулювання міжнародної технічної допомоги у законодавстві Великої Британії. Адвокат. 2009. №10. С.28–33.

340. Афанасьев, М. П. Бюджет и бюджетная система : учебник для бакалавриата и магистратуры / М. П. Афанасьев, А. А. Беленчук, И. В. Кривоногов ; под ред. М. П. Афанасьева. – 4-е изд., пер. и доп. – М. : Издательство Юрайт, 2014. – 780 с.

341. Стратегія співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями на 2006-2008 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 20.06.2006 р. №844 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/844-2006-п>.

342. Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.02.2017 №142-р / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-р>.

343. Стратегія реформування державного управління України на 2016–2020 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.06.2016 р. №474-р / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-р>.

344. Єдиний реєстр досудових розслідувань. URL: <https://erdr.gp.gov.ua/>.

345. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 №2229-ХІІ / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2229-12>.

346. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 №580-VIII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

347. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 №1697-VII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>.

348. Про Національне бюро фінансової безпеки України: Проект Закону від 19.03.2018 р. № 8157 / Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63676.

349. Про Національне бюро фінансової безпеки України: Проект Закону від 20.03.2018 р. №8157-1 / Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63691.

350. Про правові засади організації та діяльності Фінансової поліції: Проект Закону від 03.04.2018 р. №8157-2 / Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63782.

351. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. №2341-III / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

352. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Список публікацій здобувача:

1. Миргород-Карпова В.В. Періоди становлення та розвитку фінансової системи в Україні. *Правові горизонти*. 2016. №1. С.106–118.
2. Миргород-Карпова В.В. Порівняльно-правовий аналіз категорії «фінансова система» у розробках вітчизняних та західних науковців. *Leges et Viata*. 2017. № 9. С. 70–73.
3. Миргород-Карпова В.В. Теоретичні засади та проблематика визначення сутності державного фінансового контролю в Україні. *Правові горизонти*. 2017. № 5. С. 95–104.
4. Миргород-Карпова В.В. Міжнародні фінансові відносини як основа міжнародних фінансів: правовий аналіз. *Право та державне управління*. 2018. № 1. С. 29–33.
5. Миргород-Карпова В.В. Особливості організаційно-управлінського підходу побудови фінансової системи України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2018. №49. С. 62–65.
6. Миргород-Карпова В.В. Особливості співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями та перспективи прийняття Закону України «Про міжнародні фінанси в Україні». *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. №2. С.137–140.
7. Миргород-Карпова В.В. Structure of the public financial control mechanism in Ukraine (Механізм державного фінансового контролю в Україні). *Правові горизонти*. 2018. №8. С. 74–79.
8. Миргород-Карпова В.В. Міжнародні фінансові організації як суб'єкти фінансової системи України. *Актуальні проблеми правознавства*. 2018. №2. С. 53–59.

9. Миргород-Карпова В.В. Адміністративно-правовий механізм укладення та виконання міжнародних договорів щодо залучення міжнародної технічної допомоги в Україні. *Наукові записки. Серія: Право*. 2018. №4. С. 130-136.

10. Руденко Л.Д., Миргород-Карпова В.В. Щодо структури фінансів суб'єктів господарювання у фінансовій системі України. *Правові горизонти*. 2018. №9. С.65–72.

11. Миргород-Карпова В.В. Становлення та розвиток фінансової системи України в період незалежності. *Правові горизонти*. 2018. №10. С. 36–41.

12. Гаруст Ю.В., Миргород-Карпова В.В., Хурсенко К.І. Історія становлення та розвитку Міністерства фінансів в Україні. *Правові горизонти*. 2018. №11. С. 26–30.

13. Миргород-Карпова В.В., Савченко А.В. Особливості фінансової системи Республіки Колумбії. *Правові горизонти*. 2018. №12. С.25–30.

14. Миргород-Карпова В.В., Шрамко І.П. Фінансова система як об'єкт управління Фонду державного майна України. *Правові горизонти*. 2018. №13. С. 32–38.

15. Миргород-Карпова В.В. Визначення сутності фінансової системи науковцями Західної Європи. *Реформація правової системи в контексті євроінтеграційних процесів: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Суми, 18–19.05.2017 р.)*.

16. Миргород-Карпова В.В. Етапи становлення елементів фінансової системи до проголошення незалежності України. *Національні та міжнародні стандарти сучасного державотворення: тенденції та перспективи розвитку: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 4–5 серпня 2017 р.)*.

17. Миргород-Карпова В.В. Проблематика сутності фінансової системи в роботах західноєвропейських науковців. *Проблеми та стан дотримання*

захисту прав людини в Україні: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 18–19 серпня 2017 р.).

18. Миргород-Карпова В.В. Теоретико-правові підходи до визначення поняття фінансової системи України. *Актуальні питання правової теорії та юридичної практики: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Одеса, 11–12 серпня 2017 р.).

19. Миргород-Карпова В.В. Теоретико-правові аспекти визначення сутності фінансового контролю. *Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Харків, 20–21 жовтня 2017 р.).

20. Миргород-Карпова В.В. До питання щодо прийняття Закону України «Про Державний фінансовий контроль». *Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Запоріжжя, 27–28 жовтня 2017 р.).

21. Миргород-Карпова В.В. Міжнародні фінансові відносини як правова категорія. *Роль права та закону в громадянському суспільстві: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Київ, 9–10 лютого 2018 р.).

22. Миргород-Карпова В.В. Особливості визначення поняття та ознак фінансової системи держави. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів: II матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Суми, 18–19 травня 2018 р.).

23. Миргород-Карпова В.В. Міжнародні фінанси та форми фінансового забезпечення в Україні. *Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Одеса, 30 березня 2018 р.).

24. Миргород-Карпова В.В. Матеріальна відповідальність публічних службовців за бездіяльність у сфері міжнародної фінансової допомоги. *Публічна служба і адміністративне судочинство: здобутки і виклики: матеріали I міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Київ, 5–6 липня 2018 р.).

**СУМСКАЯ АДВОКАТСКАЯ КОМПАНИЯ
«LEX»**

40000, г. Сумы, ул. Малиновского, 12 офис 414

Тел.: (050) 631 94 97

(067) 506 21 59

e-mail: AK_LEX@UKR.NET

«14» И 2018 р. № 01/18

АКТ

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
аспіранта навчально-наукового інституту права Сумського державного
університету Миргород-Карпової Валерії Валеріївни «Адміністративно-
правовий механізм забезпечення контролю за міжнародними
фінансами в Україні» поданого на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне
право і процес; фінансове право; інформаційне право у
правозастосовній та практичній діяльності Сумської адвокатської
компанії «Лекс»**

Директором Сумської адвокатської компанії «Лекс» складено даний акт про те, що результати дисертаційного дослідження Миргород-Карпової Валерії Валеріївни «Адміністративно-правовий механізм забезпечення контролю за міжнародними фінансами в Україні» поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право, використовуються у правозастосовній та практичній діяльності Сумської адвокатської компанії «Лекс».

Вважаємо, що висновки та пропозиції Миргород-Карпової Валерії Валеріївни мають високу практичну значимість та використовуються під час: а) захисту та представлення прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у адміністративних судах, органах державної

влади та органами місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності, громадських об'єднаннях, перед громадянами, посадовими і службовими особами, до повноважень яких належить вирішення питань в Україні та за її межами; б) складанні заяв, скарг, клопотань, інших правових документів; в) збиранні відомостей про факти, що можуть бути використані як докази в адміністративному провадженні; г) участі в судових процесах адміністративного провадження та підготовки до них.

Директор
Сумської адвокатської
компанії «Леке»

Д.В. Курбатов

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань податкової та митної політики

01008, м. Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел.: 255-28-07, факс: 255-25-91

№ 148/10

" 15 " 11 2010 р.

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження аспіранта навчально-наукового інституту права Сумського державного університету Миргород-Карпової Валерії Валеріївни за темою «Адміністративно-правовий механізм забезпечення контролю за міжнародними фінансами в Україні» поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право у законотворчій діяльності Верховної Ради України

довідка дана про те, що результати дисертаційного дослідження Миргород-Карпової Валерії Валеріївни «Адміністративно-правовий механізм забезпечення контролю за міжнародними фінансами в Україні» поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право, були використані у законотворчій діяльності Комітету з питань податкової та митної політики ВР України.

Зокрема при:

- а) узагальненні нормативно-правових актів, які регулюють відносини у сфері забезпечення контролю за міжнародними фінансами в Україні;
- б) визначенні видів та форм взаємодії між Верховною Радою України та іншими органами державної влади і управління щодо забезпечення контролю за міжнародними фінансами в Україні;
- в) розробці законопроектів щодо удосконалення законодавства з забезпечення державного контролю за міжнародними фінансами в Україні;

Впровадження результатів дисертаційного дослідження Миргород-Карпової Валерії Валеріївни «Адміністративно-правовий механізм забезпечення контролю за міжнародними фінансами в Україні» забезпечило розширення науково-методичного інструментарію під час виокремлення напрямків удосконалення адміністративно-правового механізму контролю за міжнародними фінансами в Україні.

Голова Комітету

Н.П. ЮЖАНИНА

000522

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи
Сумського державного університету

А.М. Черноус
« 12 » _____ 2018 р.

АКТ

про впровадження у наукову діяльність результатів дисертаційного дослідження Миргород-Карпової Валерії Валеріївни «Адміністративно-правовий механізм забезпечення контролю за міжнародними фінансами в Україні» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Комісія у складі:

Голова – д.ю.н., професор, заслужений юрист України, директор ННІ права
Куліш А.М.

Члени комісії – к.ю.н., доцент, доцент кафедри АГПФЕБ Резнік О.М.

– к.ю.н., доцент, доцент кафедри АГПФЕБ Логвиненко М.І.

Комісія склала цей акт з приводу розгляду результатів дисертаційного дослідження Миргород-Карпової Валерії Валеріївни на тему «Адміністративно-правовий механізм забезпечення контролю за міжнародними фінансами в Україні» та їх впровадження у наукову діяльність.

Висновок: комісія вважає, що результати проведеного Миргород-Карпової В.В. дисертаційного дослідження на тему: «Адміністративно-правовий механізм забезпечення контролю за міжнародними фінансами в Україні» отримані на основі ґрунтовного аналізу та визначення адміністративно-правового

механізму забезпечення контролю за міжнародними фінансами в Україні, мають ґрунтовний та аргументований характер і використовувалися при проведенні наукових досліджень у рамках науково-дослідницької роботи «Концепція нової інноваційної моделі державного управління фінансовою системою України» (номер державної реєстрації 0118U003582), яка розробляється в Навчально-науковому інституті права Сумського державного університету.

Акт складений у 2-х примірниках.

Голова комісії

Члени комісії

А.М. Куліш

О.М. Резнік

М.І. Логвиненко

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
Сумського державного університету
В.Д. Карпуша
« 20 » 2018 р.

АКТ

про впровадження в освітній процес результатів дисертаційного дослідження Миргород-Карпової Валерії Валеріївни «Адміністративно-правовий механізм забезпечення контролю за міжнародними фінансами в Україні» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Комісія у складі:

Голова – д.ю.н., професор, заслужений юрист України, директор ННІ права Куліш А.М.

Члени комісії – к.ю.н., доцент, доцент кафедри АГПФЕБ Резнік О.М.

– к.ю.н., доцент, доцент кафедри АГПФЕБ Логвиненко М.І.

Комісія склала цей акт з приводу розгляду результатів дисертаційного дослідження Миргород-Карпової Валерії Валеріївни на тему «Адміністративно-правовий механізм забезпечення контролю за міжнародними фінансами в Україні» і їх використання в освітньому процесі з дисциплін «Адміністративне право», «Порівняльне адміністративне право», «Правове забезпечення публічного адміністрування» кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету.

Висновок: комісія вважає, що результати дослідження Миргород-Карпової Валерії Валеріївни на тему «Адміністративно-правовий механізм забезпечення контролю за міжнародними фінансами в Україні» отримані на основі ґрунтовного аналізу та визначення адміністративно-правового механізму забезпечення контролю за міжнародними фінансами в Україні, мають комплексний характер та використовуються при проведенні лекцій, семінарських і практичних занять кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету зі студентами при вивченні дисциплін «Адміністративне право», «Порівняльне адміністративне право», «Правове забезпечення публічного адміністрування».

Акт виконаний у 2-х примірниках.

Голова комісії

А.М. Куліш

Члени комісії

О.М. Резнік
М.І. Логвиненко